

PULSUL GEOSTRATEGIC

Publicație lunară-bilingvă de analiză geopolitică

Moto: "Opiniile sunt libere, dar nu și obligatorii" I. L. Caragiale

ROMÂNIA

100 de ani de la Marea Unire

Vă recomandăm să citiți: Marea Unire 1918 România Mare -
Acte și Documente

Bordul Pulsului Geostrategic

(În ordine alfabetică)

Adrian CONSTANTINESCU

Doctor în economie internațională și master în drept internațional public

Cercetător științific și șef de sector la Institutul de Economie Mondială, reprezentant permanent adjunct și negociator șef rezident al României la GATT/OMC, apoi diferite funcții în diplomatie până la Ambasador în Regatul Suediei și Republica Macedonia. Autor și co-autor a circa 20 de cărți.

Andrei KORTUNOV

Director General al Consiliului pentru Afaceri Externe al Rusiei (RIAC)

Absolvent al Institutului de Stat pentru Relații Internaționale din Moscova (MGIMO), studii post-universitare la Institutul pentru studii SUA și Canada și Academia de Științe a URSS. Este doctor în istorie. A fost Director Adjunct al Institutului pentru studii SUA și Canada. Fondator și prim președinte al Fundației pentru Științe Publice din Moscova.

A predat politica externă a Rusiei la Universitatea din Miami (SUA) și la Colegiul Lewis&Clark din Potland (Universitatea California).

Autor a peste 120 de publicații dedicate analizei relațiilor Sovieto/Ruse – Americane, securitate globală și politica externă și internă a URSS și Rusia.

Anton COSTESCU

Orientalist și specialist în relații economice internaționale

Fost ministru consilier (relații economice) cu activitate de peste 30 de ani în Orientul Mijlociu. Unul dintre cei mai fini cunoscători ai lumii arabe.

Dieter FARWICK

Senior Vice-Președinte World Security Network Foundation

General de brigadă (ret), fost consilier al lui Manfred Woerner, fost Șef al Operațiilor la Cartierul general NATO și al serviciului de informații al armatei germane. Este membru al Institutului Internațional de Studii Strategice (IISS) - Londra. Autor a șase cărți de geopolitică și securitate, numeroase articole și analize.

Emilian M. DOBRESU

Profesor universitar doctor

Născut în 1954, ocupă de 25 de ani poziția de Secretar Științific al Academiei Române la Departamentul de Economie, Legislație și Sociologie. Este în principal specializat în Integrarea europeană, Managementul general, Economia socială, Sociologia managementului.

Iulian FOTA

Născut în 1965, fost Consilier pentru Securitate Națională a Președintelui României. A fost de asemenea adjunct al Secretarului de Stat pentru politica de apărare în Ministerul Apărării, șeful secției de apărare în cadrul misiunii României la NATO și WEU, la cartierul general NATO de la Bruxelles. În 2005 a fost numit Director al Colegiului Național de Apărare al României. Este doctor în științe politice la SNSPA - București, a mai absolvit Colegiul de apărare NATO - Roma, și Colegiul Național de Apărare - România. Membru al consiliului Centrului European pentru Analize Politice (CEPA) și alte numeroase fundații și instituții internaționale.

Adrian SEVERIN

Născut în martie 1954, a avut o evoluție politică deosebită după 1989. Astfel a fost ministru al afacerilor externe 1996-1997, deputat în Parlamentul României în 1990, apoi între 1992-2007. De la 1 ianuarie 2007 a fost ales membru ale Parlamentului UE. Raportor special ONU pentru drepturile omului în Belarus și membru PACE între 1993-2007 și 2003-2007.

Un politician de talent, care probabil nu a găsit cea mai bună conjunctură pentru a progresa mai mult la nivel național și european.

Anis. H. BAJREKTAREVIĆ

Prof. (FH) Dr. Anis Bajrektarevic, Acting Deputy Director of Studies EXPORT EU-ASEAN-NAFTA Professor and Chairperson International Law and Global Political Studies University of Applied Sciences IMC-Krems AUSTRIA

Fost diplomat de carieră în Bosnia Herțegovina (la începutul anilor '90), este membru al Institutului Internațional IFIMES, autor a zeci de prezentări, discursuri, seminarii, colocvii, ca și a numeroase evenimente publice (mese rotunde, excursii de studiu etc).

Dan DUNGACIU

Director - Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române

Master în politologie, doctorat în sociologie, cu numeroase stagii în străinătate la instituții prestigioase din Marea Britanie, SUA, Austria, Grecia, Italia. Fost secretar de stat în MAE Romania și consilier al președintelui Republicii Moldova pentru integrare europeană. Autor și coautor a numeroase articole, studii și cărți. Președintele Fundației Universitare a Mării Negre.

Dorian VLĂDEANU

Cercetător științific principal gr.I în cadrul Academiei Române. Profesor universitar asociat.

Licențiat în economie și automatizări și calculatoare, doctor în economie, autor a peste 100 de lucrări în domeniul macroeconomiei. A elaborat prima strategie în domeniul serviciilor publice comunitare la nivel național.

Autor, coautor și coordonator a primei generații de legislație realizate de Guvernul României în serviciile publice (2002-2004).

Hrant KOSTANYAN

Dr. Hrant Kostanyan este cercetător la CEPS, Senior Expert la Colegiul european Natolin și profesor adjunct la Colegiul Vesalius. Cercetarea sa se concentrează pe instituțiile UE și deciziile acestora, în principal privind Serviciul European de Acțiune Externă (EEAS), Politica Europeană de Vecinătate (ENP) și relațiile UE cu vecinii estici și Rusia.

Liliana POPESCU

Conferențiar universitar la SNSPA București. A studiat la Universitatea București, Facultatea de Istorie-Filosofie (1982-1986) și în Marea Britanie între 1991 – 1996. A obținut un M.A. (Econ) și un Ph.D. (cu grad A) de la Universitatea din Manchester. A fost consilier al Ministrului Afacerilor Externe și Director (Direcția de Planificare Politică, 1998 – 1999). Actualmente este Prorector al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative (SNSPA) București, cu responsabilități în domeniul relațiilor internaționale. Cea mai recentă carte de autor: *Construcția Uniunii Europene*, București, Ed.C.H.Beck, 2009. Liliana Popescu este editor șef al revistei românești de limbă engleză, *The Romanian Journal of Political Science*.

Bordul Pulsului Geostrategic

(În ordine alfabetică)

Maksym BUGRIY

Este Visiting Fellow la Jamestown Foundation în Washington D.C. Are a largă experiență ca cercetător și analist la cele mai importante think-tank-uri din Ucraina, inclusiv Institutul Național pentru Studii Strategice.

Mihaiu MĂRGĂRIT

Analist politico-militar, director de proiect în Fundația EURISC - Institutul European pentru Managementul Riscului, Securității și Comunicării

Analist politico-militar de finețe, autor al mai multor studii și articole apărute în presa de specialitate și presa civilă privind armata, cercetarea strategică, strategia de securitate națională, serviciile de informații și democrația, integrarea în NATO, etc.

Murray HUNTER

Profesor asociat la Universitatea Malaysia Perlis

Antreprenor, consultant, profesor și cercetător de 30 de ani în mediul de afaceri din zona Asia-Pacific. Membru

editorialis a nouă jurnale academice internaționale și face parte din consiliul consultativ al "Diplomatic Insight", "4th Media", precum și al "Addelton Academic Publishers" din New York.

Sergiu MEDAR

Atașat militar la Washington, Șef al Direcției Informații Militare, apoi al Direcției Generale de Informații din Ministerul Apărării, pentru ca, în

finalul carierei, să fie Consilier Prezidențial pentru Securitate Națională la Președinția României. În calitate de profesor universitar, se preocupă în continuare de problematica securității naționale și a serviciilor de informații. Autor al numeroase studii și comunicări pe probleme de securitate națională, al cărții "Diplomația apărării" și coordonator al volumului "Informațiile militare în contextul de securitate actual" -2006. În prezent abordează aspecte legate de "Managementul securității companiilor".

Vladimir SOCOR

Senior fellow la The Jamestown Foundation și Eurasia Daily Monitor

Analist politic pe probleme est-europene, îndeosebi ale fostelor republici ale URSS și actualul spațiu al CSI, specializat pe probleme politice, conflicte etnice și resurse energetice.

Senior fellow la Institutul de Studii Strategice și Politice Washington, autor a numeroase articole și comunicări publicate în Wall Street Journal, alte publicații prestigioase. Este frecvent guest lecturer la Harvard University - National Security Program la Kennedy School of Government și membru al Euro-Atlantic Security Study Group.

Marian RIZEA

Ofiter de contra-informații economice (colonel în rezervă), este prof.univ.dr.ing. la Universitatea Ecologică din București, cadru didactic asociat al Universității de Petrol și Gaze Ploiești, membru titular al DIS-CRIFST Academia Română, are expertiza în domeniul asigurării securității informațiilor clasificate, a infrastructurilor critice energetice și a protecției mediului, analizei de risc și studiilor geopolitice, este autor/coautor, a 17 carti si peste 250 articole de specialitate publicate in reviste din tara si strainatate.

Mihnea CONSTANTINESCU

A fost Șef al Cabinetului Primului Ministru și Consilier de Stat în cinci guverne, Șef de Cabinet și Consilier al ministrului român de externe, Purtător de cuvânt al Guvernului României și Sub-Secretar de Stat pentru Informații Publice. Doctor în inginerie nucleară, bursă în management la Universitatea Tennessee și trei tipuri de cursuri la Kennedy School of Government de la Universitatea Harvard. Membru fondator al Institutului Aspen - România și al Asociației "Casa NATO". A îndeplinit diferite misiuni internaționale la Bagdad, OSCE și în Georgia.

Paul SÂNDULESCU

Om de afaceri și investitor în instrumente financiare speculative. Licențiat în comerț internațional, cu experiență vastă în activitățile de import-export, comerț, turism și speculații financiare. Pasionat de analiză investițională și geo-strategică.

Simion COSTEA

Conferențiar universitar doctor la Universitatea de stat "Petru Maior" Târgu Mureș

Doctor în istorie, "Profesor Jean Monnet" de integrare europeană acreditat de UE, laureat al Premiului Academiei Române pentru opera de istoric al integrării europene. Redactor șef al revistei "L'Europe unie" din Paris, autor și coautor a numeroase cărți, studii și articole.

Vasile DÂNCU

Născut 25 noiembrie 1961, este un politician român, de profesie sociolog. Profesor la Facultatea de Sociologie a Universității București, dar și la Facultatea de Sociologie și la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării din cadrul Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca. Este fondator al Revistei SINTEZA – revistă de cultură și gândire strategică. Este președintele și proprietarul Institutului Roman pentru Evaluare și Strategie (IRES) A publicat peste 10 cărți de autor și numeroase alte articole.

Vasile PUȘCĂS

Profesor universitar dr. la Universitatea Babeș Bolyai Cluj-Napoca

Predă cursuri de istorie contemporană, relații internaționale și negocieri. A lucrat în diplomație la New York și Washington D.C, apoi a fost membru al Guvernului și negociator șef pentru aderarea României la Uniunea Europeană, Șef al Departamentului pentru Afaceri Europene în Guvernul României, membru al parlamentului. Consultant pentru numeroase societăți române și străine, autor a numeroase cărți. Membru în conducerea mai multor organizații profesionale internaționale, predă la prestigioase instituții de învățământ superior din străinătate.

Yuriy RADKOVETS

Vice-președinte al Centrului de Studii Geopolitice "Borysfen Intel", doctor în științe militare, profesor asociat, general-locotenent (ret.).

CUPRINS

Geneza statelor naționale – o istorie care se vrea uitată, *prof. univ. dr. Dorian VLĂDEANU* 5

Armata Română, consolidarea statului și afirmarea națiunii române, *conf. univ. dr. Constatin CORNEANU*33

“Semper fidelis patriae”: 100 de ani de diplomatie românească, *ambasador prof. Dumitru CHICAN*70

Rolul Bisericii Ortodoxe Române în jurul marilor evenimente istorice ale ultimului secol (1918-2018) și relația cu statul. Premise pentru viitor, *Preot Daniel Alexandru COLȚEA*..... 83

„Popoarele care nu sunt bine conduse pier încet”, *Academician Ioan Aurel POP* 98

Defetismul poporului, mai rușinos decât neputința conducătorilor, *dr. Adrian SEVERIN* 101

În loc de concluzii - speranțe: La poarta ... închisă a furtunilor, *Corneliu PIVARIU*103

Marea Unire 1918 România Mare - Acte și Documente, autor: *prof. univ. dr. Vasile PUȘCAȘ* 109

GENEZA STATELOR NAȚIONALE – O ISTORIE CARE SE VREA UITATĂ

Prov.univ.dr. Dorian VLĂDEANU

brelă s-au dezvoltat cele mai elaborate concepte științifice și realizări tehnologice.

1. Scurte considerații introductive

Au trecut 100 de ani de la prima conflagrație mondială, de la spargerea imperiilor, de la apariția germenilor celor mai cumplite dictaturi din epoca modernă și contemporană, de la apariția primei hărți a națiunilor unei Europe devastate de secole de războaie, intrigi, colonialism, alianțe și trădări de cea mai joasă speță la cele mai „înalte nivele”, depopulată de un război mondial nimicitor și de o gripă spaniolă venită ca un ultim avertisment divin.

Anul 1918 a fost anul recunoașterii internaționale a unor stări de fapt care durau de secole și chiar de milenii – vorbitori de aceeași limbă, cu aceleași tradiții, cu aceiași strămoși, cu aceeași matrice culturală s-au regăsit, în sfârșit, sub acoperișul aceleiași case, sub oblăduirea aceleiași guvernări, la masă sau la război, împreună cu frații lor de gintă. Statele națiune au devenit cel mai trainic adăpost al popoarelor dar și cel mai mare dușman al lăcomiei spiritului revanșard și revizionismului îngust (altfel nici nu poate fi!).

Cu un decalaj de 2-3 decenii, marea majoritate a statelor naționale existente astăzi pe harta Europei au avut certificatele de naștere semuate în epoca definită de sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX.

Credem că o **analiză comparată** a istoricului apariției câtorva din aceste state ne poate crea o imagine mai completă și o înțelegere mai adâncă a ceea ce s-a petrecut atunci și a ceea ce se doarește astăzi, adică parcurgerea unui traseu invers în ipoteza falsă că o construcție continentală este incompatibilă cu spiritul statelor naționale, ale unui naționalism considerat astăzi în mod artificial și interesat vetust, anacronic, generator de conflicte și animozități perpetue, uitându-se că sub umbrela statelor naționale s-a construit diversitatea culturală, atât de apreciată, a zeci și sute de milioane de oameni, că sub aceeași um-

Cu sau fără umbrela statelor naționale, conflictele de la simple păruiele „diplomatice” până la cele mai sângeroase războaie au abia în altă instanță, ca motivație, poate naționalismul cel atât de hulit.

Aflată multe secole sub imperiul conflictelor religioase, Europa Occidentală nu s-a gândit nici o clipă să „dizolve” religia, credința atâtor popare, iluzoria idee că astfe s-ar fi pus capăt conflictelor (dar, cine știe, poate că undeva se lucrează și la așa ceva). Orice și oricine este vinovat de suferință și războaie mai puțin lăcomia și egoismul endemic al unora sau altora din vectorii puterii, vizibili sau nu.

Fără un criteriu anume ci numai din considerente care, sperăm, țin până la urmă de învățăturile istoriei, învățături care nu au vrut, nu vor și nu vor putea să și le însușească mai nimeni din decidenții politici, dar pe care avem pretenția să le îndesăm, până la exasperare, în mințile copiilor noștri de pe băncile școlii, în speranța că poate, dintre ei, vor ajunge câțiva și la nivelul marilor decizii fără însă a mai uita din amarul lumii, povestit la școală de profesori, cu mai mult sau mai puțin talent, cu mai multă sau mai puțină trăire.

Unul din patriarhii istoriei mondiale, **Nicolae Iorga**, spunea, cu multe decenii în urmă, că „**cine uită, nu merită!**”.

Fără un criteriu anume ci numai din speranța (iluzorie) că, în cele din urmă, decidenții politici vor ține cont de învățăturile istoriei (dar nu atâta câtă mai știu ei) am selectat câteva repere din istoria constituirii unor state ca Finlanda, Italia, România, Polonia, Germania.

Din istoria fiecărui stat trebuie învățat, și, în plus, în fața lecțiilor pe care istoria ni le predă zi de zi, trebuie să stăm precum la predicile de du-

minică, atenți, plini de respect (poate și de zel), drepti și neclintiti. Și tot ca la slujbele de duminică, lecturile de felul acesta trebuie predate și reamintite, dacă nu foarte des, cel puțin din când în când (cine știe, poate că doar așa va rămâne câte o amintire în mintea și sufletele celor care conduc destinele lumii – dacă mai au așa ceva).

2. Italia

Prăbușirea imperiului napoleonian a marcat un impuls pe linia înființării statului italian, impuls venit din două direcții diferite.

a. pe de o parte, **Eugène de Beauharnais**, cu acordul Austriei, a încercat o perioadă să preia tronul Italiei și, pe de altă parte,

b. **Joachim Murat**, mareșal al împăratului, a chemat patrioții italieni să se strângă sub comanda sa și să înființeze statul italian.

Trebuie să readucem aminte că Congresul de la Viena (1815) a pus Italia în starea de dinainte de cuceririle lui Napoleon, adică o Italie fărâmițată, o Italie a „regiunilor” și alte asemenea diviziuni administrative fără relevanță și forță politică, militară și economică.

Franz Metternich declara cu emfază: „Italia nu este nimic mai mult decât o expresie geografică” (uitând, se pare, că doar cu câțiva ani mai înainte, nici nu îndrăznea să clipească sau să se arate în fața lui Napoleon).

Două categorii de oameni au pus în mișcare întreg edificiul necesar construirii viitorului stat italian: **intelectualii naționaliști** și **patrioții italieni** grupați când în jurul unei figuri marcanțe, când în jurul alteia (cum a fost Garibaldi).

Alessandro Manzoni a scris una din cele mai frumoase lucrări proto-naționaliste din toate timpurile: *Promessi Sposi* (publicată în 1827).

Unul din cele mai puternice nuclee pro-unire ale Italiei au fost carbonarii, iar unul din cei mai acerbi adversari ai unificării a fost Vaticanul (condus în acea perioadă de Pius al IX-lea).

Carbonarii (vânzători de cărbune) erau un fel de organizație secretă înființată în sudul sărac al peninsulei, luptând la sacrificiu, oriunde, oricând

și împotriva oricui, pentru unirea Italiei (au fost momente când însuși Napoleon al III-lea a fost condamnat la moarte – în 1855 a fost cât pe ce să fie asasinat, chiar dacă, în tinerețe, Napoleon al III-lea, a luptat alături de carbonari).

Figuri legendare, precum **Giuseppe Mazzini** și **Giuseppe Garibaldi**, alături de prințul **Victor Emmanuel al II-lea**, au avut roluri foarte importante în unificarea Italiei, alături de cel mai mare Giuseppe: Giuseppe Verdi.

Plecată din Regatul celor două Sicilii, insurecția carbonarilor (1820-1821) a fost urmată de insurecția Piemontului (1821), insurecție care a avut ca obiectiv unificarea Italiei sub Casa de Savoia (atunci s-a adoptat și tricolorul italian, al Republicii Cisalpine). Insurecția a fost însă învinsă de austrieci.

A urmat apoi insurecția din Modena, condusă de **Ciro Menotti** (1831) și sprijinită (verbal) de regele Ludovic Filip al Franței. Trupele austriece au intervenit brutal, insurecția a fost învinsă iar Menotti, executat. În ciuda eforturilor armatelor imperiului habsburgic, rezistența în Piemont a continuat.

În 1859, trupele franceze și sardinienii, conduși de Napoleon al III-lea, au învins, pe 4 iunie, în bătălia de la Magenta, trupele austriece conduse de Ferencz Gyulai (s-ar părea că într-o anumită parte a imperiului habsburgic, întotdeauna femeile au fost luptătoare cu mult mai mult succes decât bărbații...). După câteva zile (pe 24 iunie) a mai avut loc o bătălie (la Solferino) în care austrieicii au fost, din nou, învinși, retrăgându-se apoi spre Veneția.

A fost momentul în care între carbonari și Napoleon al III-lea au apărut divergențe ireconciliabile întrucât acesta din urmă, în secret, a căzut la o înțelegere cu austrieicii (ceea ce a condus și la o revoltă a sardinienilor).

Totuși, după aproape patru decenii de lupte (1860), Regatul Italiei cuprindea Piemontul, Sardinia și Regatul celor Două Sicilii.

Garibaldi a cucerit Sicilia în numele lui Emmanuel al II-lea în așa numita „expediție a celor 1000” iar apoi, în marșul lui spre Nord, a ajuns la Cosenza, la sfârșitul lui august (1860), la 5 sep-

tembrie la Eboli (lângă Salerno), apoi la Napoli. rea la Piemont.

După învingerea armatelor papale, **Victor Emmanuel al II-lea** devine comandantul armatelor italiene iar pe 17 martie 1861, a fost proclamat rege al Italiei, iar zece ani mai târziu (27 martie 1871), Roma a fost declarată capitala Italiei.

A fost sfârșitul Risorgimento. Pentru o scurtă recapitulare a evenimentelor, care pot părea destul de stufoase, subliniem încă o dată, succint, calendarul desfășurătorului evenimentelor descrise mai pe larg până aici:

a. 1820-1821 – insurecția carbonarilor în Sicilia;

b. 1821 – insurecția Piemontului – liderul mișcării, Santorre di Santarosa, a vrut să-i alunge pe austrieci și să unifice Italia sub Casa de Savoia;

c. 1821 – revolta pentru unificarea Italiei se extinde în întreaga Peninsulă;

d. 1831 – revolta din Modena – înăbușită de austrieci; urmează revoltele din Statele Papale, la rândul lor, înăbușite de armatele austriece și papale.

e. 1832 – Giuseppe Mazzini a fondat organizația „Tânăra Italie”;

f. 1848 – Revoluția din Palermo (12 ianuarie). La 10 februarie, Ferdinand al II-lea dă o constituție Neapolelui, și urmează:

- 4 martie: Carol Albert dă Piemontului o constituție;

- 14 martie: papa Pius al IX-lea dă o constituție statelor papale;

- 22 martie: Veneția se proclamă Republică.

g. 1849 – Carol Albert abdică în favoarea lui Victor Emmanuel al II-lea și, în același an, trupele austriece au preluat Florența iar proaspăta Republică Veneția s-a predat, la rândul ei, austriecilor.

h. 1850-1854 – Garibaldi a fost exilat;

i. 1859 – Franța și Piemontul luptă împotriva Austriei și, la 4 iunie, obțin victoria. La 10 noiembrie, Toscana, Parma, Modena doreau anexa-

j. 1860, 20 martie – Piemontul a anexat statele din centrul Italiei cedând francezilor Nisa și Savoya. În septembrie, Piemontul învinge Statele Papale iar în octombrie Garibaldi a predat Italia regelui Emmanuel al II-lea.

k. 1861 – Sicilia și Napoli au votat unirea cu Italia;

l. 1862 – Garibaldi eșuează în expediția asupra Romei, fiind oprit de aliații francezi;

m. 1870 – Francezii se retrag din Roma, care este ocupată de italieni;

n. 1871 – Roma devine capitala întregii Italii unite.

Unirea a fost un vis istoric al tuturor italienilor, vis devenit realitate după aproape șase decenii de lupte, trădări, victorii, înfrângeri și sacrificii supreme.

Bucuria unirii a fost însă întunecată treptat de dimensiunea problemelor sociale și economice, de adâncimea și cuprinderea sărăciei, de clocotul surd al nemulțumirilor unei imense mase de țărani și muncitori pauperizați.

Investigațiile guvernului italian au durat șapte ani (până în 1877) și au relevat o situație economică deplorabilă. Proprietarii de pământuri, marii latifundiați câștigau imens dar nu contribuiau aproape deloc la dezvoltarea Italiei.

Începutul secolului XX, respectiv perioada imediat următoare sfârșitului primului război mondial, au agravat și mai mult situația deja gravă în plan social și economic a Italiei fiindcă atât pierderile umane (peste 615000 soldați căzuți pe câmpurile de luptă, cam tot atâția civili și peste 400000 de invalizi și mutilați), cât și lipsa materiilor prime, corupția endemică, șomajul cu două cifre și creșterea de patru ori a datoriei statului au împins Italia în pragul catastrofei.

Intrată într-o criză profundă, economia Italiei a început treptat, treptat să reacționeze. **Alianța** dintre syndicatele patronatului și syndicatele angajaților a pus bazele primelor **structuri corporatiste**. În 1934 au fost stabilite, prin lege, 22 de corporații care cuprindeau principalele ra-

muri ale economiei.

Prin urmare, corporatismul a fost, la originea, sa o doctrină socio-politică care a încercat instituționalizarea politică a grupurilor profesionale, ideea de bază fiind participarea salariaților la gestiunea întreprinderilor, reglementarea activităților profesionale și respectul tradiției, altfel spus, corporatismul voia să introducă un fel de „armonie” între salariați și patroni ca răspuns la ofensiva tot mai puternică a mișcărilor de stânga și a tendințelor de bolșevizare. Bucuria unirii nu a putut fi, însă, învinsă de avatarurile politicienilor vremurilor care au urmat.

3. Germania

Sfântul Imperiu Roman avea în componența sa peste 300 de entități politice germanofone dar, după înfrângerea Rusiei și Prusiei de către Napoleon, în urma păcii de la Jena (1806), Napoleon a dictat personal textul tratatului prin care Împăratul german era obligat să dizolve Sfântul Imperiu Roman (lucru pe care germanii nu-l vor uita).

Sub stăpânirea Imperiului Francez, naționalismul german a crescut exponențial (1804-1815), fiind susținut în plan ideologic de filozoful german **Johann Fichte**. Waterloo a însemnat sfârșitul dominației franceze dincolo de Rin și, implicit, în Europa. Reuniți în Congresul de la Viena (1815), Austria, Rusia și Anglia nu au acordat atenție cererilor Prusiei, drept pentru care marile imperii au stabilit o Confederație germană (1815-1866) condusă de Austria prin intermediul unei Diete Federale (Bundestag) care se întrunea la Frankfurt pe Main. În semn de recunoaștere a casei imperiale a Austriei și a Casei de Habsburg, președinții acestui parlament au fost regii Austriei (a fost singurul caz din istorie când regii au fost și președinți!).

Blocada Angliei împusă de Napoleon a dus la un declin economic al întregii Europe iar campania din Rusia i-a costat pe germani peste 125000 de soldați, ceea ce a alimentat în plus naționalismul danez, reacție care a coagulat și mai puternic spiritul germanic.

Alături de componentele politică și militară, care au acționat în spiritul și în sprijinul unificării

Germaniei, în 1818, ministrul prusac de finanțe, **Hans, Conte von Bülow**, a conceput așa numitul **Zollverein**, un fel de uniune vamală care a legat între ele numeroase teritorii prusace și ale familiei Hohenzollern, conducând, pe de o parte, la diminuarea până la dispariție a unei concurențe economice nebenefice între multitudinea de stătulețe germane și, pe de altă parte, la aderarea la Confederația germană a noi și noi entități politice germane (de-a lungul a peste 30 de ani s-au alăturat uniunii și alte state germane ceea ce a permis dezvoltarea mult mai rapidă a unor regiuni ca Renania, Ruhr, Saar).

Detenta economică, în urma aplicării uniunii vamale (Zollverein), a fost remarcabilă, astfel că:

- dacă în 1816 erau circa 3.800 km de drumuri cu „suprafață tare”, până în 1852, lungimea acestora a crescut la 16.600 km;

- prima linie ferată avea 6 km și a fost construită în 1835 (pe traseul Nürnberg – Fürth), funcționând doar pe timp de zi; după 3 ani, lungimea căilor ferate era de 144 km, după 5 ani (în 1840) existau 462 km, iar până în 1860 lungimea căilor ferate pe teritoriul Confederației germane era de 11.157 km (peste 11.000 km de cale ferată au fost construiți doar în 25 de ani, la dotarea tehnică specifică sec. XIX !);

- până în 1846, pe râurile germane Dunăre, Elba, Weser și pe lacul Konstanz funcționau peste 180 de vapoare și o rețea vastă de canale.

Toate aceste eforturi pentru dezvoltarea infrastructurii veneau ca o materializare a ceea ce **Heinrich von Gagern, duce de Nassau**, politician și partizan al unificării germanilor sub umbrela unui singur stat, scria: „Drumurile sunt venele și arterele corpului politic”. Pe alte meridiane nu s-a aflat nici astăzi acest lucru, până la urmă, elementar...

Domeniul economic a fost secondat de aproape, în ideea susținerii unificării, de cel cultural.

Frații Grimm au scris un dicționar uriaș, au cules numeroase teme și povești populare care au relevat asemănările și fondul comun al poveștilor din diferite regiuni (în sprijinul argumentelor de unitate de tradiții între provinciile noului stat).

August Heinrich Hoffman, prin scrierile sale, exprimă nu doar unitatea lingvistică a poporului german ci și unitatea lui geografică (celebrul cântec al germanilor, Deutschland, Deutschland über Alles). Au urmat **Alexander Humboldt**, **Richard Wagner**, și mulți alții.

În 1832 a avut loc primul festival al germanilor, la Hamburg, unde au participat peste 30.000 de oameni, veniți să sărbătorească fraternitatea, libertatea și unitatea națională. **Educația, și nu baricadele**, constituiau în viziunea germanilor punțile de legătură între diferitele segmente sociale și etnice de pe cuprinsul statelor germane.

Dar și în Germania, ca peste tot în Europa acelei perioade de renaștere națională, au fost suficiente greutăți, trădări și lupte interne. Evenimentele care au frânt dar nu au înfrânt eforturile de unificare a Germaniei au fost, pe de o parte, legate de luptele cu imperiul habsburgic iar, pe de altă parte, au provenit din sfera fierberilor sociale cauzate de marile migrații (urmare a industrializării) dar și de foametea adusă de mana cartofului (1840).

Totuși, în 1849, Parlamentul de la Frankfurt a oferit titlul de Kaiser regelui Prusiei, **Frederic Wilhelm al III-lea**, deși inițial acesta a refuzat (la presiunile Austriei și Rusiei).

Același Parlament a reușit să scrie și o Constituție, astfel că întreaga Confederație avea, înaintea de unire, și împărat și o constituție, fapt iarăși mai rar întâlnit în istoria ultimului mileniu.

Ratarea unificării în 1848 a avut ca efect amânarea ei până în 1871. Până atunci însă, sub mână și inteligența lui **Otto von Bismark**, viitoarea Germanie a avut de dus o serie de lupte grele din care a ieșit mereu învingătoare (până în 1918).

În plan politic, Bismark a avut marele avantaj de a nu fi afiliat niciunui partid politic. **Partidul lui a fost Germania unită**. A preluat o parte din ideile liberalilor privind programele educaționale, asigurările sociale, legile electorale, dar a aplicat și o serie de măsuri ultra-conservatoare:

- a aplicat permanent un program de persecutare a minorităților catolice (care a mers până la

represiunea lor);

- a promovat o serie de politici antisociale (aplicarea de măsuri de forță împotriva oricăror revendicări organizate ale salariaților, a interzis partidul social democrat, ș.a.).

Bismark a pus bazele Realpolitik-ului modern. Politicile Germaniei pentru următorii o sută de ani au fost tranșant exprimate în celebrul său discurs, „**Sânge și fier**”, expus la 30 septembrie 1862, după ce a devenit Ministru Președinte: „**Marile chestiuni ale timpului nu se vor rezolva cu discursuri și cu decizii ale majorității – aceasta a fost marea greșală din 1848 și 1849, ci prin fier și sânge**”.

Atunci s-au pus primele baze solide ale noului stat german dar și ultimele retușuri ale Realpolitik-ului care bântuie lumea și astăzi. Și **Bismark continuă: „Altminteri, Prusia ar fi o grămadă de desperați care vor să asiste la singurul lucru la care se pricep: răsturnări de guverne”**.

Să readucem aminte că Bismark a fost, începând cu 1862, prim-ministru al Prusiei, apoi, din 1867, Cancelar al Confederației Germaniei de Nord, iar din 1871, Cancelar al Germaniei unite.

Până în 1864, Germania învinsese definitiv irendentismul danez (în războiul în care Prusia era aliată cu Austria) pentru ca apoi, în cel mai pur stil occidental, aliată cu italienii, Germania să învingă Austria (1866). Austria, ajutată de ... Saxonia (!), a fost învinsă în bătălia de o zi de la Königgrätz (deși a promis ajutor Germaniei, Franța a sprijinit, în același spirit occidental, Austria, atitudine pe care Germania nu o va uita).

Sfârșitul dominației Austriei în statele germane au dus la mutarea atenției acesteia în Balcani. Dar prea mult zel naționalist ajunge până la urmă să dăuneze grav sănătății ... politice și geopolitice.

Noua Confederație a Germaniei de Nord avea deja propria Constituție, drapel, imn, structuri guvernamentale și administrative. Sub conducerea lui Bismark, Prusia învinsese Austria, **dar crease și un spirit anti-prusac foarte puternic** în statele pan-germane (majoritatea statelor germane respingeau politicile de forță ale Prusiei).

Până în 1870, deveniseră clare **cele trei reguli de bază** ale doctrinei politice a lui Bismark:

a. Prin forța armelor, un stat puternic poate oricând contesta vechile alianțe, poate încălca oricând orice tratat, poate trece peste orice alianțe și orice înțelegeri privind sferele de influență;

b. Prin manevre diplomatice abile, un lider „bun” poate crea un mediu propice prin care un stat adversar să fie „invitat” să declanșeze, primul, un conflict sau un război, determinând astfel statele din alianțele defensive să vină în ajutorul așa-zisei „victime” a agresiunii străine (!);

c. Prusia era singurul stat din Confederație și dintre toate celelalte state germane capabil a le proteja pe toate de agresiunile străine sau a promova politici expansioniste.

Între timp, și în Peninsula Iberică revoluția din 1868 o înlăturase pe regina Isabella a II-a; tronul, rămas liber, a revenit în cele din urmă, lui **Leopold de Hohenzollern – Sigmaringen** (încurajat și sprijinit de Bismark, deoarece aceasta ar fi însemnat înconjurarea Franței cu dinastii germane). Franța a respins oferta prin ministrul său de externe, Gramont, duce de Agenor, care a remis Germaniei un ultimatum.

Câteva manevre inabile a ambasadorului Franței la Berlin, urmate de câteva manevre abile ale lui Bismark (cazul așa-numitei Depeșe de la Ems), au infuriat opinia publică franceză care a început să ceară război (conform regulii nr. 2 a politicii lui Bismark, regulă enunțată anterior), printre altele și pentru ștergerea rușinii de la Sadowa (sau Koniggratz).

Mizând pe ajutorul Austriei, Franța, din fost aliat, s-a trezit în război cu toate statele germane; aplicând tacticile de luptă ale lui N. Bonaparte, **Moltke**, comandantul armatelor germane, a învins în mod sever armata franceză în câteva bătălii (Spicheren, Wörth, Mars la Tour și Gravelotte) astfel că, brusc, „s-au trezit” în marș forțat spre Metz și Paris.

Împăratul Franței a căzut prizonier împreună cu întreaga armată franceză (sechestrată într-o tabără de prizonieri improvizată, așa-

numita Tabără a Mizeriei). Guvernul francez s-a dizolvat, împăratul Napoleon al III-lea a abdicat iar Franța s-a proclamat republică.

Noua conducere a Franței nu a capitulat, ceea ce a determinat armatele germane să cucerească Parisul. Și, pentru ca umilința să fie supremă, prinții, generalii și miniștrii germani l-au proclamat pe **Wilhelm Împărat al Germaniei în sala oglinzilor de la Palatul Versailles (18 ianuarie 1871)**.

A fost singurul împărat uns în capitala altui stat decât cel de reședință din istoria lumii ultimului mileniu. Franța a mai pierdut, în plus, Alsacia și Lorena și a plătit daune de război echivalente cu cele impuse de N. Bonaparte Prusiei în 1807, după pacea de la Jena și Tilsit, acceptând, ca „premiu” și administrarea germană a Parisului dar și a unei părți din nordul Franței.

Actul unificării Germaniei s-a încheiat astfel în cea mai luxoasă agresiune armată, în celebra sală a oglinzilor din Versailles. Noul Imperiu German avea 25 de state (din care trei erau orașe hanseatice); este ceea ce s-a numit „Soluția Germania Mică” – fără Austria.

Statele componente ale Imperiului German au fost: Prusia (cu capitala Berlin), Bavaria (capitala la München), Saxonia (Dresda), Württemberg (Stuttgart); deasemenea, din imperiu mai făceau parte și ducatele Baden (capitala Karlsruhe), Hessa (Darmstadt), Saxa-Coburg, Gotha, Brunswick, Anhalt, orașele hanseatice Hamburg, Bremen, Lübeck și teritoriile imperiale Alsacia și Lorena.

Odată formată, Germania unită, într-un ritm dificil de înțeles și de urmat și astăzi, a trecut la construcția uneia din cele mai performante economii din lume (pe termen lung) susținută nu doar financiar, ci și de un învățământ și o **cercețare științifică care au ținut Germania decenii în șir în fruntea lumii științifice**.

Între 1871-1875 au fost înființate 1.000 societăți comerciale și industriale. În 1875 a apărut Reich Bank, care a emis moneda Germaniei (marca). În 1884 a fost adoptată o lege care nu permitea unei întreprinderi să-și depună acțiunile la bursă pentru a o feri de speculații. Con-

centrarea industrială era un proces în plină desfășurare.

Krupp și Thiessen cumpărau mine, mijloace de transport, întreprinderi, etc. În 1881 apare primul cartel în producerea potasiului. Cartelul producea 50% din cărbunele Germaniei (fiind al treilea producător de cărbune la nivel global).

În paralel, s-a dezvoltat un sistem foarte puternic de cercetare științifică și multe întreprinderi și-au creat propriile instituții și laboratoare (precum concernul Bayer). Știința germană deținea supremația pe plan mondial, astfel că s-a ajuns ca până și **Premiul Nobel să fie decernat de comisii alcătuite exclusiv din savanți germani.**

Până la începutul sec. XX, Imperiul German devenise deja posesorul uneia din cele mai mari flote militare și comerciale ale lumii. În domeniul electrotehnicii și electricității, piața era dominată de concernele Siemens și AEG iar în industria farmaceutică, concernele Merck și Schering deveniseră concurenți foarte puternici pe plan mondial.

Între timp însă, relațiile dintre Bismark și Kaiser se deteriorau accelerat din cauza intoleranței lui Bismark în raport cu partidele de stânga (în special Partidul Social Democrat, cel mai mare partid de stânga de la Atlantic la Urali).

În 1890, artizanul unificării și construcției noului Imperiu German se retrage din viața politică, având cel mai îndelungat mandat de prim-ministru din istoria politică a Europei fără a fi fost vreodată membru al unui partid politic.

Rezumând, unificarea Germaniei a avut următorul „calendar” sintetic:

1. Înființarea Confederației Germane formată din 39 de state în urma tratatului de la Viena (1815);

2. Înființarea Dietei Federale (Bundestag) – 1815;

3. Înființarea „uniunii vamale”, Zollverein;

4. Dezvoltarea explozivă a infrastructurii de transport terestru și fluvial (1816-1860);

5. Festivalul unirii (Hamburg, 1832) la care a

participat peste 30.000 de germani;

6. În 1849, Parlamentul de la Frankfurt a oferit titlu de Kaiser regelui Prusiei, Frederic Wilhelm al III-lea;

7. Același parlament redactează (1850) Constituția Confederației Germane;

8. Otto von Bismark devine prim-ministru al Prusiei (1862);

9. Până în 1864, Confederația Germană „rezolvă” definitiv problemele iredentismului danez;

10. Leopold de Hohenzolern – Sigmaringen ajunge pe tronul Spaniei, provocând astfel un conflict diplomatic și militar între Franța și Germania;

11. Războiul franco-prusac (1870-1871) soldat cu:

- victoria germană și tratatul de la Frankfurt;

- sfârșitul celui de-al doilea Imperiu Francez;

- abdicarea lui Napoleon al III-lea;

- formarea celei de-a treia Republici Franceze (4 septembrie 1870);

- încoronarea împăratului Imperiului German în Sala Oglinzilor, Palatul Versailles – 18 ianuarie 1871;

- pierderea provinciilor Alsacia și Lorena.

12. Retragerea lui Bismark din funcția de Cancelar al Imperiului German (1890).

Așadar, Germania nu poate exista fără land-uri iar land-urile nu pot supraviețui fără Germania.

4. Finlanda

Procesul structurării statului Finlandez s-a derulat pe parcursul unui mileniu și a început undeva prin anul 1155, când prima cruciadă a avut ca scop cucerirea Finlandei de către suedezi, aflați sub conducerea regelui Eric cel Sfânt sub pretextul creștinării.

Poporul finlandez nu este însă de acord nici cu invazia, nici cu creștinarea forțată, drept pentru care, în 1238, are loc o a doua cruciadă asupra

Finlandei condusă de Birger Jarl care cucerește o parte mai mare a teritoriului rezistențelor finlandezi și întemeiază primul episcopat, la Turku, care este și cel mai vechi oraș al Finlandei, întemeiat în 1200.

În anul 1240, prințul Norgorodului, **Iaroslav**, intervine pentru eliberarea finlandezilor de stăpânirea suedeză (încă de atunci, rușii aveau vocația de eliberatori ai popoarelor, pentru ca apoi să-și însușească și țările și popoarele).

În bătălia de pe Neva, suedezii sunt înfrânți (1240) dar, sub conducerea lui **Tyrgil Knutsson**, suedezii revin în 1293, într-o a treia expediție, cuceresc Karelia și întemeiază fortăreața Vüpur. Abia sub ocupația suedeză se apreciază că Finlanda a ieșit din orânduirea comunei primitive intrând direct în feudalism (ceea ce la alte popoare și națiuni a durat milenii, la finlandezi a durat doar 4-5 generații !).

În 1323, Finlanda a fost divizată între Suedia și Rusia, iar în 1362 participă la alegerea noului rege, fiind astfel admisă în 1397 în **Uniunea de la Kalmar** (uniunea statelor scandinave), uniune care cuprindea, deasemenea, Norvegia și Suedia (de care aparținea și o parte a teritoriului finlandez).

A venit însă anul fatidic, 1495, când rușii pătrund până la Ostrobothnia, iar danezii debarcă la Turku (unde jefuiesc catedrala și incendiază castelul).

În 1523, Suedia iese din Uniunea de la Kalmar; regele **Gustav-Sava**, alungând ocupanții de toate semințiile (1524), adoptă Confesiunea de la Augsburg ce va deschide drumul reformei lui Martin Luther în țările scandinave.

După moartea lui, la tron va urma fiul său, „duce de Finlanda”, **Jean al III-lea**, care va ridica Finlanda la rangul de „mare ducat”. Aventura suedeză, de cucerire a țărilor baltice și a Poloniei, va crea mari nemulțumiri și răscoale în țară (mai ales răscoala țărănească finlandeză, cunoscută ca „războiul bătelor”).

În 1640, regina **Christina a Suediei** pune bazele primei universități din Finlanda, la Turku dar, odată intrată în secolul XVIII, Finlanda cunoaște o nouă și lungă perioadă de declin, de lupte și

suferințe. În timp ce **Carol al XII-lea al Suediei** se războia cu Polonia, țarul Petru cel Mare înaintază pe teritoriul finlandez (iar Carol al XII-lea cade prizonier la turci)!

În 1703 s-au pus bazele Sankt Petersburgului pe un teritoriu ce aparținea Suediei, urmare a cuceririi acesteia de către Rusia, în urma Marelui Război Nordic (1700-1721).

În 1710, cetatea Vüpur cedează iar în 1721 trec sub dominație rusească toate teritoriile cucerite de suedezi în epoca cruciadelor.

În 1743, Suedia a trebuit să mai cedeze încă o parte din teritoriul Finlandei cuceritorilor ruși iar Gustav al II-lea, în tentativa sa de a le recupera prin războiul din 1788, va suferi o înfrângere severă.

După pacea de la Tilsit (1807), Suedia a cedat Rusiei și alte teritorii finlandeze iar în 1808-1809 se proclamă Marele Ducat al Finlandei, care a reușit să-și păstreze o formă autonomă de guvernământ.

În cele din urmă, țarul Alexandru I a ridicat Finlanda la „rangul de națiune”. Nu după mult timp, Helsinki este declarată capitala Finlandei (1812).

Trebuie subliniat că politica ducatului de a rămâne fidel Rusiei în sec. XIX, i-a ajutat pe finlandezi să-și poată construi propriul stat.

În 1860, Finlanda își bate propria monedă ceea ce a însemnat, în fapt, o formă mai pregnantă de manifestare a unei autonomii tot mai largi.

Tot în a doua jumătate a sec. XIX, au apărut și primele forme politice de organizare doctrinară respectiv:

- Partidul Finlandez – susținător al valorilor rurale, tradiției și partizani ai idealului național;
- Partidul Suedez – susținător al legăturilor cu Occidentul.

De altfel, dezvoltarea tot mai extinsă a relațiilor cu Occidentul a dus la apariția de fricțiuni între Rusia și Finlanda drept care, în 1917, aceasta din urmă își declară independența. Lenin a recunoscut suveranitatea noului stat.

Pentru Finlanda, Primul Război Mondial a

avut semnificația unui război de eliberare deoarece atunci au reușit expulzarea trupelor sovietice din țară (în bunul obicei rusesc, Lenin a recunoscut inițial suveranitatea dar nu a retras și trupele staționate pe teritoriul Finlandei).

Cel de-al Doilea Război Mondial a găsit o țară optimistă, un popor pacifist, nepregătit în fața viitoarelor atacuri ale URSS-ului, noua organizare a vechiului imperiu (dar parcă mai nesătul, mai lipsit de omenie și mai perfid ca oricând) ...

În mod preventiv, pentru menținerea stării de pace pe teritoriul țării, guvernul Finlandei a semnat un armistițiu (ultimativ) cu URSS prin care a permis instalarea unei baze rusești pe teritoriul ei și, de asemenea, pentru a-și păstra independența, cedând în același timp și 10% din teritoriu (!).

Toate acestea s-au întâmplat însă după ce brațul popor finlandez condus de un guvern hotărât a purtat un cumplit război împotriva celui mai mare imperiu de pe întreaga planetă.

În 1939, între URSS și Finlanda izbucnește un război ce se va solda cu sute de mii de morți în doar un an de lupte. Prin urmare, combatanții erau:

a. Republica Democratică Finlanda, cu o armată de 180.000 de soldați conduși de generalul Carl Gustaf Mannerheim (general care-și făcuse stagiul în Primul Război Mondial în luptele din curbură Carpaților, apreciind în mod deosebit eroismul și spiritul de sacrificiu al ostașilor români);

b. URSS, ale căror unități militare dislocate pentru războiul cu Finlanda totalizau un număr de 450.000 de soldați, conduși, la început de Kliment Vorosilov (înlăturat, din ordinul lui Stalin, după eșecurile repetate de pe frontul finlandez) și înlocuit ulterior cu Simion Timošenko.

Urmare a declanșării acestei agresiuni, URSS a fost exclusă din Liga Națiunilor. Finlanda a rezistat până în martie 1940, când a fost obligată să semneze tratatul ale cărui principale cerințe au fost, după cum s-a menționat mai sus, cedarea a 10% din teritoriu („zeciuala” rusească), a 20% din capacitățile sale industriale și înființarea unei baze militare rusești.

Bilanțul războiului sovieto-finlandez a fost dramatic. Pe de o parte, Finlanda a avut circa 23 mii de morți, 44 mii răniți și 1.000 de prizonieri. Pe de cealaltă parte, URSS a înregistrat peste 160 de mii de morți, 265 de mii de răniți și peste 3.000 de prizonieri.

Tratatele semnate cu URSS în 1947 și 1948 cuprindeau, pe lângă obligația plății unor despăgubiri de război (ca și cum Finlanda a atacat URSS și nu invers), și extinderea concesiunilor teritoriale.

Finlanda a cedat o mare parte din Karelia Finlandeză, Salle și Petsamo, inclusiv porturile Viborg (Vüpur) și portul Lünahamari; peste 400.000 de finlandezi au fugit din teritoriile predate Rusiei bolșevice, dar, cu prețul a peste 93.000 de soldați și civili uciși, Finlanda și-a păstrat independența.

Finlanda este încă un stat care a reușit să-și conserve independența în lupta cu regiunile roșii sau de la Răsărit fără a-și uni (încă) toate teritoriile care-i aparțin de drept.

Recapitulând, avem următorul desfășurător al evenimentelor care au condus la apariția și înființarea unui stat unitar, independent dar încă neîntregit:

- 1155: Are loc expediția (cruciada) lui Eric cel Sfânt, teoretic pentru creștinarea Finlandei;

- 1238: Are loc a doua cruciadă, condusă de Birger Jarl, în urma căreia se întemeiază primul oraș al Finlandei, Turku, și prima episcopie;

- 1240: În încercarea de a ocupa gurile Nevei, suedezii atacă Novgorodul; sunt învinși de cneazul Iaroslav; în ciuda victoriei, nu a înaintat pe teritoriul Finlandei;

- 1293: Are loc a treia cruciadă, condusă de această dată de Tyrgil Knutsson, în urma căreia suedezii cuceresc Karelia și întemeiază fortăreața Vüpur;

- 1323: Finlanda este divizată între Rusia și Suedia;

- 1397: Partea „suedeză” a Finlandei aderă la uniunea statelor scandinave (Uniunea de la Kalmar);

- 1495: Jean (Ioan) al III-lea, regele Suediei, ridică Finlanda la rangul de Mare Ducat;

- 1640: regina Christina a Suediei pune bazele primei universități din Finlanda, la Turku;

- 1703: Se pun bazele orașului imperial Sankt Petersburg, pe un teritoriu ce a aparținut Suediei;

- 1710: Cetatea Vüperi este cucerită de trupele rusești;

- 1721: Teritorii vaste din „Finlanda suedeză” sunt preluate de Imperiul Rus;

- 1743: Suedia cedează Rusiei noi teritorii finlandeze;

- 1788: Gustav al III-lea al Suediei, în așanumitul Război al Nordului, declară război Rusiei pentru recuperarea teritoriilor cedate în 1743, dar este învins;

- 1807: În urma păcii de la Tilsit (între Napoleon și Alexandru I), Suedia cedează noi teritorii finlandeze;

- 1808: Țarul Rusiei proclamă Marele Ducat al Finlandei, ca parte a imperiului;

- 1809: Finlanda este ridicată la „rangul de națiune”;

- 1812: Helsinki devine capitala Finlandei;

- 1860: Finlanda bate propria monedă și tot atunci apar primele două mari grupări politice;

- 1917: În urma preluării puterii de către bolșevici, apar tot mai multe fricțiuni între Finlanda și Rusia bolșevică;

- 1939-1940: Războiul sovieto-finlandez.

În urma parcurgerii acestui desfășurător de evenimente, sunt de notat câteva idei importante:

a. Constituirea statului Finlandez a fost un proces îndelungat (a durat aproape un mileniu);

b. Înainte de a fi un stat unitar și independent, a avut monedă și capitală;

c. La venirea suedezilor, în 1155, populația de pe teritoriul Finlandei nu ieșise încă din comuna primitivă. Cu toate acestea, după câteva

secole a avut universitate, ajungând astăzi unul din cele mai civilizate state ale lumii;

d. În continuare, Finlanda are multe din teritoriile care i-au aparținut de-a lungul istoriei, în granițele altor state, între acestea Federația Rusă deținând, evident, primul loc.

5. Polonia

Regele Mieszko a ales să fie botezat creștin în anul 966 și a unificat triburile slave occidentale. După el a urmat fiul său, **Boleslav cel Viteaz**, care, în 1025, a devenit primul rege al Poloniei.

A urmat Mieszko al II-lea în timpul căruia tânăra monarhie poloneză s-a prăbușit (datorită trădărilor interne și intervențiilor externe, mai ales ale împăratului Sfântului Imperiu Roman, **Conrad al II-lea**).

Monarhia a fost răsturnată de **Cazimir**, fiul lui Mieszko al II-lea (ajutat de Împăratul Henric al III-lea al Germaniei, dar și de prințul Iaroslav cel Înțelept al Rusiei), care a recuperat câteva teritorii importante (Mazoria, Silezia, Pomerania).

S-au scris toate aceste detalii pentru a înțelege un lucru esențial: **încă de la nașterea sa, Polonia a avut doi „nași”, Germania și Rusia.**

A urmat la tron fiul lui Cazimir, **Boleslav al II-lea cel Generos** (cunoscut și ca cel Îndrăzneț sau cel Crud). A fost un mare constructor de lăcașe de cult religios iar în plan extern a urmărit să fie înconjurat doar de state fidele sau prietene, ceea ce până la urmă l-a pus în conflict cu Henric al IV-lea, regele Germaniei (care avea alt candidat pentru tronul Ungariei decât Bela I, unchiul lui Boleslav al II-lea) dar și cu cnezatele rusești (în 1069 a avut o campanie militară împotriva Kievului).

Încoronat ca rege al Poloniei în 1076, pierde Pomerania de Vest, urmare tocmai a conflictelor apărute pe axa est-vest.

A urmat o perioadă de consolidare a regatului în sec. XIV sub dinastia Jagiellonă (1386-1572), perioadă în care au fost aduse sub controlul coroanei regilor Poloniei teritorii ale fostei Rusii Kieviene aflate atunci sub control lituanian).

În același timp, au avut însă loc și teribilele lupte cu teutonii, încheiate cu pacea de la Thorm (1410, după bătălia de la Marienburg) și nașterea Ducatului Prusiei, nucleul dur al Germaniei de mai târziu (la aceste bătălii a luat parte și Alexandru cel Bun, Domnul Moldovei).

Polonia a continuat să lupte în est și sud-est cu Cnezatul Moscovei, cu turcii, cu tătarii, cu domitorii Moldovei medievale.

În 1505 s-a înființat parlamentul polonez (Sejm), astfel că puterea politică și administrativă a fost transferată din mâna regelui în mâinile nobilimii; s-a marcat, astfel, începutul perioadei cunoscute sub denumirea de **Libertatea de Aur**.

După începutul acestei noi ere în politica Poloniei medievale, încet, dar tot mai temeinic, Polonia a intrat într-o pantă descendentă, într-un declin politic, militar și economic tot mai vizibil.

Apogeul regatului Poloniei a fost atins în 1569, când, după acordul de la Lublin, s-a format Uniunea Polono-Lituaniană, stat federal și destul de puternic în perioada în care Europa nu era încă sub imperiile habsburgic și spaniol.

Conflictele interne dintre diferitele partide ale nobilimii polone au dus la accelerarea declinului Poloniei, mai ales din a doua jumătate a sec. XVII. După răscoala căzăcească din 1648, (care a cuprins sudul și estul Uniunii) a urmat invazia Suedeză.

În urma războaielor cu Rusia și cazacii, Ucraina a fost divizată (partea sa estică revenind Rusiei).

Deși a participat la despresurarea Vienei (1683), declinul Poloniei a continuat și cu „ajutorul” vecinilor ei de ieri (și de astăzi).

Domnia a doi regi din dinastia saxonă Weltin, **Augustus al II-lea** și apoi, **Augustus al III-lea** și implicarea Poloniei în Marele Război al Nordului au condus la prăbușirea definitivă a „republicii nobiliare”. Între timp, Prusia a preluat Silezia (de la monarhia Habsburgică).

Din 1764 până în 1795 s-au mai încercat o serie de reforme interne dar care au provocat reacții ostile și răspunsuri militare din partea vecinilor. În 1764 ajunge pe tronul Poloniei, sprijinit de Ecaterina a II-a a Rusiei, **Stanislav August Ponia-**

towski iar în 1768 are loc Confederația de la Bar sau așa-numita revoltă a unei grupări nobiliare numită „sleahță” împotriva Rusiei și a regelui Poloniei, vasalul de facto al acesteia. Mișcarea a fost înăbușită în 1772 și a fost urmată de prima împărțire a Uniunii între Rusia, Prusia și Austria Habsburgică (la a cărei salvare, Polonia contribuse cu aproape un secol în urmă).

Prima împărțire a Poloniei, „consfințită” prin tratatul de la Viena în timp ce regatul era sub ocupația trupelor habsburgice, ruse și prusace, s-a făcut „frățește”, astfel că:

- Prusia a preluat Warmia, Pomerania, Malbork, Chelmo și unele districte din Polonia Mare;

- Rusiei i-au revenit Livonia și așa-numita Rusia Albă (Vitebsk, Polotsk și Mscilav);

- Austria „s-a ales” cu partea cea mai mare: Galiția, o parte din Polonia Mică, Zator și Oswiecim.

După această împărțală, Polonia a pierdut circa 30% din teritoriu și peste 4 milioane de locuitori.

Ulterior ocupării teritoriilor, „cei trei”, respectiv Rusia, Prusia (oare de unde vine asemănarea de nume) și Austria au cerut Sejm-ului polonez să ratifice, să recunoască printr-un acord asumat, teribilul rapt teritorial.

Parlamentarii care s-au opus au fost arestați de reprezentanții Rusiei și trimiși în Siberia. Până la urmă, istoria notează că tratatul a fost semnat datorită unor „colaboraționiști” interni (Michael Radziwill, episcopii Mladzieyowski, Massalski, Ostrowski și alți politicieni din această categorie).

La 18 septembrie 1773, tratatul de cedare a teritoriilor a fost semnat de Sejm-ul Poloniei. În 1793 (23 ianuarie), Prusia și Rusia au semnat un acord prin care trebuiau, pe de o parte, să blocheze o serie de reforme politice în Polonia și, pe de altă parte, să mai „tranșeze” câteva părți din ce mai rămăsese din Uniunea Lituaniano-Polonă, părți care însemnau cam cât suprafața de astăzi a Poloniei, și anume: 250.000 Kmp reveneau Rusiei și 58.000 kmp, Prusiei.

Concret, Rusia a primit (mai bine zis, și-a luat)

Voievodatul Kiev-ului, Wraclaw, Podole și Minsk precum și părți din voievodatele Vilnius, Nowogrodek, Livosk Brest și Volhyanian, teritoriile pe care Ecaterina a II-a le-a organizat în două viceregate: Minsk și Izyaslav.

Prusia și-a însușit orașele Gdansk, Thorn, Voievodatul Gniezus, Poznan, Sieradz, Kalisz, Plock, cât și alte părți din Voievodatul Cracovia, Rawa și Masovia.

Și, conform „tradiției”, dizlocările de teritorii au fost din nou aprobate de Sejm, Polonia pierzând peste 5 milioane de suflete.

Ceea ce a mai rămas era doar un „stat-tampon”, cu un rege marionetă și cu o armată poloneză bine păzită de vigilentele garnizoane rusești.

Încercarea Sejm-ului de a da o nouă Constituție s-a soldat, din nou, cu o altă împărțire a Poloniei și cu constituirea așa-numitei Confederații de la Targowice, în care magnații pro-ruși, având și sprijinul tacit al Austriei, au învins tabăra pro-Constituție, deschizând în același timp calea către a treia împărțire a Poloniei.

În 1794 s-a declanșat revolta Kosciuszko a cărei înfrângere a pecetluit a treia împărțire (dar nu și ultima) a Poloniei la care au participat, din nou, Prusia, Austria și Rusia (triste terminații mai au denumirile celor două imperii și a numelui celui de-al treilea Reich).

Rusia a mai luat 120.000 kmp, Prusia 55.000 iar Austria 47.000 kmp, în total aproape cât România de astăzi (242.000 kmp).

Folosind termeni din dicționarul politic contemporan, se poate aprecia că tot ce s-a întâmplat în Polonia anilor 1764-1793 a fost practic un proces de „regionalizare” în mai multe trepte.

Cităm dintr-un articol al unui document secret (la acea vreme) semnat de cei trei din „coaliția de împărțire”; „Având în vedere necesitatea de a elimina tot ceea ce ar putea reînvia amintirea existenței Regatului Poloniei, acum că anularea acestui corp politic a fost efectuat, **Înaltele Părți Contractante** (sic!) sunt de acord și se obligă să nu includă niciodată în titlurile lor, numele sau denumirea Regatului Poloniei, care va fi suprimată din prezent pentru totdeauna”.

Uniunea Polono-Lituaniană a fost, astfel, ștearsă definitiv, pentru totdeauna, de pe harta politică a Europei și ștearsă este și astăzi (să fie oare și rezultatul perpetuării în timp a unei mezaliante – ca să nu-i spunem altfel – între ... Înaltele Părți Contractante ?!...).

În 1807, într-un exces „amoros”, Napoleon a înființat Ducatul Varșoviei care a dispărut însă după Congresul de la Viena (1815), ocazie cu care s-a născut „Polonia Congresului”, un fel de regat dominat de Rusia. Mai corect exprimat, noul Regat al Poloniei se afla într-o „uniune personală” cu Imperiul Rus, regele fiind în directă subordine a țarului (care conducea de facto așa-numitul regat).

Elitele poloneze (scriitori, nobili, politicieni) au devenit revoluționarii secolului XIX participând și la revoltele din Prusia, Rusia, Austria însă, după zdrobirea insurecției din 1831, autonomia Congresului Regatului a fost desființată de Rusia Țaristă iar polonezii s-au confruntat cu:

- deportarea;
- confiscarea proprietăților;
- serviciu militar forțat;
- închiderea universităților,

iar după revolta din 1863, a fost impusă și rusificarea școlilor secundare poloneze (sună cunoscut pentru cei care au avut de-a face, de-a lungul istoriei, cu „întunericul luminii de la răsărit” ...).

Prusia a procedat similar pe „dominioanele” proaspăt acaparate dar a acordat o mai mare atenție învățământului pe care l-a germanizat complet, în timp ce Austria a fost mai concesivă în sensul că polonezilor li s-a permis să aibă reprezentanți în Parlament și să formeze propriile universități (Cracovia și Lvov fiind recunoscute în întregul Regat Regent al Poloniei – noua denumire a ce mai rămăsese în Polonia de altădată).

În urma Revoltei din Noiembrie din 1830, cercurile conservatoare poloneze au deturnat și trădat mișcarea, ducând la un război în toată regula cu trupele rusești, război în care mii și mii de polonezi au fost uciși, luați prizonieri, deportați. Atunci a început și marele exod polonez către vest, dar mai ales către SUA.

A urmat „Revolta din Cracovia” (1846), care s-a finalizat prin încorporarea Republicii Cracovia în Imperiul Austriac.

Au urmat un șir de revolte, insurecții și alte mișcări ale naționaliștilor polonezi pe întreg orizontul de timp 1860-1863.

După Primul Război Mondial, curios lucru, „Înaltele Părți Contractante” deveniseră „Învinsele Părți Contractante”, chiar dacă Rusia plecase acasă de bună voie (proces care nu avea însă a se mai repeta).

Prin Legea din 5 Noiembrie 1916, Imperiul German și Austro-Ungaria au proclamat reînființarea unui Regat al Poloniei pe teritoriile cucerite de la ... ruși (câtă „mărinimie”), amnezia în politică fiind principalul atribut al politicienilor (uitaseră cu toții că până nu demult împărțeau aceeași pradă, este drept, pe sub mese diferite, dar ... o împărțeau totuși împreună)...

Cu susținerea puternică din partea lui Woodrow Wilson, independența Poloniei a fost proclamată oficial în iunie, 1918, de Antanta.

Cea de-a treia Republică Polonă s-a născut practic după retragerea trupelor germane din Varșovia și intrarea **generalului Pilsudski** (10 noiembrie, 1918).

Dar avaturile Poloniei erau departe de a se fi sfârșit. Între anii 1919-1921 a avut loc războiul ruso-polonez, când forțele armate poloneze au înaintat către Lituania, Ucraina și Belarus.

În iunie 1920, polonezii au ajuns până la Minsk și Kiev, dar la contraofensiva bolșevicilor s-au retras astfel încât frontul de nord ajunsese din nou la marginea Varșoviei. Contraofensiva generalului Pilsudski a dus la ocuparea orașului Vilnius și deteriorarea pe termen lung a relațiilor cu rușii.

Pacea de la Riga (1921) a lăsat rușilor Minsk-ul, Camenita-Podolia și Berdih. Ucrainenii au rămas fără stat și s-au simțit trădați de polonezi.

După această aparentă revigorare și repunere pe hartă, vârfurile politicii, administrației și armatei polone s-au trezit în prezența unui fals sentiment că ar fi din nou un fel de mare putere, autosuficientă și care, prin politicile etnice pro-

movate (o treime din populația Poloniei erau minorități) și-au deteriorat rapid relațiile cu toți vecinii (și așa încordate), cu centrele de putere mai îndepărtate (Franța, Liga Națiunilor) dar și cu Cehoslovacia, Lituania, Ucraina.

Ce a urmat în viața politică internă după apariția noii Republici? Istoria consemnează:

- un legislativ fragmentat și fără majorități stabile (existau patru partide mari și zeci de alte facțiuni politice mici);
- corupția a devenit endemică;
- guvernele se succedau unele după altele;
- armata pusese gând rău politicienilor.

Pe cale de consecință, Pilsudski dă o lovitură de stat și preia conducerea statului (susținut fiind și de facțiuni stângiste).

În 1939, Polonia a fost din nou ruptă între Germania și Rusia. Aveam așadar, pe de o parte 39 divizii poloneze slab dotate, 16 brigăzi, 4.300 tunuri, 880 de tancuri și 400 avioane (ceea ce ar reprezenta efective de circa 950.000 de soldați și ofițeri), iar, pe de altă parte:

- Germania (cu 56 divizii, 4 brigăzi, 10.000 tunuri, 2.700 tancuri, 1.300 avioane – ceea ce a însemnat un efectiv de 1.800.000 soldați și ofițeri) și
- U.R.S.S. (cu 33 divizii, 11 brigăzi – ceea ce ar însemna circa 800.000 de soldați și ofițeri) și
- Slovacia (cu 3 divizii – circa 50.000 de soldați și ofițeri).

Sintetizând, cei 950.000 de soldați polonezi trebuiau să înfrunte pe două fronturi cei 2.650.000 de soldați ai armatelor invadatoare (fără a mai lua în calcul diferențele nete între dotarea armatei germane și cea a Poloniei); să facem mențiunea că, la acea vreme, Slovacia era un stat marionetă).

Germania atacă Polonia pe 1 septembrie 1939 iar Rusia Sovietică pe 17 septembrie (conform pactului Ribbentrop-Molotov).

Și așa s-a născut ... Sfatul secret polonez. După 21 iunie 1941, Germania a cucerit și partea deținută de sovietici, iar după 1944, sovieticii au

pus mâna pe întreaga Polonie, contribuind decisiv la ... „eliberarea” ei !...

În urma războiului din 1939 au fost uciși peste 65000 de soldați polonezi, 450000 au căzut prizonieri la germani și 240000 la sovietici.

Sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial a dus la constituirea actualului stat polonez, cum altfel decât sub oblăduirea unuia din cei doi nași eterni ai Poloniei: Rusia (Sovietică, ce-i drept, dar tot Rusia) .

6. ROMÂNIA

6.1. Coordonate istorice fundamentale

Unul din patriarhii istoriei universale și naționale, **Nicolae Iorga**, sublinia, în stilul marilor proclamații peste veacuri, că: „**Unirea național – politică de la anul 1918** nu se cuvine să fie înfățișată, nici măcar în parte, ca un dar, coborât asupra neamului românesc din încrederea și simpatia lumii civilizate, nici ca o alcătuire în-tâmplătoare, răsărită din greșelile dușmanilor de veacuri. Unirea românilor trebuie înfățișată întotdeauna – potrivit adevărului – ca urmare firească a unei pregătiri istorice de sute de ani, în cursul căreia, acest popor de eroi și mucenici a izbutit să-și apere cu uimitoare stăruințe sărăcia și nevoile și neamul, rămânând, împotriva tuturor năvălirilor barbare și vremelnicele stăpâniri străine, în cea mai strânsă legătură cu pământul strămoșesc”.

Să ne întoarcem însă, pentru puțin timp, în era zbuciumatei și sângeroasei antichități.

Din cauze neelucidate (dar nu în totalitate), rămâne un mare mister faptul că nu se afirmă mult mai apăsător ceea ce istoria a consemnat de milenii, prin vocile și scrierile celor mai erudiți oameni ai acelor timpuri, și anume că în Europa secolului I î.Hr. erau două mari imperii și nu doar unul: **imperiul roman și imperiul dacotic condus de marele rege Burebista**.

Conform spuselor lui Strabon, getul Burebista (82 – 44 î.Hr.), a ajuns în fruntea neamului său, „l-a înălțat atât de mult prin exerciții, abținerea de la vin și ascultare de porunci încât în câțiva ani a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai

mare parte din populațiile vecine, ajungând să fie temut chiar și de romani”.

Conform istoricului Iordanes, Burebista își începe domnia cu vreo patru ani înainte de moartea dictatorului roman Lucius Cornelius Sulla Felix și, prin acțiunile sale politice și militare, își construiește un regat care se întindea în sud până dincolo de Dunăre (Munții Haemus), în vest până în limita munților Tatra (inclusiv câmpia Panonică), în est până la țărmurile Pontului Euxin (Marea Neagră) iar în nord până la mlaștinile Pripetului (sud-estul Belarusului).

Parte din acest imens teritoriu îl constituie astăzi România și anume ținuturile dacilor liberi (singurul popor din istoria antică ce nu a cunoscut, până la invazia romană, sclavia) precum și al geților (dacii de la sud de munții Carpați).

Acest teritoriu (de peste 300.000 kmp) a reprezentat ceea ce astăzi am numi „nucleul” imperiului lui Burebista, având în istorie același rol pe care l-a avut Prusia pentru Germania.

Sărind peste câteva secole, intrăm în evul mediu timpuriu care se consideră a fi început odată cu retragerea trupelor romane (270 e.n.). Au urmat câteva secole de migrații pe un teritoriu care se întindea în est până la Marea Neagră și Nipru, în vest până în Câmpia Panonică (respectiv pe Tisa), în nord până în Marmăția și Dniesber (teritorii care aparțin astăzi Ucrainei), iar în sud până la Dunăre. Teritoriul era organizat în zece regiuni istorice (ducate, voievodate). Nu facem aici detalierea unor etape și procese istorice dar trebuie subliniat că în secolul al XI-lea, zona de vest a fost încorporată în Regatul Ungariei (respectiv Banatul, Crișana și Transilvania), estul (de la Nipru până la Carpații Orientali) organizându-se în ceea ce s-a numit Țara Moldovei (sec.XIV), iar sudul, Țara Românească (delimitată la nord de crestele Carpaților Meridionali, în sud, Dunărea, iar în est Marea Neagră).

Să menționăm, spre eterna aducere aminte, că primul mare rege și întemeietor al Ungariei a fost Ștefan cel Sfânt, **la origine român ortodox din Transilvania**, după cum și faptul că **cei mai vestiți și importanți conducători ai Regatului Ungariei au fost români: Iancu de Hunedoara** (cunoscut în sec.XV drept Ioan Getul,

devine regent al Ungariei în 1446), **Matei Corvin** (fiul lui Ioan Getul, rege al Ungariei între 1458-1490) și **Nicolaus Olahus**, al cărui tată era un nepot al lui Ioan Getul, ajuns regent al Ungariei.

Deși s-au încercat tot felul de explicații, rămâne încă un mister (nu tocmai greu de descifrat, dar foarte greu de acceptat) unitatea limbii române din provinciile istorice (Ardealul, Moldova, Muntenia și Dobrogea) în ciuda a secole de interferențe cu popoarele migratoare, în ciuda eforturilor stăpânirilor mai mult sau mai puțin vremelnice, care s-au străduit secole la rând să șteargă identitatea poporului român autohton, identitate ale cărei temeuri fundamentale au fost limba, credința și originea comună. Cele trei temeuri fundamentale au constituit germenii ideii multimilenare de unire a românilor de dincolo și dincoace de munți, germenii activați de figuri proeminente ale istoriei și culturii din una sau alta din provincii.

Primele tentative de unire politică au pornit încă de pe timpul lui **Ștefan cel Mare**, domnul Moldovei (1457-1504) urmat apoi de figura de soldat martir al lui **Mihai Viteazul** (1593-1601). Să ne reamintim cuvintele de învățătură ale lui **Nicolae Iorga**: „De la 1600, nici un român n-a mai putut gândi unirea fără uriașa sa personalitate, fără paloșul sau securea lui ridicată spre cerul dreptății, fără chipul lui de curată și desăvârșită poezie tragică.”

După mai bine de două secole, **intelectualii și politicienii** care alcătuiau elita secolului XIX în Principatele Române au organizat, în condiții politice și militare extrem de grele, Revoluția din 1848 care susținea, la loc de frunte, și unirea tuturor românilor.

În 1859 s-au unit două din cele trei principate, respectiv Moldova și Țara Românească, sub sceptrul aceluiași domnitor, **Alexandru Ioan Cuza**.

După instaurarea monarhiei de Hohenzollern, România a intrat într-o nouă etapă de modernizare, urmare a reformelor inițiate de Al.I.Cuza și continuate de **Regele Carol I**, sub domnia căruia România „Mică” și-a dobândit independența (1877).

A urmat apoi Marele Război despre care **Nicolae Iorga** scrie că: „A fost drama poporului român. Gândul nostru se duce mai ales către acei bieți săteni români din văile Ardealului, de pe câmpiile mănoase ale Banatului și Ungariei, din Munții Maramureșului, care, ca ai lor și ai noștri, de același sânge, din preajma Mănăstirilor Bucovinei, s-au dus să-și verse sângele pentru steagul care este al unuia sau a altuia dar al nației românești nu e.”

Intrată în război de partea Antantei, în 1916, într-o primă fază, România suferă înfrângere după înfrângere din partea trupelor germano-bulgare, pierde Capitala iar Curtea Regală și Guvernul se retrag în nord-estul țării, la Iași. Nu este aici și acum locul de a analiza starea și dotarea armatei române de la acele evenimente. Cert este că eroismul soldaților și inspirația ofițerilor superiori au adus strălucitele victorii ale Armatei Române din vara anului 1917, de pe alinamentul Mărăști – Mărășești – Oituz, vară în care pe tot frontul cuvântul de ordine era „Pe aici nu se trece”. **Mareșalul August von Mackensen** (pe a cărui cușmă era prins capul de mort care va deveni, mai târziu, emblema trupelor SS), obsedat de glorie și afirmare, a suferit una din cele mai dezastruoase înfrângeri din lunga sa carieră militară.

A urmat înfrângerea Puterilor Centrale și dezmembrarea Imperiului Austro-Ungar. Rusia și-a retras trupele de pe front. La 11 noiembrie 1918, Germania capitulează, iar după o suită de „oscilații politico-diplomatice”, România reușește să intre în tabăra câștigătorilor.

Într-un discurs din 1917, ținut în Parlamentul României, **Nicolae Iorga decreta peste timp și timpuri**: „Este astăzi în România o singură chestiune, toate celelalte sunt ajutătoare pentru dânsa: chestiunea liberării teritoriului național, chestiunea revanșei noastre biruitoare. Singura chestiune care trebuie imediat rezolvată, prin brațele unite ale noastre și ale fraților de peste hotare, este a dreptului românimii de a se impune ca stăpâni în orice colț al pământului pe care l-a locuit.”

Realizarea unirii nu se poate face nici cu o mână de militari, nici cu o ceată exaltată de răzvră-

țiți, mai mult sau mai puțin instruiți și educați, ci doar prin intermediul întregii națiuni. Nu poate exista însă unitate și nici o unire nu rezistă în fața corozivei imoralități. Și aici trebuie să reamintim cuvintele de învățătură ale marelui istoric: **„Moralizarea unei societăți se face nu coborând oamenii trecutului după interesele zilei de azi, ci silind pe oamenii de astăzi a se ridica la înălțimea oamenilor trecutului.”** Ușor de zis...

Revenind la câmpurile de luptă armată și diplomatică, să notăm că în timpul unor evenimente care vor deturna în mod neprevăzut istoria Europei și a lumii, ieșirea din război a Rusiei duce la prăbușirea Frontului de Est și la pacea de la București (în primăvara anului 1918). Din partea României, negocierile se poartă de filogermanul Al.Marghiloman, agreeat de Puterile Centrale și, fără vreun aranjament diplomatic premergător, s-a deschis brusc și larg ușa unirii cu Basarabia. Discuțiile dintre Chișinău și București s-au întezit începând cu 20 martie 1918, când Marghiloman s-a întâlnit cu **Ion Inculeț** (președintele Sfatului Țării), **Daniel Ciugureanu** (președintele Consiliului de Miniștri) și **Pantelimon Halippa** (Vicepreședinte al Sfatului Țării), miezul dur al politicianilor din Basarabia.

Ion Inculeț (ex-agent al lui Kerenski) vroia o unire cu păstrarea unei autonomii depline. Pe 26 martie 1918, ora 10:00, Marghiloman ajunge la Chișinău dar nu a văzut nici un semn de sărbătoare, nici o manifestare pro-unire și notează în jurnalul său: „Nici o voință și mai ales un tembelism mai mult decât oriental, dacă așa ceva este cu putință.” A doua zi, pe 27 martie 1918, a avut loc, totuși, votul pentru unire: 35 abțineri, 3 împotriva și 86 de voturi pentru unire. „Toți sunt așa mișcați încât nu pot vorbi”, notează Marghiloman a doua zi după ce ajunsese în Chișinău și întâlnise starea redată mai sus.

Bucovina, care aparținea de Austro-Ungaria, prin convocarea Congresului General al Bucovinei (în componența căruia erau și polonezi dar și austrieci) a votat „unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile hotare, până la Ceremuș, Colaciu și Nistru, cu Regatul României.” Era în ziua de 3 noiembrie 1918.

Poate că înainte de a vorbi și despre unirea Transilvaniei și Banatului, ar fi bine să parcurgem în regim de blitz-view zbuciumata istorie a acestui ținut, cel puțin începând cu secolul XVIII.

În urma războaielor cu turcii, Bucovina aparținea Imperiului Habsburgic „de facto” din 1774; „de jure” acest lucru s-a întâmplat în urma convenției dintre turci și austrieci, semnată în 26 aprilie/7 mai 1775, **obținută prin mituirea de către ambasadorul austriac a unor funcționari de la „Înalta Poartă”**. La 13 februarie 1848, o delegație de bucovineni cere mai multă autonomie și crearea unui ducat românesc, „iar împăratul să poată purta și titlul de mare duce al românilor.” La 4 martie 1849 ei obțin statutul de autonomie al Bucovinei în imperiul austriac.

Este creată Dieta ducatului Bucovina care se întrunește pentru prima dată la 6 aprilie 1861, românii fiind majoritari. Emigrația spre SUA și aflulul de migranți încurajat de stăpânirea austriacă, au determinat ca, în cele din urmă, ucrainenii (rutenii) să dețină 38,88% în 1910, românii 34,38%, germanii 21,24%, cca 4,45% polonezi și restul unguri.

Dar la 4/17 august, între Franța, Marea Britanie și Rusia, pe de o parte și România, pe de altă parte, se adoptă un tratat secret în care se promit României Transilvania, Basarabia și Bucovina (tratativele fiind inițiate de Ionel Brătianu). Pe partea cealaltă, Puterile Centrale semnaseră la începutul aceluiași an, pe 27 ianuarie/9 februarie, la Brest-Litovsk, un tratat de pace cu Rusia aflată în febra revoluționară, prin care aceasta admitea, până la stabilirea unor frontiere definitive, ocuparea, administrarea și exploatarea de către germano-austrieci a țărilor baltice, a Poloniei rusești, Bielorusiei și Ucrainei în schimbul autonomiei parțiale a populațiilor slave din anumite teritorii ale Germaniei și Austriei, anume Poznan, Silezia de Sus, Galiția și Bucovina. Tratatul nu a fost recunoscut nici de Antanta și nici de România și oricum, câteva luni mai târziu, nu a mai fost valabil datorită înfrângerii Puterilor Centrale.

Pe 3 noiembrie 1918, românii și ucrainenii din Ducatul Bucovinei revendică simultan unirea ținuturilor unde erau majoritari cu Regatul Ro-

mâniei, respectiv cu nou proclamata Republică Populară Vest-Ucraineană, frontiera fiind negociată deoarece ambele comunități revendicau orașe importante precum Rădăuți, Siret, Cernăuți.

Pe 12/25 octombrie 1918, la Cernăuți a fost înființat Comitetul Regional Ucrainean cu scopul de a reprezenta Bucovina în Rada Națională Ucraineană, iar la 19 octombrie/1 noiembrie 1918, la Lvov (Galiția), Rada Națională Ucraineană a proclamat Republica Populară a Ucrainei Occidentale. Noul stat revendica și partea de nord-vest a Bucovinei, cu orașele Cernăuți, Siret și Storojineț.

În replică, pe 14/27 octombrie 1918, la inițiativa a doi intelectuali de anvergură (**Sextil Pușcariu și Iancu Flondor**), la Cernăuți s-a convocat o adunare națională română numită „Adunarea Constituantă” care, sub președinția lui **Dionisie Bejan**, a ales un Consiliu Național format din 50 de membri din toate județele și păturile sociale avându-l ca președinte pe Iancu Flondor (descendent al unor vechi familii boierești din Moldova). În tot acest timp, nu trebuie uitat că Bucovina era „de jure” sub autoritatea guvernatorului austriac Joseph Etzdorf. Pe 24 octombrie/6 noiembrie 1918, așa-zisul Guvern ucrainean a dispus ocuparea, cu ajutorul milițiilor ucrainiene, a Palatului administrativ din Cernăuți, iar reprezentanții Radei l-au somat pe guvernatorul austriac să le predea puterea în teritoriile ucrainiene din Bucovina precum și în orașul Cernăuți. Guvernatorul a cedat, a semnat iar Omelian Popowicz a devenit președinte al părții ucrainiene a Bucovina.

Pe 27 octombrie/9 noiembrie 1918 (trei zile mai târziu) în Cernăuți și-a făcut apariția un detașament de 180 militari români sub comanda **sublocotenentului Ilie Lazăr** care, din proprie inițiativă oferă sprijin autorităților provizorii române (detașamentul lui Lazăr făcea parte din Regimentul 8 husari din armata imperiului habsburgic).

Consiliul Național Român din Bucovina a solicitat ajutor Guvernului României aflat la Iași dar Marghiloman n-a promis decât ajutor armat nu și sprijin politic și diplomatic. Așa se face că

după încă două zile (29 octombrie/11 noiembrie 1918), **Divizia 8 Română** condusă de generalul **Iacob Zadik**, a intrat în Bucovina și a ocupat Cernăuțiul, „pentru a ocroti viața, avutul și libertatea locuitorilor de orice neam și credință împotriva bandelor de criminali care au început opera lor de distrugere” (trupele române au intrat în Cernăuți după ce în prealabil Aliatii și-au dat acordul printr-o telegramă din 6 noiembrie 1918). Trupele ucrainiene au părăsit Cernăuțiul iar Popowicz a abandonat puterea și a părăsit teritoriul Bucovinei (nu erau dispuși să-și dea viața pentru un teritoriu care nu era și nu este al lor). **Ilie Lazăr** (maramureșan) a făcut ca să fluture primul steag românesc pe turnul Primăriei din Cernăuți. Pe 15/28 noiembrie, Consiliul Național Român convoacă Congresul General al Bucovinei sub președinția lui **Iancu Flondor** care, cu sprijinul minorităților poloneze și germane, a votat unirea cu România (majoritatea reprezentanților ucrainieni și evrei bucovineni au refuzat să participe la ședința Congresului General al Bucovinei pe care-l socoteau nereprezentativ).

Congresul a trimis o telegramă omagială regelui Ferdinand care este numit „Rege și Domn Liberator și Purtător de grijă al Bucovinei”. Regele Ferdinand a legalizat actul unirii prin decretul nr.3744/18/31 decembrie 1918 publicat în Monitorul Oficial nr.217 din 19 decembrie 1918/1 ianuarie 1919. I.C. Brătianu s-a referit la revendicările României asupra Bucovinei în fața reprezentanților Antantei la Conferința de la Paris. Tratatul de pace cu Austria s-a încheiat la Saint-Germain en Laye, pe 10 septembrie 1919. Referitor la Bucovina, conform articolului 59 din tratat, „Austria renunță în ceea ce-o privește, în favoarea României, la toate drepturile și titlurile asupra părții fostului Ducat al Bucovinei”, iar conform art.61, România prelua sarcinile financiare ale fostului Imperiu al Austriei.

Pe de altă parte, în ciuda piedicilor puse de oficialitățile maghiare, are loc **la 1 decembrie 2018 Marea Adunare Națională de la Alba Iulia**, prezidată de **Pop de Băsești**, în prezența a 1.228 de delegați și a zeci de mii de români veniți în toiu iernii, care cum au putut, din toate colțurile țării unde **s-a decis unirea cu țara. Dar Unirea nu era încă recunoscută de Marile Puteri și**

nici de statele vecine (Ungaria, Ucraina și Rusia Sovietică). Datorită presiunii populare foarte mari, Armata României a trebuit să ocupe Satu Mare, Carei, Salonta, Oradea Mare, continuând ofensiva până pe Tisa. **Nici Puterile Occidentale nu au fost mai deschise în a recunoaște România Mare**, iar SUA a recunoscut unirea cu Basarabia abia în 1933 (dar și atunci într-o formulare nu prea clară).

Și iarăși trebuie să apelăm la înțeleptele cuvinte ale lui **Nicolae Iorga**: „Măine, după ce vom hotărî soarta pământurilor la care ne uităm de atâta vreme, nu cu ochii plini de foame ai cuceritorului sălbatic, lacom de alte țări, ci cu ochii duioși ai fratelui care se uită la brazda pe care de două mii de ani fratele său muncește, cu sudoare amestecată cu sânge, pentru ca ridicându-se de jos, să primească pe față loviturile de palme ale stăpânilor săi. Oare crede cineva că s-a isprăvit? Nu! **Problema românească face parte dintr-o problemă mondială – și prea des uităm.** Unirea va trebui consolidată printr-o activitate complexă, permanentă, profundă, de durată, deoarece una este a ocupa un teritoriu, alte este a-l păstra militar și alta este a ști să-l menții.”

Este o datorie morală și o cinste fără margini în a aminti câteva din figurile epocale care au înscris Transilvania pe traiectoria ireversibilă a Unirii: **Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voievod, Iuliu Hossu, Emil Hațeganu, Vasile Goldiș, Aurel Vlad, Iosif Jumanca**, toți intelectuali și politicieni patrioți care, dacă nu au avut norocul a muri înainte de 1945, au murit în teribilele temnițe instituite de comunismul sovietic, de ocupație.

6.2. Evoluția economică a României după Marea Unire

Motivele pentru care acest paragraf nu a fost intitulat „Centenarul economiei României” vor reieși într-un mod foarte explicit din cele ce vor fi analizate și prezentate succint.

Experiența economică românească din ultimul secol este imensă, unică și plină de învățături pentru o națiune ai căror conducători nu prea au fost dispuși să învețe. Se pune întrebarea: come-

morăm sau sărbătorim Centenarul economiei românești?

România Mare a mers prin istorie, a învins timpurile și a rămas mare doar în măsura în care **oamenii de stat au fost mai mulți și mai puternici decât oamenii politici** dar și în măsura în care economia a fost sau nu dezvoltată la dimensiunea care să susțină infrastructura unei țări mari. Istoria politică dar și cea economică din ultimul secol a fost o succesiune de ascensiuni pline de sacrificii și prăbușiri dramatice, fie că a fost război, fie că a fost pace pe continentul european, **pentru care interesele mediului extern nu pot reprezenta nici singura cauză și nici singura explicație.**

După Marea Unire, România Mare avea de rezolvat o multitudine de probleme economice dintre care două erau în zona de maximă urgență:

- Refacerea ramurilor industriale distruse de războiul care a nimicit și destinul a peste 1 milion de români;
- Integrarea de teritorii cu tradiții și potențiale economice diferite.

După Primul Război Mondial, finanțele țării erau dezorganizate, în industrie mai funcționau doar un sfert din capacități, stocurile de hrană erau epuizate, agricultura era „la pământ” și în plus, aveau de plătit despăgubiri uriașe Ungariei. **Nu ar fi lipsit de interes să ne reamintim câteva detalii importante despre subiectul despăgubirilor și datoriilor României după Război.**

„Moștenirea financiară” lăsată de prima conflagrație mondială României Mari se poate structura în:

- despăgubiri de război;
- datorii de război și
- datoria flotantă a României.

„Comisia Reparațiilor” stabilită de Aliați (și din care România nu făcea parte) a evaluat pierderile de capital uman și fizic la peste 150 miliarde \$. Prin Acordul de la Spa, semnat la 16 iulie 1920 de guvernele Angliei, Franței, Belgiei, Italiei, Ja-

poniei și Portugaliei, s-a dispus ca sumele ce urmau a fi primite ca reparații de la Germania să se distribuie astfel: Anglia – 20%, Franța – 52%, Italia – 10%, Belgia – 14%, Japonia și Portugalia – câte 0,75%, iar România, Grecia, Iugoslavia și celelalte state ne semnate ale acordului – 6,5% (toate la un loc, ceea ce a făcut ca României să-i revină 1%, procent ridicat ulterior la...1,1%).

Comisia Reparațiilor a stabilit la 1 mai 1920, datoria Germaniei către Aliați cu titlu de despăgubiri de război: 132 miliarde mărci aur plătibile în 30 de ani (prin urmare, României i-ar fi revenit 1,3-1,4 miliarde mărci aur).

România a mai avut dreptul de a încasa 1,1% din despăgubirile de război plătibile de Austria și Ungaria, astfel că până în 1928 trebuie să încaseze 7,2 milioane mărci aur anual, iar în 1928 trebuie să încaseze 22 milioane mărci aur. Până în 1925, România a primit în total doar 39 milioane mărci aur (sub 5% din cât ar fi trebuit să primească de la Germania, Austria, Ungaria și Bulgaria).

Pe de altă parte, prin Tratatul de la Saint Germain și Triannon, pentru teritoriile anexate de la defunctul Imperiu Austro-Ungar, **România trebuia să plătească 230 milioane franci aur în folosul și conturile Austriei și Ungariei.** La acestea s-au mai adăugat:

- o cotă parte ce s-a aplicat României din datoria publică a statului austro-ungar în valoare de 500 milioane coroane aur, peste un miliard de coroane de hârtie, peste 35 milioane mărci aur, precum și o anuitate de 654.000 mii coroane;

- valoarea bunurilor statului austro-ungar în România și transferate ei, adică peste un miliard de lire sterline.

Să nu uităm faptul că în timpul războiului au mai avut loc două evenimente cu încărcătură financiară:

- România a contractat o datorie de peste 2 miliarde lei aur și

- Pierderea tezaurului – 4 miliarde \$.

Nu mai menționăm aici și datoria flotantă a României (de cca. 20 miliarde lei).

Între timp, statelor învinse Austria și Ungaria, în cel mai „curat” spirit „comunitar”, li s-a acordat un moratoriu, fiind astfel practic scutite de orice plată a despăgubirilor de război timp de 20 de ani (până în 1943), în timp ce România a trebuit să plătească integral și în regim de urgență cele 230 milioane franci aur drept compensații pentru teritoriile alipite la România Mare, plus miliardele de coroane ale datoriei publice ale fostului imperiu.

Guvernul României a protestat împotriva Acordului de la Spa, dar efectele au fost nule. În concluzie, **România a fost singura țară din continentul „Aliaților” care a avut dubla ipostază, de țară creditoare față de statele învinse, dar și cea de debitoare, atât față de statele învingătoare, dar mai ales față de cele învinse.**

În concluzie, **sumele plătite de România țărilor învinse și învingătoare au fost de peste 25-30 de ori mai mari decât cele încasate de la țările învinse și dimensiunea însumată a pierderilor nete a fost de peste 35 miliarde lei aur.** Avem, așadar „experiențe” serioase în afaceri europene... și nu de ieri, de azi!

Cu o populație de aproximativ 16 milioane de suflete și o suprafață de 295.641 kmp (de la 137.000 kmp, înainte de unire), economia României Mari a reușit să se stabilizeze relativ repede (până în 1923) dar procesul nu ar fi fost posibil fără finalizarea a două mari direcții strategice:

Realizarea celei mai mari reforme agrare din lumea acelei perioade (s-au expropriat 66% din terenurile moșierilor), beneficiind de ea peste 1,4 milioane țărani (dintre care, în primul rând, mobilizații, văduvele de război, țăranii fără pământ și țăranii cu mai puțin de 5 ha);

Creșterea ponderii și importanței capitalului românesc prin legiferarea, de către liberali, a exploatării bunurilor statului și a bogățiilor naturale sub imperiul unor restricții severe impuse capitalului străin.

În acest sens, să cităm din spusele celui care a întemeiat Camera de muncă, a fost parlamentar și ministru, **Grigore Trancu**: „Vin la noi negustori străini, fac afaceri de sute de milioane, se îmbogățesc în vreme scurtă și pleacă din țară cu averi

fantastice. Aceștia plătesc statului 200 lei patentă fixă plus o mică sumă proporțională la chirie.”

După Marea Unire, potențialul economic al României Mari a crescut la mai mult decât dublu, astfel că:

- Suprafața agricolă a crescut de la 6,5 la 14,5 milioane ha;

- Fondul forestier a crescut de aproape 3 ori (de la 2,6 la 7,4 milioane ha);

- Rețeaua feroviară aproape s-a triplat (crescând de la 4.200 la peste 11.000 km);

- Anumite industrii (chimică, electrică) au crescut și cu 400%.

Statul român s-a implicat masiv în importul de utilaje și materii prime necesare reconstruirii și relansării economice a României, sprijinind direct înființarea multor întreprinderi metalurgice și constructoare de mașini, cum ar fi Uzinele Malaxa și Titan – București, IAR – Brașov, etc, astfel că România anilor 1920 a înregistrat unul din cele mai mari ritmuri de creștere economică din lume (5,5% anual).

Și în perioada interbelică România deținea o serie de poziții fruntașe în lume:

- Deținea primul loc în Europa și al șaselea în lume în extracția de petrol;

- În 1937 ocupa al doilea loc în lume la extracția de gaz metan;

- Deținea a doua poziție în Europa la producția de cereale și locul 5 în lume;

- Deținea primul loc în lume la producția de floarea soarelui.

În perioada 1938-1939, România ajunsese **să își asigure cca 80% din necesarul de produse industriale din producția internă**, producând în țară locomotive, instalații petroliere (al doilea producător mondial după SUA), autobuze, avioane, etc.

După 1918 s-au dezvoltat în ritm accelerat industria electrotehnică (430%), chimică (320%) și alimentară (204%). **Mare parte din exporturile de materii prime brute au trecut din zona exporturilor în cea a consumului intern**, mai

ales că noile provincii au adus contribuții importante în industria metalurgică, industria lemnului, industria materialelor de construcții.

Astfel, **în 1938-1939, pentru prima dată ponderea sectorului industrie-transporturi-construcții a depășit-o pe cea a sectorului agro-silvic** atât în creșterea produsului social cât și în cea a venitului național.

În ciuda acestor succese remarcabile, agricultura a rămas, până în 1939, cea mai importantă ramură a economiei, exporturile României interbelice fiind alcătuite preponderent din:

- cereale brute;

- bușteni și cherestea prelucrată primar;

- petrol.

Nivelul sărăciei, analfabetismului și starea precară de sănătate a populației ne situau și atunci între „primele” țări din Europa, iar decalajele de dezvoltare dintre România și Europa Occidentală interbelică au rămas mari, evidente și conservate până în ziua de astăzi.

6.3. Guvernarea și marea corupție în România Mare

Nu poți fi nici prietenul și nici apărătorul propriei țări dacă te faci că nu-i vezi și marile slăbiciuni, marile puncte slabe și să nu încerci, cu instrumentele tale specifice, să le analizezi, să le cunoști și pe cât posibil, să lupți pentru îndepărtarea lor.

Marea corupție interbelică a avut la loc de frunte personaje politice de cel mai înalt rang (nu nivel!), începând cu regi și prinți ai României și continuând cu prim-miniștri, miniștri și parlamentari. Dăm doar câteva exemple:

a. La firma SKODA (producătoare de armament) era angajat chiar fiul primului ministru, Vaida Voievod, cu un salariu lunar de 30.000 lei/lună (de peste două ori mai mult decât un ministru din acea vreme). Contractele de achiziție a armamentului s-au făcut la prețuri cu 25% mai mari, astfel că la un contract în valoare de 5 miliarde lei, comisionul s-a ridicat la peste 20 milioane lei, iar prejudiciul adus statului român la 900

milioane lei;

b. Afacerea Fokker avea ca obiectiv dotarea armatei române cu avioane de luptă. În 1924, **prințul Carol (viitorul Rege Carol al II-lea)** a fost numit inspector general al aviației. Profitând de poziția sa (astăzi s-ar numi trafic de influență), Carol obține un credit de 500 milioane lei cu care trebuiau achiziționate 150 de avioane de recunoaștere și 60 de avioane de vânătoare. În caietul de sarcini era însă și o clauză care specifica faptul că avioanele trebuiau să se afle deja și în flotele aeriene ale altor armate, dar și că avioanele trebuiau să fie noi, neutilizate de forțele aeriene ale altui stat.

Carol propune autorităților române discuții cu firma Siskin-Armstrong (Marea Britanie) în a cărei ofertă era un avion în faza de prototip și nu beneficiase nici măcar de probele de rezistență statică. Comisia a propus efectuarea tuturor probelor pentru achiziția avioanelor engleze, teste efectuate și la care aripile mai multor avioane s-au rupt, iar maiorul Sănătescu s-a prăbușit cu avionul în timpul unui scurt zbor de probă (avionul s-a rupt în aer).

Carol nu a reziliat însă contractul (a plătit 100 milioane lei dar în schimb România nu a primit nici un fel de avion, ci tot felul de echipamente – corturi, lăzi pentru transport și mult, mult know-how!). Cum însă armata avea nevoie de avioane, s-au contractat în regim de urgență 50 de aeronave la firma olandeză Fokker. S-a constatat însă că reprezentantul (lobbyistul) care intermediase afacerea Fokker era același cu cel care intermediase afacerea Siskin-Armstrong. Justiția își face repede datoria, dar numai până la Carol, care scapă de audiere (plecând în Italia). S-a întors în 1930, ca rege (și avea, prin urmare, imunitate regală).

c. Afacerea Malaxa-Auschnitt – **Malaxa și Auschnitt** erau doi concurenți, iar lupta dintre cei doi giganti industriali din perioada interbelică avea la bază mita, șantajul și traficul de influență (lucruri consemnate de nenumărate ori de presa vremii). Malaxa avea baza productivă în București iar Auschnitt în Reșița, competiția dându-se pe domeniul comenzilor militare. Prin intermediul Elenei Lupescu, ambele corporații i-

au dat lui Carol al II-lea 100 milioane lei (sunt cunoscute celebrele cuvinte: „Majestate, industria grea vă este profund recunoscătoare și vă roagă să primiți această sută de milioane ca o modestă contribuție pentru operele de asistență socială ale Palatului”). Nu trebuie uitată nici partidele de poker de la Sinaia unde participau și cei doi industriași și unde nu era loc decât pentru un singur câștigător: Carol al II-lea. Până la urmă, Auschnitt, căzut în dizgrația regelui, este condamnat în 1939 la 6 ani, scapă în 1942 prin comutarea sentinței în muncă silnică în interesul comunității – muncă pe care o desfășoară în fostele lui fabrici;

d. Falimentul Marmorosch Bank, bancă înființată în 1848, care a purtat numele de Banque de Roumanie și a fost condusă de Jacob Marmorosch – este un alt exemplu de corupție la nivel înalt. În 1920 era cea mai puternică bancă comercială din România, având 25 de sucursale în Regat și patru în străinătate (Paris, Istanbul, Viena și New York). Urmare a crizei din 1928-1933, banca intră în faliment fiind salvată de intervenția puternică a Băncii Naționale Române. Ulterior, Marmorosch Bank a obținut concesiunea sării și a tutunului, domenii aflate până atunci în monopolul statului.

Implicat în lupta politică de vârf, patronul băncii, **Aristide Blank**, l-a sprijinit pe Carol să-și redobândească tronul, ajungând astfel consilierul economic al regelui. Reconstrucția Palatului Regal, aducerea Elenei Lupescu și îmbogățirea familiei acesteia i se datorează aceluiași bancher. Ofensiva economică a bancherului a continuat: statul român îi vindea fabrici și obiective industriale la prețuri derizorii, tot statul îl credita pentru a le cumpăra, iar Banca Națională îi acorda ajutorul, fiind și ea escrocată cu cecuri false, fără acoperire. Dincolo de noile palate pe care și le-a construit și obiceiul de a-și servi musafirii din veselă de aur masiv, a trecut și la cumpărarea celor mai proeminente figuri politice ale vremii, inclusiv Nicolae Titulescu, căruia i-a oferit un credit de 14 milioane lei. Un raport secret al Societății Națiunilor arată că banca lui Blank avea un deficit de 1,8 miliarde lei, iar prăbușirea ei ar fi însemnat o catastrofă economică națională. Pentru a evita colapsul ce le-ar fi putut induce

criza mondială din 1929-1933, regele Carol al II-lea a obligat Banca Națională să acopere deficitul iar Primăria Bucureștiului să cumpere cu 500 milioane lei un teren din Otopeni a lui Aristide Blank. Nici Guvernul nu a scăpat de presiunile regale, fiind obligat să concesioneze Regia Monopolului de Stat băncii. Numirea lui **Mihail Manoilescu** la conducerea Băncii Naționale, economist de talie europeană și adversar declarat al practicilor lui Aristide Blank, a schimbat însă cursul evenimentelor. În 1931 deficitele băncii Blank ajunseseră la 3 miliarde lei. Pentru a preîntâmpina falimentul zgomotos al băncii, Guvernul a propus transformarea băncii într-o bancă de stat pentru a-i acoperi deficitul, dar guvernatorul Băncii Naționale respins propunerea, astfel că la 31 octombrie 1931, Marmorosch, Blank & Co. dă faliment. Banca a fost desființată în 1948 iar Aristide Blank a fost condamnat la 20 de ani de temniță grea. La presiuni externe foarte mari, a fost eliberat de regimul comunist de ocupație și a plecat în Occident.

S-ar părea că în orice timp a fost imposibil să se vorbească despre corupție în afara guvernării și despre guvernare în afara corupției. Calitatea unei democrații este însă indisolubil legată, printre altele, și de randamentul guvernării, iar acesta este direct dependent de stabilitatea guvernamentală.

Să facem o scurtă analiză a acestei caracteristici pentru un orizont mai lung de timp, care începe după Mica Unire și se încheie la 100 de ani de la Marea Unire (respectiv 2018) și pentru trei vectori definitorii ai oricărei guvernări, respectiv primul-ministru, ministerul de finanțe și ministerul transporturilor.

În perioada definită de intervalul de timp **1862-2018** au fost 88 de prim-miniștri în 156 de ani, ceea ce arată o durată medie a mandatului de cca 1,77 ani (aproximativ 21 de luni). Structurând aceste informații pe intervale distincte de timp, obținem o imagine destul de reală asupra „stabilității” guvernamentale invocate mai sus.

a. Pentru intervalul 1862-1899 s-au perindat 33 de prim-miniștri, cele mai scurte mandate aparținând unor nume precum:

- Apostol Arsache, prim-ministru între 08.06

-23.06.1862;

- Lascăr Catargiu, prim-ministru între 11.05-13.07.1866;

- Alexandru C.Golescu, prim-ministru între 02.02-18.04.1870 și

- Emanoil Florescu, prim-ministru între 04.04-26.04.1876,

astfel că durata medie a unui mandat pentru intervalul de timp menționat a fost de 1,15 ani.

b. În intervalul 1900-1945 au fost 45 prim-miniștri, iar printre cele mai scurte mandate le-au avut:

- Constantin Coandă, prim-ministru între 24.10-29.11.1918;

- Arthur Văitoianu, între 27.09-30.11.1919;

- Take Ionescu, între 17.12.1921-19.01.1922;

- Barbu A.Stirbey, între 04.06-20.06.1927;

Gheorghe Argeșanu, între 21.09-28.09.1939.

Cele mai durabile mandate au revenit unor figuri politice de seamă precum Ion I.C. Brătianu (un mandat de patru ani, între 19.01.1922 și 29.03.1926) care a urmat unui alt mandat de 4 ani (11.12.1914 – 28.01.1918), Gheorghe Tătărescu (04.01.1934 – 28.12.1937, perioadă în care s-au succedat 4 guverne), mareșalul Ion Antonescu (04.11.1940 – 23.08.1944).

Durata medie de viață a unui guvern a fost de aproape un an.

c. A urmat perioada 1945-1989, perioada în care s-au succedat 18 guverne; cel mai lung mandat l-a avut Ion Gh. Maurer, prim-ministru în mai multe guverne, între anii 1961-1974 (27 februarie), respectiv Constantin Dăscălescu (1982-1989);

d. Între 1990-2018 au fost 21 de guverne și 23 de prim-miniștri, din care trei mandate au acoperit integral ciclurile electorale. Dacă din cei 28 de ani post-revoluționari scădem cei 12 ani aferenți mandatelor integrale de prim-miniștri, rămân 16 ani acoperiți de 19 prim-miniștri, adică mandatele sub un an au fost foarte frecvente.

După mai bine de un secol și jumătate, din care aproape o jumătate de secol am făcut parte din așa-zisul lagăr comunist, este aproape o certitudine că, în ciuda unor progrese economice și politice de etapă, **România a avut și are mari deficiențe în comportamentul și cu responsabilitatea politică de tip democratic.**

Dacă am continua investigațiile de această natură și la nivelul a două ministere fundamentale în orice guvern sau guvernare, respectiv ministerul de finanțe și cel al transporturilor, vom găsi poate o parte din explicațiile care au făcut ca, din punct de vedere economic, România să conserve cele mai neonorante locuri în panoplia statelor europene.

În perioada 1862-2018 au fost 159 de miniștri de finanțe (în 157 de ani), ceea ce înseamnă că durata medie a unui mandat de ministru al finanțelor a fost de sub un an.

a. Între 1862-1900 au fost 60 de miniștri de finanțe. Au existat și mandate de 4-5 zile! Cu titlul de exemplu, printre cele mai scurte mandate le-au avut:

- Alexandru Moruzi: 22.01-27.01.1862;
- Grigore Balș: 27.01-01.03.1862;
- Alexandru Catargi: 11.03-24.03.1862.

Singurul ministru care a acoperit o perioadă mai îndelungată a fost Petre Havrogheni: 11.03.1871 – 07.01.1875.

Din cele 60 de mandate, 36 au avut o durată sub 100 de zile, 18 mandate au avut o durată mai mare de 100 de zile dar mai mică de 1 an. Cu alte cuvinte, 90% din mandate au fost sub 1 an.

b. Între 1900-1945 au existat 58 de miniștri; durata medie a unui mandat a fost de 1,3 ani. Din totalul de 58 de mandate, 19 au fost sub 100 de zile, iar 24 au avut o durată între 100-365 zile. În acest caz, 74% din mandate au avut o durată de până la 1 an de zile. Dintre miniștrii cu cele mai scurte mandate se pot menționa:

- Fotin Ionescu: 29.01-27.02.1918 și 24.10-29.10.1918;
- Ioan Popescu: 27.09-06.10.1919;
- Ion Angelescu: 06.10-28.10.1919;

- Mihai Popovici: 23.02-13.03.1920;
- Barbu A.Stirbey: 04.06-06.06.1927;
- Iuliu Maniu: 15.10-26.10.1929;
- Ion Răducanu: 07.06-08.06.1930.

Cele mai îndelungate mandate le-au avut:

- Emil Costinescu: 18.07.1907 – 20.12.1910 și 04.01.1914 – 11.12.1916;
- Vintilă Brătianu: 19.01.1922 – 27.03.1926.

Se poate constata că în perioada „mandatelor lungi” s-au putut promova reforme legislative și acțiuni cu rol strategic benefic pentru economia României Mari (sau Mici).

c. În perioada 1945-1989 nu există mandate scurte; au existat însă cele mai lungi mandate din istoria contemporană:

- Aurel Vijoli: 19.03.1957 – 16.07.1968;
- Florea Dumitrescu: 19.08.1969 – 07.03.1978.

d. Între 1990-2018 au existat 26 de mandate (prin urmare, perioada medie a unui mandat a fost de 11 luni și câteva zile, deci sub un an). Au existat doar două mandate care au acoperit întreg ciclul electoral:

- Florin Georgescu: 19.09.1992-11.12.1996;
- Mihai Tănăsescu: 28.12.2000-28.12.2004.

Pentru **Ministerul Transporturilor** statisticile arată că în perioada 1862-2018 au fost 144 de mandate de ministru, distribuite astfel:

a. În perioada 1862-1900 au fost 55 de miniștri, durata medie a unui mandat fiind de aproape un an. Mandatul cel mai scurt a fost cel al lui George Vernescu, ministru al transporturilor între 05.01-19.01.1877, iar mandatul cel mai lung a fost cel al lui Constantin Olănescu (1684 zile, adică 4 ani și 22 de zile: 21.02.1891 – 03.10.1895).

Statisticile arată, în raport cu durata mandatelor, că au fost:

- 20 mandate sub 100 zile;
- 23 mandate între 100-300 zile;
- 12 mandate mai mari de un an.

b. În perioada 1900-1944 au fost 48 miniștri, durata medie a unui mandat fiind de 331 zile. Cel mai scurt mandat a fost al lui Nicolau Pompiliu (14.01-24.01.1940), iar cel mai lung al lui Constantin Angelescu (1071 zile, adică 2 ani și 341 zile, între 04.01.1914-10.12.1916).

Dacă ne raportăm la aceeași clasificare în raport cu durata unui mandat, atunci avem următoarea structurare:

- numărul mandatelor sub 100 zile: 11
- numărul mandatelor până într-un an: 20
- numărul mandatelor peste un an: 17

c. În perioada 1945-1989, mandatul cel mai scurt a fost de 178 zile, iar mandatul cel mai lung a fost de 2529 zile (6 ani și 339 zile – Dumitru Sinulescu). În total au fost 15 miniștri structurați după lungimea mandatelor astfel:

- numărul mandatelor sub 100 zile: nici unul
- numărul mandatelor între 100-365 zile: 2
- numărul mandatelor peste 1 an: 13

Durata medie a unui mandat a fost de 1210 zile (3 ani și 137 zile).

d. În perioada 1990-2018 au fost 26 miniștri, durata medie a unui mandat fiind de 357 zile. Cel mai scurt mandat a fost de 62 zile (Traian Băsescu, 12.12.1996 – 12.02.1997). După durata mandatelor, avem următoarea grupare:

- 4 miniștri au avut mandate sub 100 zile;
- 17 miniștri au avut mandate sub un an de zile;
- 5 miniștri au avut mandatul mai mare de un an de zile.

Evident, analizele de mai sus se pot generaliza și la nivelul celorlalte ministere. Fragmentarea guvernamentală a fost întotdeauna asociată cu fragmentarea și spargerea proiectelor și strategiilor pe termen lung. A fost un noroc divin că am reușit să avem realizări ca Podul Anghel Saligny (Cernavodă), metroul, electrificarea unei părți a căilor ferate, realizarea uneia din cele mai mari flote comerciale din lume (360 vase comerciale).

Prin urmare, o analiză obiectivă și fără patimi politice de stânga sau de dreapta, a traseului parcurs de economia României în ultimii 100 de ani, având ca jaloane temporale anii 1918, 1938, 1989 și 2018 relevă o serie de „salturi” care, curios lucru, nu ne-au propulsat înainte ci ne-au cam ținut pe loc (în cel mai fericit caz). Concluzionând, putem scrie că:

a. Și în 1918 și în 1989, dar mai ales în 2018, potențialele crize economice (mai mult sau mai puțin stimulate) au reprezentat și reprezentat certitudini de necontestat;

b. În 1919, România se confrunta cu o criză alimentară profundă post-război, importul de alimente fiind o povară uriașă la acea vreme pentru bugetul României Mari. În 1989 întreaga țară se confrunta tot cu o criză alimentară dar care, de această dată era provocată de exporturile din industria alimentară și agricultură;

c. Constituția din 1923 a înlocuit principiul laissez faire, laissez passer cu intervenționismul de stat și a „împins mai la margine” principiul proprietății sacre și inviolabile, înlocuindu-l cu „principiul proprietății ca funcție socială”. Fără aceste redirectionări ale principiilor fundamentale ale acțiunilor economice, aflate exclusiv la cheremul capitalurilor speculative externe, România Mare nu ar fi făcut progresele rapide din perioada interbelică. **Victor Slăvescu**, unul din marii economiști români, nota în 1929: „Capitalul străin să lucreze în casa românească, nu capitalul românesc în casa străină. Un capital de colaborare este oricând bine primit dar un capital de exploatare colonială, mânat de gândul unor câștiguri speculative nu se poate bucura de o primire simpatcă.” Toate aceste direcții de politică economică favorabile în primul rând României s-au atenuat brusc după 1989 și sunt aproape de dispariție în 2018, la un secol de la punerea bazelor României Mari;

d. Eforturile de industrializare accelerată au fost continue, chiar dacă în regimuri politice opozabile, dar numai pe orizontul de timp 1918-1989. Sacrificiile poporului român au fost teribile, și înainte și după 1945, dar inconștiența, iresponsabilitatea și trădarea au fost principalele instrumente de lucru ale politicianilor de după

1989;

e. Dacă în 1938 România își asigura din producția proprie 80% din necesarul de consum casnic și industrial, dacă în 1989, conform lui **Martin Armstrong – președinte al Princeton Economics International**, România își asigura aproape în totalitate întreg consumul industrial și casnic și era singura țară din lume fără datorii la instituțiile bancare internaționale, s-a ajuns ca în 2018 să importe 80% din alimente (inclusiv legume, fructe și carne pentru care există producție internă), a închis, distrus sau ras de pe fața pământului, în condiții de pace, peste 4000 de întreprinderi (foarte mari, mari, mici sau mijlocii) favorizând emigrarea a peste 4 milioane de suflete, forța de muncă activă și disponibilizată de măsurile unor politicieni care, culmea „democrației”, sunt aleși și realeși fără a exista vreo explicație rațională pentru această amnezie perpetuă a masei electorale.

Toate acestea (ca și multe alte asemenea „realizări”) au făcut ca România să se poziționeze în anul 2018, din punct de vedere economic, cultural, educațional și al sănătății, pe penultimul loc din Europa, loc pe care nu îl ocupa nici măcar în 1918.

Așadar, comemorăm sau celebrăm 100 de ani de economie în România Mare?!... Este o întrebare la care, cu siguranță, răspunsul poporului român (atât cât a mai rămas) va fi întotdeauna opus răspunsului pe care îl vor da politicienii, cel puțin în următoarele 3-4 decenii.

Și fiindcă a venit vorba de flota comercială a României să facem un scurt remember al pisciculturii în România, sector dezvoltat permanent din 1918 până în... 1989.

La 31.12.1989 statisticile arătau că, în plan intern, se exploatau 450.000 ha de luciu de apă, 7.600 km de râuri interioare și 1.075 km de Dunăre, exploatare care aduceau anual 60.000 de tone de pește, din care 50.000 erau comercializate în stare proaspătă (restul fiind industrializat la fabricile specializate din Galați, Tulcea, Sulina, Constanța). Aceleași fabrici mai primeau 120.000 tone pește oceanic. România exporta 100.000 tone/an și asigura, din producție proprie, cca 100.000 tone consum intern.

După 1989, consumul intern de pește a crescut la 116.000 tone dar exploatarea piscicole mai aduc doar 10.000 tone pește (restul se importă). Luciul de apă exploatat a scăzut la cca 94.000 ha (23% din cât se exploata la sfârșitul anului 1989), iar pescuitul oceanic românesc nu mai există.

Trecând pe alte coordonate, ale industriei, să reamintim că în 1989 produceam 40.000 tractoare/an, în 2006 se mai produceau 3.300, iar în 2018 – nici unul (s-a ras de pe fața pământului fabrica de tractoare de la Brașov, ca de altfel și fabrica de autocamioane).

În 1989, România nu exporta un singur buștean sau o singură scândură, având una din cele mai puternice industrii de mobilă din Europa. În 2018, exportul de bușteni și cherestea dețin 99% din exportul de material lemnos (restul fiind mobilă).

Și tot **Martin Armstrong** ne arată că în 1989 România avea cel mai mare excedent la export pe cap de locuitor (cam ce are Germania astăzi).

Comemorăm sau sărbătorim centenarul economiei românești?!... Din perspectiva istorică s-ar părea că speranța de „a fi ce-am fost și chiar mai mult decât atât”, se traduce, după un secol, în „abia de mai suntem ce am fost și chiar mai puțin de atât...”

Din perspectiva celor 100 de ani putem așadar spune că:

a. Am avut permanent marca unei incapacități de creștere a gradului de valorificare a imenselor resurse pe care le-a avut și le mai are România;

b. Niciodată potențialul dat de resurse nu a susținut o dezvoltare economică fundamentată, continuă, neîntreruptă, care să permită o transformare permanentă a avantajelor comparative în avantaje competitive;

c. Indiferent de jafurile inerente unor perioade de război și ocupație cu care s-a confruntat această țară pe parcursul istoriei ei în general și a ultimei sute de ani în special, permanent, sistematic s-au făcut simțite elemente ale unui „model” de dezvoltare cu un anumit tipic, indife-

rent de sistemul politic și ideologic, model care are un set invariabil de trăsături:

- tendința de dezvoltare extensivă, cu frecvente situații nefirești de întrerupere și/sau nefinalizare a obiectivelor, cu bătaie pe termen lung și foarte lung;

- o inerție mare la nivelul sectoarelor manufacturiere și, dacă nu de respingere atunci cel puțin o reticență la impactul dar mai ales la căutarea căilor de implementare a progresului, culmea, la nivelul unuia din cele mai inteligente popoare ale planetei;

- permanența exporturilor produselor cu grad mic de manufacturare, de prelucrare pe fondul utilizării extensive și adeseori împotriva legilor oamenilor și a legităților naturii a resurselor de materii prime, semifabricate și produse neprelucrate (de felul cerealelor, materialului lemnos, etc);

- creșterea decalajelor între zonele istorice și diferitele regiuni ale țării, chiar dacă au fost și perioade în care acestea s-ar părea că au mai fost reduse;

- influența fatală și letală a factorului politic prin intruziunea lui în cele mai fine mecanisme și în cele mai elitiste instituții ale țării, fără ca aceștia să aibă minimum de calități morale și profesionale pentru a accede în astfel de locuri;

- incapacitatea apărării pe termen lung a intereselor țării și a generațiilor viitoare.

Justificările permanentelor eșecuri venite dinspre spectrul politic care acuză, mai voalat sau mai direct, „calitățile” mioritice ale poporului român, apartenența lui la religia creștin-ortodoxă, nu s-au justificat și nu se pot justifica, neavând nici un suport rațional obiectiv.

Nici un politician nu poate răspunde la câteva întrebări elementare, simple, cum ar fi:

- De ce un agricultor român care este proprietarul a 10 ha de pământ în țara lui câștigă mai bine dacă merge la colegul lui, agricultorul spaniol, la cules câpșuni, care are doar 4 ha de pământ?

- De ce muncitorul român doboară toate nor-

mele și este foarte căutat în Occident, iar pe șantierelor și în fabricile din România nu poate, cu salariul câștigat, să-și plătească întreținerea și să-și trimită copiii la școală, în același timp?

- De ce un tânăr inginer dintr-o întreprindere care produce și vinde apă potabilă are un câștig net de 350 euro/an, iar colegul lui din Anglia, care vinde apa cu același preț, are un câștig net lunar de 2500 euro?

- De ce șoferul unui autobuz din București, care transportă de cel puțin trei ori mai mulți cetățeni pe zi decât colegul lui din Berlin, câștigă de 10 (zece) ori mai puțin, în condițiile în care prețurile combustibililor sunt sensibil egale?

Lista întrebărilor poate continua dar, oricât de simple ar fi, nu există minte de politician în anul 2018 care să poată da un răspuns corect și adevărat.

Nici o globalizare și nici o integrare nu a putut determina guvernele din Italia, Polonia, Germania, Finlanda, țări ale căror geneze au fost analizate comparativ, să „producă” politici atât de distructive la nivelul propriilor țări precum s-a întâmplat în România.

Rămâne așadar fără răspuns întrebarea: Sărbătorim sau Comemorăm Centenarul de la făurirea României Mari? Ne este frică, dar și rușine, să răspundem la această întrebare.

7. Concluzii

Exemplele analizate arată cât se poate de clar faptul că ideea constituirii statelor naționale nu a fost specifică, să spunem, doar națiunilor care alcătuiau conglomeratele administrative ale unui imperiu sau altul, ci și a acelor entități politice care au fost sau au devenit mari puteri militare, economice și geopolitice.

Deasemenea, eforturile depuse de puterile acelor vremuri de a șterge din istorie sau din memoria colectivă ideea de stat sau regat autonom (după expresia lui Metternich), s-au lovit de lup-ta generațiilor de patrioți și intelectuali, fiind învinși în cele din urmă de sacrificiul sutelor de mii de suflete în confruntările care au durat decenii.

Este, dacă nu imposibil, atunci cel puțin o impietate strigătoare la cer să vii astăzi cu afirmații care nu sugerează, ci au pretenția că demonstrează cât de păgubos, vetust și primitiv este naționalismul. Să-l cităm din nou pe **Nicolae Iorga**, părintele istoriei românilor: „Cultura integrală, materială, universală ca substrat al progresului uman și ca sumă matematică a lui, poate exista pe deplin prin schimburile internaționale, care desființează hotarele de fapt fără a încălca vreunul. Dar civilizațiile – continuă patriarhul istoriei universale – fără de care cultura nu se poate produce, dezvolta și menține, au nevoie de vetrele lor deosebite care sunt statele mici, iar selecția prin forță se oprește la limitele umanității.”

Să extragem câteva idei din cele prezentate, privind procesele de unificare a țărilor selectate, fără un criteriu anume.

Congresul de la Viena (1815) a introdus și experimentat o „Italia a regiunilor” sau, după expresia lui Metternich: „Italia nu este nimic mai mult decât o expresie geografică.” Insistăm asupra acestei expresii și nu întâmplător. Intelectualii și patrioții au pus în mișcare procesul unificării Italiei împotriva tuturor imperiilor, împotriva tuturor marilor puteri și tuturor combinațiilor geopolitice urzite de acestea. Pornită între 1821-1822, lupta pentru unificarea Italiei avea să dureze peste jumătate de secol, perioadă plină de evenimente politice, lupte cumplite și sacrificii de mucenici ai națiunii. Aflați în fruntea lor, Garibaldi și Verdi au rămas nume cu rezonanțe pozitive multiple în conștiința universală.

Bucuria unirii a fost însă întunecată, dar nu învinsă, de sărăcia teribilă și corupția endemică manifeste la cote și dimensiuni greu de imaginat (imediat după unire).

Germania a demarat procesul unificării cam în aceeași perioadă (1818) și a început practic prin aplicarea aceluia Zollverein, dar procesul nu a fost nici simplu, nici liniar, ci dimpotrivă.

Perseverența, incoruptibilitatea, munca asiduă și fermitatea dusă până la duritate și chiar dincolo de limitele acesteia au fost coordonatele activității emblematicului **Bismarck, omul care nu a fost membru al niciunui partid politic și poa-**

te tocmai de aceea a avut și cel mai îndelungat mandat de prim-ministru din ultimele două secole, dar și cel mai mare proiect al Germaniei: unificarea.

Încoronarea Kaiserului ca împărat al Germaniei la Paris, în Palatul Versailles, rămâne o imagine istorică a ceea ce a fost, ce este și ce va fi Germania.

Finlanda, țara slab populată dar cu locuitori și conducători curajoși, a avut o îndelungată perioadă (aproape un mileniu) de aglutinare și naștere ca țară, cu o intensificare a proceselor în perioada 1812-1860 (când Finlanda își bate prima monedă). Dacă Polonia a fost la intersecția intereselor Germaniei și Rusiei, Finlanda a fost în permanență la intersecția intereselor statelor nordice (Suedia și Norvegia) și Rusia. Declarația de Independență față de Rusia, în anul 1917, poate fi considerată actul de naștere a statului finlandez. Curajul și tenacitatea poporului finlandez vor rămâne peste veacuri exemple de luptă, fiindcă au dat încă o dată proba puterii unei națiuni mici împotriva celui mai mare imperiu al lumii, ba mai mult, a determinat excluderea acestuia din Liga Națiunilor (aspect ignorat de Stalin, dar nu și de istorie); **judecata istoriei nu te ucide imediat, dar te condamnă pe veci.**

Finlanda rămâne doar una din țările Europei ale cărei teritorii sunt încă sub ocupație străină, urmare nefirească a bunului plac cu care marile puteri au tratat în permanență vecinii liniștiți dar nesupuși.

Polonia este țara „asistată” încă de la nașterea ei de cei doi nași, nu doar ai ei, ci și ai Europei: Germania și Rusia. Înființarea parlamentului polonez încă din sec. XVI a marcat începutul erei denumite „libertatea de aur” dar nu mult după apariția democrației medievale poloneze au apărut germenii a ceea ce avea să atragă decăderea regatului polonez și suferințe inimaginabile poporului polonez, secole la rând și anume corupția, trădarea și fracturarea vieții politice în zeci și sute de grupări și grupuscule antagonice. Polonia a fost unul din statele Europei care a experimentat din plin și de nu mai puțin de trei ori procese de împărțire între marile puteri și imperii ale vremii (Prusia, Rusia și Austria), o varian-

tă primitivă de „regionalizare” (ca să ne exprimăm în limbajul politic contemporan). Rezultatul a fost apariția unui stat marionetă. Polonia poate reprezenta pentru orice viitor politician, care se dorește a fi și om de stat, un exemplu etalon privind consecințele tragice ale perpetuării, secole la rând, a intereselor de grup versus interesele țării și ale națiunii pentru care „lupți”, un exemplu etalon a ceea ce nu trebuie să facă o clasă politică, indiferent de epoca istorică la care ne referim.

După proclamarea reînființării regatului Poloniei (1918), deși a avut secole de suferință și, repetăm, a fost împărțită de trei ori, corupția, fragmentarea politică și trădarea au pus iarăși stăpânire pe abia înființatul nou stat iar consecințele nu au întârziat să apară: Polonia a fost din nou împărțită între aceiași nași „binefăcători”: Rusia sovietică și Germania nazistă.

Asemenea Finlandei și Poloniei, și în apariția României Mari, întreg procesul de unificare a fost îndelungat, sângeros, greoi, neterminat și fără ca generațiile de politicieni care s-au succedat de atunci (mai ales după 1989) să fi învățat ceva din lecțiile dure ale istoriei. Ca dovadă a acestei stări de lucruri stă faptul că niciodată în ultima sută de ani România nu a fost, la atâtea capitole și pentru decenii la rând, în coada statelor europene. La desindustrializare, la emigrație, la mortalitate, la analfabetism, la incidența bolilor cronice, la nivelul de sărăcie, suntem pe primele poziții. La dezvoltarea economică, cercetarea științifică, învățământ, sănătate, speranța medie de viață, venitul mediu, la numărul kilometrilor de autostradă, și lista poate continua, suntem pe unul din ultimele trei locuri, permanent.

Suntem însă mereu, mereu prinși într-o ofensivă mediatică pentru te miri ce lucru, ba se taie panglici la recepția unui lift la un spital (doar liftul este nou, nu și spitalul), ba se înșiră politicieni și miniștri la tăiatul altor panglici când se mai recepționează fie vreun stadion în pantă, fie vreo 200 de metri de autostradă (care are grijă să se surpe imediat după plecarea „înaltelor” fețe politice).

Undeva, **Nicolae Iorga** concluziona:

„Adeseori, cei mai focosi oratori sunt cei mai puțin gata să facă pentru țară și neamul lor cel mai simplu sacrificiu.” Cum să fie iubit marele istoric de lumea politică (indiferent de timp și epocă)?

Și România, și Italia, Germania, Polonia sau Finlanda au trecut cu dureri și sacrificii pe care astăzi doar ne închipuim că le știm, prin cele două războaie mondiale (ca de altfel, mai toate statele lumii). Au trecut și prin războiul rece și acum ne aflăm într-un război generalizat, **fiecare cu toți și toți cu fiecare**, pe care l-au numit, într-o exprimare sintetică și care să nu ne acuze, războiul cu terorismul. Să ne reamintim cum caracteriza **Nicolae Iorga** perioada celor două războaie mondiale când afirma că: „în pofida unei propagande abil întreținute prin care se insufla credința de luptă pentru înalte idealuri naționale și umanitare, războiul între marile puteri demonstra lăcomia capitalurilor în căutare de deșeu-uri, nevroza unei burghezii stricate, delirul unei prese destrăbălate și fără vreo răspundere, turbarea băloasă a demagogilor care umblă după reputație cu prețul nenorocirii sutelor de mii de văduve și de orfani, crima rece, calculată a unor diplomați și ofițeri alergând după cariere strălucite peste râuri de sânge și lacrimi..., imperialismul tot așa de brutal ca și călcâiul unui bețiv care strivește țeasta unui rănit.”

S-a schimbat ceva astăzi? A învățat omenirea ceva din dramele ultimului secol? Putem schimba vreun cuvânt din spuselor marelui învățat? Nu!

România Mare a fost o realitate născută nu din vise, ci din năzuința, lupta și sacrificiul a sute de mii de români, fie ei ostași, țărani, intelectuali, muncitori, politicieni sau copii... Acest fundament este indestructibil, ca și construcția statului unitar în sine.

Încheiem aceste rânduri cu profeția profesorului de istorie al umanității și al românilor, **Nicolae Iorga**: „Și să știți că urmașii noștri, în ciuda tuturor puterilor lumii, supt acest steag pe care în neștiută durere și întuneric voi l-ați înălțat, desfășurat și sfințit, vor fi tot împreună.”

La mulți ani, România Mare!

Armata Română, consolidarea statului și afirmarea națiunii române

Dr. Constantin CORNEANU
Președintele Consiliului-Director al
Asociației Europene de Studii
Geopolitice și Strategice
„Gheorghe I. Brătianu”

În evoluția statului român și afirmarea națiunii române ca parte componentă a lumii democratice, civilizate, instituția Armatei Române a jucat un rol esențial fără de care nimic din efortul politico-diplomatic, și nu numai, nu ar fi fost posibil. Renașterea instituției militare, după un veac de dispariție din istoria românilor (1711 – 1830), reprezintă începutul unui lung proces de formare, consolidare, modernizare și afirmare a statului român, de împlinire a aspirațiilor naționale.

Sub povara marilor interese strategice

Rivalitatea geopolitică dintre Imperiul Otoman și Imperiul Țarist avea să influențeze evoluția istorică a Principatelor Române, Moldova și Muntenia, în tot cursul secolului al XVIII-lea, precum și în cel următor. O rivalitate geopolitică desfășurată în condițiile amplificării procesului de eliberare națională a popoarelor asuprite de către Imperiile absolutiste. Moldova și Muntenia aveau să devină la sfârșitul secolului al XVIII-lea parte componentă a „chestiunii orientale” în condițiile în care Marile Puteri se aflau într-o dispută acerbă pentru moștenirea „omului bolnav de la Bosfor”. În drumul spre Constantinopol, Imperiul Habsburgic și cel Țarist considerau că Principatele Române erau doar o etapă de marș și, totodată, puteau fi un obiect de compensație pentru cele două imperii care se războiau cu „omul bolnav” al Europei. Asediul Vienei (1683) de către armata otomană a reprezentat apogeul puterii sultanului de la Constantinopol, după care Imperiul Otoman avea să intre într-un

proces de declin iremediabil.

Habsburgii se vor angaja, mai apoi, după 1683, într-o susținută acțiune politică și militară de eliberare a centrului și sud-estului Europei de sub dominația otomană, în condițiile existenței unei Polonii care se zbătea în conflicte interne, incapabilă de-a se angaja în lupta pentru apărarea fostului său spațiu de influență politică și militară. Totodată, țarul Petru cel Mare concepușe o politică de modernizare a statului rus prin implementarea unor structuri socio-politice europene, având dorința de a stăpâni Constantinopolul, fosta capitală a Bizanțului. Curtea imperială de la Sankt-Petersburg și-a propus, astfel, un **„program politico-militar menit a disloca un Imperiu Otoman atât de temut în trecut”**¹, însă aflat în impas în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Totodată, decăderea puterii Imperiului Otoman și acțiunile politico-militare antiotomane ale habsburgilor și rușilor au reprezentat un catalizator al unor forțe de emancipare din Moldova și Muntenia. Într-un astfel de context geopolitic, Imperiul Otoman a luat decizia de a anula unele atribute ale autonomiei celor două state românești prin încredințarea guvernării acestora grecilor din cartierul Fanar al capitalei Imperiului Otoman.

Moldova și Muntenia încheiaseră cu Imperiul Otoman, în secolul al XVI-lea, o „pace” care consemna o suzeranitate otomană asupra celor două principate românești astfel încât românii de-

1. Apostol Stan, *Protectoratul Rusiei asupra Principatelor Române. 1774 – 1856*, Editura Saeculum I.O., București, 1999, p. 5.

veneau vasalii sultanului de la Constantinopol, însă se menținea, în schimb, autonomia politico-administrativă a principatelor dunărene. Acest lucru se realiza în pofida faptului că avuseseră loc o serie de amputări ale frontierelor inițiale ale celor două state, anumite teritorii fiind transformate în raiale: Turnu, Giurgiu, Brăila, Tighina. O astfel de soluție politico-diplomatică a permis conservarea în permanență a statalității românești ceea ce va favoriza, mai apoi, renașterea politică și statală a românilor în secolele următoare. Spre deosebire de Grecia, Bulgaria, Albania, Serbia și Ungaria, care aveau statut de pașalâcuri sau provincii turcești, Principatele Române și-au menținut propria identitate politico-administrativă. Actele oficiale ale Imperiului Otoman recunoșteau intangibilitatea teritoriului românesc și administrarea lui de către autohtoni. Menționăm faptul că o serie de documente otomane confirmă faptul că Principatele Române constituiau o zonă distinctă de imperiul propriu-zis. „**În noile împrejurări, deși actele acordate de Poarta Otomană nu mai apăreau sub forma de *ahidnamele*, termen sinonim cu acela de capitulații, drepturile de autonomie ale Moldovei și Țării Românești au continuat să fie confirmate sub forma *beratelor* și *hاتیserifurilor* de privilegii**”², adnota istoricul Apostol Stan.

În contextul în care războaiele ruso-turce, la care s-au asociat și austrieii, s-au desfășurat pe teritoriul Principatelor Române, acestea au fost utilizate atât ca teatru de înfruntări militare, cât și ca sursă de aprovizionare cu alimente, furaje, forță de muncă și ostași pentru părțile aflate în conflict. Într-un astfel de context apare în preocupările diplomatice ale cancelariilor domnești din Iași și București vectorul rus, pe lângă cel habsburgic, menit a fi un sprijin în afirmarea unei politici externe de independență a celor două Principate Române, cu precădere a Moldovei lui Dimitrie Cantemir. Unii dintre domnitorii români din Țările Române percepuseră Imperiul Habsburgic și pe cel Țarist ca fiind „**deopotrivă creștinismul și europenismul, două puteri viguroase decise să se opună islamismului**”³.

În dorința lor de a-și elibera principatele de sub suzeranitatea otomană devenită din ce în ce mai opresivă și dispusă oricând să anuleze mica marjă de autonomie politico-administrativă a Principatelor, domnitorii Șerban Cantacuzino și Gheorghe Duca au furnizat informații importante habsburgilor privind capacitatea de luptă a armatei otomane în timpul asediului Vienei, contribuind, astfel, la eșecul efortului de a cuceri Viena în campania anului 1683. Relațiile lui Constantin Brâncoveanu cu austrieii și cele ale lui Dimitrie Cantemir cu rușii reprezintă părți componente ale efortului principilor români de a înlătura suzeranitatea otomană și de a se afirma în planul relațiilor internaționale cu un nou statut politico-diplomatic. „**Balansând sub raportul simpatiei între Rusia și Austria – scria istoricul Apostol Stan –, notabilitățile din Transilvania, Moldova și Tara Românească s-au văzut rapid înșelate de cele două puteri. Stindardul creștin arborat în timpul războaielor antiotomane era, în fapt, o mască, întrucât deopotrivă Austria și Rusia vizau o expansiune teritorială. În raport cu românii, ca putere catolică Austria era dezavantajată, mai ales după declanșarea unei campanii de prozelitism în rândul românilor din Transilvania, când o parte dintre aceștia erau trecuți la greco-catolicism prin mijloace de coerciție. În ciuda deschiderii europene și a legăturilor confesionale cu Roma, sursa latinității noastre, uniunea din 1700 aducea austrieilor adversitatea românilor. Căci aceștia, rezemați pe ortodoxie, identificau religia cu naționalitatea, întocmai ca marii lor voievozi din secolele anterioare, în plus, după cucerirea Transilvaniei și Banatului, aceiași imperiali își diminuau și mai mult influența morală și politică în Principatele Române din cauza anexiunilor teritoriale din trupul acestora: Oltenia între 1718-1739, dar mai ales Bucovina în 1775**”⁴.

Afirmarea Rusiei țariste în prim-planul evoluțiilor politico-militare din spațiul sud-est european va inaugura existența unei tumultuoase relații româno-ruse cu efecte dintre cele mai diverse, și nu de puține ori tragice, în existența celor două

2. Ibidem, p. 10 – 11.

3. Ibidem, p. 11.

4. Ibidem, p. 12.

state și popoare. Încă din secolul al XVI-lea a debutat parțial un proces de colonizare a teritoriilor de la est de Nistru, care a avut inițial un caracter spontan, neorganizat, fiind determinat de asuprirea otomană și de greutatea materiale existente în țară, de lipsa de pământ sau ca urmare a luptei dintre partidele boierești. Istoriografia a reținut faptul că românii aveau să aducă, paradoxal, un aport masiv la constituirea forțelor armate ruse și la dezvoltarea artei militare ruse, precum și a celei militare în general. Primul val masiv de populație românească s-a stabilit în Slobodskaia Ucraina în contextul exilului forțat al principelui Dimitrie Cantemir după bătălia de la Stănilești (1711). În regiunile sudice ale Imperiului Țarist erau stabiliți, la sfârșitul secolului al XIX-lea, un număr de 244.100 de români ceea ce însemna că erau pe locul trei după ucrainenii și rușii. În 1707, țarul Petru I a ordonat colonelului Apostol Chigheci să formeze primul regiment de husari din istoria armatei ruse, alcătuit tot din volohi (români din Moldova și Țara Românească stabiliți dincolo de Nistru), în număr de 300 de oameni și care a primit denumirea de „Horonga Volohă”. Regimentele de husari aveau să stea la baza formării cavaleriei ușoare regulate ca armă independentă din armata imperială rusă⁵. Cele evidențiate mai sus ne îndreptățesc să afirmăm că vectorul rusesc s-a aflat într-o relație politico-militară mult mai puternică și complexă, cu spațiul Principatelor Române, cu mult înainte de pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774) sau de momentul în care „**tous les esprits**” aveau să ajungă sub influența rușilor după 1792. Prin Pacea de la Iași (9 ianuarie 1792), Rusia țaristă își va împinge frontiera de

stat până la limanul Nistrului devenind, astfel, un factor extrem de important în evoluția politico-diplomatică a Principatelor Române.

Trebuie subliniat faptul că în perioada regimului fanariot în cele două Principate Românești puterea militară a acestora a fost modelată conform intereselor Imperiului Otoman, respectiv: *reducerea efectivelor, schimbarea compoziției naționale în sensul predominării elementelor străine asupra celor românești, restrângerea funcțiilor și limitarea lor la paza frontierelor, combaterea contrabandei, asigurarea ordinii interne și a serviciului la curtea domnească*. Referindu-se la statutul Principatelor Române, istoricul Leonid Boicu scria: **„Văduvite de independență, cu un statut juridico-politic de autonomie, dar grav alterat în practică, Principatele Române se află în cursul secolului al XVIII-lea în poziția de obiect în raporturile politice internaționale și nu de subiect, tinzând însă către această superioară ipostază prin desfășurări politice subsidiare proprii sau antrenate fiind din exterior grație situației lor geopolitice particulare. Treptat, ele câștigă teren în conștiința politică europeană ca etnie distinctivă și organizare de stat individuală”**⁶.

În contextul evoluțiilor din Principatele Române și-a înfrîngerii Revoluției lui Tudor Vladimirescu din 1821, Imperiul Otoman a restabilit, în iulie 1822, domniile pământene în Principatele Române fără a-și retrage, însă, trupele din teritoriul românesc. Ioniță Sandu Sturdza în Moldova și Grigore Dimitrie Ghica în Țara Românească au fost primii domni pământenii după 1711. Rivalitățile ruso-otomane în ceea ce privește statutul

5. În 1711 existau în armata rusă șase regimente de cavalerie ușoară și două horongve. La începutul anilor '30 ai secolului al XVIII-lea aveau să treacă de partea rușilor alți 500 de moldoveni, conduși de Vasile Bedreagă, completându-se, astfel, efectivul Horongvei Volohe. După fuga lui Constantin Cantemir, fiul domnitorului Antioh Cantemir, din Moldova în Ucraina, în anul 1736, avea să se impulsioneze procesul formării Corpului Voloh. Crearea primului Regiment Moldovenesc de husari, la data de 14 octombrie 1741, avea să aibă drept bază existența Corpului Voloh al lui Constantin Cantemir. Regimentul Moldovenesc de husari era format din 1.063 de oameni, respectiv munteni și moldoveni, îmbrăcați fiind cu caftane și cușme albe, pantaloni roșii, epancia de culoarea albăstriței, iar pe steagurile unității a fost păstrată simbolistica națională românească alături de cea rusească. Primul steag al regimentului era de culoare azurie, ornamentat cu franjuri aurii, și avea desenat un buzdugan auriu și un vultur bicefal rusesc care ținea în gheare stema Moldovei cu cap de bour. Pe al doilea steag al Regimentului era o sulită aurie pe care stătea un vultur bicefal, fiind amplasați pe steag, totodată, și Sfinții Constantin și Elena care aveau cruci în mâini. Pe partea opusă era reprodușă stema Moldovei. Primul comandant al Regimentului Moldovenesc de husari a fost Constantin Cantemir. În anul 1764 se află în rândurile armatei imperiale ruse un număr de șapte regimente de husari alcătuite în exclusivitate sau în mare parte din români: **Regimentul Moldovenesc, Regimentul Galben, Regimentul Negru, Regimentul așezat de husari Bahmut, Regimentele de lăncieri Elisavetgrad, Dnepr, Donețk (Ekaterinoslav), precum și Regimentul sârb de husari alcătuit în mare parte din români**. A se vedea pentru mai multe amănunte: Anatol Leșcu, **Românii în Armata Imperială Rusă**, Editura Militară, București, 2005, 232 p.

6. Leonid Boicu, **Principatele Române în raporturile politice internaționale. Secolul al XVIII-lea**, Editura Junimea, Iași, p. 116.

politico-diplomatic al Principatelor Române vor genera un ultimatum rusesc pe 5 martie 1826, astfel încât Poarta Otomană va accepta, în final, să negocieze cu Rusia țaristă o restabilire a stării anterioare de lucruri din Principate. Convenția de la Akkerman din 25 septembrie 1826 dintre Rusia țaristă și Imperiul Otoman recunoștea prin art. 3 acordurile relative la privilegiile de care se bucurau Moldova și Muntenia. Prin acest act se consolida existența celor două entități politice distincte și se consacrau imunitățile și privilegiile de care dispuneau pe planul acordurilor internaționale. În conformitate cu Acordul de la Akkerman, domnitorii din Principate urmau să fie desemnați de către Adunarea Generală a Divanurilor și confirmați de către sultanul de la Istanbul, astfel încât putem considera că acest gest reprezintă un element semnificativ de întărire a autorității statale și de slăbire a suzeranității otomane.

Puterea protectoare (Rusia țaristă) intervenea pentru mediere numai în cazul în care Poarta Otomană refuza să confirme numirea alesului Adunării Generale a Divanurilor. Domnitorul nu putea fi schimbat de către otomani decât cu acordul Rusiei țariste. Totodată, Convenția de la Akkerman restabilește dreptul Principatelor Române de a-și reforma anumite branșe ale administrației interne prin intermediul domnitorilor și al Divanurilor. **„Dreptul de a delibera și de a adopta măsuri de reorganizare politico-administrativă este un atribut al autonomiei statale, confirmat de puterile suzerană și protectoare. Este evident că acest drept era rezultatul intervenției Rusiei care, satisfăcând o doleanță a unor boieri reformatori, încerca, totodată, să contribuie la reorganizarea politică a celor două state în vederea sporirii influenței ei”**⁷, scria istoricul Apostol Stan. Actul adițional al Convenției de la Akkerman prevedea restituirea teritoriilor recent smulse de către otomani și înglobate în raialele Brăila, Giurgiu și Turnu. Se realiza, astfel, o primă încercare de lichidare a raialelor turcești și de fixare a frontierei cu Poarta Otomană pe talvegul Dunării.

Totodată, Poarta Otomană își reducea în mod semnificativ prezența militară pe teritoriul românesc, beșlii otomani nu mai aveau dreptul să intervină în treburile interne ale Principatelor și nici să întreprindă vreo acțiune militară împotriva acestora. Principatele Române urmau să fie scutite de plata tributului pe termen de doi ani iar în viitor tributul nu putea fi mai mare decât cele stabilite în hătișeriful din 1802. **„Disponând de pondere politică și militară în raporturile cu Turcia - consemna istoricul Apostol Stan -, Rusia reușea să impună acesteia promisiunea de a respecta mai riguros capitulațiile voievodale, limitând suzeranitatea turcească, dar sporind, totodată, influența ei din Moldova și Țara Românească. Reînnoindu-și în chip oficial dreptul de imixtiune în afacerile interne ale Principatelor Române, protectoratul Rusiei se fortifica în detrimentul suzeranității otomane”**⁸.

Încercări de reconstituire a puterii armate românești

Problema unei armate pământene fusese luată în considerație în contextul dificilelor raporturi dintre Marile Puteri ale timpului. Domnitorul Constantin Ipsilanti, luase în calcul, în contextul războiului ruso-otoman din 1806 – 1812, organizarea unei armate de 20.000 de oameni, însă nu va reuși să înființeze decât două regimente de husari și două regimente de ulani (cazaci), fiecare având un efectiv de 1.200 de oameni. Totodată, se va crea un Corp de Voluntari condus de colonelul Miloradovici și format dintr-un regiment de husari (1.000 de oameni) și 10 batalioane de panduri. În 1812, pe măsură ce rivalitatea ruso-otomană se amplifică, amiralul rus Pavel V. Ci-ceagov va propune un proiect de formare a unei miliții naționale românești cu un efectiv de 20.000 de oameni recrutați dintre săteni. Un corp de 5.000 de panduri urma să staționeze în Oltenia, în timp ce alt corp de 15.000 de cătane va staționa în Muntenia. Totodată, se înființau și gărzile orășenești. Proiectul nu s-a realizat, însă nevoia unei armate pământene, reorganizată,

7. Apostol Stan, **op. cit.**, p. 54.

8. **Ibidem**, p. 53 - 54.

devenise o necesitate.

Războiul ruso-otoman izbucnit în aprilie 1828 avea să se încheie la 2 septembrie 1829 prin semnarea Tratatului de Pace de la Adrianopol. Articolul 5 al Tratatului de la Adrianopol preciza faptul că Moldova și Muntenia, în temeiul capitulațiilor, se aflau sub suzeranitatea Porții Otomane, Rusia țaristă garantând toate privilegiile și imunitățile acordate fie prin „tratatele” menționate, fie prin acordurile încheiate între cele două Mari Puteri sau prin hătișerifurile acordate de către otomani. În articolul cinci se preciza în mod expres faptul că Principatele Române se vor bucura de „**liberul exercițiu al cultului lor, de o siguranță perfectă, de o administrație națională independentă și de o deplină libertate a comerțului**”⁹, precum și posibilitatea de a-și organiza „**un număr de gărzi înarmate pământene**”¹⁰.

Raialele Turnu, Giurgiu și Brăila erau lichidate iar pe linia Dunării se putea institui carantina care urma să fie respectată și de creștini și de musulmani. Pichetele de grăniceri românești preluau în pază linia de frontieră a Principatelor Române. Monopul otoman asupra comerțului Principatelor Române era înlăturat și Dunărea devenea, astfel, o arteră importantă a comerțului liber, prin care Principatele Române urmau să se lege de lumea occidentală. Prin acordul rusoturc de la Sankt-Petersburg, din 17 ianuarie 1834, se preciza faptul că milițiile naționale și vasele comerciale românești puteau arbora drapele și pavilioane distincte. Tributul era fixat, prin același acord, la suma de 6.000 de pungi, respectiv la 3.000.000 de piaștri turcești. Domnitorii din Principate urmau să fie numiți pe viață, și nu numai pe șapte ani, însă Rusia țaristă și Imperiul Otoman își rezervau dreptul de a interveni în treburile interne ale celor două țări românești atunci când politica promovată de către domnitori afecta interesele acestora.

Pe 5 martie 1831, marele spătar Alexandru Ghica va prezenta spre aprobare Divanului Țării Românești un „**Regulament ostășesc pentru miliția pământenească a Principatului Valahiei**”, în

timp ce hatmanul Paladi va prezenta Divanului de la Iași un „**Regulament pentru miliția națională a Moldovei**”. Cele trei regimente ale Țării Românești aveau în compunere câte două batalioane de infanterie (patru companii pentru fiecare batalion) și două escadroane de cavalerie, fiecare batalion de infanterie având un efectiv de 586 de oameni iar escadronul de cavalerie îngloba 190 de oameni. Infanteria reprezenta 76% din compunerea unui regiment, în timp ce cavaleria însemna 24%. La 1 aprilie 1833, cele șase batalioane de infanterie ale Țării Românești erau folosite pentru paza frontierei de stat: 11 companii pe Dunăre și cinci spre Transilvania și Moldova, asigurând, totodată, paza ocnelor. Restul companiilor erau folosite pentru ordinea interioară erau destinate șase companii la București și două la Craiova.

În 1833 se va înființa în Țara Românească ceea ce avea să devină embrionul viitorului *Departament Ostășesc (Minister de Război)*, respectiv *Administrația Centrală (Dejurstva sau Dejurnia)*. Un an mai târziu, în capitala Moldovei se va crea *Ștabul Oștirii (Statul Major al Armatei)*, șeful acestuia având sarcina de a ține „**buna rânduială a cancelariei și a priveghea toate socotelile miliției**”. În anul 1839, domnitorul Țării Românești, Alexandru Dimitrie Ghica (1834 - 1842) va înființa „Ștabul Domnesc” (Statul Major Princiar – n. n.) care va avea trei secții: 7) *Secția I – Personal*; 2) *Secția a II-a – Comandament (se ocupa de dislocări de trupe, paza frontierelor, corespondență cu autoritățile civile)* și 3) *Secția a III-a – Administrație (care se ocupa de solde, echipament, întreținere, încasări și plăți)*. Ștabul Oștirii era completat cu un veterinar, un preot militar și muzica ștabului (un tambur major și 36 de muzicanți). Conducerea supremă a Armatei aparținea domnitorului, iar cea executivă era încredințată hatmanului în Moldova și spătarului în Țara Românească. În 1849, în Țara Românească se va crea ca organism consultativ pe lângă domnitor, *Sfatul Ostășesc*, din care făceau parte toți ofițerii activi în grad de colonel din garnizoana București. *Sfatul Ostășesc* se va întruni o dată pe săptămână și va discuta cele mai importante probleme

9. *Ibidem*, p. 80.

10. Colonel dr. Gheorghe Romanescu, colonel dr. Gheorghe Tudor, colonel (r) Mihai Cucu, colonel Ioan Popescu, *Istoria Infanteriei Române*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 202.

me de ordin militar.

În pofida îngrădirilor și a mărginirilor care erau impuse noilor forțe militare naționale prin prevederile Regulamentelor Organice, oștirile pământene au fost supuse, treptat, unui proces de modernizare. Unitățile de infanterie și cavalerie vor fi separate abia în 1835, iar în 1843 va fi introdusă în organica Armatei și artileria. După Revoluția Română de la 1848 – 1849 s-a sporit numărul unităților de infanterie de la patru la cinci regimente, în timp ce numărul divizioanelor de cavalerie a ajuns la trei. Artileria va primi noi piese în dotare, iar Flotila de Dunăre va avea șase șalupe și o goeletă.

În contextul evoluțiilor politice interne și internaționale de după Războiul Crimeii (1853 – 1856), având în vedere și prevederile art. 42, 43, 44 și 45 ale *Convenției de la Paris din 3 august 1858*, s-au creat condiții favorabile de unificare a armatelor celor două Principate, chiar înaintea unificării celor două state, respectiv: 1) **un singur comandant peste ambele armate; 2) o culoare comună pentru steagurile celor două armate; 3) dreptul de a întruni aceste armate și 4) a le întrebuința pentru apărarea hotarelor.** Unificarea celor două armate se va realiza după 24 ianuarie 1859 prin crearea Statului Major General la 12 noiembrie 1859 prin Înaltul Ordin de Zi nr. 83 și, mai apoi, prin unificarea celor două Ministere de Război ale Principatelor. În tabăra de la Florești-Prahova vor fi concentrați, în baza Decretului din 14 aprilie 1859, 12.000 de ostași, formând 7 batalioane de infanterie, 1 batalion de grăniceri, 15 tunuri, 6 escadroane de lăncieri și 7 escadroane de călărași. **Tabăra de la Florești avea să fie un prim pas decisiv spre afirmarea puterii militare românești, modernizarea și consolidarea ei.** O Misiune Militară Franceză ne va ajuta în acest proces de configurare, restructurare și modernizarea în sens occidental a structurilor militare ale noului stat România.

În perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza (24 ianuarie 1859 – 11 februarie 1866) se va desfășura un proces de creștere a numărului de regimente de infanterie la șapte, precum și apa-

riția unui batalion de vânători, fiecare regiment având câte două batalioane a patru companii, totalizând astfel un efectiv de 56 companii de infanterie. La sfârșitul anului 1864, aceste regimente erau dislocate la Iași, Craiova, Ismail, București, Galați și Ploiești. În 1868 se vor constitui patru divizii teritoriale ale căror comandamente au fost dislocate la București, Iași, Craiova și Galați. Fiecare divizie avea în compunere patru regimente de infanterie. În 1872, regimentele au fost organizate pe patru batalioane de infanterie, din care trei de linie (trupă) și un batalion de cadre. Un rol important în acest efort de modernizare a organismului militar românesc avea să-l joace și principele Carol I (1866 – 1914). **„Inspectez mereu trupele și anul acesta, mai temeinic decât înainte, căci acum se introduc regulamentele și reformele prescrise de mine. De la instalarea taberei de la Furceni, starea oștirii s-a îmbunătățit simțitor și alt spirit începe să domnească în corpul ofițerilor”**¹¹, îi scria principele Carol I către tatăl său Carol Anton pe 18 martie 1870.

Armata, garantul independenței de stat

În efortul de-a asigura modernizarea, progresul și, mai apoi, independența României, elitele politice ale timpului s-au preocupat și de întărirea puterii armate, respectiv consolidarea capacităților de apărare ale statului român. Organizarea sistemului național de apărare s-a realizat în baza **„Legii pentru organizarea puterii armatei”** din 11 iunie 1868, urmată de cea din 21 martie 1872, în urma căroră s-au structurat Armata permanentă și Armata teritorială (corpurile de dorobanți și grăniceri), secondate de către Miliții (înglobau pe toți tinerii care satisfăcuseră serviciul militar și aveau cel mult 36 de ani împliniți), Garda orășenească (pentru orașe) și gloatele pentru sate, ambele cuprinzând bărbații între 36 și 50 de ani. Articolul 38 al Legii din 21 martie 1872 va menționa în mod expres faptul că Armata teritorială va avea în compunere și baterii de artilerie, alături de regimente de infanterie (dorobanți) și regimente de cavalerie (călărași).

11. Dumitru-Dan Crișmaru, **Elita militară românească în timpul lui Carol I (1866 – 1914)**, Editura Militară, București, 2017, p.105.

În condițiile în care posibilitățile financiare ale statului român erau limitate, deservirea bateriilor de artilerie din cadrul Armatei teritoriale a fost încredințată celor care aveau cunoștințe minime, necesare însușirii instrucției artileristice, respectiv pompierii militari.

În baza Decretului nr. 702 din 28 martie 1874 se vor constitui 9 baterii de artilerie teritorială, grupate în cadrul celor patru divizii teritoriale în care era împărțită România. Unitățile de artilerie ale Armatei teritoriale vor avea în dotare tunuri cu țeava din bronz franceze, calibru 121,3 mm (model 1858) și belgiene, calibru 86,5 mm (model 1863), ambele cu încărcare pe la gura țeavii. Începând din 1871, unitățile de artilerie ale Armatei permanente vor dispune de tunuri Krupp, cu țeava din bronz, calibru 78,5 mm (48 de piese), urmate în 1875 de alte 48 de tunuri Krupp cu țeava din oțel, calibru 87 mm. În 1877 vor fi achiziționate din Rusia tunuri grele de asediu Lavrov (model 1872), calibru 152,4 mm.

În contextul evoluțiilor politico-diplomatice și militare din sud-estul Europei, respectiv revoltele antiotomane din Bulgaria, Bosnia-Herțegovina, Serbia și Muntenegru din anii 1875 – 1876, precum și al implicării Imperiilor Austro-Ungar și Țarist în aceste procese, România se poziționează, pentru început, într-o neutralitate binevoitoare popoarelor creștine din Balcani. Sprijinul acordat de către România, mai mult sau mai puțin discret, luptei popoarelor din Balcani (*înlesnirea trecerii revoluționarilor bulgari și voluntarilor ruși peste Dunăre, adăpost și hrană pentru mii de refugiați sârbi, tranzitul armelor din Rusia spre frontul din Balcani, sprijin pe linie sanitară, respectiv trimiterea unei ambulante și a personalului medical în Serbia*) a stârnit protestele Imperiului Otoman. În Nota-circulară din 20 iulie 1876 adresată agenților diplomatici ai României aflați în străinătate, Mihail Kogălniceanu, ministrul de externe în funcție, va menționa faptul că românii nu mai puteau să rămână indiferenți la strigătele de durere care vin de pe malul drept al Dunării, că „*frământarea în sânul poporului crește pe zi ce trece*” și, totodată, „*armata română freamătă sub jugul disciplinei, dori-toare să ia parte la luptă*”.

Pe 24 septembrie 1876, Consiliul de Miniștri al României a decis concentrarea trupelor permanente și teritoriale pentru instrucție și manevre, chemând, totodată, și rezervele lor. Acoperirea cheltuielilor acestei concentrări s-a făcut prin contractarea unui credit de 200.000 lei repartizați proporțional pentru infanterie, cavalerie, artilerie, geniu și unitățile din trupele nepermanente de dorobanți și călărași. Un efectiv total de 37.730 de oameni, 120 de tunuri și 7.046 de cai s-au aflat pe câmpurile de instrucție și concentrare din toamna anului 1876. În toamna anului 1876 se vor constitui diviziile active cu efective de război ale Armatei Române având drept obiectiv consolidarea apărării liniei Dunării și controlul navigației pe fluviu. Având în vedere perspectiva unei invazii otomane, au fost fortificate sectoarele ce păreau foarte ușor de forțat de pe malul sudic al Dunării, de către trupele otomane, precum și cele de la Gruia, Bechet, Turnu-Măgurele, Giurgiu, Brăila, Barboși și Calafat.

În cursul zilei de 29 septembrie 1876 se vor desfășura în Crimeea, la Livadia, discuțiile româno-ruse privind condițiile trecerii armatei ruse prin România spre câmpurile de luptă din Balcani în perspectiva noului război ruso-turc ce se prefigura. Pe 5 noiembrie 1876, ambasadorul rus la Constantinopol, N. P. Ignatiev, îi va trimite primului-ministru al României, Ion C. Brătianu, o scrisoare confidențială în care îi va menționa „**gloriosul rol istoric pe care ea (România – n. n.) e chemată să-l joace în Orient**”. În raportul Marelui Duce Nicolae către țarul Alexandru al II-lea, din 26 decembrie 1876, se va menționa faptul că „**fără bunăvoința efectivă a României de a ne ajuta** (pe noi rușii – n. n.)” era imposibil de a fi întrunite condițiile necesare desfășurării cu succes a operațiilor antiotomane ale armatei ruse în Balcani. **Marele Stat-Major rus va lua în calcul, încă din 23 decembrie 1876, cooperarea militară a României, schițând desfășurarea posibilă a dispozitivului și efectivelor în zona frontierei comune, precum și posibilitatea subordonării acestor forțe Principelui Carol I.** Era o recunoaștere a existenței și valorii strategice a Armatei Române în pofida faptului că nu trecuse, încă, prin botezul focului.

Guvernul de la București va hotărâ, pe 31 martie 1877, mobilizarea Armatei Române, iar pe 1 aprilie a fost convocat un Consiliu Princiari, cu participarea Principelui Carol I, a membrilor Cabinetului și a altor personalități politice ale vremii, în care se vor discuta perspectivele imediate ale României: neutralitate sau participarea la războiul ruso-otoman pentru obținerea independenței de stat. În pofida faptului că liderii opoziției politice au optat pentru o altă formulă de obținere a independenței de stat și pentru păstrarea neutralității, Principele Carol I și membrii Cabinetului au optat pentru încheierea Convenției militare româno-ruse și pentru cooperarea militară cu Rusia țaristă și popoarele balcanice în lupta pentru dobândirea neatârării politice. Pe 4 aprilie 1877, Mihail Kogălniceanu, ministrul de externe al României, va semna alături de baronul Dmitri F. Stuart, agentul diplomatic și consulul general al Rusiei țariste la București, textul Convenției politice româno-ruse prin care se stipula acordul pentru trecerea armatei ruse spre Balcani prin teritoriul României. Rusia țaristă se obliga să respecte drepturile politice ale statului român, astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României.

Pe 6 aprilie 1877 se va emite decretul de mobilizare al Armatei Române și, drept consecință, se va stabili structura organizatorică a armatei mobilizate, respectiv constituirea Corpurilor de Armată I (Diviziile I și II infanterie) și II (Diviziile III și IV infanterie). Fiecare Divizie avea în componență: 2 brigăzi de infanterie, 1 brigadă de cavalerie, 1 divizion de artilerie format din 3 baterii, 1 coloană de muniții, 1 companie de geniu și 1 ambulanță. În rezerva fiecărui Corp de Armată se afla o rezervă de artilerie, respectiv un regiment cu 6 baterii. În compunerea brigăzilor de infanterie și cavalerie intrau unități din Armata permanentă și din cea teritorială. În total au fost mobilizați 125.000 de oameni.

Armata de Operații număra la sfârșitul lui mai 1877 un efectiv de 67.576 militari (1.540 ofițeri și asimilați, 60.135 trupă) grupați în 54 batalioane de infanterie, 48 escadroane de cavalerie și 24 baterii de artilerie. În structura acestei Armate se aflau mobilizați și 1.727 de pompieri (56

ofițeri și asimilați, 1.671 trupă). Acestor efective li se adăugau 31 batalioane de infanterie și 4 escadroane de cavalerie (33.000 de militari) din cadrul Miliției, 16.000 de oameni din cadrul Gărzilor orășenești, secondați de 4 baterii de artilerie, precum și recruții contingentului 1877 (14.000 de oameni) ce vor fi chemați sub arme cu începere din 15 iulie 1877. Din totalul forțelor mobilizate (130.576 de oameni), un efectiv de 15.300 de dorobanți și călărași vor rămâne în țară pentru paza frontierelor și asigurarea ordinii interioare.

Camera Deputaților și Senatul României vor ratifica Convenția politică româno-rusă în cadrul ședințelor din 16 și 17 aprilie 1877, cu majoritate de voturi, în condițiile în care trupele ruse intraseră în România în seara zilei de 11 aprilie 1877. Rusia țaristă va declara război Imperiului Otoman pe 12 aprilie 1877. Trupele ruse aflate în marș spre Balcani vor atinge linia Dunării la sfârșitul lunii mai 1877. În ziua de 26 aprilie 1877, artileria otomană din Vidin a bombardat timp de trei ore Calafatul. Bateriile 1, 2 și 6 din Regimentului 1 artilerie au ripostat din plin și au tras 130 de proiectile. Adunarea Deputaților, pe 29 aprilie 1877, și Senatul României, pe 30 aprilie 1877, vor vota o moțiune prin care vor aproba actele politico-diplomatice ale Guvernului de la București și vor recunoaște existența stării de război dintre România și Imperiul Otoman.

Pe 9 mai 1877, Mihail Kogălniceanu, ministrul de externe al României, interpelat de către deputatul Nicolae Flea cu privire la modul în care puterile europene fuseseră informate despre noile raporturi româno-otomane, a declarat în mod solemn: **„Suntem independenți; suntem națiune de sine stătătoare(...); nu am nici cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața reprezentanțiunei naționale că noi suntem o națiune liberă și independentă”**. Adunarea Deputaților și Senatul României au aprobat, în aceeași zi, moțiunea care consfințea independența României în raporturile cu Imperiul Otoman și au cerut guvernului să lucreze ca **„independența ei (României – n. n.) să fie recunoscută și garantată de marile puteri europene”**.

Armata Română va desfășura cu succes opera-

ția strategică de acoperire a liniei Dunării având drept obiectiv împiedicarea unui atac otoman la nord de fluviu pentru a împiedica concentrarea armatei imperiale ruse, astfel încât ziarul *The Times* consemna, la 23 mai 1877, următoarele: „*Trupele române, protejând propria lor frontieră pe Dunăre, au făcut un mare serviciu rușilor, prin faptul că au împiedicat pe turci să ocupe și să fortifice capete de pod pe malul de nord al Dunării*”. Ofițerii și marinarii din Flotila Fluvială aveau să execute în mod admirabil misiunile încredințate pe Dunăre, astfel încât în noaptea de 13 spre 14 mai 1877 șalupa torpiloare *Rândunica* a scufundat monitorul otoman *Duba Seifî*, iar la 26 octombrie artileriștii marinari au nimicit un alt monitor otoman, *Podgorița* (una dintre navele cu cea mai mare putere de foc de pe Dunăre), nava *Socrate* și un șlep. Pe 25 octombrie 1877, marinarii aveau să instaleze barajul de mine de la Nedeia, operațiune executată sub comanda căpitanului Mihail Drăghicescu, cu scopul protejării podului de la Turnu-Măgurele pe timpul desfășurării operațiunilor militare.

Războiul Independenței de Stat a României (1877 - 1878) avea să reprezinte o nouă etapă din amplul efort făcut de generația celor care încercaseră prin Revoluția Română din 1848 - 1849, prin Actele din 5 ianuarie și 24 ianuarie 1859 și, mai apoi, prin încoronarea din 10 mai 1866 să confere națiunii române rolul și locul meritat între națiunile europene, precum și un nou destin istoric marcat de modernizare, progres și unitate națională. Cucerirea independenței de stat, cu arma în

mână în fața redutelor otomane de la Plevna¹², Rahova și Vidin, a fost un pas absolut necesar și firesc în drumul spre Marea Unire din 1 Decembrie 1918. În aceste momente istorice, Armata Română s-a aflat în linia întâi a marilor prefaceri naționale și sociale, a afirmării națiunii române și a voinței ei de libertate și independență. „Campania armatei române din 1877 - 1878 a fost prima afirmare a armatei române moderne într-o confruntare de anvergură, având ca aliați și adversari două mari puteri ale timpului, confruntare în care armata română și Înaltul Comandament și-au demonstrat forța combativă și dorința de a sluji interesele suverene ale țării. A fost totodată un examen sever, ce a pus în evidență multe nereguli și erori în ceea ce privește funcționarea comandamentelor, nivelul diferit de dotare și instruire între unitățile armatei permanente și cele ale armatei teritoriale, organizarea cercetării, amenajarea operativă a teritoriului etc.”¹³, consemnau istoricii militari Ion Giurcă și Maria Georgescu.

Organismul militar și drumul spre Marea Unire din 1918

În Războiul Independenței de Stat, un număr de 10.000 de militari au fost înregistrați ca dând jertfă de sânge (uciși, răniți sau dați dispăruți), dintre care 2.111 morți. Procentele pe arme relevă următoarele pierderi: infanteria - 91,9%, artileria - 3,8%, cavaleria - 3,3% și geniu - 1,1%. În perioada imediat următoare, având în vedere faptul că Războiul Independenței de Stat eviden-

12. Pe măsură ce trupele ruse duceau lupte grele pentru cucerirea Plevnei, la solicitarea Înaltului Comandament Rus, din 19 iulie 1877, trupele române au început să treacă Dunărea pentru a sprijini cel de-al treilea atac asupra Plevnei. În condițiile existenței unui redan (un avanpost întărit) în fața Griviței, care împiedica apropierea de amplasare a artileriei române și ruse la o distanță favorabilă executării focului direct asupra pozițiilor fortificate ale otomanilor, Regimentele 13 dorobanți și 5 linie (infanterie) au atacat redanul în dimineața zilei de 27 august 1877. Atacul românesc va fi sprijinit de focul unei secții a Bateriei 1 călăreață din Regimentul 3 artilerie, condusă de sublocotenentul Artur Hartel, care se va poziționa în sud-estul redanului și, mai apoi, de tunarii căpitanului Gheorghe Lupașcu care a dispus ca Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie să ocupe poziții lângă oamenii sublocotenentului Artur Hartel. Ca urmare a tirului rapid și precis al artileriștilor din Bateria a 3-a, redanul a putut fi păstrat. În dimineața zilei de 29 august 1877, Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie reușește, ca urmare a tirului său, să reducă la tăcere artileria otomană din reduta Grivița nr. 1. **Ca urmare a acestui succes militar, întreaga Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie a fost citată prin Ordinul de Zi nr. 53 din 28 august 1877 al Marelui Cartier General al Armatei Române, iar căpitanul Gheorghe Lupașcu a fost decorat cu ordinul militar „Steaua României cu spadă”. Imperiul Țarist l-a decorat pe comandantul Bateriei a 3-a cu ordinele militare „Sfântul Gheorghe” și „Sfânta Ana”, iar restului Bateriei le erau acordate câte patru cruci ale ordinului militar rus „Sfântul Gheorghe” și medalia românească „Virtutea Militară”. Numele căpitanului Gheorghe Lupașcu se află înscris, pentru eternitate, în galeria puținilor ofițeri străini care au primit înalta distincție militară rusească și al căror nume se regăsesc în Sala Ordinului „Sfântul Gheorghe” din Kremlinul moscovit.**

13. Ion Giurcă, Maria Georgescu, *Statul Major General (1859 - 1950). Organizare și atribuții funcționale*, Editura Militară, București, 2012, p. 73.

țiasse că în luptă misiunile infanteriei se confundă cu misiunile Armatei, astfel încât succesele și insuccesele infanteriei sunt de fapt victoriile sau înfrângerile întregii Armate, se vor lua noi măsuri de perfecționare a organismului militar național.

Pe 8 iunie 1882 a fost emisă *Legea asupra organizării comandamentelor armatei*, care prevedea împărțirea teritoriului țării, sub aspectul organizării militare, în patru mari regiuni, aferente celor patru corpuri de armată, cu reședințele la București, Craiova, Galați și Iași. Astfel, Corpul de Armată, care existase temporar numai în condiții de război, devenea o mare unitate cu caracter permanent, fiind compus din două divizii de infanterie. Fiecare divizie era formată din patru regimente de dorobanți, un regiment de infanterie de linie și un batalion de vânători, o brigadă de călărași (cu trei regimente), o brigadă de artilerie, un batalion de geniu și un escadron de tren, statele-majore și serviciile necesare pentru campanie. *Legea de organizare a comandamentelor* din 1891 a permis uniformizarea instruirii și pregătirii militarilor infanteriști ca urmare a fuzionării celor două categorii de trupe de infanterie: unitatea de linie cu cea de dorobanți.

În perioada premergătoare Primului Război Mondial (1914 – 1918), conducerea statului român s-a preocupat de întărirea organismului militar în toate componentele sale. Spre exemplu, consulul Franței la Galați nota, în septembrie 1883, că „**guvernul acordă întreaga sa atenție perfecționării acestei arme** (forțele navale fluviale – n. n.) **care, la un moment dat, ar putea să aducă servicii serioase pe Dunăre**”¹⁴. În 1893, același consul al Franței constata că „**flotila română este în stare să manevreze pe Dunăre, superioritatea sa rămânând incontestabilă față de alte state riverane**”¹⁵.

În urma discuțiilor de la Consiliul de Coroană de la Sinaia, din 3 august 1914, România a dat de înțeles celor două tabere beligerante (Antanta și

Puterile Centrale) că va rămâne într-o neutralitate expectativă și că își va apăra granițele în caz de agresiune. „**În ansamblu însă, soluția neutralității era cea mai puțin riscantă și se putea dovedi profitabilă; dar pentru destui dintre contemporani, principalul ei cusur consta tocmai în riscul de a nu căpăta în cele din urmă nimic**”¹⁶, consemna istoricul Lucian Boia cu referire la confruntările dintre antantofili și germanofili în acel august 1914. În anii ce vor urma până la intrarea României în război, primul-ministru al României, Ion I. C. Brătianu, va insista asupra faptului că pentru pacea viitoare a Europei, pentru stabilirea unei noi ordini este necesar ca principiul naționalităților să triumfe pentru toate statele europene interesate, în speță și pentru România. Într-un interviu apărut, la data de 1 iunie 1915, în *Jurnal de Geneve*, premierul României menționa faptul că România nu cere, de fapt, decât *restitutio*, în condițiile în care noua ordine politico-teritorială, care urma să succedă războiului, nu se putea instaura fără victoria principiului naționalităților.

În dialogul politico-diplomatic secret inițiat cu reprezentanții Antantei, reprezentanții politico-diplomatici ai României au urmărit obținerea a trei lucruri esențiale: **1) recunoașterea dreptului la desăvârșirea unității național-statale; 2) intrarea în conflagrație la momentul dorit de oamenii politici români și 3) tratarea pe picior de egalitate la viitorul forum al păcii**. În telegramele diplomatice înaintate la Quai d'Orsay, contele Charles de Saint-Aulaire, ministrul Franței în capitala României, scria că voința lui Ion I. C. Brătianu este de a da războiului un caracter național și de a-și ralia unanimitatea opiniei publice. Sir George Barclay, ambasadorul Marii Britanii la București, și atașatul militar britanic, colonelul Cristopher Bidward Thomson, concluzionau că Ion I. C. Brătianu, în negocierile cu Antanta, este de bună credință, iar cererile sale sunt necesități naționale. Ion I. C. Brătianu comunica, la 20 mai 1915, lui Camille Blondel, noul ministru al Franței la București, că revendicările țării sale

14. Contraamiral dr. Aurel Popa, *Forțele Navale Române (7426 – 2010)* în *Document*, nr. 8 (94)/6454, p. 6.

15. *Ibidem*.

16. Lucian Boia, „Germanofili”. *Elita intelectuală românească în anii Primului Război Mondial*, ediția a III-a, Editura Humanitas, București, 2014, p. 45.

17. Ion Bulei, *Arcul așteptării 1914-1915-1916*, Editura Eminescu, București, 1981, p. 197.

18. Glenn E. Torrey, *România în Primul Război Mondial*, Editura Meteor Publishing, București, 2014, p. 47.

„răspund nu numai aspirațiilor naționale pe care România le-a revendicat în toate vremurile, dar și necesităților de a preveni eficient, prin stabilirea unor frontiere naturale și serioase, conflicte între naționalități”¹⁷.

Intrarea României în Primul Război Mondial de partea Antantei a fost unul dintre cele mai importante evenimente politico-militare ale anului 1916 și cu implicații aparte în economia Marelui Război. În clipa în care Kaizerul Wilhelm al II-lea a aflat de intrarea României în război, în timp ce juca scat, **„și-a pierdut pe de-a-ntregul cumpătul”¹⁸** și a declarat că războiul este **„categoric pierdut”¹⁹**. Înaltul Comandament German (OHL) a fost la fel de surprins ca și Kaizerul, însă, totuși, generalul Erich von Falkenhayn, șeful OHL, nu ignorase o astfel de perspectivă și se pregătise pentru ea. România încerca să profite de conjunctura momentului pentru a-și făuri unitatea națională, prin întregirea cu Transilvania, Bucovina, Banatul întreg până la Tisa, ceea ce îl îndreptățea pe Ion I. C. Brătianu să declare: **„Se impune să ieșim din neutralitate, dar, pe de altă parte, având drept ideal unitatea națională, suntem datori să urmărim realizarea lui, căci nu se știe dacă în decursul veacurilor vom găsi vreun prilej atât de prielnic ca cel de azi. Iată de ce nu putem să mergem decât alături de Aliți și în contra Puterilor Centrale”²⁰.**

Strategia de război a României din august 1916 angaja Armata Română nu doar într-un război pe două fronturi, ci și în ofensivă pe două fronturi. 369.159 de oameni (65% din totalul forțelor operative) formând Armatele I, a II-a și de Nord trebuiau să execute prevederile din planul de război (*Ipoteza Z*) și să ocupe Transilvania. Armata a III-a română cu un efectiv de 142.523 (25% din totalul forțelor operative) urma să respingă atacurile bulgare asupra României și să apere frontiera de sud. Din totalul forțelor mobilizate la intrarea în război, infanteria reprezenta 80,6%, adică 413.839 militari.

Campania anului 1916 (august – decembrie) a fost marcată de victorii surprinzătoare și de în-

frângeri rușinoase, demoralizatoare și cu impact strategic. Căderea Turtucaiei (25 august 1916) va influența decisiv operațiunile de pe frontul din Transilvania. **„Privind însă retrospectiv, este limpede că amploarea dezastrului (de la Turtucaia – n. n.) s-a datorat refuzului MCG (Marelui Cartier General – n. n.) de a ordona o retragere strategică. Această decizie a avut la bază considerente politice, nu militare, fiind vorba în special de impactul pe care evacuarea Turtucaiei l-ar fi avut asupra moralului marelui public”²¹**, consemna istoricul american Glenn E. Torrey. În pofida eroismului Marilor Unități și Unități de infanterie, artilerie, cavalerie, geniu, căi ferate, transmisiuni, sanitare, fluviale și maritime, a strălucitelor manevre tactice din Bătălia pentru trecătorile Carpaților, a manevrei de la Flămânda și a Bătăliei pentru București, bilanțul din decembrie 1916 a fost dezastruos. Pe 9 februarie 1917, serviciile de informații militare austro-ungare raportau că numai 23.000 de militari români se aflau pe linia frontului stabilizat la Porțile Moldovei. Pierderile Armatei Române au fost șocante: 163.515 morți, grav răniți sau dispăruți și 146.600 luați prizonieri. Numai 194.945 de oameni (adică 39% din cei mobilizați în august 1916) s-au prezentat în Moldova la unitățile lor intrate în refacere și reorganizare. Totodată, serviciile de informații militare austro-ungare estimau că exista o rezervă de 400.000 de oameni apți pentru mobilizare, înarmare și instruire. Trebuie menționat faptul că, totuși, STAVKA (Marele Cartier General rus) mobilizase pentru păstrarea Frontului Românesc un număr de 36 divizii de infanterie (23% din totalul infanteriei ruse de la Marea Baltică la Marea Neagră) și 11 divizii de cavalerie (37% din totalul cavaleriei ruse de la Marea Baltică la Marea Neagră) ceea ce a amplificat nemulțumirea în Rusia față de privațiunile și suferințele războiului. **„În ciuda victoriei noastre asupra României, ni s-a redus capacitatea generală de război”²²**, mărturisea generalul Ludendorff.

În procesul de refacere și reorganizare a Armatei Române (ianuarie – iulie 1917), au fost create

19. *Ibidem*.

20. Ion Gh. Duca, *Amintiri politice*, vol. I, Munchen, 1981, p. 274.

21. Glenn E. Torrey, *op. cit.*, p. 89.

22. *Ibidem*, p. 185.

15 divizii de infanterie în loc de 23, având în compunere câte două brigăzi de infanterie, a două regimente, fiecare constituit pe câte 3 batalioane. Diviziile de la 1 la 10 infanterie aveau în plus câte un regiment de vânători cu două batalioane. Batalionul de infanterie se compunea din trei companii de pușcași și o companie de mitraliere cu opt piese. Compania de pușcași avea patru plutoane a două secții, opt puști mitraliere și un efectiv de 194 oameni. Totodată, fiecare divizie de infanterie avea în organică o brigadă de artilerie, două escadroane de călărași, un batalion de pionieri și un detașament de jandarmi pedestri. Se vor crea două Armate în loc de cele patru, respectiv Armata a II-a (Div. 1, 3, 6, 7, 8, 12) cu două Corpuri de Armată (II și IV) și Armata I (Div. 2, 4, 5, 9, 10, 11, 13, 14, 15) cu patru Corpuri de Armată (I, III, V și VI). Totodată, România a primit mari cantități de arme și muniție din Franța: 199 de avioane, 300 de vehicule, 220.000 de puști, 4.500 de puști automate, 2.700 de mitraliere, 80 de tunuri de 75 mm, 85 de tunuri de 120 mm, 1.945.000 de proiectile de artilerie, 101.500.000 de cartușe de pușcă, 1.370.000 de grenade și 600.000 de măști de gaze. Toate acestea aveau să contribuie la renașterea Armatei Române pentru campania din vara anului 1917.

Bătălia de la Mărăști (11 – 19 iulie 1917) avea să fie, după cum mărturisea generalul Alexandru Averescu, comandantul Armatei a II-a, **„prima victorie adevărată din istoria armatei române moderne”**²³. 1.469 de morți, 3.052 de răniți și 367 de dispăruți au consemnat jurnalele de luptă ale Armatei a II-a. Bătăliile de la Mărășești (24 iulie – 19 august 1917) și Oituz (26 iulie – 22 august 1917) aveau să reprezinte **„micul nostru Verdun”**. Pe 25 august 1917, generalul Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General român, a transmis un ordin de luptă către Armatele I și a II-a române în care a menționat faptul că anumite evaluări făcute aliaților ruși sunt nedrepte și ofensatoare la adresa onoarei armatei ruse deoarece, după cum este cunoscut, **„numai Corpurile VII și VIII au pierdut aproape 30.000 de oameni morți și răniți...dovedind**

astfel valoarea militară și sinceritatea cu care ei au cooperat”²⁴. Statistica Bătăliei de la Mărășești este extrem de sugestivă în sensul celor enunțate de către șeful Marelui Cartier General român. Armata I română a avut morți, răniți și dispăruți 610 ofițeri și 26.800 soldați, în timp ce Armata a IV-a rusă a contabilizat 650 ofițeri și 25.000 soldați ca fiind morți, răniți și dispăruți în Bătălia de la Mărășești. Putem concluziona că în pofida ideilor revoluționare care au favorizat bolșevizarea armatei ruse de pe Frontul Românesc, a modului lamentabil în care o parte a diviziilor ruse și-au făcut datoria pe câmpul de luptă, victoria de la Mărășești s-a obținut și grație sacrificiului de sânge a peste 25.000 de militari ruși. Fără sacrificiul lor, fără atitudinea lor exemplară pe câmpul de luptă, istoria Bătăliei de la Mărășești ar fi fost puțin diferită.

În contextul generat de amplificarea evenimentelor revoluționare din Rusia, respectiv lovitura de stat bolșevică din 25 octombrie 1917 și, mai apoi, ieșirea Rusiei din război (martie 1918), România a fost nevoită să accepte Armistițiul de la Focșani (9 decembrie 1917) și Pacea de la București (7 mai 1918). Organismul militar românesc a trecut prin momente critice legate de demobilizarea a 300.000 de oameni, a faptului că statul român era lipsit, astfel, de un instrument al puterii sale în ciuda existenței a încă 100.000 de oameni sub arme.

În contextul generat de evoluțiile din arena relațiilor internaționale din primăvara-toamna anului 1918, România a reușit să readucă la trupul țării Basarabia prin decizia Sfatului Țării din 27 martie 1918. Armata română a reprezentat în acele momente un sprijin pentru asigurarea securității teritoriului românesc dintre Prut și Nistru, a siguranței personale a membrilor Sfatului Țării în fața amenințărilor teroriste ale bolșevicilor care refuzau să accepte noua realitate izvoartă din noile condiții geopolitice. Trupele române au fost remobilizate pentru război la 10 noiembrie 1918 și au trecut Carpații, din nou, pentru a asigura securitatea populației civile românești din Transilvania, precum și liniștea și siguranța celei din Bucovina. Actele de Unire de la

23. *Ibidem*, p. 227.

24. *Ibidem*, p. 253.

Cernăuți (28 noiembrie 1918) și Alba-Iulia (1 decembrie 1918) reprezintă o încununare și a eforturilor și sacrificiilor făcute de instituția militară în împlinirea idealului întregirii.

Armata și România în vâltoarea marilor pre-faceri geopolitice

Având în vedere marile probleme pe care le născuse sfârșitul Primului Război Mondial, dar mai ales prevederile Tratatului de la Versailles, România va adera la politica de securitate colectivă și va lupta pentru a o impune pe continent în speranța iluzorie că va menține pacea și stabilitatea. Va încheia o serie de alianțe și va crea înțelegeri cu statele vecine, înțelegeri menite a garanta pacea în zonă. În deceniile de după 1918, cheltuielile militare ale României vor reprezenta doar 16% din bugetul statului, în raport cu alte țări: Franța (28%), Polonia (30%), Ungaria (30%), Turcia (37%), Iugoslavia (27%), Rusia (28%), Italia (38%), Germania (40%). În 1931, bugetul Ministerului Apărării a fost redus cu peste 50%, ajungând să reprezinte 14,66% din bugetul de stat. Eșuarea Conferinței dezarmării și ieșirea Germaniei naziste din Societatea Națiunilor, acordul naval anglo-german din 18 iunie 1935, agresiunea Italiei asupra Etiopiei, precum și alte manifestări ale puterilor revizioniste și revanșarde au contribuit la erodarea stabilității continentale, a păcii și securității.

În dimineața de 7 martie 1936, 54.000 de soldați germani vor trece frontiera impusă la Versailles și vor reocupa Zona Rhenană. Începea marea dramă europeană. Pe 21 septembrie 1938, Consiliul de Miniștri al Cehoslovaciei a acceptat „*cu durere, forțat de împrejurări și de insistențele succesive și presante ale guvernelor francez și britanic*”²⁵, decizia luată la Londra la 18 septembrie 1938, care prevedea sacrificarea Cehoslovaciei. Acordul de la München (29 - 30 septembrie 1938) a facilitat acapararea regiunii sudete de către Germania și a constituit o grea lovitură pentru România. Devenise foarte clar faptul că Marea Britanie nu va ajuta în caz de război nici una din-

tre țările Europei Centrale și dunărene, precum și a celei de sud-est. Franța se situa pe o poziție similară celei britanice.

Ca urmare a acordului de la München și a noilor primejdii care amenințau integritatea teritorială, factorii politici și militari de decizie de la București au elaborat și au aprobat, în cursul lunii octombrie 1938, al treilea plan de înzestrare al Armatei, eșalonat pe o perioadă de 10 ani. Se alocă cheltuielilor de apărare suma de 70.376.000.000 lei, cu un plus de 41.405.045.093 lei față de planul anterior din 1935, efortul principal urmând a fi îndreptat spre apărarea frontierei de vest. Sumele aprobate au fost repartizate astfel: urgența I, Frontul de Vest: 40.916.000.000 lei (58,13%); urgența a II-a, Frontul de Est: 15.751.000.000 lei (22%); urgența a III-a, Frontul de Sud: 13.709.000.000 lei (19%)²⁶. Totodată, Marele Stat-Major român, în baza hotărârilor Consiliului Superior al Apărării Naționale, a ordonat începerea construirii de fortificații la granița de vest. Au fost realizate simultan ample dispozitive de luptă în teren pe întinderi de sute de kilometri pătrați, prin următoarele lucrări: 134.115 km de șanț obstacol; 159.475 km rețea obstacole infanterie; 33.113 km rețea obstacole; 165.515 km rețele de transmisiuni; 29.900 km rețele de comunicație; 115.700 km transmisiuni aeriene, care a cuprins teritoriul județelor Arad, Bihor, Satu-Mare, până la Munții Maramureșului. Armamentul din dotare era automat, în majoritate de fabricație cehoslovacă: mitraliere ZB 7,92 mm, pentru fortificații; puști mitraliere ZB de 7,92 mm, tunuri și obuziere de diferite calibre. Centura de fortificații de pe frontiera dinspre Tisa avea menirea să apere securitatea țării împotriva unei agresiuni germano-maghiare. La 5 ianuarie 1939, Serviciul Secret de Informații al Armatei a înaintat Marelui Stat-Major român un raport de sinteză (15 pagini) vizând „*Expansiunea germană în sud-estul Europei către gurile Dunării*”. Conducerea politico-militară a Germaniei aprecia, în noua conjunctură politică de după München, că expansiunea spre sud-estul Europei era cea mai ușoară și mai favorabilă.

25. Viorica Moisuc, **Premisele izolării politice a României 1918-1940**, Editura Humanitas, București, 1991, p. 109.

26. A se vedea: Vasile T. Ciubăncan, *Apărarea frontierei de vest a României, deziderat național. Adeziuni clujene interbelice (II)*, în **Acta Musei Napocensis**, XIX, 1982, p. 206.

În zorii zilei de 15 martie 1939, pe o furtună de zăpadă, circa 200.000 de soldați germani au trecut noua frontieră germano-cehă. La ora 09.00, primele elemente motorizate germane au intrat în periferiile orașului Praga. Noua configurație geopolitică a Europei a determinat guvernul Armand Călinescu să cheme sub arme mai multe contingente de rezerviști pentru completarea forțelor de apărare a frontierei de Vest. Anterior acestor evenimente, intrase în vigoare, la 16 decembrie 1938, *Legea pentru crearea zonelor militare și pentru măsurile necesare apărării*. Aceste zone erau de trei categorii: 1) de fortificații; 2) de interes militar și 3) de graniță. Titlul IV al Legii prevedea măsuri speciale pentru aeronautică și marină. În condițiile în care factorii de risc evoluau rapid, nevoia de a avea un flux informativ „direct și imediat”, care să reflecte situația de pe întregul teritoriu, l-a determinat pe șeful Marelui Stat-Major român, generalul Dumitru Popescu, să ordone, la 20 martie 1939, intensificarea acțiunii de urmărire informativă a elementelor și organizațiilor teroriste, diversioniste, precum și lichidarea lor înainte de a-și dezvolta acțiunea și trimiterea în judecată.

Ca urmare a raportului din 5 ianuarie 1939, al Serviciului Secret, s-a ordonat, de către Ministerul Apărării Naționale și Marele Stat-Major, efectuarea unui „sondaj” în capitalele europene, de către locotenent-colonelul Gheorghe Petrescu - atașat tactic al Ministerului Apărării Naționale și Marelui Stat-Major pe lângă Serviciul Secret de Informații al Armatei -, pentru ca „personal, să examineze la fața locului ipotezele asupra urmărilor acestor evenimente, ajutat - pe de o parte - de reprezentanții noștri diplomați și militari acreditați pe lângă statele respective și - pe de altă parte - prin luarea contactului direct cu serviciile secrete de informații ale armatelor respective”²⁷. Raportul înaintat, la 21 martie 1939, de locotenent-colonelul Gheorghe Petrescu, după vizitele efectuate la Varșovia, Praga, Berlin, Londra și Paris, nu era deloc îmbucurător în ceea ce privește evoluția viitoare a relațiilor internaționale și perspectiva

de a se întări capacitatea de apărare a României, de asigurare a securității sale. „Cred că dacă s-ar fi ținut seama de alarma dată la timp de Serviciul «S», asupra intențiilor agresive ale Germaniei, - raporta locotenent-colonelul Petrescu - chiar la începutul primăverii, astăzi, cu un efort în personal și cu o înțelegere mai justă a situației, renunțând la prea multă scrupulozitate pentru un material cunoscut ca excelent, am fi avut în țară tot materialul de infanterie cu care am fi putut dota la perfecție armata noastră. (...) Reiese, din toate acestea, marea bunăvoință pe care cehii au avut-o pentru a ne înarma și a ne ceda cât mai mult din materialul lor de război”²⁸.

După declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial, la 1 septembrie 1939, România s-a declarat neutră (6 septembrie 1939), însă evenimintele aveau să se succedă cu repeziciune, uimind Europa și, uneori, chiar pe protagoniștii dramei. Din însărcinarea regelui Carol al II-lea, Ion Gigurtu a făcut o vizită la Berlin pentru a transmite Guvernului german dorința de neutralitate a României. Măsurile de ordin militar adoptate de vecinii României, mai ales ale Guvernului sovietic, au făcut obiectul convorbirilor purtate cu mareșalul Göring. Acesta a răspuns trimisului regal că „atâta timp cât Reich - ul va fi în relații prietenești cu Sovietele nu trebuie să ne temem de Rusia”²⁹. Având în vedere gravitatea situației și posibilitatea unei rapide deteriorări a ei, Marele Stat-Major român a luat măsuri pentru întărirea frontierei de Est. Prin Directiva Operativă nr. 6 din 10 septembrie 1939, s-a constituit Armata a III-a română, cu misiunea de a împiedica trecerea Nistrului de către unitățile sovietice și de a întârzia înaintarea spre Vest a acestora, în cazul unui atac mai important. De asemenea, Armatei a III-a română îi revenea misiunea ca, în retragerea spre sud, să bareze, treptat, trecătorile spre vest de Carpați, cu scopul de a împiedica pătrunderea forțelor germane în Basarabia, existând teama unui atac concomitent germano-sovietic asupra României³⁰.

În contextul evoluției relațiilor internaționale

27. Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 262.

28. *Ibidem*, p. 265.

29. AMAE, fond 71, Germania, vol. 78, f. 97 - 99 (Raportul privind călătoria lui I. Gigurtu în Germania).

30. AMR, fond MStM, dosar nr. 143, f. 162 - 165 (Nota Marelui Stat-Major cu privire la constituirea Armatei 3 române).

31. AMR, fond 5.418, dosar nr. 1.833, f. 4.

după 23 august 1939 și 1 septembrie 1939, conducerea politică și militară a României hotărâse, încă din cursul lunii mai 1940, rezistență cu orice preț pe linia Nistrului „fără gând de retragere”. Propunerea comandantului Armatei a IV-a române de a se elabora o serie de studii și a se organiza exerciții pentru o eventuală retragere sub presiunea inamicului de la Est a fost respinsă, pentru a „nu se semăna îndoială în sufletele comandanților care trebuiau să se bată pe Nistru”³¹. La 10 aprilie 1940, Comandamentul Armatei a IV-a române a înaintat eșalonului superior (Grupul de Armate nr. 1) studiul intitulat: „Trecerea Armatei a IV-a din Basarabia peste Prut, sub presiunea inamicului, contând pe forțele disponibile”³². Cerearea de a se începe imediat sporirea trecerilor peste Prut, având în vedere o posibilă retragere, a făcut obiectul unei noi intervenții, la 17 aprilie 1940, pe lângă Grupul de Armate nr. 1, care a solicitat Marele Stat-Major luarea de măsuri în acest sens. În ciuda demersurilor Marele Stat-Major pe lângă Ministerul Lucrărilor Publice, nu s-a întreprins nimic.

Grupul de Armate nr. 1 a ordonat, la 18 aprilie 1940, Armatei a IV-a să execute recunoașteri în vederea organizării de capete de pod la est de Prut, pentru a putea ajuta trupele în cazul unei posibile retrageri. Ordinul a fost executat cu promptitudine. Pe 25 mai 1940, conducerea Armata a IV-a române a convocat, la Tecuci, comandanții corpurilor de armată din subordine, pentru a-i informa asupra modului de retragere a marilor unități din subordine în caz de presiune din partea sovieticilor. Comandantul genului Armatei a IV-a române a primit ordin să înceapă repararea podurilor umblătoare și să pregătească poduri pe plute. Comandamentul Armatei a IV-a va elabora un plan de acțiune în caz de agresiune la frontiera de Vest. Planul prevedea evacuarea teritoriilor în două faze: în perioada de tensiune politică și în perioada mobilizării.

Autoritățile politice și militare de la București trecuseră la întocmirea, în mai 1940, a planurilor de evacuare a teritoriilor revendicate de sovietici, intitulate codificat „Tudor-1940”³³ și „Mircea-1940”³⁴. Ambele planuri preconizau că, „în principiu, organele militare și administrative nu părăsesc teritoriul lor decât atunci când trupele operative sunt pe punctul de a-l evacua în întregime”³⁵. Pentru asigurarea loialității „familiile funcționarilor respectivi se evacuaau anticipat”³⁶, iar trupelor operative le revenea obligația „de a înștiința, la timp, aceste organe asupra momentului retragerii și să le asigure mijloacele de transport necesare”³⁷. Planurile „Tudor-1940” și „Mircea-1940” urmau să fie definitivitate până la 1 iunie 1940. Evoluția evenimentelor din Basarabia a împiedicat finalizarea și punerea în aplicare a acestor planuri de evacuare.

În cursul zilei de 25 iunie 1940, Secția a II-a din Marele Stat-Major a avertizat eșaloanele superioare că *agresiunea sovietică contra României este din ce în ce mai probabilă*, în condițiile în care activitatea aeriană a sovieticilor la frontiere luase aspectul unei veritabile agresiuni. Pe baza rapoartelor informative venite de la unitățile aflate la frontiera de Est, recunoașterilor aeriene și a altor informații, Marele Stat-Major român a confirmat, puțin după miezul nopții de 24 spre 25 iunie 1940, Grupului de Armate nr. 1 ordinul să efectueze, în zori, zboruri de recunoaștere pe toată lungimea Nistrului, fără trecerea frontierei. Șeful Marele Stat-Major, generalul Florea Țenescu, a ordonat, personal, comandanților Armatelor a III-a și a IV-a române să se între imediat în dispozitivul de apărare, cu toate trupele prevăzute în planurile de operații. *Generalul Nicolae Ciupercă, comandantul Armatei a IV-a, a cerut lămuriri prin rețeaua telegrafică Hugues: prin „imediat” trebuie înțeles „în două-trei ore?” sau „imediat”, pur și simplu. Generalul Țenescu a ordonat: două-trei ore.* Comandamentele de la Roman, Bacău și Tecuci au fost informate că din ordinul ministrului Apă-

32. *Ibidem*, f. 1.

33. Planul se referă la evacuarea executată prin transport pe calea ferată în perioada de tensiune politică. Planurile de transport erau marcate cu o bulină de culoare verde și erau întocmite pe baza mersului trenurilor din timp de pace.

34. Evacuarea se executa pe calea ferată în perioada de mobilizare iar planurile de transport erau marcate cu o bulină de culoare roșie. Mersul trenurilor din timp de război stătea la baza întocmirii acestor planuri.

35. Mihai Pelin, *Legendă și adevăr*, Editura Edart, București, 1994, p. 25.

36. Locotenent-colonel dr. Octavian Ungureanu, *Evacuarea*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1999, p. 18.

37. *Ibidem*.

rării Naționale urmează a fi deplasate spre Est unitățile de pontonieri-fluvii, tancurile și artileria grea aflate în subordinea nemijlocită a Marelui Cartier General.

În seara zilei de 26 iunie 1940, la ora 22.00, Molotov i-a înmănat, la Kremlin, ministrului Gheorghe Davidescu nota ultimativă privind cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord. Concomitent cu citirea ultimatumului sovietic de către Molotov, la ora 22.00, a fost emis de către Marele Stat-Major sovietic și Ordinul de Operații nr. 001, care urma a fi transpus în practică, la 28 iunie 1940, de către trupele ce aveau să invadeze Basarabia și Bucovina de Nord în cazul în care România nu ar fi acceptat ultimatumul sovietic. La ora 03.00 generalului Vasile Atanasiu, comandantul Corpului III Armată din Chișinău, i-a parvenit ordinul telegrafic cifrat nr. 10.367, semnat de generalul Ioan Ilcuș, ministrul Apărării Naționale. Ordinul era foarte clar: intrați imediat în dispozitiv și fiți gata de acțiune azi, 27 iunie, în zorii zilei. Ordinul nr. 21.035 al Armatei a III-a române privind intrarea tuturor trupelor din Bucovina și Basarabia de Nord în dispozitivele de apărare a fost emis la ora 03.15. Oficiile telefonice și telegrafice din Basarabia au fost puse sub pază militară. Armata a III-a română a raportat la București, la ora 03.58, că ordinul de intrare în pozițiile defensive fusese comunicat tuturor marilor unități din subordine.

După ora 04.00, în zorii zilei de 27 iunie 1940, trupele sovietice, folosind nouă ambarcațiuni de capacitate mică, au trecut Nistrul în zona localității Corman. Pichetul de grăniceri și plutonul de cavalerie aflate în zonă, după lupte grele, s-au retras și au ocupat o nouă poziție de luptă. La ora 05.30 trupele Diviziei 7 infanterie erau gata spre a primi lupta. Până la ora 07.50, ordinul Corpului III Armată către unitățile din subordine a fost primit și s-a trecut la ocuparea pozițiilor de luptă. La sfârșitul operațiunii, la întrebarea „**Executat Nistrul?**” s-a răspuns scurt: „**Complet Nistrul!**”. În seara de 28 iunie 1940, Marele Stat-Major român a dispus, prin ordinul telegrafic nr. 6.006, retragerea trupelor proprii din Basarabia și Bucovina de Nord. Marele Stat-Major a transmis Armatei a IV-a române Ordinul 6.008/c, care contura un plan de ansamblu al retragerii trupelor române din

cea mai mare parte a Basarabiei. Graba avea să-și pună amprenta asupra executării planului de retragere și o sumă întreagă de mari unități și elemente neîndivizionate aveau să fie ignorate de mesajele care se încrucișau cu febrilitate pe firele și rețelele telefonice și telegrafice ale Armatei. Generalul Nicolae Ciupercă a emis Ordinul de Zi nr. 84, prin care asigura pe toți ostașii Armatei a IV-a române că decizia cedării Basarabiei și Bucovinei de Nord nu atinge onoarea lor militară și recomandându-le să respecte cu strictețe toate ordinele primite.

La 3 iulie 1940, printr-un comunicat al Guvernului român, a urmat denunțarea garanțiilor anglo-franceze. România se alătura forțelor Axei însă era prea târziu deoarece, la 16 august, la Turnu-Severin, vor începe tratativele româno-ungare. În perioada premergătoare Dictatului de la Viena, factorii militari au raportat că armata română era în totalitate gata să apere Transilvania. În variantele operative ale Marelui Stat-Major, din totalul de 33 de divizii de infanterie și 4^{1/2} divizii de cavalerie, pentru apărarea frontierei de Vest erau destinate 13 divizii de infanterie și o divizie de cavalerie - cu misiunea de a opri, printr-o bătălie defensivă, atacul maghiar și a permite lansarea contraofensivei, la care urmau să participe 6 divizii de infanterie, toate carele de luptă și rezervele de artilerie grea ale Marelui Cartier General. Fronturilor de Est și Sud li se rezervau 13 divizii de infanterie și 3^{1/2} divizii de cavalerie, cu misiunea de a întârzia înaintarea trupelor sovietice și bulgare și de a închide defileul Carpaților.

Proiectul de operații elaborat de Marele Stat-Major - Secția Operații, în 29 august 1940, menținea planul operațional inițial (din 23 august 1940) și lăsa greutatea opțiunii, în cazul unor evenimente neprevăzute, factorului politic. Poziția de acceptare a „Arbitrajului de la Viena”, adoptată de 4 din cei 5 reprezentanți militari (contraamiralul adjutant Nicolae Păiș, generalul David Popescu, generalul adjutant Gheorghe Mihail, șeful Marelui Stat-Major, și generalul adjutant Ernest Baliff) în Consiliul de Coroană din 30 august 1940, apare „drept o inconsecvență greu justificabilă”³⁸.

38. Cornel Grad, *Al doilea arbitraj de la Viena*, Editura Institutului European, Iași, 1998, p. 65.

Ca urmare a evenimentelor de la Viena precum și a mutațiilor de ordin geopolitic și geostrategic, în România s-a produs, la 4 septembrie 1940, o gravă criză de stat. La 6 septembrie 1940, ora 06.00, regele Carol al II-lea l-a chemat pe generalul Ion Antonescu pentru a-l informa că renunță la tron în favoarea fiului său Mihai, acordând depline puteri în stat prim - ministrului care își asuma și titlul de „Conducător al Statului”. Generalul Ion Antonescu nu a ratificat și nu a recunoscut niciodată actul Arbitrajului de la Viena, la fel ca și predecesorul său, regele Carol al II-lea. Nu s-a publicat nici o recunoaștere oficială în „Monitorul Oficial”, în acest sens.

Conducătorul Statului și factorii de comandă ai Armatei Române au fost sistematic informați despre evoluția raporturilor germano-sovietice, despre poziția strategică a trupelor sovietice în Basarabia și Bucovina etc., informații absolut necesare în fundamentarea unor decizii politico-militare, a planului de campanie și a directivelor operative în perspectiva campaniei care urma să înceapă. Pe baza fluxului informațional al SSI și al Abwehr referitor la intențiile strategice sovietice, Führerul a acceptat implicarea Misiunii Militare Germane în planurile de operații ale Armatei Române, astfel încât, în cazul unui atac sovietic, Armata Română urma să ocupe poziții de apărare pe linia Prutului. În perspectiva producerii unor evenimente la frontiera de Est, Marele Stat-Major român a ordonat ca 8 divizii de infanterie, 3 brigăzi de cavalerie și 2 brigăzi mixte, să fie dislocate pe timpul iernii (1940-1941), majoritatea în Moldova, într-un dispozitiv de staționare lung, cu posibilitatea de a putea face față unui atac de la Est. Divizia 13 motorizată germană urma să sprijine Armata Română, iar Divizia 16 blindată să rămână ca rezervă.

La 18 decembrie 1940, Hitler va semna Directiva nr. 21 (Planul „Barbarossa”), care lua în calcul participarea activă a României la războiul contra URSS. Sarcina trupelor române era de-a acoperi atacul flancului sudic german și de a opera împreună cu forțele germane care înaintau în Moldova. Într-un astfel de context, planul de reorganizare al Armatei Române, după 6 septembrie 1940, s-a născut din studiul elaborat de generalul Ion Antonescu în anul 1934, pe când era șeful

Marelui Stat-Major român, precum și al experiențelor campaniilor din 1939-1940. La 6 septembrie 1940, forțele militare române însumau 1.014.315 militari (ofițeri, subofițeri și soldați), iar la începutul lunii decembrie, când s-a încheiat oficial operațiunea de reorganizare, se aflau sub arme 377.957 militari. La 16 octombrie 1940 s-au desființat Ministerul Aerului și Marinei și Ministerul Înzestrării Armatei, constituindu-se un singur minister, respectiv Ministerul Apărării Naționale, cu patru subsecretariate de stat: al Armatei de Uscat, al Aerului, al Marinei și al Înzestrării Armatei.

În continuarea procesului de modernizare a Armatei și de adaptare la noutățile războiului modern, s-a decis, la 25 septembrie 1940, ca Marele Stat-Major să fie degrevat de sarcinile administrative și să se ocupe de pregătirea operativ-strategică a Armatei, elaborarea planurilor de operații, pregătirea cadrelor și instruirea trupei. Pentru a realiza o unitate de doctrină la nivelul întregii Armate, au fost organizate două state majore, pentru Aeronautică și Marină, subordonate șefului MStM. Șefii acestor state majore erau subșefi ai MStM și asigurau pregătirea tactic-operativă a celor două categorii de forțe armate. Marele Stat-Major a continuat să aibă în compunere secțiile Organizare-Mobilizare, Informații, Operații, Dotare, Instrucție, Transporturi. Prezența Misiunilor militare germană și italiană a impus transformarea Secției 7 - Învățământ Militar Superior în Secția 7 - Legături Armate Aliate.

După sosirea Misiunii Militare Germane în România (12 octombrie 1940), s-au constituit centre de instrucție pe arme, cu scopul de a forma, după procedeele germane, instructori și comandanți de subunități, până la batalion, inclusiv. Trei mari unități de infanterie (5, 6 și 13 infanterie) și Divizia Blindată s-au instruit în comun cu unități germane, ele fiind considerate „divizii model”. La Școala Superioară de Război au fost detașați consilieri germani, care au ținut prelegeri, au elaborat aplicații tactice și au prezentat exerciții demonstrative.

Programul de reorganizare a Armatei Române, stabilit de generalul Ion Antonescu, prevedea: 1) *reducerea cadrului de pace și de mobilizare la re-*

sursele demografice și materiale după rapturile teritoriale, adecvarea structurilor organizatorice la resursele financiare ale statului; 2) dotarea marilor unități cu mijloace moderne de luptă (blindate, armament antitanc și antiaerian, motorizate etc.); 3) desființarea tuturor comandamentelor care nu au întrebuințare la război; 4) crearea unor mari unități omogene care să dispună de o bună mobilitate în câmpul tactic; 5) perfecționarea programului de formare a cadrelor și instruire a trupelor în acord cu doctrina germană etc.

Resursele financiare alocate Armatei pentru reorganizare și întărire a capacității de luptă, în perioada septembrie - mai 1941, s-au cifrat la 20.504.999.906 lei, din care pentru înzestrare s-au alocat 13.225.289.954 lei. În primăvara anului 1941, potențialul mobilizabil al României se cifra la circa 2.200.000 persoane, ceea ce reprezenta 32,9% din populația bărbătească și 16,2% din total. În planul de mobilizare pe 1941, în vigoare la 22 iunie, efectivul total de militari se ridica la 1.139.604 de militari, din care 39.476 ofițeri, 57.002 subofițeri și 1.043.126 trupă. Planul de mobilizare al Armatei cuprindea: Marele Cartier General, 3 comandamente de armată, 11 comandamente de corp de armată, 214 formațiuni operative, 24 de formațiuni servicii operative, 41 de comandamente, unități și formațiuni de zonă interioară.

În toamna anului 1940, s-au reorganizat structurile unităților luptătoare. S-a revenit la regimentul organizat pe 3 batalioane, de la structura pe 4 batalioane; compania de armament de însoțire a regimentului, transformată, în 1939, în companie de armament greu cu pluton de aruncătoare și un pluton tunuri de însoțire a ajuns companie de mitraliere în 1941; grupa de luptă a fost încadrată în iarna 1940-1941 cu 10 oameni, plutonul având 4 grupe, în timp ce compania era compusă din 3 plutoane și o grupă de aruncătoare. Totodată, s-au întărit companiile de cercetare de la regimente cu aruncătoare și puști mitraliere. În ciuda acestor eforturi de modernizare, regimentele de artilerie aveau să păstreze încă prea multe piese de calibru 75 mm, necompetitive în comparație cu obuzierele de 100 mm și 155 mm. Totodată, în pofida unor măsuri de motorizare, forțele mobile

și blindate rămâneau în număr redus. Trenurile și coloanele motorizate de aprovizionare reprezentau cu adevărat rarități, majoritatea coloanelor folosind tracțiunea hipo. **Aceste eforturi evidențiază faptul că demersul fundamental al conducerii militare române consta în îmbunătățirea puterii de foc a Marilor Unități și transformarea lor în veritabile forțe mobile și manevriere. Reorganizarea Armatei a impus și restructurarea comandamentelor.**

În februarie 1941, după o serie de discuții cu experții Misiunii Militare Germane și câteva consfătuiri cu șefii de secții din Marele Stat-Major, șefii de Stat-Major ai Aerului, Marinei și Înzestrării, generalul Ion Antonescu a stabilit constituirea la război a unui Mare Cartier General, împărțit pe: Eșalonul I (cu organe de conducere a operațiilor militare) și Eșalonul II. Organizarea Marinei în perioada de după 6 septembrie 1940, a cunoscut unele modificări, în ideea întăririi capacității de apărare a litoralului maritim, în cooperare cu Corpul II Armată dislocat în Dobrogea. În perspectiva amenințărilor care veneau din Est, s-a realizat, astfel, în bazinul Mării Negre și pe litoralul nord-pontic, un sistem coerent de respingere a unor eventuale debarcări, în care prima linie revenea Marinei, cu mijloacele de care dispunea, iar în adâncime se sprijinea pe Marile Unități ale Armatei de Uscat. Încă din martie 1941, teritoriul țării a fost împărțit, din punct de vedere militar, în zone de frontieră, zone de fortificații, zone de interes militar (precum zonele Reșița, Muntenia, Dobrogea, Siret, Iași, Târgu-Neamț).

Aflat la München, la 12 iunie 1941, generalul Ion Antonescu a fost informat oficial despre viitorul atac german împotriva Uniunii Sovietice și i s-a cerut agreementul pentru participarea trupelor române la noua campanie militară a Wehrmachtului. Generalul Ion Antonescu a fost de acord cu participarea trupelor române la Operațiunea „Barbarossa”. Marele Stat-Major român aprecia că, în general, dispozitivul trupelor și al navelor sovietice luase un caracter ce corespunde fazei imediat premergătoare operațiilor militare ceea ce impunea părții române „să-și ia toate măsurile «pentru a fi gata la orice împrejurare»”³⁹. **Opțiunea guvernului român de a participa la viitoa-**

39. Generalul Antonescu primise, la 5 martie 1941, din partea mareșalului Göring, invitația de-a trimite 20 de divizii într-o acțiune anti-

rea ofensivă germană se dovedea a fi singura alegere, având în vedere numeroasele incidente de frontieră cu sovieticii, interesul național legat de redobândirea a ceea ce fusese pierdut în iunie 1940, precum și perspectivele unei noi invazii sovietice, respectiv ceea ce istoriografia rusă de după 1989 a definit ca fiind „atacul preventiv sovietic”, alias operațiunea „Furtuna” (invazia Europei Occidentale începând cu 6 iulie 1941). În aceste condiții, putem aprecia că România se afla, în iunie 1941, într-o situație limită, care periclita, vital și ultimativ, refacerea integrală a statului național.

România avea să intre, la 22 iunie 1941, într-un „*conflict al continentelor, al civilizațiilor, al raselor, al rezervelor economice mondiale*”⁴⁰, cu speranța că viitoarea pace va reprezenta o soluție de esență istorică, de perspectivă și de organizare durabilă, care să poată aduce, în același timp, o soluție de echilibru al raselor și al continentelor, un sistem economic de organizare, de dominare și de distribuire a materiilor prime, un sistem de organizare politică și regională, care să creeze funcțiuni și organisme noi, pentru ca popoarele să-și poată salva existența.

Trecerea Prutului, la 22 iunie 1941, a reprezentat o chestiune de demnitate națională, rănită de evenimentele din 26-28 iunie 1940, iar trecerea Nistrului a avut drept obiectiv, dincolo de chestiunea războiului de coaliție, a soluționării „problemei ruse” sau a necesităților militare imediate, eliminarea unei uriașe primejdii geopolitice: Ucraina Mare, dornică de reînviere cu sprijinul celui de-al III-lea Reich.

Datorită bătăliei Stalingradului, iarna de la cumpăna anilor 1942-1943 avea să devină o veritabilă iarnă a pătimirii și a vrajbei noastre și

orice înțelegere a rolului și locului României, în rezolvarea „problemei ruse”, a devenit imposibilă. Tactica opoziției politice interne, respectiv a lui Iuliu Maniu, a generat imposibilul în ceea ce privește găsirea unei soluții unanim acceptate în condițiile în care destinul nostru istoric ne împinsese în vârtejul disensiunilor dintre Marile Puteri. „Discretele” jocuri ale serviciilor secrete aliante și propaganda de război a Națiunilor Unite au bulversat opinia publică românească și pe factorii de decizie în stat, împiedicând, astfel, obținerea unui consens politic, în drumul care trebuia urmat, precum și alegerea unei soluții de salvare națională demne și corecte. **Eșecul soluționării „problemei ruse”, reînvierea politicii „sferelor de interes” și abilitatea conducătorilor politici sovietici, în special, aveau să determine din partea Alianților occidentali o serie de concesii politice și economice privind zona Europei Centrale și de Est, consacrate la Yalta și la Potsdam.**

Ambițiile Mareșalului Ion Antonescu de a realiza un „**23 August**”, în manieră proprie, derivau dintr-o anumită concepție privind onoarea și demnitatea unui militar, a unui conducător de stat și a unui popor, precum și a unei înțelegeri privind geopolitica locurilor. Curgerea timpului a demonstrat că modul în care rămâi în conștiința colectivă a umanității, pozitiv sau negativ, îți influențează relațiile și prietenii viitoare. Actul de la 23 august 1944 avea să confirme, din plin, faptul că în România, după cum aprecia politologul Petre Ionașcu, loviturile de stat „*au fost urmate totdeauna de mari calamități pentru țară*”⁴¹, și că „*niciodată inconsecvența unei atitudini și a unei lupte nu a fost apreciată sau admirată, nici de prieteni și nici de dușmani*”⁴².

În procesul de sovietizare și comunizare al României, mai ales după 6 martie 1945, guvernul a pus în aplicare, la 18 august 1947, Legea nr. 293,

sovietică, ceea ce explică de ce Conducătorul Statului nu a fost surprins de destăinuirilor lui Hitler de la München din 12 iunie 1941. Având în vedere personalitatea și experiența politico-militară ale lui Ion Antonescu, este greu de crezut că a fost surprins de cererea lui Göring. Toate analizele informative privind dispunerea ofensivă a Armatei Roșii lăsau să se întrevadă că în scurt timp urma să aibă loc un eveniment extrem care va modifica raporturile de forțe existent în relațiile internaționale. Informația despre întâlnirea din 5 martie 1941 a fost furnizată de istoricul Cristian Scarlat (Apud Florin Constantiniu, *Carnet de Istoric*, în **CNM**, nr. 223, 11-17 decembrie 1995, p.7).

40. Discurs al lui Mihai Antonescu în ședința de guvern din 6 martie 1943 (*Stenogramele de la mânăstire*, în **România Liberă**, 10 februarie 1998, p. 1).

41. Petre Ionașcu, *Valoarea actului de la 89 august 7500*, în **Mareșalul Antonescu în fa a istoriei**, vol. II, Iași, 1990, p. 452.

42. *Ibidem*.

prin care au fost propuși pentru trecerea în rezervă, în mod eșalonat, a peste 100 de generali ai Armatei române. În baza acestei legi, în intervalul septembrie 1947 - martie 1948, au fost trecuți în rezervă 83 de generali, 1.991 de ofițeri, 1.547 de subofițeri și 253 de maiștri militari, în total 3.874 de cadre militare, care „s-au dovedit ostile politiciii partidului și guvernului democrat”. Au fost trecute în rezervă, în perioada 1945-1947, 32.368 de cadre militare, dintre care 12.003 de ofițeri, 17.948 de subofițeri și 2.417 de maiștri militari, ceea ce înseamnă că cel puțin două treimi din cadrele militare existente în activitate la 9 mai 1945 au fost îndepărtate din Armată, marea majoritate pe criterii politice. Putem conchide că Armata română a fost transformată în mai puțin de trei ani într-un instrument docil al noii puteri politice din România, ușor de manipulat în viitoarele acțiuni politice ale Partidului Comunist Român. Armata Română avea să plătească, astfel, un preț extrem de greu, în anii deceniului stalinist, pentru vina de a-și fi făcut datoria față de idealurile naționale, față de România ca stat liber și independent.

În planurile strategice ale Kremlinului în Europa, România avea să fie implicată, după 23 august 1944, prin folosirea: 1) ca bază militară sovietică avansată; 2) a economiei, în special resursele petrolifere și alimentare, ca surse pentru întărirea potențialului sovietic; 3) a guvernului român ca marionetă în controlul asupra segmentului celui mai important al Dunării, prin aceasta reușind să se controleze o arteră principală a transportului din Europa de Sud; 4) a forței militare ca supliment la forțele armate ale Uniunii Sovietice.

Reorganizare după model sovietic

În contextul derulării procesului de sovietizare și comunizare a societății românești, România a fost împărțită, la 1 iulie 1947, în patru regiuni militare, după model sovietic, respectiv: Regiunea 1 Militară (Timișoara), Regiunea 2 Militară

(București), Regiunea 3 Militară (Cluj) și Regiunea 4 Militară (Iași). În 1953 se mai aflau în funcțiune doar două regiuni: Regiunea 2 Militară (București) și Regiunea 3 Militară (Cluj), unele sarcini care reveneau regiunilor militare fiind preluate de Corpurile de armată create în 1952. Pe 1 mai 1960, au fost desființate și celelalte două regiuni militare, în locul lor fiind recreate mari unități operative de tip armată: Armata a III-a cu comandamentul la Cluj și Armata a II-a cu comandamentul la București. Începând din 1951⁴³, o mare parte din resursele materiale și financiare românești au fost consumate pentru importurile de armament, tehnică de luptă și muniții din URSS, Cehoslovacia, Polonia și Ungaria, pentru construirea de fortificații la granița cu Iugoslavia și în partea de sud a litoralului românesc al Mării Negre, precum și pentru diferite importuri de mașini-unelte și instalații necesare industriei naționale de apărare.

Ca urmare a celor hotărâte la Conferința de la Moscova din 9 ianuarie 1951, Armata Română a trebuit să adopte următoare structură organizatorică: trei comandamente de Regiuni Militare; patru comandamente de Corp de Armată; zece divizii de infanterie (șase cu câte 8.600 de militari, fiecare și patru divizii cu câte 4.000 de militari); două divizii de vânători de munte; două brigăzi de cavalerie; o divizie de artilerie de rup-tură, echipată cu obuziere și tunuri-obuziere cal. 152 mm; patru brigăzi de artilerie grea (obuziere și tunuri cal. 122 mm); trei brigăzi de artilerie antitanc; două divizioane de aruncătoare de proiectile reactive R-2, care s-au importat din Cehoslovacia; cinci divizii de artilerie antiaeriană și opt regimente de artilerie antiaeriană independente, echipate cu tunuri fabricate în URSS și Ungaria; două divizii de artilerie antiaeriană operativă; un corp de tancuri, organizat pe regimente; o divizie și două brigăzi de tancuri T34-76; un regiment de tancuri T34-85 și autotunuri grele ISU 152; o divizie motomecanizată; o divizie de aviație de vânătoare reactivă, echipată cu 90 de aparate MiG-15; două divizii de

43. Într-o notă informativă privind evaluarea capacității de luptă a armatei române la data de 1 mai 1951, sovieticii menționau: „Ca urmare a slabei pregătiri militare și politice a unităților și marilor unități, a prezenței însemnate în cadrul corpului ofițeresc a elementelor reacționare, al nivelului scăzut de disciplină și, de asemenea, a slabei baze tehnico-materiale, gradul de mobilizare și de luptă al armatei [române] rămân la un nivel scăzut ca și mai înainte” (Apud N. V. Vasilieva, *Războiul Rece și formarea blocurilor militare*, în **Document. Buletinul Arhivelor Militare Române**, an VIII, nr. 4 (30)/2005, p. 29).

aviație de vânătoare, dotate cu avioane clasice La-9; o divizie de aviație de asalt, care urma să primească din Uniunea Sovietică 30 avioane Il-10; o divizie de bombardament formată din 62 aparate Tu-2; patru regimente de aviație independente (cu șase avioane de cercetare-bombardament Tu-6, trei avioane de transport Li-2, aparate de legătură Po-2 și Fieseler Fi-156 „Storch”, hidroavioane Heinkel-114; un regiment de parașutiști; patru regimente de pionieri; patru regimente de pontonieri; o brigadă de căi ferate și patru regimente de transmisiuni. Marele Stat-Major sovietic a decis să se trimită Marinei Militare Române șase vedete torpiloare, șase vedete blindate, două distrugătoare, două submarine mici, trei baterii de artilerie de coastă (12 tunuri cal. 130 mm) și o stație de demagnetizare.

Marea unitate tactică de bază a rămas divizia de infanterie în a cărei organizare au fost introduse, treptat, subunități (unități) de tancuri și autotunuri, sporindu-se posibilitățile de luptă și de manevră. În contextul intensificării procesului de înzestrare a Armatei cu mijloace motorizate de luptă și de transport, unitățile și marile unități de infanterie clasică au început să fie transformate în unități mecanizate de arme întrunite, în cadrul cărora ponderea trupelor de infanterie propriu-zisă a scăzut simțitor în favoarea infanteriei și a tancurilor⁴⁴. Din organica Armatei Române aveau să dispară trupele de cavalerie în 1954 și, mai apoi, cele de vânători de munte. Pe 14 aprilie 1961, ultima mare unitate de vânători de munte (Divizia 2 Vânători de Munte din Brașov) a fost desființată. Divizia se va reînființa pe 14 octombrie 1964. În martie 1960, trupele de grăniceri au fost trecute de la Ministerul Afacerilor Interne (MAI) la Ministerul Forțelor Armate (MFA), constituindu-se Comandamentul Trupelor de Grăniceri, cu atribuțiuni

similare unui comandament central.

În dotarea trupelor de infanterie ale României se aflau următoarele tipuri de armament: 1) pistoale-mitralieră AKM, cal. 7,62 mm, fabricate în România după licență sovietică; 2) mitraliere antiaeriene ZPU-2, cal. 14,5 mm, de proveniență sovietică, apoi ZPU-4 și 3) aruncătoare de grenade antitanc RPG-2 și RPG-7, cal. 40 mm. Din 1955 s-a trecut la fabricarea în țară a autocamionelor SR-132 și SR-134, din seriile „Carpați” și „Bucegi”, precum și a autoturismului de teren IMS, ceea ce va impulsiona motorizarea armatei române. Începând cu anii 1960-1961 va demara procesul de dotarea a infanteriei cu transportorul amfibiu blindat (TAB). Totodată, având în vedere sprijinul noului aliat sovietic și existența sistemului de apărare bazat pe rachetele nucleare sovietice, s-a considerat că artileria clasică nu mai este de folos pe câmpul de luptă. Centrul de Instrucție al Artileriei a fost desființat în 1961, însă se va reînființa în cadrul Centrului de Instrucție Mixt al Trupelor de Uscat de la Sibiu în 1962. Totodată, în perioada iunie 1962 – aprilie 1970, perfecționarea pregătirii artileriștilor se va realiza la Centrul de Instrucție al Trupelor de Uscat din Făgăraș. Începând cu 1961 vor intra în dotarea noastră rachetele operativ-tactice de fabricație sovietică, iar din 1962 cele tactice. Pe 29 mai 1962 se va înființa Centrul de Instrucție al Comandamentului Artileriei Forțelor Armate (CAFA) dislocat în garnizoana Ploiești.

Pe 12 septembrie 1956 se va crea Comandamentul Apărării Antiaeriene a Țării (CAAT) ca urmare a fuziunii Comandamentului Forțelor Aeriene Militare (CFAM) cu Comandamentul Apărării Antiaeriene a Teritoriului (CAAT). Cu începere din 17 iunie 1957, Comandamentul Apărării Antiaeriene a Țării a devenit Comandamentul Apărării Antiaeriene a Teritoriului

44. Structura organizatorică a forțelor armate din Republica Populară Română, la mijlocul anului 1959, se prezenta astfel: Divizia 95 Infanterie (Oradea), Divizia 76 Infanterie (Dej), Divizia 86 Infanterie (Lugoj), Divizia 63 Infanterie (Craiova), Divizia 28 Infanterie (Slatina), Divizia 41 Infanterie (Buzău), Divizia 84 Infanterie (Călărași), Divizia 6 Infanterie (Roman), Divizia 13 Infanterie (Bacău), Divizia 2 Vânători de Munte (Brașov), Divizia 1 Mecanizată „Tudor Vladimirescu-Debrețin” (București), Divizia 9 Mecanizată (Basarabi), Divizia 10 Mecanizată (Iași), Divizia 18 Mecanizată (Timișoara). În octombrie 1954 a fost desființat Corpul 47 Tancuri și brigăzile de tancuri existente până atunci. În urma procesului de reorganizare s-a înființat Divizia 37 Mecanizată „Tudor Vladimirescu-Debrețin”, regimente și batalioane de tancuri. La 1 octombrie 1954 se aflau în dotarea Armatei Române un număr de 360 tancuri sovietice T34-85 și doar 12 tancuri T-5 (Germania), 39 tunuri T-5 (Germania), 7 autotunuri T-3-75 (Germania), 5 autotunuri T-4-150 (Germania), 5 tractoare T-3 (Germania), 15 șenilate „Renault” (Franța), 3 tractoare „Praga” (Cehoslovacia). După 1955 aveau să intre în dotare tancurile T-54 cu stabilizator în plan vertical pentru tun și mitralieră, iar din 1959 s-a trecut la modernizarea tancurilor T34-85. În perioada 1961-1963 s-au achiziționat din URSS tehnică de blindate și tancuri de tip T55-100.

(CAAT), care-și subordona: Aviația Militară, unitățile de Artilerie Antiaeriană, trupele de Rachete Antiaeriene (înființate în 1959) și trupele de Radiolocație (create pe 20 martie 1958).

Pe 26 mai 1951 avea să sosească în gara Ianca (județul Brăila) un tren din URSS care transporta șase avioane de vânătoare IAK-23 și un aparat de școală IAK-17 UTI. Aparatele erau demontate și se aflau în containere, fiind primele avioane cu reacție din dotarea Diviziei 3 Avioane cu Reacție (viitoarea Divizie 97 Aviație Vânătoare cu Reacție/AvVR). În perioada mai-septembrie 1951, Divizia 3 AvR a mai primit în containere 56 de IAK-uri 23 în scopul echipării Regimentelor 11, 12 și 14 AvR. În 1952 au fost aduse primele 62 de aparate MiG-15 pentru Divizia 66 AvVR care avea în subordine Regimentul 208 AvVR de la Otopeni și Regimentul 158 AvVR de la Craiova. În anii următori, România va importa din URSS alte tipuri de avioane-școală, avioane de vânătoare și vânătoare-bombardament IAK-23, MIG-15, MIG-17, MIG-19 și apoi MIG-21, avioane de cercetare IL-28, de transport AN-2, AN-24, precum și stații de radiolocație P-2, P-8, P-12, P-15, P-20, P-30 și P-35, radioaltimetre PRV-10 și 11, mijloace pentru conducerea focului artileriei etc.

Totodată, autoritățile statului român vor începe dialogul politico-diplomatic și economic cu Polonia, Ungaria și Cehoslovacia în scopul încheierii unor convenții militare referitoare la importul masiv de armament, muniții și tehnică de luptă din țările respective. Spre exemplu, Polonia va livra 30.000 de carabine SKS (model 1945, cal. 7,62 mm, fabricate sub licență sovietică în Polonia) și a unei cantități de muniții de artilerie pentru obuzierele sovietice M-30 (md. 1938, cal. 122 mm) și tunurile antiaeriene din dotarea Armatei Române. Din Ungaria au fost importate stații radio, tunuri antiaeriene SZ-60 (cal. 57 mm, md. 1950), 60.000 de carabine SKS și 400.000 de lovituri de artilerie (din 616.000 solicitate) pentru tunul divizionar sovietic D-44 (cal. 85 mm, md. 1944) și tancul T 34-85, precum și tunuri AA S-60 (produse sub licență sovietică în Ungaria, sub denumirea SZ-60 și ghidate de la distanță prin sistemul de control al focului PUAZO-6). Cehoslovacia ne-a oferit spre vânzare

5.000 de mitraliere SG-43 sau SGMT „Goriunov” (cal. 7,62 mm), tancuri T 34-85 și avioane de vânătoare S-102.

Începând cu 1956 vor intra în dotarea unităților de apărare antiaeriană noile tunuri antiaeriene sovietice KS-19 (cal. 100 mm) și KS-30 (cal. 130 mm) care au înlocuit vechile modele vest-europene de tunuri antiaeriene „Bofors” (cal. 20, 25 și 40 mm), „Vickers” (cal. 75

mm) și „Krupp” (cal. 88 mm) scoase treptat din dotare în anii 1958-1959. În 1959 a fost achiziționat sistemul sovietic de rachete antiaeriene „Dvina” care a intrat în structura CAAT. În perioada 1960-1965 a fost alocată suma de 6.157 milioane lei pentru achiziționarea unor complexe de rachete antiaeriene de tip SA-75 „Volhov”, 104 avioane MIG-21 - F-13 care să înlocuiască avioanele MIG-15 din 4 regimente de aviație. În anii 1965 - 1966 se vor înființa două mari unități de apărare antiaeriană a teritoriului: Divizia 16 Apărare Antiaeriană (comandamentul la Ploiești) și Divizia 34 Apărare Antiaeriană (comandamentul la Giarmata) în compunerea cărora era prevăzută și câte o brigadă radiotehnică. În 1963 s-a semnat un plan de cooperare pe linia supravegherii spațiului aerian între Comandamentele de Apărare Antiaeriană ale țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

În iunie 1951, Uniunea Sovietică va retroceda cel de-al doilea lot de nave (primul lot, alcătuit din distrugătoarele „Mărășești” și „Mărăști”, canonierele „Ghiculescu” și „Stihi”, torpiloarele „Zborul” și „Zmeul” și submarinul „Delfinul” fusese retrocedat în 12 octombrie 1945, urmat de nava-școală „Mircea” la 27 mai 1946), format din submarinul „Rechinul”, distrugătoarele „Regina Maria” și „Regele Ferdinand” și 5 monitoare de Dunăre. Cele cinci nave de pe Dunăre vor permite crearea Flotei de Dunăre, numită, din 1959, Brigada Fluvială. Gruparea de nave maritime va funcționa, până în mai 1951, sub denumirea de Comandamentul Forțelor Maritime Militare. În 1955, divizioanele cuprinzând navele maritime și Apărările Maritime au fost subordonate Comandamentului Forțelor Maritime Militare. În anii următori (1955 - 1960) va începe construcția în șantierele românești a unor noi tipuri de

nave militare: dragoare de bază construite la Galați și Brăila, dragoare de radă construite la Galați și vedete dragoare fluviale construite la Oltenița. Din URSS au fost achiziționate vedete torpiloare, vânătoare de submarine și vedete purtătoare de rachete. În 1962 a fost înființată Divizia 42 Maritimă, continuatoare a tradițiilor Diviziei de Mare, care era dotată cu nave dragoare, puitoare de mine, nave cu destinație specială, artilerie de coastă, unități de asigurare etc.

Renaționalizarea Armatei

În condițiile generate de retragerea trupelor sovietice din România în vara anului 1958, Armata a început să fie renaționalizată. Au fost vizate structurile organizatorice, pregătirea cadrelor și instruirea trupelor, învățământul militar, înzestrarea și dotarea cu armament și tehnică militară, simbolistica militară etc. În 1959 au fost contopite în cadrul Academiei Militare Generale cele patru academii de învățământ militar superior: Academia Militară de Stat-Major, Militară-Politică, a Spatelui și Tehnică. Prin decretul nr. 381 din 1 octombrie 1959 al Prezidiului Marii Adunări Naționale a RPR s-a instituit ziua de 25 octombrie ca zi a Armatei Române. Totodată, în iulie 1959 s-a reînființat corpul de subofițeri ce fusese desființat la 14 iulie 1950. Se creează școli militare de subofițeri (de front, tehnici și de servicii) cu durata de doi ani, alături de școlile militare de maștri cu durata de școlarizare de trei ani.

Pe 7 decembrie 1961, prin Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 836 s-a înființat Școala Militară Superioară de Ofițeri „Nicolae Bălcescu” la Sibiu, cu misiunea de a pregăti tineri ofițeri pentru funcțiile de comandanți de plutoane de pușcași, cât și pentru trupele de grăniceri, securitate, artilerie terestră, geniu, transmisiuni, inten-dență, finanțe și pompieri. În anii care vor urma se vor crea școli militare pe arme: Școala Militară Superioară de Ofițeri de Artilerie (1970), Școala Militară Superioară de Ofițeri de Transmisiuni și Școala Militară Superioară de Ofițeri de Geniu (1975), cu durata studiilor de patru

ani.

Din noiembrie 1961, s-a trecut la stagiul militar cu o durată de doi ani pentru toate genurile de arme, exceptând Marina Militară unde era trei ani. Ulterior, din noiembrie 1964, serviciul militar activ a fost de un an și patru luni, cu excepția Marinei Militare și a trupelor de grăniceri unde era de doi ani. Din 1956 se trecuse la înlocuirea regulamentelor militare vechi, copiate după cele sovietice, cu regulamente generale și de luptă, care fructificau într-o măsură mai mare gândirea militară românească. **„Anul 1960 reprezintă o nouă etapă a acestor mutații care și-au propus să elimine o parte din accesoriile modelului sovietic impus în organizarea militară a țării, între 1945 – 1950. (...) În ceea ce privește structurile organizatorice, s-a renunțat la sistemul regiunilor militare, introdus prin legislația din 1947 și importat de la sovietici. În locul acestora s-au constituit mari unități operative de tip armată, realizându-se un coeficient sporit de mobilitate a trupelor și o mai mare flexibilitate în exercitarea actului de conducere. Trebuie spus că o asemenea măsură se înscria parțial în tradițiile militare românești, deoarece armatele nu au existat decât ca structuri operative pe timp de război, la pace funcționând corpurile de armate cu o structură mixtă, operativă și teritorială. Tot în domeniul structurilor militare trebuie menționată și transformarea diviziilor de infanterie în divizii mecanizate, fapt ce a generat o schimbare de fond în trupele de uscat, care și-au sporit caracterul tehnic”**⁴⁵, consemnează istoricul militar colonel (r) dr. Petre Otu.

În ședința Biroului Politic al CC al PMR din 31 martie 1960 se va decide reducerea efectivelor Armatei și Internelor⁴⁶ ceea ce a permis autorităților comuniste declanșarea unei campanii intense **„ce trebuia să ilustreze, în concepția inițiatorilor, stabilitatea regimului, cât și vocația lui pașnică, non-agresivă”**⁴⁷. Au fost modificate criteriile de selecționare, formare și promovare a viitoarelor cadre militare, astfel încât pe primul plan au fost puse **„devotamentul față de regim, în**

45. Petre Otu, *Armata și partidul, de la „dezgheț” la „explozie”. O relație dificilă*, în *Dosarele Istoriei*, Anul VI, nr. 5 (57), 2001, p. 39.

46. Au fost trecuți în rezervă 2.512 ofițeri, 112 subofițeri și 1.100 angajați civili.

47. Petre Otu, *op. cit.*, p. 39.

detrimentul pregătirii profe-sio-nale, nivelului de cultură și competenței"⁴⁸. În ședința din 20 aprilie 1960, Biroul Politic al CC al PMR a adoptat un nou *Statut al Corpului Ofițerilor* care aducea prevederi noi în concordanță cu nevoile impuse de procesul de modernizare al Armatei, de instruire și dotare tehnică nouă. Prin noul Statut era prelungit cu un an stagiul în grad pentru locotenenții-majori, căpitani, maiori și locotenenți-colonei și, totodată, s-a stabilit că înaintările în grad urmau să se facă o dată pe an, prin ordinul ministrului Apărării Naționale. Se impunea ca la admiterea în învățământul militar superior, candidații trebuiau să aibă studiile liceale terminate și diploma de bacalaureat. Obținerea gradului de maior și colonel se făcea prin examen, iar notarea ofițerilor se va realiza în fiecare an și nu la doi sau trei ani, ca până atunci. Ministerul Forțelor Armate (MFA) a primit dreptul de a putea retrage gradele militare până la cel de soldat „**pentru fapte incompatibile pentru calitatea de ofițer**"⁴⁹.

Controlul politic asupra Armatei va rămâne permanent în vigoare, în pofida anumitor schimbări de formă, însă nu de fond. La 5 octombrie 1948 se va înființa Direcția Superioară Politică a Armatei (DSPA), în conformitate cu modelul existent în Armata Roșie, iar Nicolae Ceaușescu va conduce, în perioada 18 martie 1950 – 19 aprilie 1954, această importantă structură politică de conducere și control a Armatei. Prin intermediul DSPA, influența PMR a devenit omniprezentă în toate structurile Armatei. În contextul politic intern de după *Declarația din Aprilie 7520 a PMR*, generalul de armată Leontin Sălăjan va propune CC al PMR, la 27 iunie 1964, desființarea DSPA și înființarea Consiliului Politic Superior al Forțelor Armate (CPSA). La începutul lui iulie 1964, CC al PMR a aprobat componența CPSA (31 de

membri) și a Biroului CPSA. „**CPSA a menținut majoritatea scopurilor și obiectivelor DSPA. Comitetele de partid nou alese, respectiv birourile organizațiilor de bază, au preluat sarcinile loctiitorilor politici ai șefilor direcțiilor centrale din minister, ai comandanților de arme și ai șefilor de facultăți de la Academia Militară Generală, funcțiile acestora fiind desființate. În regimentele care aveau în compunere batalioane independente au fost create birouri de partid pe unitate, iar la comanda unității și pe batalioane au fost constituite organizații de bază. Totodată, au fost promovate o serie de schimbări în scopul dezvoltării spiritului patriotic la militari, iar din anul 1969 au fost depuse eforturi pentru fundamentarea și impunerea doctrinei războiului întregului popor pentru apărarea patriei**"⁵⁰, consemnează istoricul Petre Opreș.

Înăbușirea „Primăverii de la Praga” (21 august 1968) de către URSS și statele membre ale Tratatului de la Varșovia (OTV) a impus o nouă conduită în relațiile internaționale pentru România, precum și în raporturile cu Armata ca factor de putere în statul condus de către Nicolae Ceaușescu și PCR. Conducerea politică a României socialiste a trecut la luarea unor măsuri menite a păstra controlul asupra forțelor armate românești, respectiv: 7) *decizia ca România să nu mai participe cu trupe la aplicațiile desfășurate pe teritoriul altor țări*; 2) *desfășurarea pe teritoriul național numai a aplicațiilor de comandament și pe hartă, fără trupe ale aliaților din OTV*⁵¹; 3) *neacceptarea tranzitării teritoriului și spațiului aerian românesc de către trupe sau aeronave străine, fără acordul autorităților militare și politice române*; 4) *încetarea trimerii de ofițeri și generali la studii în școlile și academiile militare sovietice*⁵². Rememorând

48. *Ibidem*.

49. *Ibidem*, p. 40.

50. **România 1945 – 1989. Enciclopedia Regimului Comunist. Instituții de Partid, de Stat, Obștești și Cooperatiste** (coordonator Dan Cătănuș), Editura Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului/Academia Română, București, 2012, p. 265.

51. Potrivit concepției generale a aplicațiilor militare desfășurate în România în anii '70 - '80, activități planificate de conducerea MAPN împreună cu Comandamentul Forțelor Armate Unite (CFUA), odată la doi ani, generalii și ofițerii români aveau obligația de a elabora situațiile strategice și operativ-tactice care urmau să fie aplicate în cursul exercițiilor militare care se desfășurau pe hartă, precum și metodologia desfășurării operațiunilor. Reprezentanții României prezentau apoi la CFAU concepția de ansamblu a aplicațiilor, în vederea realizării cooperării cu cele două comandamente de armată, sovietic și bulgar, care formau un „Grup de Armate” („Front”, după terminologia sovietică/rusească) al cărui comandament era alcătuit din ofițeri și generali români.

52. Într-un document din 18 iulie 1995 înaintat de MAPN către senatorul Șerban Săndulescu (PNȚcd), membru al *Comisiei parlamentare pentru Cercetarea Evenimentelor din Decembrie 1989*, se menționa faptul că primele cadre ale MAPN au plecat la studii militare în URSS în 1948, prima promoție de ofițeri absolvenți fiind în 1950, iar ultima în 1967. **În total, 1.858 de ofițeri ai MAPN au absolvit academii și**

acea perioadă din istoria Armatei Române, generalul-colonel (r) Constantin Olteanu, fost ministru al Apărării Naționale (29 martie 1980 – 16 decembrie 1985), mărturisește: „În anii 1949 – 1965, de exemplu, 467 de generali și ofițeri români au studiat în academii militare, au urmat școli militare și cursuri de specializare în Uniunea Sovietică. Față de primii ani, numărul celor trimiși la studii în URSS a fost în descreștere, până la sistare, după 1965. Din păcate, în timp, în această problemă s-au comis erori și într-un sens și în altul. Astfel, până la Declarația Plenarei CC al PMR din aprilie 1964, ofițerii și generalii care studiaseră în URSS se bucurau de o anumită prioritate în ocuparea unor funcții importante (...) Așa cum se cunoaște, marea majoritate a acestor

cadre a dovedit competență profesională, contribuind efectiv la procesul de modernizare a Armatei române. (...) S-ar fi impus o mai mare atenție în încadrarea unităților, marilor unități, comandamentelor etc. cu ofițeri și generali care studiaseră în țară alături de cei care studiaseră în URSS, realizându-se o îmbinare firească, lipsită de animozități și suspiciuni”⁵³.

Totodată, s-a luat decizia ca în toate aplicațiile de comandament⁵⁴ „să se lucreze - consemnând istoricul militar colonel (r) dr. Petre Otu – cu inamic nenominalizat, iar directiva anuală a comandantului-șef al Forțelor Armate Unite a fost considerată drept o recomandare”⁵⁵, marile unități române fiind subordonate comandamentului militar național⁵⁶. În anii '70, autorități-

școli militare, precum și cursuri de perfecționare (specializare) în URSS. 816 ofițeri au absolvit academii militare, cu durata de 2 – 7 ani, astfel: 7) 727 la academii militare generale de comandă și stat-major (Academia Militară Superioară „K. E. Vorosilov” și Academia Militară „Mihail B. Frunze”); 2) 348 la academii militare cu profil de armă (artilerie, blindate, geniu, transmisiuni, transporturi, chimie și radiolocație); 3) 257 la academii militare cu profil tehnico-ingineresc; 4) 33 la Academia de Spate și Apro-vizionare; 5) 17 la Academia Militară Politică „V. I. Lenin”. Acestor ofițeri li se vor adăuga 78² de ofițeri care au absolvit școli militare cu durata de 5 – 3 ani din diferite specialități militare, precum și 704 ofițeri care au absolvit cursuri de perfecționare pe linie de comandă, stat-major, servicii și asistență medicală. La data întocmirii documentului, 1.827 dintre acești ofițeri nu mai lucrau în MAPN fiind scoși din evidența rezervei militare, adică nu mai aveau nicio obligație militară. „Ceilalți 41 ofițeri, au vârsta cuprinsă între 51 și 60 de ani, îndeplinesc cu competență funcții pe linie de comandă, stat-major, tehnică, învățământ și cercetare științifică, fiind apreciați în notările de serviciu, preponderent, ca ofițeri foarte buni”, menționa MAPN (Apud Șerban Săndulescu, Decembrie '89. Lovitura de stat a confiscat Revoluția Română, Editura Omega Press, București, 1996, p. 157). Direcția Personal din Ministerul de Interne a comunicat că în urma analizelor efectuate a rezultat faptul că în perioada 1948 – 1968 nu au fost trimise cadre ale Ministerului de Interne la studii academice sau de nivel superior în URSS. Însă, 1.000 de cadre ale Ministerului de Interne au efectuat stagii de perfecționare (specializare) la instituții de învățământ civil sau militar din URSS. În 1995 nu se mai aflau în activitate niciunul dintre acești oameni. Pentru cunoașterea modului de pregătire al ofițerilor de informații externe români la Moscova, a se vedea: *amintirile colonelilor (r) Nuț Alexandru (cursant la Moscova în perioada 1 septembrie 1961 – 1 august 1963), Ștefan Dumitru (1961 – 1963) și Ion Toboșaru (octombrie 1962 – mai 1963)*, în *Periscop*, Anul VI, nr. 8 (68), octombrie – decembrie 2013, p. 13 – 18.

53. Constantin Olteanu, *O viață de om. Dialog cu jurnalistul Dan Constantin*, Editura Niculescu, București, 2012, p. 46.

54. În perioada 1980-1988, reprezentanții militari ai României socialiste au participat la mai multe aplicații militare comune, operativ-strategice, ale Tratatului de la Varșovia, precum și la câteva aplicații naționale, după cum urmează: **SCUT-80 (WAFFENBRUDERSCHAFT - 80)** în RDG (8 - 12 septembrie 1980); **TOMIS-81** (Mangalia Nord, 6 - 11 martie 1981); **VEST-81** (în Bielorussia, 4 - 12 septembrie 1981); **SCUT-82** (Bulgaria, 25 septembrie - 1 octombrie 1982); o aplicație comună operativ-strategică, pe hartă (București, 15-25 februarie 1983); aplicația comună operativ-strategică, pe hartă, **CALLATIS-83** (Mangalia Nord, 4 - 9 aprilie 1983); **DACIA-83** (aplicație strategică națională, de comandament, desfășurată la București, 27 iunie - 5 iulie 1983); **SOIUZ-84** (Bulgaria, România, Ungaria, raioanele de sud-vest ale URSS și acvatoriul Mării Negre în perioada 12 - 20 martie 1984); **SCUT-84** (Cehoslovacia, 5-15 septembrie 1984); o aplicație comună operativ-strategică, pe hartă și în teren (Bulgaria, 4-15 aprilie 1985); aplicația comună operativ-strategică, pe hartă, **TOMIS-85** (Mangalia Nord, 8-13 aprilie 1985); aplicația **GRANITUL-85**, cu ținte aeriene real marcate (România, 11 - 20 iulie 1985); **CARPAȚI-85** (România, septembrie 1985); **NEPTUN-86** (Mangalia Nord, 12 februarie - 15 aprilie 1986); aplicația comună operativ-strategică, pe hartă și în teren, **BALCAN-86** (Bulgaria, 25 mai - 1 iunie 1986); aplicația comună operativ-strategică, pe hartă, **OLIMP-87** (Mangalia Nord, 4 - 12 aprilie 1987); **OLIMP-88** (București, 18-26 aprilie 1988); aplicația comună operativ-strategică, pe hartă și în teren, **BALCAN-88** (Bulgaria, 30 mai - 4 iunie 1988), **DACIA-88** (Cernavoda, Fetești-Borduşani, Vlădeni, Câmpulung-Muscel, poligonul Cincu; 15 august - 10 septembrie 1988, aplicație națională demonstrativă).

55. Petre Otu, *op. cit.*, p. 41.

56. În cursul zilei de 3 mai 1966, generalul de armată M. I. Kazakov, șeful de stat-major al Comandamentului Forțelor Armate Unite ale Tratatului de la Varșovia, a purtat convorbiri cu generalii Leontin Sălăjan și Ion Gheorghe referitor la subordonarea Comandantului Suprem al Forțelor Armate Unite față de ministrul Apărării Naționale al URSS. În raportul înaintat lui Nicolae Ceaușescu, pe 9 mai 1966, ministrul Forțelor Armate, generalul Leontin Sălăjan, a menționat faptul că generalul M. I. Kazakov „s-a referit la problema eliberării Comandantului Suprem din funcția de locțiitor al ministrului Apărării URSS, apăsând că, dacă va fi și locțiitor al ministrului, el se sprijină și pe Forțele Armate ale URSS și, dacă tovarășul Sălăjan vrea să ia rachete, atunci [mareșalul Andrei A.] Greciko poate scoate [rachetele] din planul armatei so-vietice și să [le] dea [României]” (Apud Petre Oprea, *România în Organizația Tratatului de la Varșovia. 1955 – 1991*, Editura Militară, București, 2008, p. 91). Totodată, generalul Kazakov a menționat că „în cazul că [mareșalul

le militare române și-au îndeplinit obligațiile care decurgeau din prevederile OTV (participarea la apli-cațiile organizate de autoritățile de la București de comun acord cu CFAU), în condițiile în care Nicolae Ceaușescu declara: „**România este membră a Tratatului de la Varșovia. Pornind de la aceasta, avem obligația să acționăm pentru întărirea colaborării cu armatele statelor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia, să realizăm acțiunile corespunzătoare de pregătire comună⁵⁷, pentru a fi întotdeauna gata să ne îndeplinim angajamentele asumate⁵⁸.**”

În conformitate cu principiile de politică externă enunțate la începutul anilor '70, Nicolae Ceaușescu solicită specialiștilor militari și civili realizarea unei doctrine militare românești, precum și a unui cadru legislativ adecvat. La 14 martie 1969 a fost înființat **Consiliul Apărării Republicii Socialiste România⁵⁹** cu scopul „**de a examina, coordona și soluționa principalele probleme în do-**

meniul apărării țării și asigurării securității statului, atât în timp de pace, cât și în timp de război⁶⁰. Consiliul Apărării RSR se subordona CC al PCR, cât și Marii Adunări Naționale. În intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale, **Consiliul Apărării RSR⁶¹** răspundea pentru întreaga activitate și în fața Consiliului de Stat al RSR. În conformitate cu prevederile **Decretului nr. 444/1972 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale (MAPN)** se renunță la denumirea de Ministerul Forțelor Armate și se specifică faptul că MAPN își va desfășura activitatea sub conducerea și îndrumarea PCR, va executa ordinele Comandantului Suprem al Forțelor Armate⁶² și va aduce la îndeplinire măsurile stabilite pe baza hotărârilor Consiliului Apărării al RSR. Totodată, va fi elaborată **Legea nr. 14 din 28 decembrie 1972 privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România⁶³** și **conceptul de război de apărare a patriei dus de către întregul popor⁶⁴.** Referindu-se la

Andrei A. Greciko] nu ar fi și loțiitor [al ministrului sovietic al Apărării], se va pune problema punerii de acord cu Ministerul Apărării [al URSS], să meargă să se roage” (Ibidem). Eliberarea mareșalului Andrei A. Greciko din funcția de Comandant Suprem al Forțelor Armate Unite va însemna un câștig din punct de vedere al independenței, însă „se va pierde foarte mult din punct de vedere al înzestrării și din rapiditatea rezolvării acestor probleme” (Ibidem). La 17 martie 1969 au fost adoptate la Budapesta, de către șefii delegațiilor participante la reuniunea Comitetului Politic Consultativ al statelor membre OTV, o serie de documente extrem de importante pentru buna funcționare a OTV, respectiv: **Statutul Comitetului Miniștrilor Apărării ai statelor membre ale OTV, Statutul Forțelor Armate Unite și Comandamentului Unificat ale statelor membre ale OTV, Statutul Consiliului Militar al Forțelor Armate Unite și Statutul Sistemului Unic al Apărării Antiaeriene a țărilor membre ale OTV.** În *Statutul Forțelor Armate Unite și al Comandamentului Unificat ale statelor membre ale OTV* s-a prevăzut ca miniștrii apărării ai țărilor membre ale OTV să nu mai fie considerați în mod automat loțiitori ai Comandantului Suprem al FAU care era și loțiitor al ministrului Apărării al URSS. Trupele destinate de către statele membre ale OTV pentru a participa la acțiunile comune ale FAU nu au mai intrat în subordonarea nemijlocită a Comandantului Suprem al FAU ale OTV și au rămas sub conducerea și îndrumarea directă a comandamentelor militare naționale.

57. „Beneficiind de prevederile statutare din 1956, care nu-l obligau să-și consulte loțiitorii (reprezentanții armatelor aliate) pentru a analiza și soluționa cu ei problemele ivite, comandantul-șef a luat, de regulă, deciziile de unul singur, la indicațiile guvernului sovietic, fără a consulta guvernele statelor aliate (sau măcar pe loțiitorii săi). Mai mult, a ordonat ridicarea capacității de luptă a forțelor armate române cu ocazia crizei Berlinului (august 1961) și a celei din Marea Caraibelor (octombrie 1962). Prin darea acestor ordine, aprecia generalul Leontin Sălăjan, ministrul român al Forțelor Armate, guvernul sovietic nu numai că nu a respectat prevederile Tratatului de la Varșovia, dar a manifestat și tendința de a subordona celelalte țări Uniunii Sovietice, acestea fiind puse în situația de a fi angajate în război fără ca partidele și guvernele lor să fi hotărât acest lucru”, consemnează autorii (Constantin Olteanu, Alesandru Duțu, Constantin Antip) volumului **România și Tratatul de la Varșovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie**, Editura Pro Historia, București, 2005, p. 42. În cursul consfătuirii șefilor Marilor State Majore ai armatelor țărilor din OTV, care se va desfășura la Moscova în perioada 4 - 9 februarie 1966, se vor înregistra primele semnale care puneau în discuție rolul conducător al URSS în cadrul alianței de către România socialistă.

58. Nicolae Ceaușescu, **România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate**, vol. 20, Editura Politică, București, 1981, p. 520.

59. A se vedea: *Legea nr. 1 din 70 martie 7525 privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Apărării Republicii Socialiste România*, în *Buletinul Oficial*, partea I, nr. 76 din 58 martie 1969.

60. **România 1945 - 1989. Enciclopedia...**, p. 150.

61. Pentru amănunte despre organizarea și funcționarea sa, a se vedea: Ibidem, p. 151 - 152.

62. „**Comanda Forțelor Armate** - declara Nicolae Ceaușescu - **nu poate fi exercitată de nici un organ din afară; acesta constituie un atribut suveran al conducerii partidului și statului nostru**” (Apud Nicolae Ceaușescu, **România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste**, vol. 3, Editura Politică, București, 1969, p. 366).

63. Legea a fost publicată în *Buletinul Oficial al RSR* nr. 160 din 29 decembrie 1972.

64. Generalul-locotenent Gheorghe Logofătu consideră că războiul de apărare a patriei dus de întregul popor reprezintă „*riposta hotărâtă militară, economică, politică, ideologică, diplomatică și de altă natură dată oricărui agresor care ar atenta la independența, suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Socialiste România, în care vor fi angajate, într-un efort unitar, toate resursele umane, materiale și spirituale ale țării până la obținerea victoriei*” (Apud Generalul-locotenent Gheorghe Logofătu, *Aspecte strategice ale războiului po-*

acest concept care reprezenta opțiunea strategică fundamentală⁶⁵ a doctrinei militare a României socialiste, generalul-locotenent Gheorghe Logofătu scria, în anul 1987, că acesta „*exprimă în mod sintetic tipul de război pe care-l va purta sta-tul nostru pentru respingerea oricărei agresiuni armate care s-ar declanșa împotriva sa*”⁶⁶, *esența so-cial-politică, trăsăturile și concepția strategică de ducere a acestuia*”⁶⁷. Totodată, dezvoltarea indus-triei de apărare românești⁶⁸ avea să reprezinte, în perioada 1965-1989, un obiectiv extrem de important pe agenda de lucru a secretarului ge-neral al PCR.

La Plenara CC al PCR desfășurată la Sala Palatu-lui din București, în perioada 22-25 aprilie 1968, Nicolae Ceaușescu va anunța intensificarea efor-tului de a fabrica în România unele categorii de armament și de tehnică de luptă pentru înzestra-rea Armatei române. În cursul zilei de 26 aprilie 1968, Nicolae Ceaușescu va declara în fața activu-lui de partid al Municipiului București: **„După cum ați putut afla, plenara Comitetului Cen-**

tral a hotărât să fie luate noi măsuri pentru a asigura forțelor noastre armate tehnica de luptă necesară și modernă. În acest sens, au fost stabilite măsuri pentru a produce la noi în țară o parte mai mare a mijloacelor de apă-rare”⁶⁹, importând în special acea tehnică de luptă a cărei producție în țară nu se justifică economic sau nu se poate realiza la un nivel satisfăcător”⁷⁰.

În contextul relațiilor extrem de tensionate cu URSS și aliații săi din OTV, precum și a prevederi-lor din doctrina războiului de apărare a patriei dus de întregul popor, Nicolae Ceaușescu a trecut la formarea și organizarea unor „*formațiuni po-pulare de luptă și de pregătire în vederea apărării patriei*”, respectiv: Gărzi Patriotice, Formațiuni de Apărare Civilă⁷¹ și cele de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei. Prin decretul nr. 442 din 20 noiembrie 1959 al Marii Adunări Naționale au fost constituite Gărzile Muncitorești ca formați-uni înarmate de luptă destinate să asigure atât apărarea întreprinderilor, cât și ajutarea organe-

pular de apărare, în **Studii de strategie militară**, coordonator: general-locotenent Nicolae Eftimescu, Editura Militară, București, 1987, p. 103).

65. „Obiectivul nostru strategic este apărarea patriei și nu ne propunem să ieșim în afara granițelor, deci nu avem altă strate-gie decât să asigurăm ca pământul românesc să nu fie victima vreunei agresiuni imperialiste, a politicii de forță”, declara Nicolae Ceaușescu în 1977 (Nicolae Ceaușescu, **România pe drumul construirii societății socialiste...**, vol. 13, Editura Politică, București, 1977, p. 452).

66. „Un viitor război va fi pentru România un război de apărare a cuceririlor revoluționare, împotriva oricărei agresiuni, pentru apărarea integrității și independenței țării și la el va participa nemijlocit întregul popor!”, afirma Nicolae Ceaușescu la 17 decembrie 1985, în cadrul Convocării-bilanț a activului de bază, de comandă și de partid din Armată (Idem, **Cuvântare la convo-carea-bilanț a activului de bază, de comandă și de partid din armată, 17 decembrie 1985**, Editura Politică, București, 1986, p. 10).

67. General-locotenent Gheorghe Logofătu, **op. cit.**, p. 101.

68. O astfel de decizie a fost luată ca urmare a analizelor desfășurate pe parcursul mai multor ani (1965-1967), după consultarea spe-cialiştilor români și analizarea unor informații oferite în mod oficial de reprezentanții RSF Iugoslavia. La 25 martie 1965, generalul de armată Leontin Sălăjan, ministrul Forțelor Armate, s-a întâlnit la București cu generalul de armată Ivan Gosnjak, secretar de Stat pen-tru Apărarea Națională a RSF Iugoslavia și membru al delegației iugoslave care a participat la funeraliile lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Cu această ocazie, ministrul român al Forțelor Armate a dorit să obțină informații despre modul în care se realizează înzestrarea arma-tei iugoslave. În urma schimbului de informații privind modalitățile de înzestrare ale armatei iugoslave, generalul de armată Leontin Sălăjan a fost de acord cu observațiile și propunerile secretarului de stat iugoslav și i-a spus că „**este bine ca anumite categorii de tehni-că militară să fie achiziționate și din alte țări, monopolul unei singure țări în producția de armament nefiind indicat și că acesta contribuie la îmbunătățirea calității și lărgirea posibilităților de achiziționare**” (Apud Petre Oprea, **România în Organi-zația Tratatului de la Varșovia...**, p. 192).

69. În cadrul reuniunii Prezidiului Permanent al CC al PCR desfășurate la 8 februarie 1971 s-a hotărât „**reducerea volumului de import de tehnică militară, prevăzut în planul de dotare al forțelor armate pe perioada 1971-1975 cu 601,7 milioane lei valută de la Ministerul Forțelor Armate, Ministerul Afacerilor Interne, Consiliul Securității Statului și unitățile speciale aparținând Minis-terului Industriei Construcțiilor de Mașini și Ministerului Industriei Chimice**” (Apud **Ibidem**, p. 193). Documentul intitulat „*Anexa la Planul de măsuri privind promovarea de către RS România a unor acțiuni de cooperare în cadrul realizării «Programului com-plex al adâncirii și perfecționării în continuare a colaborării și dezvoltării integrării economice socialiste a țărilor membre ale CAER», precum și cu celelalte țări socialiste*”, întocmit la sfârșitul anului 1971 și aprobat în ședința Prezidiului Permanent al CC al PCR din 17 ianuarie 1972, menționează faptul că, până în luna martie 1972, ministrul Industriei Construcțiilor de Mașini, președintele Comitetului de Stat al Planificării și ministrul Comerțului Exterior trebuiau să prezinte conducerii de partid propuneri de cooperare cu URSS în producția unor tipuri de muniții, armament și piese de schimb pentru tancuri și aviație în România, precum și cooperarea cu URSS, Bulgaria, Cehoslovacia, RDG, Polonia și Ungaria pentru realizarea unor avioane utilitare și avioane de transport pe distanțe scurte.

70. Nicolae Ceaușescu, **România pe drumul desăvârșirii...**, vol. 3, p. 183-184.

71. Pentru amănunte, a se vedea: **România 1945 – 1989. Enciclopedia...**, p. 47 – 49.

lor de stat în acțiunile de apărare a ordinii publice, împotriva **„elementelor contrarevoluționare care ar încerca să lovească în cuceririle poporului”**⁷².

Gărzile Muncitorești dispuneau de un Comandament Central, state-majore în cadrul organelor de partid regionale, raionale și municipale, iar în anumite întreprinderi și la o serie de organe locale de partid au existat subunități de gărzii muncitorești alcătuite din plutoane, companii și batalioane. În 1959, Gărzile Muncitorești dispuneau de un efectiv de 37.000 de luptători, iar în anii care au urmat efectivele acestora au atins cifra de 46.000 - 47.000 de luptători. Ministerul Forțelor Armate a asigurat înzestrarea cu armament, muniții, echipament și tehnică de luptă, precum și cu specialiștii necesari pentru pregătirea militară a luptătorilor din Gărzile Muncitorești. La 22 ianuarie 1960, Biroul Politic al CC al PMR a hotărât preluarea de către Ministerul Afacerilor Interne a Comandamentului Central al Gărzilor Muncitorești, împreună cu **„toate celelalte sarcini care rezultau din modificarea respectivă, urmând ca organele de partid să asigure în continuare controlul și îndrumarea politică a tuturor membrilor”**⁷³ Gărzilor Muncitorești. În conformitate cu Hotărârea nr. 501 din 24 aprilie 1961 a Biroului Politic al CC al PMR, efectivele Gărzilor Muncitorești au fost reduse de la 46.636 la 23.000 de luptători începând cu 1 iunie 1961. Pe 15 ianuarie 1962, Gărzile Muncitorești au fost desființate în întregime, în contextul reducerii substanțiale a cheltuielilor militare ale României.

În contextul evenimentelor petrecute în noaptea

de 20 spre 21 august 1968 în Cehoslovacia, la întrunirea de urgență a CEx al CC al PCR din dimineața zilei de 21 august 1968, Nicolae Ceaușescu a declarat: **„Cred că în situația creată ar fi bine să ne gândim la reînființarea gărzilor muncitorești, ca unități înarmate ale clasei muncitoare, pentru apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului nostru (...) Să facem tot gărzii patriotice și la țară”**⁷⁴. Propunerea respectivă a fost susținută imediat de Petre Lupu, Mihai Dalea și Manea Mănescu, iar membrii CEx al CC al PCR au decis în unanimitate **„reînființarea gărzilor patriotice înarmate, alcătuite din muncitori, țărani și intelectuali (...) pentru a se asigura munca pașnică a poporului român, independența și suveranitatea națională a patriei”**⁷⁵. Comitetele județene de partid au trecut la organizarea Gărzilor Patriotice (GP) la nivel de întreprinderi, instituții și comune.

La 23 august 1968, cu ocazia zilei naționale a României, aveau să defileze primele detașamente ale Gărzilor Patriotice. Decretul nr. 765 privind înființarea Gărzilor Patriotice a fost promulgat pe 4 septembrie 1968⁷⁶, iar în Legea nr. 14/28 decembrie 1972 se menționa faptul că aceste Gărzii Patriotice sunt **„unități înarmate ale oamenilor muncii de la orașe și sate, constituite în scopul întăririi capacității de apărare a patriei”**⁷⁷, având menirea ca **„împreună cu forțele armate, să participe activ la apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului, a muncii sale pașnice, a suveranității și securității patriei, la apărarea orașelor și comunelor, a întreprinderilor, instituțiilor și celorlalte organe socialiste”**⁷⁸. Gărzile Patriotice⁷⁹ își

72. Ibidem, p. 291.

73. Ibidem.

74. Ibidem, p. 292.

75. Ibidem.

76. Decretul a fost publicat în Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România nr. 116 din 5 septembrie 1968 și a fost urmat de *Legea nr. 39 din 13 noiembrie 1968 pentru aprobarea Decretului nr. 765/1968 privind constituirea, organizarea și funcționarea gărzilor patriotice*, publicată în Buletinul Oficial al RSR nr. 150 din 16 noiembrie 1968.

77. *România 1945 – 1989. Enciclopedia...*, p. 293.

78. Ibidem.

79. În cadrul Gărzilor Patriotice intrau bărbații până la vârsta de 60 de ani și femeile până la 55 de ani. Studenții efectuau pregătire militară în cadrul Gărzilor Patriotice. Structura Gărzilor Patriotice era constituită precum cea a forțelor armate, respectiv subunități de pușcași (organizate pe batalioane, companii, plutoane și grupe), de arme (organizate pe baterii și plutoane) și asigurare (organizate pe plutoane și grupe). Începând cu 1976 s-a prevăzut în structura Gărzilor Patriotice și eșalonul *Brigadă* ca *Mare Unitate* tactică. Comandanții subunităților de Gărzii Patriotice erau numiți de către comitetele de partid din întreprinderi și instituții, iar locțiitorii politici ai comandanților de subunități erau selecționați de organele de partid. În 1989, România socialistă dispunea, la pace, de Gărzii Patriotice cu un efectiv de circa 1.500.000 de oameni a căror pregătire era realizată și coordonată de 1.064 de cadre militare permanente de la MAPN. A se vedea: Laurențiu-Cristian Dumitru, *Doctrina Militară a României Comuniste (1945 – 1989). Perspectivă istorică și abordare conceptuală*, în *Iluzii, teamă, trădare și terorism internațional*⁵³ 84. *Omagiu Profesorului Ioan Scurtu* (coordonatori: Gh. Buzatu, Marusia

desfășurau activitatea sub conducerea nemijlocită a CC al PCR, a Comandantului Suprem al Forțelor Armate și a organelor locale de partid⁸⁰. Gărzile Patriotice au fost trecute în subordinea și structura MAPN în baza *Decretului nr. 91 din 97 decembrie 1989 privind trecerea gărzilor patriotice și a activității de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei*⁸¹. În perioada 17 – 22 decembrie 1989, Gărzile Patriotice aveau să reprezinte un instrument de forță pe care Nicolae Ceaușescu a încercat să-l folosească pentru înăbușirea manifestărilor de opoziție la adresa sa și a regimului său politic.

Subordonarea instituției militare

Dincolo de dorința de întărire a organismului militar, având în vedere teama de o invazie sovietică menită a-l răsturna de la putere, Nicolae Ceaușescu a încercat să-și subordoneze întru-totul instituția militară⁸². **„În ceea ce privește Armata și conducerea ei, aceasta a fost o nucleă prea tare pentru dinții lui V. Patilineț și un zid aproape imposibil de dărâmat pentru N. Ceaușescu. Generalii Ioniță, Ion Gheorghe, Vasile Ionel, Militaru, Niculescu și alții se constituiseră într-un baraj puternic, impenetrabil la măsurile sau indicațiile de natură să lezeze interesele Armatei sau să-i reducă capacitatea de luptă. Ani întregi, N. Ceaușescu nu a avut curajul să înfrunte conducerea Armatei**

și a fost nevoit să înghită poziția acestora într-o serie de situații. Calul Troian l-a constituit Direcția de Contrainformații Militare care, potrivit modelului sovietic, era încadrată în structurile Ministerului de Interne”⁸³, mărturisește generalul-maior (r) Ionel Gal.

În baza rapoartelor Direcției a IV-a Contrainformații Militare, Nicolae Ceaușescu cunoștea starea de spirit a Armatei, stadiul pregătirii de luptă, ordinea și disciplina militară, precum și loialitatea cadrelor de conducere și a statelor-majore din MAPN. Pe măsură ce generalii Ion Ioniță și Ion Gheorghe se afirmau tot mai puternic în plan politic în ceea ce privește luarea unor decizii privind Armata, Nicolae Ceaușescu a lansat și speculat, în mod abil, conceptul de întărire a conducerii economiei naționale cu militari astfel încât foarte mulți generali au fost trimiși la posturi de conducere⁸⁴ în economia națională. Totodată, ideea utilizării în economia națională a unor efective mari de militari din cadrul Ministerului Apărării Naționale avea să-l ajute pe Nicolae Ceaușescu în dorința lui de a-și subordona complet conducerea acestei instituții militare. Pe 16 decembrie 1978, în cadrul ședinței cu activul de bază și de partid din Armată, Nicolae Ceaușescu a declarat: **„Nu doresc să mă opresc la activitățile concrete desfășurate în această privință; mi-ar fi greu să enumăr toate unitățile industriale unde sunt prezenți militarii, toate șantierelor, lucrările de irigații sau punctele canalului Dunărea**

Cîrstea, Horia Dumitrescu, Cristina Păușan-Nuică), vol. II, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2010, p. 394 – 402.

80. Primii secretari ai Comitetelor de partid din județe, municipii și sectoare ale municipiului București erau comandanții Gărzilor Patriotice, iar Statutul PCR prevedea conducerea de către partid a Gărzilor Patriotice la toate nivelurile. Statul-Major Central al Gărzilor Patriotice funcționa pe lângă CC al PCR și era încadrat cu cadre militare active detașate de la MAPN și Ministerul de Interne. Referitor la activitatea Gărzilor Patriotice, a se vedea: Constantin Olteanu, **O viață de om...**, p. 177 – 188.

81. A fost publicat în numărul 9 al Monitorului Oficial al României din 31 decembrie 1989.

82. „O mențiune specială merită muncitorii puși de N. C. în fruntea instituțiilor militare ale statului. Asupra armatei populare o amprentă puternică pusese Emil Bodnăraș. Nu știu ce virtuți militare a avut omul (se spune că a fost șef de promoție), dar severitatea lui elegantă, de cavalier medieval mizantrop, opusă vulgarității cazone obtuze, nu putea să nu impună colaboratorilor de grad înalt ai statelor-majore, să nu facă școală. (...) Oricum, de la Sălăjan, criteriul muncitoresc în alegerea capilor armatei a devenit de neclintit. Următorul a fost Ioniță, muncitor de uzină și militant în mișcarea de tineret, pe care Ceaușescu l-a promovat fără să șovăie. (...) Nu știu cum îl prizaseră generalii și trupa pe Ioniță, dar civilii vedeau în el imaginea neșlefuită a strungarului îngâmfat, suficient și mitocan, ce nu făcea nici cel mai mic efort să iasă din vechea-i carcasă. Ce o fi visat el? Să cucerească puterea în România sub oblăduirea lui Brejnev, cu care poate ar fi reușit să semene, întrucât aveau în compoziția intimă același minereu?”, consemna Dumitru Popescu, fost membru al CPEx, cu referire la conducerea MAPN (Apud Dumitru Popescu, **Cronos autodevorându-se...Angoasa putrefacției. Memorii**, vol. IV, Editura Curtea Veche, București, 2006, p. 176 – 178).

83. Ionel Gal, **Rățiune și represiune în Ministerul de Interne. 1965 – 1989**, vol. I, Editura Domino, Iași, 2001, p. 248.

84. În iunie 1976, generalul de armată Ion Ioniță a fost eliberat din funcția de ministru al Apărării Naționale și a devenit vice-prim-ministru însărcinat cu coordonarea Ministerului Transporturilor, Ministerului Sănătății, Comitetului de Stat pentru Ape, Canalului Dunăre-Marea Neagră, Aviației Civile și Marinei Civile. Generalul Ion Gheorghe a fost trimis să întărească Comisia pentru coordonarea activității consiliilor populare.

- Marea Neagră unde ei lucrează⁸⁵. Această activitate a militarilor constituie un factor important nu numai din punct de vedere economic, ci și politic, pentru că ea determină o înțărare mai puternică a unității dintre armată și popor, o înțelegere mai profundă de către toți militarii a faptului că tot ceea ce realizăm în dezvoltarea patriei noastre – la care ei și-au adus și își aduc contribuția activă, atât în perioade când lucrează ca civili, cât și în perioade când lucrează ca militari – trebuie apărut⁸⁶.

În cadrul raportului de activitate prezentat la Congresul al XII-lea al PCR, pe 19 noiembrie 1979, Nicolae Ceaușescu va susține necesitatea reducerii cheltuielilor militare cu cel puțin 10% până în 1985. Comandantul Suprem al Forțelor Armate considera că 50% din sumele acumulate, astfel, ar putea fi alocate pentru satisfacerea nevoilor sociale din fiecare țară, iar 50% pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare. „Datele statistice publicate în epocă, referitoare la cheltuielile militare ale României din perioada 1965-1981, relevă faptul că raportul între cheltuielile de apărare și cele bugetare anuale a înregistrat o ușoară creștere și apoi o scădere: 5,1% în anul 1965, 5,4% în 1970, 4,3% în 1974, 4,1% în 1975, 3,8% în 1978 și 3,2% în anii 1980 și 1981. Concomitent, volumul cheltuielilor militare efective a crescut de la 4,735 miliarde lei (în anul 1965) la 7,067

miliarde lei (1970), 8,58 miliarde lei (1974), 9,71 miliarde lei (1975) și 12 miliarde lei (1978), pentru ca apoi să scadă la 10,39 miliarde lei (1980) și 10,40 miliarde lei în anul 1981. Aproximativ 60% din fondurile destinate armatei erau cheltuieli pentru înzestrare cu armament, muniții și tehnică de luptă⁸⁷, concluzionează istoricul Petre Opreș. Reflectând asupra acelor realități care privesc Armata României socialiste, generalul-maior (r) Ionel Gal consemnează: „Pentru acestea (sacrificiile umane și materiale făcute în economia națională – n. n.) și multe alte înfăptuiri Nicolae Ceaușescu a apreciat Armata și i-a acordat un credit uriaș, a participat la toate analizele și bilanțurile ei anuale, precum și la marile aplicații sau festivități militare. Armata, pentru Nicolae Ceaușescu, reprezenta scutul de granit, brațul înarmat al poporului, instituția cea mai fidelă și loială a regimului totalitar. Din rândurile armatei, ori de câte ori era nevoie, au fost promovate cadre pentru alte sectoare de activitate, în Securitate, în organele Ministerului de Interne, în economie, sport, știință, tehnică ș.a.”⁸⁸.

Secția pentru Probleme Militare și Justiție a CC al PCR a devenit, în acei ani, un auxiliar extrem de prețios în relația dintre Nicolae Ceaușescu și instituțiile de forță ale României socialiste⁸⁹. Materialele înaintate de către aceste instituții lui Nico-

85. În raportul nr. M008259 din 10 decembrie 1980, ministrul Apărării Naționale, generalul-maior Constantin Olteanu, îi solicita lui Nicolae Ceaușescu aprobarea pentru participarea a 46.000 de militari la lucrările ce se executau pe diferite șantiere din România. Ministrul Apărării Naționale menționa faptul că în 1979, cu excepția celor 39.000 de militari stabiliți în plan, Ministerul Apărării Naționale detașase încă 6.000 de militari pe diferite șantiere ale ministerelor economice, 10.600 de militari la strânsul recoltei de vară, 45.000 de militari și 5.000 de autocamioane la strânsul recoltei de toamnă, iar în perioada iulie - octombrie 1980, încă 2.500 de militari au ajuns în Bazinul carbonifer Oltenia. Totodată, pentru strânsul rapid al recoltei în toamna anului 1980, conducerea Ministerului Apărării Naționale a trimis în luna noiembrie 1980, la unitățile agricole, încă 17.000 de militari, „iar pe plan local, în zilele de sâmbătă și duminică, în medie, câte 20.000 militari” (Apud Petre Opreș, *op. cit.*, p. 257 – 258).

86. Nicolae Ceaușescu, *Apărarea națională a Republicii Socialiste România. Culegere de texte*, Editura Militară, București, 1983, p. 429 - 430.

87. Petre Opreș, *op. cit.*, p. 228.

88. Ionel Gal, *op. cit.*, p. 278.

89. „Până în anul 1964 secția, sub diferitele ei denumiri, a fost o anexă a Ministerului de Interne, rolul ei fiind de informare și legătură, deși a fost condusă de secretarul CC cu probleme organizatorice, respectiv Nicolae Ceaușescu. (...) Anii care au urmat, ce au consolidat puterea politică și executivă a președintelui țării și a Comandantului Forțelor Armate, au condus treptat la diminuarea rolului și competenței secției în exercitarea dreptului de control. Rolul ei a fost redus la «controlul muncii de partid», iar orice depășire a atribuțiilor era considerată imixtiune sau deconspirare a activității operative”, mărturisea generalul-maior (r) Ionel Gal (*Ibidem*, p. 283). În opinia generalului-maior (r) Ionel Gal, fostul secretar al CC al PCR, Ion Coman, se face vinovat de faptul că va transforma ședințele de bilanț anual în unitățile și formațiunile Securității, Miliției, Trupelor de Securitate, în manifestări în care se elogia personalitatea Comandantului Suprem. „Deși era ușor de sesizat că organele de securitate își depășesc atribuțiile - consemnează generalul-maior (r) Ionel Gal -, că între ministerul de Interne și Ministerul Apărării Naționale au apărut asperități, precum și un dualism al puterii între ministrul secretar de stat (șef al departamentului securității) și ministrul de Interne, Ion Coman nu a avut curajul să abordeze și să se implice în aceste probleme. El a jucat adesea un rol negativ, fiind un om lipsit de poziție și fermitate față de asigurarea securității de către cuplul prezidențial și față de urmărirea tehnico-operativă a tuturor personalităților ce formau nomenclatura con-

lae Ceaușescu erau îndreptate spre Secție astfel încât „șefului statului nu-i era prezentat un material cu păreri diferite, evitându-se punerea acestuia în situația de arbitru”⁹⁰. Secția pentru Probleme Militare și Justiție a fost puternic implicată în toate pregătirile care se făceau pentru mobilizarea și angajarea în luptă „a întregului popor”, participând „la organizarea gărzilor patriotice, la selecția oamenilor, la echiparea lor, inițierea unor ședințe de instrucție elementară, folosirea armamentului”⁹¹, precum și „la identificarea tuturor celor care se afișaseră ca rușofili - consemnează generalul-maior (r) Ionel Gal -, erau legați de căsătorii contractate în URSS sau de alte obligații asumate în anii de studii făcuți la Moscova”⁹².

Pe 16 mai 1975, ministrul Apărării Naționale, generalul de armată Ion Ioniță, îi va înainta șefului statului raportul secret nr. M02495 în care se prezenta o analiză a Consiliului Politic Superior al Armatei privitoare la personalul MAPN care aveau rude în străinătate sau întrețineau relații cu cetățeni străini: 410 cadre militare, dintre care 321 ofițeri, 17 maiștri militari, 72 de subofițeri, 10 elevi din școlile militare și 203 salariați civili⁹³. „Cei mai mulți dintre cei care intrau în categoria «cu rude în străinătate» sau «legături cu străinii» erau, adesea, nevinovați. Viața, prin neprevăzutele ei meandre, îi pune într-o atare postură, de proscris ai regimului, chiar dacă pregătirea și comportarea lor nu justificau un asemenea tratament. (...) În acest caz, cariera le era blocată, iar prezența în armată devenea problematică. Totuși, regimul a găsit și aici o soluție: transferul în economia națională, pe «șantierele construcției socialiste»”⁹⁴,

consemna istoricul militar colonel (r) dr. Petre Otu. Cadrele militare cu studii în URSS și căsătorii cu femei din spațiul sovietic erau mutați, de regulă, pe alte funcții, relativ echivalente, explicația dată aliaților sovietici fiind „rotirea cadrelor”.

Nicolae Ceaușescu îi va ordona generalului-maior Constantin Olteanu, în 1978, ca dosarele de cadre ale generalilor să fie scoase din circuitul Secției Cadre a CC al PCR și să fie aduse la Secția pentru Probleme Militare și Justiție. Propunerile pentru numirea sau eliberarea din funcții a unor generali din MAPN sau din Ministerul de Interne urmau să se discute într-un cadru restrâns⁹⁵. „Cele mai mari greutăți le întâmpinam din partea Elenei Ceaușescu în problema cadrelor militare pentru că nu cunoștea terminologia consacrată, eșaloanele, funcțiile, domeniile de activitate specifice. (...) La unele propuneri pentru înaintări la gradul de general comenta uneori, de maniera: «Dacă-l facem general devine mai deștept?», sau, la înaintarea unor generali de la un grad la altul, ea se exprima uneori la modul «Lasă că-i ajunge gradul pe care-l are!», ori se opunea, blocând propunerea în acest stadiu, întrucât ne interzicea să ajungem la Nicolae Ceaușescu cu propunerile pe care ea le respingea”⁹⁶, mărturisește fostul ministru al Apărării Naționale, Constantin Olteanu.

Referindu-se la relația dintre Nicolae Ceaușescu și Armată, politologul Anneli Ute Gabanyi menționa faptul că în Occident au ajuns informații privind frământările din rândul forțelor armate române în anii '70 - '80. „Ofițerii trimiși în rezervă înainte de termen sau transferați în economia civilă”⁹⁷ în 1978, 1983, 1984 și 1985 au creat

ducerii de partid” (Ibidem, p. 284).

90. Constantin Olteanu, *op. cit.*, p. 167.

91. Ionel Gal, *op. cit.*, p. 266.

92. Ibidem.

93. Structura funcțiilor ocupate de aceste persoane era următoarea: 117 erau încadrați în funcții de comandă, 16 în aparatul de partid, 42 era medici, 42 ingineri și 133 lucrau în diverse servicii tehnice ale MAPN. Totodată, statistica CPSA menționa că 73 de persoane lucrau în comandamente, 42 în mari unități, 162 în unități militare ale MAPN, 26 în diverse centre de cercetare, 98 în instituții militare de învățământ și 222 în diverse alte sectoare. A se vedea: Petre Otu, *Militarii, rudele în străinătate și relațiile cu străinii*, în *Magazin Istoric*, Anul XLV, serie nouă, nr. 9 (534), septembrie 2011, p. 66 - 69.

94. Ibidem, p. 69.

95. La discuții participau membrii Comisiei de Cadre: Elena Ceaușescu, Emil Bobu, Constantin Olteanu, Tudor Postelnicu și Constantin Radu, șeful Secției Cadre a CC al PCR.

96. Constantin Olteanu, *op. cit.*, p. 170.

97. Cotidianul *Scânțea* din 18 decembrie 1985 făcea referire la faptul că Nicolae Ceaușescu, chestionat fiind de către generalii nemulțumiți de transferul în economia națională, respectiv când vor reveni în serviciul activ, a declarat: „Sperăm însă să nu mai fie nevoie să revină, în sensul ca să asigurăm pacea și să nu fie necesar să apelăm la arme” (Apud Anneli Ute Gabanyi, *Revoluția neterminată*,

un potențial de protest care a conlucrat cu elitele de funcție potrivnice lui Ceaușescu în partid și în securitate. De abia după schimbare au fost făcute cunoscute detalii despre diverse planuri și tentative de puci care puneau în pericol poziția deținută de Ceaușescu. Pentru a putea combate rezistența unor părți ale corpului ofițeresc, el a inițiat măsuri de «de-profesionalizare» a forțelor armate⁹⁸, concluzionează politologul Anneli Ute Gabanyi.

Analistii de la *Radio Europa Liberă* consemnau în ianuarie 1983 faptul că propaganda începea să vorbească în preajma zilei de naștere a lui Nicolae Ceaușescu (26 ianuarie) despre liderul român de partid și de stat ca despre o figură militară. Revista *Contemporanul* din 26 ianuarie 1983 va tipări o fotografie a lui Ceaușescu în uniformă de general-maior rostind un discurs pe 9 mai 1950, în timp ce *România literară*⁹⁹ a reprodus o pictură a lui Mihai Mustățea care îl înfățișa pe Nicolae Ceaușescu salutând steagul în fața unui grup de soldați înarmați. **„O campanie în forță pro-Ceaușescu a fost declanșată în preajma Conferinței Naționale a PCR din decembrie trecut, când «în toate unitățile și instituțiile militare» au fost organizate ședințe și proiecții de filme elogiind înfăptuirile epocii Ceaușescu și «legătura indestructibilă dintre armată și popor». Serbările din unitățile militare și asociațiile culturale ale armatei au continuat în ajunul festivităților legate de cea de-a 35-a aniversare a republicii, cum ar fi festivalul «Avem un steag, avem o țară, avem un comandant suprem», relatat de către ziarul de partid *Scânteia*”¹⁰⁰**, consemnau analistii de la *Radio Europa Liberă* în februarie 1983.

În noiembrie și decembrie 1982 s-au desfășurat numeroase sesiuni care aveau ca temă rolul lui

Nicolae Ceaușescu în conturarea doctrinei militare naționale a României¹⁰¹, precum și o ședință a activului de bază al statelor-majore ale Gărzilor Patriotice¹⁰², o întâlnire cu generali și ofițeri din MAPN și DSS care fuseseră avansați în grad¹⁰³, o întâlnire a activului de partid și de comandă din DSS¹⁰⁴, o întâlnire a activului de partid și de comandă din Ministerul de Interne¹⁰⁵, o plenară a Consiliului Politic Superior al Armatei¹⁰⁶, una a Consiliului Politic al Marelui Stat Major cu activul la care s-a adăugat sărbătorirea zilei de naștere a lui Nicolae Ceaușescu organizată la MAPN cu participarea ofițerilor superiori din garnizoana București¹⁰⁷. În pofida acestor lucruri, mass-media occidentală (*BBC*, *The Times* și *Süddeutsche Zeitung*), din 7 februarie 1983, menționa existența unor zvonuri despre o lovitură militară eșuată împotriva lui Nicolae Ceaușescu care ar fi avut loc la sfârșitul lui ianuarie 1983. **„La începutul anului 1983, într-un moment, deci, când conducerea română se afla după moartea lui Brejnev sub presiuni crescânde din partea conducerii moscovite, au putut fi auzite cu ocazia unei conferințe a comandanților reproșuri serioase la adresa politicii de apărare a lui Ceaușescu, chiar în prezența șefului de stat și de partid”¹⁰⁸**, scria analista Anneli Ute Gabanyi. Walter Bacon jr. avea să consemneze, în studiul dedicat României socialiste, cu referire la nemulțumirile Armatei: **„Pretinsele conspirații împotriva lui Ceaușescu în rândul forțelor armate nu sunt numai simptome ale nemulțumirii unei elite, ci și semne ale unei maladii generale printre români care au trebuit să poarte greul provocat de inabilitatea regimului de a răspunde la criza economică”¹⁰⁹.**

Direcția a XV-a din STASI raporta, pe 8 noiembrie 1984, în baza exploatării informative a unui

Editura Fundației Culturale Române, București, 1999, p. 73).

98. *Ibidem*, p. 70 – 71.

99. Nr. 4 din 26 ianuarie 1983.

100. Anneli Ute Gabanyi, Anneli Ute Gabanyi, *Cultul lui Ceaușescu*, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 46 – 47.

101. A se vedea: *Scânteia*, 8 decembrie 1982.

102. *Ibidem*, 26 decembrie 1982.

103. *Ibidem*, 30 decembrie 1982.

104. *Ibidem*, 12 ianuarie 1983.

105. *Ibidem*, 14 ianuarie 1983.

106. *Ibidem*, 18 ianuarie 1983.

107. *Ibidem*, 22 ianuarie 1983.

108. Anneli Ute Gabanyi, *Revoluția...*, p. 71 – 72.

109. *Ibidem*, p. 72.

cetățean român, vorbitor de limbă germană și care se aflate în vizită turistică în RDG, că **„în 1982/1983 ar fi avut loc o tentativă de puci îndreptată împotriva guvernului Republicii Socialiste România”**¹¹⁰ aceasta fiind **„plănuită, organizată și executată de către membrii marcanți ai armatei române”**¹¹¹. Conducerea STASI era informată că lovitura de stat de la București a eșuat ca urmare a **„intervenției forțelor speciale (din cadrul armatei și a Securității), o mare parte dintre participanți fiind «lichidați»,**¹¹². Analistii STASI considerau că **„motivul acțiunii puciștilor îl constituie influența exercitată de către conducerea statului și a partidului asupra politicii militare și de securitate a țării”**¹¹³. Ofițerii STASI menționau faptul că populația României socialiste este nemulțumită de faptul că întreaga putere se află în mâinile **„clanului Ceaușescu”** astfel încât **„după deșeurile tentativei de puci numeroase părți ale populației, în special minoritatea maghiară și cea germană din România, manifestă încă simpatie deosebită față de puciști, deoarece oamenii cred că printr-o restructurare a guvernului s-ar putea obține o creștere a randamentului economiei naționale”**¹¹⁴.

Informațiile STASI erau inexacte, însă o lovitură de stat militară se aflate în pregătire în toamna anului 1984 organizată de către un grup de generali și civili, unii dintre ei cu studii în URSS și afinități către valorile acesteia, care căutau o soluție pentru a scăpa de „clanul Ceaușescu”. Inițiatorul

complotului militar fusese generalul-colonel (r) Nicolae Militaru¹¹⁵, fost ministru-adjunct la Ministerul Construcțiilor Industriale (5 iunie 1978 – 8 februarie 1984) și fost comandant al Armatei a II-a din București (8 iulie 1969 – 5 iunie 1978). Indicii referitoare la relația extrem de apropiată dintre comandantul Armatei a II-a din București, generalul-colonel Nicolae Militaru, și reprezentanții militari ai URSS în România, ne sunt oferite de către fostul ministru al Apărării Naționale, generalul (r) Constantin Olteanu. În contextul în care la sfârșitul anului 1974 (noiembrie) aveau loc o serie de mișcări de cadre în structurile centrale ale MAPN, Nicolae Militaru a purtat o discuție cu generalul-maior Constantin Olteanu în care i-a propus comanda Armatei a II-a, în contextul în care acesta urma să preia funcția de șef al Marelui Stat-Major român. **„L-am informat sincer că ministrul Apărării Naționale înaintase o lucrare prin care erau propuși trei generali pentru funcția de șef al Marelui Stat-Major, însă numele lui nu figura. Poate, am specificat eu, ca să depășesc momentul, ministrul Apărării Naționale o fi trimis o altă propunere direct comandantului suprem, fără să mai fi trecut prin secția noastră. Intervenind, generalul Militaru a precizat: «Mie – zicea el – mi-a spus atașatul militar sovietic că voi fi numit șeful Marelui Stat-Major. Chiar m-a felicitat!». Am rămas surprins de cele auzite de la generalul Militaru. Nu l-am întrebat dacă diplomatul militar sovietic i-a transmis direct informația, ori printr-o terță persoană. Dacă era adevărat**

110. Stejărel Olaru, Georg Herbrist, **STASI și Securitatea**, Editura Humanitas, București, 2005, p. 370 – 371.

111. Ibidem, p. 371.

112. Ibidem.

113. Ibidem.

114. Ibidem.

115. Nicolae Militaru s-a născut pe 10 noiembrie 1925 în comuna Bălești (județul Gorj) și a decedat pe 27 decembrie 1996 în București. Viitorul general al Armatei Române a urmat cursurile Academiei Militare „Mihail V. Frunze” din Moscova în perioada 1952 – 1956, devenind, cu gradul de locotenent-colonel, șef de stat-major al Diviziei 10 Infanterie „Ștefan cel Mare” de la Iași, mai apoi, comandant al Marii Unități (MU), al Diviziei 2 Mecanizate de la Craiova și, mai apoi, șef de stat-major al Armatei a III-a de la Cluj-Napoca (1961 – 1965). Pe 17 iunie 1965 a preluat comanda Armatei a III-a pe care a deținut-o până la 8 iulie 1969 când a preluat comanda Armatei a II-a de la București. A fost înaintat la gradul de general-colonel pe 19 august 1974. A rămas în funcția respectivă până la 5 iunie 1978. Referitor la numele de „Lepădat”, istoricii Petre Opriș și Gavril Preda au publicat (în volumul **România în Organizația Tratatului de la Varșovia. Documente. 1954 – 1961**, vol. I, INST, București, 2008, p. 305 – 306) un document din 4 martie 1961, respectiv protocolul Biroului Politic al CC al PMR prin care se aproba înaintarea la gradul de general-maior a 14 colonei, printre care și colonelul Lepădatu N. Militaru (arma infanterie). În documente militare din anii '60 viitorul opozant al lui Nicolae Ceaușescu semna „Militaru Nicolae Lepădat”. A se vedea: Iulia Andrei Crăciun, *Cariera generalului Militaru: întâi Academia, apoi liceul*, în **Adevărul**, 16 martie 2010, pe adevarul.ro/news/eveniment/cariera-generalului-militaru-intai-academia-apoi-liceul-1_50ad57037c42d5a6639347f4/index.html (accesat pe 06.09.2018, ora 17.15). În memoriile sale, Constantin Olteanu menționează faptul că Nicolae Militaru era în atenția **„organelor de contrainformații militare, care aveau aprobarea să-l lucreze informativ pentru atitudinea sa manifest prosovietică, dosarul lui purtând diferite nume conspirative”** (Apud Constantin Olteanu, **op. cit.**, p. 123).

ce mi-a spus, înseamnă că în anumite cercuri fusese vehiculat și numele generalului Militaru, fapt ce ajunsese și la urechile sovieticilor. Rezulta că la vremea respectivă nu se înțelegea faptul că prin numirea ca șef al Marelui Stat-Major a generalului Ion Coman, chiar dacă asta însemna o oarecare retrogradare, Nicolae Ceaușescu a urmărit să **întrerupă seria generalilor cu studii în Uniunea Sovietică care au ocupat această funcție**¹¹⁶, consemna Constantin Olteanu în amintirile sale.

Cu ocazia convocării-bilanț de la Academia Militară din iunie 1973, Nicolae Ceaușescu avea să-i solicite ministrului Ion Ioniță un șef pentru Statul-Major al Gărzilor Patriotice. Ministrul Apărării Naționale îl va propune pe Nicolae Militaru, însă Ceaușescu îl va desemna pe generalul Vasile Milea, fost șef de stat-major al Armatei a III-a în timpul comenzii lui Nicolae Militaru, comandantul în funcție al Armatei a II-a în acele clipe. Fostul șef al Direcției a IV-a Contraintformații Militare, generalul-locotenent (r) Vasile Gheorghe, va declara, cu referire la Nicolae Militaru, într-un interviu acordat jurnalistei Angela Băcescu în martie 1991, următoarele: **„Este adevărat că pe fondul nemulțumirii cauzate de îndepărtarea sa din armată, îndeosebi în ultimii ani, generalul Militaru Nicolae s-a situat pe o poziție de ostilitate. Sunt însă lipsite de temei susținerile sale, privind amploarea legăturilor pe care le-ar fi avut în rândul generalilor și a altor categorii de militari activi. În realitate aceste legături se refereau la câțiva rezerviști, nemulțumiți și ei, pentru măsurile administrative luate împotriva lor. Doi generali activi au raportat imediat Ministerului Apărării Naționale, că generalul Militaru încearcă să-i atragă «la acțiuni îndreptate împotriva ordinii militare». Este vorba de generalul Gomoiu Gheorghe și Popa**

Constantin, cărora generalul Militaru le-a propus funcții, în situația în care el ar prelua comanda”¹¹⁷.

Un prim caz de culegere de informații politico-militare în favoarea URSS fusese cel al generalului-locotenent Ioan Șerb care a devenit exemplul cel mai des utilizat în memorialistica foștilor ofițeri ai Securității române ca fiind un exemplu cu final fericit al luptei cu KGB&GRU. În septembrie 1971, generalul-locotenent Ioan Șerb a fost prins în flagrant delict de către ofițerii Direcției a IV-a Contraintformații militare a DSS și arestat. A fost degradat și trecut în rezervă la 30 septembrie 1971 și, mai apoi, condamnat la șapte ani de închisoare¹¹⁸ de un tribunal militar deoarece a deținut ilegal, la domiciliul său, mai multe documente militare, printre care s-au aflat și două hărți cu însemnări, precum și pentru faptul că a divulgat secrete de stat Uniunii Sovietice. În ședința din 17 ianuarie 1972, membrii Prezidiului Permanent al CC al PCR au fost de acord ca **„Șerb Ioan să fie trimis în judecată pentru deținere ilegală de documente și divulgarea secretului de stat**”¹¹⁹.

Sfârșitul unui drum, început nou

În decembrie 1989, Armata Română a fost pusă într-o situație extrem de dificilă de către conducerea de partid și de stat, precum și de o serie de factori externi care încercau să forțeze o anumită desfășurare a evenimentelor din România. Pe 9 decembrie 1989, MApN și Direcția de Informații a Armatei (DIA) erau informate că Ungaria **„acționează pentru internaționalizarea problemei Transilvaniei, precum și pentru izolarea politică și economică**”¹²⁰ a României și, totodată, **„simultan cu provocarea unor demonstrații ale populației de origine maghiară din Transilvania, Ungaria are intenția să provoace inci-**

116. Ibidem, p. 109.

117. Angela Băcescu, **România 1989. Din nou în calea năvălirilor barbare**, Editura Zalmoxis, Cluj-Napoca, 1994, p. 106 - 107.

118. A executat doar patru ani de închisoare.

119. A se vedea: Lt. col. (r) dr. Petre Opreș, *Biografia unui spion sovietic – generalul Ion Șerb*, în **Revista Art-Emis**, duminică, 1 decembrie 2013, pe <http://www.art-emis.ro/istorie/1977-biografia-unui-spion-sovietic-generalul-ion-serb.html> (accesat pe 05.10.2018, ora 18.15). O primă informație despre acest caz de trădare a apărut în presa americană, în revista *Time*, pe 28 februarie 1972. Revista vest-germană *Der Spiegel*, publicase sub titlul „*Gestorben*” („*Decedat*”), cu exact o săptămână înainte, o serie de informații despre cariera generalului Ioan Șerb și situația sa din prezent. Jurnaliștii vest-germani scriau că Ioan Șerb ar fi fost acuzat, în decembrie 1971, că făcea parte dintr-o rețea de spionaj condusă de colonelul Musatov, fostul atașat militar al URSS în România, și că ar fi fost împușcat în ianuarie 1971.

120. Sergiu Nicolaescu, **Cartea Revoluției Române. Decembrie 1989**, Editura Ion Cristoiu, București, 2000, p. 22.

dente la granița”¹²¹ cu România „care să degenereze în conflict militar între cele două țări, după care apoi să ceară intervenția unor țări ale Tratatului de la Varșovia, îndeosebi din partea URSS, cu scopul unei așa-zise «împăcare a părților»”¹²². DIA informa conducerea MAPN că în realizarea acestui proiect, Ungaria urma să se sprijine pe Austria, precum și pe alte state occidentale, însă cu știrea URSS.

Monitorizarea de către DIA a mișcărilor de trupe ale țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia a evidențiat următoarele: 7) în perioada 2 – 8 iunie 1989 a fost organizată o aplicație comună ungară, cehoslovacă și sovietică, cu activarea unor elemente de comandament și trupe marcate, însă nu prezenta niciun pericol major; 2) între 14 și 28 octombrie 1989, trupele sovietice din Ungaria (Divizia 102 și Corpul 3 Armată, alături de trupele din apărarea antiaeriană, însumând circa 13.000 de militari) au organizat o aplicație în raionul Budapesta – Tokay; 3) în perioada octombrie – noiembrie 1989, din direcția nord-est, în URSS, se vor executa trei aplicații în teren cu trupe marcate: Divizia 656 Mecanizată sovietică în Bucovina de Nord în perioada 4 – 17 octombrie, urmată de Divizia 118 Mecanizată în sudul Basarabiei în perioada 15 – 16 octombrie și, mai apoi, de Divizia 33 Mecanizată de Gardă în raionul Bălți între 2 – 4 noiembrie; 4) desfășurarea unei aplicații navale în Marea Neagră: la sud-est de Insula Șerpilor, la sud de Ialta, la vest de Suhumi și sud de Sabla, în apele de est ale Bulgariei; 5) aplicațiile **Balkan 89** (iunie 1989) și **Marița 89** (august 1989), ambele orientate pe direcția sud, spre Grecia. În pofida faptului că „**nicio activitate din cele menționate** - scria viceamiralul (r) Ștefan Dinu, șeful DIA în decembrie 1989 - **nu reprezenta o amenințare serioasă pentru țara noastră**”¹²³, DIA va institui un serviciu neîntrerupt de cercetare și goniometrare a rețelelor radio-militare ale vecinilor României.

Toate mișcărilor de trupe ungare, bulgare și sovietice s-au constituit în factori mențiți a pune presiune asupra regimului Ceaușescu care trebuia „încurajat” să accepte implementarea unor reforme interne, a modelului de *perestroika* și *glas-*

nosti, și, totodată, pentru susținerea unei atitudini de ostilitate, de revoltă, împotriva regimului comunist de la București. Totodată, era transmis un semnal Armatei Române, considerată ca fiind naționalistă și fidelă lui Nicolae Ceaușescu, precum și organelor Ministerului de Interne (Miliție și Securitate), privind reevaluarea rațiunii pentru care structurile de forță ale statului român se puteau implica în susținerea și consolidarea regimului Ceaușescu.

În perioada 16 – 22 decembrie 1989, Armata Română a fost pusă să apere cu orice preț un regim politic care devenea anacronic în contextul evoluțiilor de pe arena internațională și al transformărilor din mediul de securitate regional. Începând cu 22 decembrie 1989, Armata Română a intrat într-o nouă etapă istorică marcată de participarea la dărâmarea regimului comunist și consolidarea noului regim democratic instituit odată cu declarația Consiliului Frontului Salvării Naționale din seara zilei de 22 decembrie 1989.

Vizita pe care o va realiza șeful Marelui Stat-Major al Armatei Române, generalul-colonel Vasile Ionel, la Cartierul General al NATO, pe 13 decembrie 1990, a fost semnalul privind noua orientare politică și strategică a României și a Armatei sale. În contextul realizării unei dure reforme a Armatei române, după 1989, militarii români au participat la consolidarea încrederii în România și în capacitatea acesteia de-a oferi securitate regională, nu numai de-a beneficia de ea. Participarea militarilor români la Parteneriatul pentru Pace (PfP) și la misiunile din Afganistan (începând din 2002) și Irak (începând din 2003) a permis creșterea interoperabilității cu structurile militare și de securitate euroatlantice, precum și a încrederii în profesionalismul structurilor MAPN și a favorizat, totodată, integrarea în NATO (din 2004) și UE (din 2007).

Armata Română s-a dovedit a fi un instrument de putere și securitate al construcției statale românești, un reazăm al ființei naționale și al identității românești în vremuri is-

121. Ibidem.

122. Ibidem, p. 23.

123. Viceamiral (r) Ștefan Dinu, Ștefan Dinu, **Condamnat la discreție**, Editura Neverland, București, 2009, p. 229.

torice influențate de jocuri geopolitice generate de apetitul de mare putere.

Dr. Constantin CORNEANU

Este membru fondator și președintele Consiliului Director al **Asociației Europene de Studii Geopolitice și Strategice „Gheorghe I. Brătianu”** (AESGS) din septembrie 2009. Anterior fondării AESGS, a fost consilier în cadrul Oficiului Guvernului României pentru Gestionarea Relațiilor cu Republica Moldova (2004 – 2007) și jurnalist la Trustul de Presă al Ministerului Apărării Naționale în cadrul redacției TV Pro-Patria și la Observatorul Militar. Are o experiență de peste două decenii în domeniul analizei relațiilor internaționale, aria sa de expertiză incluzând afaceri externe și politici de securitate, cu precădere în spațiul ex-sovietic, precum și relația dintre Republica Moldova și România. Este doctor în istorie din 2003 cu o teză legată de geopolitica României în epoca celui de Al Doilea Război Mondial. A absolvit Colegiul Național de Apărare (1998) și Facultatea de Istorie (1994) a Universității București. A publicat lucrările: ***Sub povara marilor decizii*** (ediția a I-a la Editura Scripta, București, 2007 și ediția a II-a la Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2013); ***Victorie însângerată. Decembrie 1989*** (Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014), precum și numeroase articole științifice apărute în revistele ***Europa XXI***, ***Revista de Istorie Militară***, ***Document (Buletinul Arhivelor Militare Române)***, ***Dosarele Istoriei***, ***Istorie și Civilizație***, ***Historia***, ***Lumea Magazin***. A fost nominalizat la Marele Premiu al Clubului Român de Presă pentru talk-show pe anul 2000 cu producția de televiziune ***Balkanii în flăcări***. Co-editor al volumului ***Prăbușirea Imperiului Sovietic. „Lecții” în retrospectivă*** (Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012). În perioada 1 martie 2010 – 10 august 2015 a fost cercetător în cadrul Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989 și membru al Consiliului Științific al acestei instituții. A publicat numeroase studii, articole și editoriale dedicate Revoluției Române din Decembrie 1989 din calitatea de cercetător și Director Editorial al publicației ***Caietele Revoluției*** (2012). Este membru al Clubului Militar Român de Reflecție Euroatlantică. În prezent, Director-General adjunct al Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989 (din 17 august 2018).

Cauți analize geopolitice?

Te interesează evoluțiile din Orientul Mijlociu?

Cele din zona extinsă a Mării Negre?

Dar problemele actuale de securitate și serviciile de informații în secolul XXI?

Te interesează tehnica militară de ultimă generație?

Vrei să știi care sunt cele mai importante și noi apariții în geopolitică?

Cauți elemente actuale ale evoluției economiei?

Abonează-te la Pulsul Geostrategic

Un an - 12 numere (numeroase Suplimente, Comentarii, Semnale) apariție lunară

On line: plată securizată pe www.ingepo.ro

Transfer bancar: în contul SC INGEPO Consulting SRL RO76BRDEO80SV35412140800 deschis la BRD sucursala Brasov; SWIFT - BRDEROBU, România

Ramburs: (la primirea primului număr, valabil numai pentru România)

Versiunea PDF prin e-mail: 1.198 RON

Versiunea tipărită: 1.255,20 RON

Pentru informații suplimentare sunați la +4 0268 470070; fax +4 0268 47 00 76 sau contactați-ne pe e-mail: office@ingepo.ro; ingepo.vc@gmail.com

**Ambasador prof. Dumitru
CHICAN**

“Marea Unire din 1918 a fost și rămâne pagina cea mai sublimă a istoriei românești. Măreția ei stă în faptul că desăvârșirea unității naționale nu este opera nici unui om politic, a nici unui guvern, a nici unui partid; este fapta istorică a întregii națiuni române, realizată într-un elan țâșnit cu putere din străfundurile conștiinței unității neamului, un elan controlat de frunțașii politici, pentru a-l călăuzi cu inteligență politică remarcabilă spre țelul dorit”

Acad. prof. Florin CONSTANTINIU

1. Un argument

Începând cu anul 1990, adică cu dramatica și fundamentală schimbare de regim politic în România și intrarea pe drumul către revenirea țării în concertul națiunilor libere europene și al comunității internaționale, ziua de 1 Decembrie a devenit sărbătoare națională pentru poporul român, marcând, astfel, momentutul cel mai important din întreaga istorie românească modernă – realizarea și consfințirea unității statale și naționale săvârșită la 1 decembrie 1918. De la acest moment, care a marcat trecerea națiunii române de la o etapă istorică a supraviețuirii la etapa afirmării plenare a voinței și energiilor unui popor reîntregit în granițele sale firești se împlinesc, în această zi, România Mare împlinește un secol de existență. Este un moment de îndreptățită sărbătoare, dar și, în același timp, de privire retroactivă și de întrebări legitime pentru întreaga națiune română: ce a însemnat pentru destinele sale această răscruce de secole și ce a făcut

“SEMPER FIDELIS PATRIAE”: 100 DE ANI DE DIPLOMAȚIE ROMĂNEASCĂ

poporul român însuși pentru a da valoare identitară actului unionist de la 1 decembrie 1918. Răspunsurile sunt, fără îndoială, pe cât de multe, pe atât de diverse. Pornind de la adevărul că orice mare prefacere fundamentală în istoria unui neam nu poate fi concepută fără a aduce în lumină contextul internațional și, mai ales, maniera în care politica externă a poporului respectiv și-a adus contribuția, prin uneltele diplomației, la înfăptuirea actului respectiv. Acestei contribuții și evoluției diplomației românești în ultima sută de ani îi sunt consacrate rândurile de față

2. Începuturile modernizării. Alexandru Ioan Cuza

Actul Marii Uniri proclamate la 1 decembrie 1918 și prin care provinciile românești, multă vreme despărțite între ele prin vicisitudinile unei îndelungate și, de cele mai multe ori, nedreaptă istorie nu a fost, în primul rând, un eveniment determinat de o conjunctură internațională și regională favorizantă, ci a fost încoronarea, prin voința poporului român, a unui vis de secole, înfiripat, pentru întâia oară, în anul 1600, când voievodul Mihai Viteazul a realizat o vremelnică formă de proto-unitate națională prin intrarea, sub propriul steag, în Alba Iulia, capitala Transilvaniei aflată sub stăpânire imperială străină, flacăra unității identitare naționale rămânând aprinsă în intimitatea conștiinței individuale și comunitare a apartenenței la “românism”, care avea să fie exprimată succesiv și potențată de spiritul revoluționarilor de la 1848, înfăptuit, parțial, prin unirea de la 1859 între provinciile Moldova și Tara Românească, sub sceptrul primului domn pământean, Alexandru Ioan Cuza. Numele acestuia a rămas, în cronica și în memoria istorică a poporului român drept simbol al

Vasile Alexandri

*Primul Ministru Al Treburilor
Străine al Statului Unitar
Român*

unuia dintre marii prinți luminați și reformator al societății și instituțiilor sale care, adaptate la imperativele timpului, funcționează și astăzi. Iar unul dintre domeniile de primă însemnătate pentru modernitatea statului și a societății românești și pentru inserția acestora în marele concert al națiunilor lumii a fost cel al diplomației și al politicii externe a României, mai ales prin instituționalizarea acesteia începând cu momentul 27 iulie 1862, când domnitorul Cuza semna Decretul Domnesc cu numărul 168 prin care era înființat Ministerul Trebilor Străine. Momentul este important prin aceea că el încununa o seculară istorie a unei activități diplomatice desfășurată, încă din Evul Mediu, de prinții celor două mari provincii Țara Românească și Moldova - o diplomatie practică cu instrumentele tradiționale ale vremurilor, simplă dar dinamică - marcând, în același timp, voința de înnoire, de racordare a neamului românesc la marile valori ale civilizației și politicilor globale.

3. Diplomație și politică externă de la "Mica Unire" la Primul Război Mondial (1859 - 1914)

Actul Unirii din 1859 care a consfințit nașterea statului național român modern a deschis calea și a făcut posibilă fundamentarea și punerea în practică a unei politici externe având drept obiectiv și misiune fundamentală apărarea și promovarea, pe plan extern, a intereselor noului stat, mai ales în condițiile în care, din punct de vedere formal, cele două principate românești unite se aflau, încă, în regim de suzeranitate față de Imperiul Otoman, situație în care elitele politice și diplomatice ale vremii au avut în vedere și și-au mobilizat energiile pentru înfăptuirea duplei emancipări, proces în care oamenii de stat ai țării au conștientizat și s-au străduit cu statornicie, să folosească rolul și importanța contextului politico-militar internațional. De altfel, după Tratatul de la Paris, din 1858, care punea capăt războiului Crimeii, chestiunea unificării românești a devenit subiect de interes și atenție pentru întreaga comunitate politică europeană. În atari conjuncturi, diplomația și politica externă

românească, departe de a se lăsa amăgite de elogiile venite dinspre Apusul occidental, a avut meritul de a înțelege că, dincolo de simpatiile retorice ale acestuia, se aflau interese și proiecte care, fie țineau de competiția între marile puteri ale vremii, fie întruchipau interese care priveau nemijlocit noul stat național românesc. Franța susținea, astfel, ideea aducerii la cârma României a unui principe străin dintr-o dinastie europeană, nu doar pentru a-și extinde și consolida influența la gurile Dunării, ci și pentru motivul că rivalul său, imperiul habsburgic, se confrunta, pe plan intern, cu nemulțumirile și revendicările independentiste ale națiunii maghiare, pentru care luptaseră, în zadar, revoluționarii de la 1848. Împăratul Napoleon al III-lea concepu-se, chiar, un plan de implicare a României în transferul, peste Carpați, către revoluționarii maghiari, de material și muniții pentru o eventuală revoluție maghiară împotriva coroanei habsburgice. Partea Română a avut prudența de a declina această ofertă care ar fi putut atrage represalii din partea Vienei, situație de care tânărul stat român nu avea, cu siguranță, nevoie. Au existat și puteri europene care, din rațiuni proprii, nu au văzut cu ochi buni unirea principatelor române și chiar i s-au opus explicit. Marea Britanie și Rusia, îndeosebi, au oferit exemple grăitoare în acest sens. Dincolo de aceste considerente ale marilor puteri europene și impulsivitatea de dorința de desăvârșire a emancipării dar și de dobândire a unui statut internațional, clasa politică de la București a acceptat propunerea franceză, materializată prin aducerea pe tron a lui Carol de Hohenzollern - Sigmaringen, după detronarea lui Cuza, în anul 1866. Alături de noul principe, politicienii români, pe deasupra orientărilor lor politice, au căutat căile și mijloacele pentru a susține, pe plan european, dorința și idealurile de independență. Printre măsurile adoptate în acest sens s-a regăsit și constituirea unui corp diplomatic format, cu deosebire, din personalități proeminente care, prin prestigiu și contacte personale și de familie în lumea politică și diplomatică europeană, puteau să facă mai ușor auzite doleanțele și așteptările românilor. Asemenea demersuri au fost favorizate, în planul conjuncturii internaționale, de izbucnirea, în 1877, a unui nou război ruso-otoman la care Ro-

România în Primul Război Mondial

mânia a luat parte activă și la încheierea căruia, Congresul de Pace de la Berlin a ratificat, la 13 iulie 1878, Tratatul de Pace prin care **se recunoștea și se proclama independența statală a României**. Prin lege votată în Parlament, reprezentanțele diplomatice ale României erau ridicate la rangul de legații, cu atribuții de reprezentare diplomatică, economică și juridică, personalul diplomatic fiind format din trimiși extraordinari, miniștri plenipotențieri, secretari de legatie și atașaji.

Politica externă a României după aderarea la Tripla Alianță, în 1883 și până la izbucnirea Primului Război Mondial, în 1914, a fost edificată pe baza principiilor convenite cu partenerii europeni din cadrul Triplei Alianțe și susținută de un corp diplomatic profesionalizat care a susținut activ factorii decizionali de la București în procesul de punere în practică și susținere a intereselor generale ale statului și societății românești.

4. Primul Război Mondial (1914 -1918)

Participarea României la **Primul Război Mondial** acoperă perioada dintre 28 iulie 1914 și 28 octombrie 11 - noiembrie 1918, interval de timp în care statul de beligeranță al României a trecut, succesiv de la țară combatantă, stat în stare de armistițiu, țară necombatantă și, încă o dată, țară combatantă, la finalul războiului. La declanșarea ostilităților, Romania se afla prinsă în jocurile de putere și influență din sistemul relațiilor internaționale în care, pe de o parte, ea însăși făcea obiect al rivalităților dintre imperiile vecine care aveau planuri anexioniste pentru diferite părți ale teritoriului său, iar, pe de altă parte, statul român avea în vedere să creeze condițiile propice pentru realizarea obiectivului său de unire într-un singur stat a tuturor provinciilor istorice românești.

Dar, din punct de vedere militar, România

în Moldova, permițând, astfel, ca inamicul să ocupe două treimi din teritoriul național, inclusiv capitala București.

În iarna lui 1916 și în primăvara 1917, sub un nou comandament militar și cu o asistență substanțială din partea Misiunii Militare Franceze conduse de generalul Berthelot, armata națională a fost reorganizată și dotată suplimentar, reușind ca în vara 1917, să obțină mai multe victorii împotriva Puterilor Centrale, în celebrele bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz. Evoluția situației pe frontul de est nu s-a îmbunătățit semnificativ, ceea ce a făcut ca, după încheierea păcii de la Brest-Litovsk, între Rusia și Puterile Centrale, România să ceară armistițiu, în primăvara lui 1918. Refuzul nesfârșit al regelui Ferdi-

România Unită și provinciile sale administrative

nand de a semna documentul de armistițiu a făcut posibilă reluarea ostilităților în ultimele două zile ale războiului, fapt care îi va asigura statutul de stat beligerant la Conferința de Pace de la Paris.

5. Actul Marii Uniri

(1 Decembrie 1918)

Dacă, în tulburatul secol al XIX-lea, poporul român și-a dat, prin armata sa, tributul de sânge pentru afirmarea voinței de unitate, independență și identitate activă în marea familie a comunității internaționale, actul de la 1 decembrie 1918 a fost momentul în care, prima oară după constituirea statului național unitar, în 1859, poporul însuși, din țară și din toate provinciile românești rupte din trupul acesteia, să participe nemijlocit la înfăptuirea și desăvârșirea Marii Uniri, astfel încât există temeuri validate de istorie pentru a spune că realizarea României unificate nu a fost, fundamental, nici rezultat al unei conflagrații armate, nici un gest de bunăvoință din partea vreuneia din marile puteri ale lumii, Actul Marii uniri de la 1 Decembrie 1918 fiind doar marele punct de cotitură istorică prin care se dădea concretețe visului de veacuri al unirii - „Ardealul, Moldova și Țara Românească”- exprimat, cu 3 secole înainte, de către domnitorul Mihai Viteazul, sub cerul aceluși oraș - Alba Iulia - în care avea să se proclame, la 1 Decembrie 1918, împlinirea pentru eternitate a unității neamului românesc în hotarele sale istorice. Cronologia evenimentelor este pe cât de simplă pe atât de expresivă.

La 6 februarie 1918, Basarabia a fost prima provincie română care și-a proclamat independența față de Imperiul Țarist, iar la 9 aprilie, Sfatul Țării adoptă Hotărârea de unire cu România.

La 28 noiembrie 1918 a avut loc un al doilea eveniment din procesul de reîntregire națională a poporului român, când Congresul General al Bucovinei format din reprezentanți ai românilor și naționalităților din provincie a decis, în unanimitate, „unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare, cu Regatul României”.

În toamna aceluiași an, în contextul înfrângerii

Puterilor Centrale și al prăbușirii Austro-Ungariei, mișcarea națională din Transilvania a luat amploare, astfel încât, la 12 octombrie 1918, este adoptată o declarație privind „hotărârea națiunii române din Transilvania de a deveni națiune liberă. Sub titlul de „Declarația de autodeterminare națională”, documentul, în numele celor 3,5 milioane de români trăitori în provinciile dintre Transilvania, Maramureș, la nord, Crișana și Banat, la vest cerea dreptul la autodeterminare în spiritul dreptății eterne și pe baza principii liberei dorințe a națiunilor. În aceste condiții, la 1 decembrie 1918, în prezența a 1.228 de delegați și susținută de numeroși cetățeni veniți din toate provinciile românești, are loc, în clădirea Cazinoului din Alba Iulia, **Adunarea Națională** care stipulează, de la bun început, că „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România”.

Unirea Transilvaniei cu România a încheiat procesul de edificare a statului național român. În acel moment suprafața întregită a României Mari se cifra la 259.641 km. pătrați, cu o populație de 16.500.000 locuitori.

6. Consecințele Marii Uniri

Politica externă a României în perioada interbelică (1919 - 1940)

Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 a avut loc în condițiile în care climatul internațional resimțea cu acuitate consecințele războiului mondial care abia se încheiase. În vecinătate imediată a noului stat național român întregit, revoluția bolșevică din Rusia și prăbușirea Imperiului Țarist au făcut ca factorul militar român să treacă pe un loc secund, pentru a aduce, din nou, în prim plan, factorul diplomatic. România nu mai avea energia și capacitatea de a continua lupta pe frontul armat, iar aceasta a făcut ca ea să recuze valabilitatea Tratatului încheiat cu Antanta la 17 august 1917, care o obliga să nu încheie o pace separată și să semneze, la 7 mai 1918, Tratatul de Pace de la București, care a însemnat, de

România - rapturile teritoriale din 1940

facto și de jure, sfârșitul participării românești la Primul Război Mondial. Intensa, inteligenta și argumentata activitate desfășurată, în această perioadă, de diplomația română a făcut posibil ca marile puteri post-belice – Franța, Marea Britanie, Italia și Japonia – să recunoască, prin tratate bilaterale, atât unirea cu țara a provinciilor românești, cât și existența României ca stat unitar, național și independent. Statele Unite ale Americii aveau să procedeze în mod similar abia în 1933, prin includerea cotei de migrație pentru Basarabia în cota rezervată României. În toată această perioadă, mai ales în anii '20, principala preocupare a politicii externe și a diplomației românești s-a manifestat pe trei coordonate fundamentale: consolidarea relațiilor cu Franța, Marea Britanie și, în măsura posibili-

tatilor, cu Italia; crearea unui sistem propriu de alianțe care să prevină sau să contracareze eventualele acțiuni și intenții revizioniste externe ; participarea activă la Societatea Națiunilor, percepută ca un scut de apărare a statelor mici și mijlocii - așa cum era și România – împotriva planurilor expansioniste și hegemoniste ale unora dintre marile puteri ale lumii interbelice. Iar o asemenea preocupare și-a dovedit utilitatea, mai ales în condițiile în care, la 30 ianuarie 1933, revizionismul nazist l-a propulsat la putere pe Adolf Hitler și ideologia acestuia. Mizând pe importanța relațiilor economice și comerciale, autoritățile de la Berlin au anunțat, în mai 1933, că nu mai sunt dispuse să întrețină raporturi comerciale cu acele țări care promovau o politică nefavorabilă celui de-al Treilea Reich. În pofida

Palatul Ministerului Afacerilor Externe la începutul sec. XX

presiunilor germane, România a rămas fidelă alianțelor sale tradiționale cu Franța și Marea Britanie și, mai mult, după ce Uniunea Sovietică a devenit membră a Societății Națiunilor, statul român a susținut încheierea tratatului franco-sovietic de la 2 mai 1935 și a celui cehoslovaco-sovietic din 16 mai 1935, în vreme ce eminentul diplomat român Nicolae Titulescu a inițiat negocieri pentru semnarea unui tratat de asistență mutuală româno-sovietic. Din păcate, toate demersurile României s-au văzut zădărnice cu începere din martie 1936, când Germania nazistă a anunțat începerea procesului de remilitarizare a Renaniei, cu toate amenințările pentru Franța și pentru aliații săi, care rezultau din aceasta. Din cauza unor fricțiuni interne între politicienii filo-francezi și cei filo-germani, Nicolae Titulescu a fost demis, aceasta punând capăt unei importante etape a politici și diplomației românești interbelice. În plan extern, România a trecut într-o perioadă de izolare, cu atât mai îngrijorătoare, cu cât, la 23 august 1939, a fost anunțată semnarea acordului de neagresiune germano-sovietic, cunoscut și sub numele de "Pactul Molotov-Ribbentrop", prin care, între altele, Germania accepta ocuparea Basarabiei de către Rusia.

Evenimentele istorice ale acestei perioade sunt bine cunoscute și ele au fost, în general, profund nefavorabile României: ultimatul sovietic re-

zultând din protocolul adițional secret la Tratatul Molotov Ribbentrop prin care o parte din teritoriul României – Basarabia, Bucovina și Herța, din nord-estul țării au fost cedate Rusiei sovietice, diktatul germano-italian de la Viena, din august 1940, prin care România ceda Ungariei un teritoriu de 43.492.km.p. din Transilvania, cu o populație de 2,6 milioane locuitori, din care 50,2% români, 37% maghiari și 2,8% germani, tratatul româno-bulgar de la 7 septembrie 1940 prin care România ceda Bulgaria sudul

regiunii Dobrogea cunoscută sub numele de "Cadrilater", momente care vor culmina cu intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial, la 22 iunie 1941.

7. Al Doilea Război Mondial.

De la stalinizare la post-stalinism

(1941 - 1965)

După ce generalul Ion Antonescu a devenit "Conducător al statului", iar regele Carol al II-lea a fost silit să abdice, la 6 septembrie 1940, politica externă și diplomația română a fost condusă pe drumul către integrarea totală în sistemul politic și diplomatic al Axei, orientare întărită, la 12 iunie 1941, la Munchen, când Ion Antonescu s-a angajat, față de Hitler și în numele poporului român, să participe la războiul din Est și să rămână până la capăt alături de armata și Reichul german. În aceste condiții, la 5 septembrie 1941, Marea Britanie va declara război României, iar după atacul japonez asupra bazei navale americane de la Pearl Harbour, America va face același lucru. La 12 iunie 1942 va avea loc primul atac aerian american de bombardament asupra regiunilor petroliere românești din sudul Carpaților Meridionali. Față cu evoluția nefavorabilă a frontului anti-sovietic, la sfârșitul anului 1942, vicepremierul și ministrul Afacerilor Străine, Mihai Antonescu, va iniția primele tentative, ne-

reușite, de pregătire a unei soluții de ieșire a României din război. Diplomații români aflați în misiune au primit, de asemenea, instrucțiuni să tatoneze oportunitățile de stabilire a unor contacte diplomatice directe cu reprezentanți ai Statelor Unite și Marii Britanii. Ministrul însuși a avut o întâlnire și cu Benito Mussolini, în ideea unor contacte cu Occidentul anglo-saxon, idee pe care "Il Duce" a agreat-o dar nu a finalizat-o, fiind înlăturat de la putere, la 25 iulie 1943. Mai multe serii de contacte diplomatice româno-sovietice, desfășurate la Stockholm și la Cairo au configurat posibilitatea unui armistițiu ale cărui prevederi, fixate de Moscova, în termeni înrobitori, fapt pentru care regele Mihai I și opoziția de la București a respins, semnarea, cerând mareșalului Antonescu să înceapă negocieri "serioase" cu partea rusă pentru convenirea unui tratat de încetare a focului, cerere respinsă și ea de Ion Antonescu. În atari împrejurări, regele a ordonat arestarea "conducătorului", a ministrului Mihai Antonescu și ieșirea din războiul cu Uniunea Sovietică. Condițiile maxime impuse de sovietici și tratamentul brutal al acestora a marcat, practic, începutul aservirii României de către Moscova, un prim pas politic în acest sens fiind făcut prin impunerea, la 6 martie 1945, a unui guvern condus de dr. Petru Groza și, aflat, în realitate, sub controlul Partidului Comunist Muncitoresc din România, el însuși o marionetă a Moscovei lui Iosif Vissarionovici Stalin.. Până la finele anului 1947, România va deveni cu rapiditate un stat satelitar al URSS. Abdicarea forțată a regelui Mihai, la 30 decembrie 1947, va însemna și dispariția valorilor tradiționale ale democrației românești - pluralismul politic și monarhia constituțională - înlocuite cu modelul sovietic de socialism și cu stalinizarea forțată a României, devenită "republică populară".

Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat cu URSS la 4 februarie 1949, cu o valabilitate de 20 de ani, prevedea, pentru guvernul român obligativitatea de consultare a guvernului sovietic în toate problemele guvernării, inclusiv cele de politică externă și relații internaționale ale României. Aceastora le-a fost impusă a severă izolare diplomatică, excepând relațiile cu "țările frățesti", în vreme ce contactele

cu statele occidentale au încetat aproape în totalitate. Acest servilism a atins cote paroxistice de mimetism în contextul schismei dintre URSS și Federația Iugoslaviei, Bucureștiul devenind, în blocul socialist, centru al unei înverșunate campanii ostile împotriva lui Josif Broz Tito și a principiilor sale de guvernare.

O schimbare de atitudine nu s-a înregistrat decât odată cu moartea, la 5 martie 1953, a lui Stalin, schimbare începută la Moscova și urmată prompt de statele europene satelitare. La mai puțin de un an, România condusă de șeful partidului și al statului, Gheorghe Gheorghiu-Dej, a reluat relațiile diplomatice cu Iugoslavia, încheind cu aceasta mai multe acorduri și convenții de colaborare și cooperare, această normalizare permițând și o reluare a relațiilor dintre București și unele capitale occidentale, inclusiv în direcția restabilirii relațiilor politico-diplomatice.

Ana Pauker (Hanna Rabinsohn)

*Primul Ministru de Externe al României
comuniste
1947 - 1952*

În acest context, au survenit, în 1956, evenimentele din Ungaria, înăbușite cu brutalitate de tancurile rusești. A fost momentul în care, preocupați că episodul ungar ar putea să se repete oricând și în România, conducătorii de la București au trecut la o distanțare progresivă și la o marginalizare a pârghiilor de influență pe care URSS le avea în România. În 1957, în calitate de ministru al Afacerilor Externe, Grigore Preoteasa informa guvernul despre decizia conducerii de partid de a scoate din inerție aparatului diplomatic. "S-a pus problema, spunea el, să se termine cu teama aceasta de a lua contact cu diferite cercuri reacționare occidentale și de a nu ne mai izola discutând doar cu partidele comuniste din acele țări". Retragera Armatei Roșii din România, în 1958, sau criticile dure aduse la București "planului Valev" prin care Moscova încerca să-și subordoneze economia românească au fost unii din factorii care au încurajat acest început de deschidere către Occident și de distanțare față de Moscova. Gheorghe Gheorghiu-Dej transmitea Administrației de la Washington că "poporul român avea propria sa politică externă, pornind de la principiile egalității și suveranității", ministrul de Externe Corneliu Mănescu era invitat, în 1962, să efectueze o vizită în SUA, iar alte state occidentale – Franța și Marea Britanie cu deosebire – și-au declarat public dorința de a stabili relații dinamice și multilaterale cu România.

Manifestările politicii externe a României din perioada premergătoare anilor '60 sunt subsumate unui obiectiv major care au defintit-o, oferindu-i consistență și coeziune. Cercurile politice conducătoare ale Republicii Populare Române acordau atenție concentrată asupra strategiilor de independență economică a țării, ca premiză pentru o reală independență politică atât în cadrul blocului comunist, cât și în relațiile cu lumea occidentală. În acest sens, conducerea de la București denunță, discursiv, "devierile" Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (PCUS) de la dogmatica leninistă și se plasează, în același timp, pe reactualizarea marxism-leninismului în încercarea de a oferi o reinterpretare personală și originală a unor concepte inedite precum "drumul propriu către socialism", sau "coexistența pașnică". Nu mai puțin redundantă,

în această perioadă, este și asimilarea conceptului de "naționalism" în morfologia și textura ideologică a regimului, ceea ce, în fapt, însemna o "erezie" majoră în raport cu teoria marxistă care afirma, cu titlu de sentință, că internaționalismul proletar era cel care, în cele din urmă, avea să câștige lupta cu separările naționale, contribuind, în felul acesta, la mondializarea "conștiinței de clasă" a muncitorilor "uniți" din lumea întreagă.

Această moștenire ideologică va fi tranferată, după încheierea "perioadei "Gheorghe Gheorghiu – Dej, lui Nicolae Ceaușescu care își va face din aceste idei, un suport de susținere a ambițiilor sale de a deveni nu numai liderul politic suprem, pe plan intern, ci și un lider de dimensiune internațională.

Trebuie precizat că prin acțiunile sale de promovare a unei politici externe proprii și independente, România nu a urmărit ruperea, ci distanțarea de Moscova, fapt exprimat și prin aceea că ea a continuat să rămână membră a Tratatului de la Varșovia și a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER).

8. Diplomația românească "la nivelul cel mai înalt" (1965 – 1989)

Două sunt trăsăturile fundamentale care caracterizează politica externă și diplomația României în perioada analizată, întinsă de la moartea lui Gheorghiu-Dej și propulsarea lui Nicolae Ceaușescu în vârful piramidei puterii și până la evenimentele istorice din decembrie 1989. Este vorba, în primul rând, de dinamismul fără precedent al relațiilor României pe plan extern și este vorba, în al doilea rând, de individualizarea și acapararea personalizată a practicii diplomației și a acestor relații de către persoana noului lider al României. Vorbind despre dinamismul și activismul extern al României, avem în vedere, cu deosebire, latura „cantitativă” și numerică a acestuia, concretizată, în plan politico-diplomatic, prin creșterea accentuată a numărului statelor cu care România a stabilit relații diplomatice, număr care a crescut de la 67, în august 1965, la 138, în 1985, cu lărgirea competențelor și a interesului pe care promovarea re-

lațiilor de cooperare economico-tehnologică și a schimburilor comerciale în ansamblul activității diplomatice și de relații internaționale a României. Întrucât privește cea de-a doua coordonată care a particularizat practica relațiilor externe, aceasta este dată de acapararea și monopolizarea de către Nicolae Ceaușescu a domeniului în discuție, prin promovarea ineditului concept de „diplomație la nivelul cel mai înalt”, un concept generat spontan din morfologia însăși a liderului. Investit în 1965, în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român, propulsat, în 1967, ca președinte al Consiliului de Stat și, în 1974, în cea de președinte al Republicii Socialiste România, profilul lui Nicolae Ceaușescu a parcurs și o traiectorie de accentuare exponențială a sentimentului puterii absolute și a dorinței de a se impune, pe plan intern, drept omul providențial al poporului român și, pe plan extern, ca om politic de dimensiune și rezonanță planetară. Iar această spirală ascensională a fost dublată de un sentiment de superioritate absolută și, în consecință, de suspiciune față de instituțiile – cheie ale statului, dintre care Ministerul Afacerilor Externe nu a lipsit. În esența sa, concepția lui Nicolae Ceaușescu s-a manifestat prin două „instituții” fundamentale, respectiv: amintita „diplomație la nivel înalt” cu implicarea directă a șefului statului, având drept instrument vizitele și turneele oficiale efectuate în țările partenere, pe de o parte și „instituția emisarilor personali, purtători de mesaje scrise sau verbale pe lângă șefi de state, guverne și organizații, rezultatele unor asemenea misiuni fiind aduse la cunoștința instituțiilor sectoriale doar parțial și sub formă de „indicații” receptate ca inițiative personale ale gândirii liderului. În atari conjuncturi, Ministerul Afacerilor Externe a fost trecut într-un con de penumbră, iar rolul său diminuat în mod sever și păgubitor. Este locul să se recunoască, însă, că o asemenea „degradare” nejustificată a fost pe deplin compensată prin existența unui corp de diplomați profesioniști, fideli față de importanța activității lor, fie în Centrala Ministerului de Externe, fie la misiunile diplomatice ale țării peste hotare, oameni fără a căror pregătire, integritate și patriotism nici o „diplomație la nivelul cel mai înalt” nu ar fi fost cu adevărat nici posibilă, nici folositoare.

Doctrina lui Nicolae Ceaușescu nu a adus elemente teoretice și ideatice fundamental noi, ea fiind construită pe tradiția mai vechilor principii de drept internațional ale deplinei egalități în drepturi, respectării reciproce a independenței și suveranității, avantajului reciproc și neamestecului în treburile interne ale celorlalte țări și popoare. Pornind de la aceste premize, politica externă a României a urmărit cu consecvență marile probleme ale perioadei contemporane și a prefigurării viitorului, între care s-au regăsit chestiuni precum lichidarea subdezvoltării, dezarmarea, soluționarea pe cale pasnică a divergențelor și conflictelor dintre state ș.a.. Dacă în anii venirii lui Nicolae Ceaușescu la conducerea statului, România era, mai degrabă, privită cu suspiciune ca un membru rebel și nesigur al blocului sovietic, anii care au urmat au adus o schimbare de fond a acestei imagini, transformare rezultată tocmai din acțiunile consistente de politică externă a României.

În 1967, Guvernul de la București, contrar presiunilor sovietice, a stabilit relații diplomatice cu Germania Federală dar și cu Spania lui Franco.

În același an, urmare războiului israeliano-arab, România a refuzat ordinul transmis de Moscova țărilor satelitare de a rupe relațiile cu Israelul. Mai mult, reprezentanța diplomatică a României în Israel a fost ridicată de la rangul de legatie la cel de ambasadă cu ambasador rezident. Astfel, pentru multă vreme, România avea să rămână singurul canal credibil de contacte între Israel și lumea arabă. Contribuția sa directă la realizarea primului tratat de pace între evrei și arabi – cel semnat în 1979 de Israel și Egipt, sau recunoașterea Organizației de Eliberare a Palestinei, în 1972, cu doi ani înainte ca statele arabe însele să facă acest lucru, discutarea, la București, pentru prima oară, a ceea ce avea să devină Acordurile de la Oslo, semnate, în 1973, între Israel și Organizația de Eliberare a Palestinei, realizarea, în 1978, în urma medierilor întreprinse de România, a primilor pași către o conciliere și unificare între Siria lui Hafez Al Assad și Irakul lui Saddam Hussein (tentativă eșuată din pricini ținând de preopinienții arabi) sunt tot atâtea etape și momente care au impus

și au recunoscut vocația pașnică și prietenoasă a politicii externe și a diplomației românești, imagine care a fost și mai mult clarificată după poziția pe care România a adoptat-o, în august 1968, față de invadarea militară a Cehoslovaciei de către celelalte state membre ale Tratatului de la Varșovia. Ca reacție de apreciere, un an mai târziu, Bucureștiul era vizitat de președintele Americii, Richard Nixon. Dar un inventar mai detaliat al contactelor politico-diplomatice ale României cu lumea externă de pe toate continentele nu face obiect al rândurilor de față, el fiind, mai degrabă, apanaj al istoricilor.

Anul 1968 a rămas în istoria perioade post-staliniste în România drept moment al afirmării independentismului comunist românesc, cu ocazia invadării Cehoslovaciei. După acest episod, nici practica doctrinară nici manifestările comportamentale ale lui Nicolae Ceaușescu nu vor mai fi aceleași. Liderul românesc, epuizase drumul către statutul de „erou” și avea înaintea sa drumul către statutul de „geniu”, de idol și de „cel mai iubit dintre pământeni”.

Nu este lipsit de importanță să fie amintit și faptul că România a manifestat un interes constant și s-a implicat activ în procesul negocierilor de creare a Organizației pentru Securitate și Cooperare Europeană (OSCE), în conținutul Actului Final de la Helsinki din 1975, regăsindu-se nu puține contribuții ale diplomației românești.

Anii '80 vor deschide, însă, o etapă a antitezei în comparație cu starea anterioară și aceasta nu din rațiuni imputabile sferei diplomației românești, ci unor cauze eminamente extrinsece aces-

THE FALL OF COMMUNISM 1989 – 1991

Aria geografică europeană a evenimentelor din 1989-1990

tea. Regimul de la București și Nicolae Ceaușescu vor glisa, tot mai mult pe panta neproductivă a abordărilor individualiste și autarhice, de abordare superioară dacă nu, chiar, disprețuitoare a realităților vieții internaționale și, în mod direct, a îndatoririlor și obligațiilor statului român ca membru al comunității internaționale și a imperativelor impuse în virtutea acestui statut. Situația internă tot mai degradată își pune din ce în ce mai mult amprenta negativă asupra politicii externe pe care o subrezește și chiar o compromite în contextul relațiilor internaționale.

Cu începere din anul 1982, Nicolae Ceaușescu a pus în centrul politicii intere și al relațiilor internaționale ale României obsesiva idee a rambursării accelerate și totale a datoriei externe a statului, fapt care a avut un impact devastator asupra climatului social intern, a degradării severe a nivelului de trai al populației, însoțită de o și mai accentuată ignorare sau limitare până la nivele greu suportabile a drepturilor și libertăților omului. Toate acestea au generat, la rândul lor, o izolare și o marginalizare a țării în relațiile cu celelalte state și organizații internaționale. În

consecință, această perioadă a politicii externe a României a fost, practic, o succesiune de eșecuri și de stagnare a relaționării internaționale. Vizi-ta pe care, în 1987, noul lider reformist de la Kremlin, Mihail Gorbaciov, a făcut-o la București a dat un semnal puternic al adevăratei fațete conservatoare, irealiste și depășite de imperati-vele vremii a regimului de la București, el însuși debusolat și tot mai cramponat în paradigmele epuizate ale ideologiei totalitariste, dar la fel de ancorat în utopiile ideologice și în sloganurile care, decenii de-a rândul, au acoperit, poleindule, realitățile cenușii ale României.

În momentul în care la Varșovia guvernul era format, în 1989, de un prim-ministru necomu-nist, Nicolae Ceaușescu, tot mai rupt de realități, renunța la frazeologia și la clișeele sale naționa-liste, pentru a propune „partidelor frățești” o reuniune pentru discutarea situației din Polonia și își găsea timp pentru o „nouă solie de pace și cooperare” în Iran unde l-au și prins evenimen-tele din decembrie 1989 care aveau să schimbe radical destinele și opțiunile de viitor ale Româ-niei. Era ultimul act al „diplomației la nivelul cel mai înalt”.

9. De la totalitarism la democrație.

Politica externă a României după 1989

Prăbușirea sistemului comunist european în anii 1989 - 1990 nu a fost un fenomen dezlănțuit din senin și consumat la nivelul întregului sis-tem comunist, începând cu fosta Uniune Sovietică și cuprinzând toate cele șapte state satelita-re. Pentru analiștii vremii și pentru cei conectați la evoluția situației internaționale, revoltele de acum aproape 30 de ani au fost, se poate spune, așteptate în așa măsură încât întrebarea care se afla, mai mult sau mai puțin rostită, pe toate bu-zele și în toate cugetele nu era aceea dacă o răs-tunare radicală de situație se va produce, ci când va avea loc aceasta.

Ceea ce particularizează România în contextul evenimentelor din 22 decembrie 1989 și în zilele următoare este faptul că acestea au fost cele mai brutale și sângeroase, din întregul areal eu-ropean comunist, reflectând, prin însuși acest

fapt, caracterul radical, represiv și ireductibil al regimului de la București.

Dispariția acestuia a însemnat nu numai înce-putul unui nou drum de redresare și de regăsire a identității naționale a poporului român, ci și intrarea într-o etapă de străduințe susținute și nu lipsite de dificultăți pentru reșezarea noului stat și a națiunii române în marea familie a co-munității umane. Iar primii pași în acest sens au fost direcționați către Vest, în general, și către ambientul european căruia, în mod natural, Ro-mânia îi aparține. „Intrarea României în Europa” nu este, așa cum s-a spus uneori, după decem-brie 1989, o obsesie gratuită, iar ideea europea-nă. în conștiința națională română este cu mult mai veche, ea a fost cultivată de revoluționarii de la 1848 și a fost proclamată, drept credo, oda-tă cu nașterea, în decembrie 1918, a Statului Național Român. Însăși realizarea acestui ideal secular a fost posibilă printr-o armonioasă și impetuoasă coexistență și acțiune comună între **naționalism** ca fundament existențial și iden-titar și **europenism**, ca perspectivă, a propășirii și afirmării în contemporaneitate.

Asemenea tuturor celorlalte segmente ale vieții politico-economice, sociale, culturale și creatoa-re pe plan intern, politica externă și diplomația românească de după abruptul punct de cotitu-ră care a fost momentul 1989, a trebuit să se an-gajeze într-o decisivă perioadă de renaștere, de maturizare și adaptare la noile sisteme de relații internaționale, un proces care nu întotdeauna s-a derulat la adăpost de convulsii, stângăcii, erori și ezitări. Din acest punct de vedere, se poate afirma că diplomația românească de astăzi a fost, pe cât de încurajată de orientarea claselor politice către anumite direcții de dezvoltare, pe atât de subminată de incertitudinile, carențele de funcționare a instituțiilor statale, luptele pen-tru putere desfășurate între forțele și partidele de pe eșichierul politic intern, aflate, unele, în formare și luptă pentru un loc cât mai bine situ-at în ambientul social, altele – așa numitele „partide istorice” - aflate în redescoperirea și asimilarea propriilor doctrine, valori și principii care vreme de o jumătate de secol, au fost uitate fie din lipsa însăși a formelor lor de instrumen-tare, fie din prohibiția totală la care au fost supu-

se de către fostul regim comunist. Or acest proces de renaștere a trebuit să depășească piedici și probleme, să înțeleagă imperativele contemporaneității și să le abordeze prin prisma noilor interese definitorii ale națiunii române. Ezităările, lipsa încrederii reciproce, în avantajul suspiciunilor contraproductive, a impietat și continuă și astăzi să greveze normalitatea întregii politici interne și internaționale a României. Așa se face că, în cei 28 de ani care au trecut de la ieșirea din comunism și până la intrarea cu adevărat în comunitatea internațională, România a avut nu mai puțin de 25 de prim-miniștri, din care 8 în regim de interimat, și 21 de miniștri ai Afacerilor Externe, din care 3 interimari.

Ceea ce trebuie subliniat, însă, este faptul că, dincolo de slăbiciunile și incertitudinile unei epoci de tranziție către democrație și către inserția constructivă în marea familie a lumii contemporane, diplomația românească de după ieșirea din hiperbolica „eră de aur” a comunismului, a reușit să-și fixeze și să promoveze - cu rezultate care nu pot fi decât apreciabile - marile coordonate de acțiune și obiectivele vitale ale edificării noii sale identități la răspântia dintre două secole și și dintre două milenii, iar acestea au fost:

- Opțiunea unanima pentru afirmarea României ca membru activ, demn și potent furnizor de securitate și pace în relațiile internaționale;

- Acțiunea susținută pentru remodelarea relațiilor cu Occidentul, înțelegând, îndeosebi, prin aceasta, Uniunea Europeană, Statele Unite ale Americii și Alianța Atlanticului de Nord și întinderea de punți solide și credibile către integrarea europeană și aderarea, cu drepturi și îndatoriri egale, la structurile politice și politico - militare ale spațiului euro-atlantic;

- Promovarea unei politici de bună vecinătate, bazată pe principiile, valorile și idealurile democrației liberale și ale păcii și securității comune;

- Încurajarea și susținerea securității și stabilității regionale prin crearea de alianțe în vecinătatea proximală a Europei și a bazinului Mării Negre;

- Susținerea procesului de consolidare a Republicii Moldova, bazat pe ideea comunității și unității de istorie, limbă, cultură și valori identice românești.

O meritată recunoaștere a credibilității și dinamismului politicii externe și a diplomației românești nu a întârziat să se concretizeze prin primirea României, la 29 martie 2004, ca membru al NATO și prin deplina sa aderare la Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007. Și, fapt nu lipsit de încărcătură simbolică, sărbătorirea centenarului românescnesc are loc în anul care precede preluarea de către București. În 2019, a președinției rotative a Uniunii Europene.

Susținută de un corp diplomatic dinamic, înalt profesionalizat și atașat idealurilor de pace, stabilitate, prosperitate și dezvoltare a țării, politica externă românească se dovedește un prețios și activ factor de împlinire a marilor idealuri modere ale României și a națiunii române.

Avînd rădăcini adânc amplântate în istoria poporului român pe care, prin veacuri, l-a slujit cu credință și dăruire, și legată nemijlociu de toate momentele cruciale din istoria modernă a patriei sale, diplomația românească are temeinice motive de a se mândri, în acest an cînd România unită și suverană își sărbătorește centenarul devenirii sale ca stat național întregit și drept-stătător între națiunile lumii - o diplomație pusă statornic sub semnul devizei în care crede și de la care nu s-a abătut niciodată - „Semper Fidelis Patrie”, întotdeauna credincioși patriei”.

Rolul Bisericii Ortodoxe Române în jurul marilor evenimente istorice ale ultimului secol (1918-2018) și relația cu statul. Premise pentru viitor.

**Pr. Daniel Alexandru
COLȚEA**

Anul 2018, anul Centenarului, când sărbătorim o sută de ani de unitate teritorială, politico-administrativă, spirituală, culturală și lingvistică posibilă prin actul Unirii din 1918, ne oferă un bun prilej de introspecție istorică, de comemorare, de a aduce din nou în prim-plan istoria pentru a putea înțelege cum s-a înfăptuit acest mare deziderat al neamului românesc, dar mai ales cine au fost principalii actori sau artizani ai Marii Uniri.

Așa cum reiese din titlu, demersul meu editorial dorește să aducă în prime-time-ul societății noastre Biserica neamului nostru, Biserica Ortodoxă Română, readucându-o la masa istoriei și totodată reafirmând rolul deosebit de important pe care l-a jucat în făurirea Marii Uniri de la 1918, dar mai ales rolul pe care l-a avut ca factor de coeziune spirituală și socială, lingvistică și culturală a națiunii române în acest secol tumultuos, scurs de la Marea Unire de la 1918, secol în care Biserica a urmat și a îmbrățișat destinul neamului românesc. Dorința de a reliefa valoarea și implicarea Bisericii în destinul istoric al neamului, vine mai ales pe fondul secularizării societății românești, când Biserica este împinsă spre marginea societății, nemaiînțelegându-i-se sensul și de ce să nu o spunem când Ea însăși își caută identitatea. Este importantă reafirmarea rolului său mai ales pentru faptul că Biserica a fost scoasă din manualele istoriei rescrise în perioada comunistă.

Pentru cei care se întreabă ce rol mai are însăși istoria, de ce mai trebuie ea studiată, de ce să mai scoatem de la nafatlină fapte de mult apuse,

le voi răspunde că rolul istoriei, pe lângă faptul că ar trebui să ne ajute să nu mai repetăm greșelile noastre din trecut, ea fiind așa cum o numea istoricul Nicolae Iorga „tribunalul în care se judecă popoarele și națiunile”, și mijlocul de a înțelege cum și de ce suntem noi astăzi dar mai ales acela de a ne ajuta să facem predicții despre viitor, pe baza alegerilor noastre din trecut.

Biserica Ortodoxă Română și istoria ei, nu pot fi despărțite de istoria poporului român. Patriarhul Ecumenic Bartolomeu amintește într-o cuvântare de a sa despre miracolul poporului român și evidențiază faptul că odată cu apariția sa pe scena istoriei europene, el are atât formațiuni statale cât și religioase cristalizate: „*miră și naște în noi o admirație nespusă faptul că aproape o mie de ani după martiriul Sfântului Sava de la Buzău (†372), populația acestor ținuturi, după nenumărate peripeții și prigoane, și-a păstrat credința ortodoxă și limba latină. Este vorba de o adevărată minune a istoriei. Având în vedere mărimea actuală a Bisericii României, suntem neputincioși în a explica cum acest mare popor ortodox a ieșit deodată din întunericul istoriei în secolul al XIV-lea pentru a asigura omenirea întreagă de faptul că supraviețuise ca popor unitar, deși aproape necunoscut timp de secole întregi. Ca un nou Ulise întors în Itaca, scăpând de curse și primejdii, poporul român s-a întors în lumina istoriei evitând alienarea culturală și asimilarea sa de către alte popoare străine. Poate că secretul acestei minuni se află în credința puternică și neclintită a acestui popor*”¹.

Înainte de a trata tema pe care v-am propus-o spre lecturare, propun o definiție clară a termenului de Biserică.

Teologia creștină poate oferi o multitudine de răspunsuri în funcție de diferitele ei etape de existență și dezvoltare (apostolică, patristică,

1. Din cuvântul Patriarhului Ecumenic Bartolomeu al Constantinopolului, susținut în Catedrala Patriarhală din București, duminică, 22 octombrie 1995, cu ocazia vizitei prilejuite de aniversarea a 110 ani de Autocefalie și a 70 de ani de Patriarhat ale Bisericii Ortodoxe Române, sursa Basilica.ro

scolastică, modernă și contemporană), de diversitatea ei de orientări confesionale (ortodoxă, romano-catolică, protestantă, neo-protestantă). Ramura teologică ce se ocupă de analizarea acestei probleme poartă denumirea de eclesiologie, termen ce derivă din prima denumire sub care apare pe scena istoriei prima comunitate a ucenicilor lui Hristos și anume Ekklesia, aceasta fiind prima definire a Bisericii, în orice dicționar al lumii. Așadar, Biserica este: „adunarea credincioșilor în vederea săvârșirii cultului public; comunitatea creștină în ansamblu, văzută ca trup al lui Hristos, al cărui cap este Hristos Însuși.”² Pentru teologia ortodoxă, Biserica este o taină divino-umană, o uniune a lui Dumnezeu cu omul.

Întrucât subiectul prezentului articol este cercetarea relației instituționale și organice dintre Biserica Ortodoxă Română și statul român, prin termenul de Biserică vom defini instanța juridică, fără a nu ține cont și de dimensiunea sa spirituală.

Rolul Bisericii Ortodoxe la Marea Unire de la 1918

Pentru a înțelege realitățile prezentului, dar și pentru a putea face predicții despre viitor este necesară analiza faptelor trecutului, iar pentru a înțelege și a analiza fapte din istoria mai recentă, trebuie în mod logic să apelăm la o istorie mai îndepărtată. Astfel pentru cine dorește să analizeze și să înțeleagă rolul Bisericii în evenimentele Marii Uniri, trebuie ca, mai înainte de toate să observe și să înțeleagă că atât structurile politico-administrative cât și Biserica s-au dezvoltat în paralel, fiind într-o continuă relație de interdependență.

Trebuie să înțelegem că anul 1918, și evenimentul Marii Uniri reprezintă apogeul unui efort de secole, că este o încununare a unei jertfe a strămoșilor noștri locuitori ai regiunilor istorice.

În decursul istoriei noastre, românii nu au avut o unitate politico-teritorială însă au avut o unitate

lingvistică, spirituală și culturală, toate acestea contribuind la realizarea Unirii principatelor române din 1859 și apoi a celei din 1918. Unitatea spirituală s-a manifestat printr-un schimb neconținut de populații, țărani, ciobani, negustori, călugări, preoți, copiiști, tipografi, zugravi bisericești, care circulau dintr-o țară în alta străbătând trecătorile Carpaților, purtând cu ei același suflet românesc, aceeași credință, același grai. Este cunoscut faptul că numeroase sate cu tot cu bisericile lor, la sud sau la est de curbura Carpaților și până în Dobrogea au fost opera de „ctitorie” a ciobanilor și a țăranilor transilvăneni. De asemeni, la rândul lor mai mulți domnitori moldoveni și munteni au ctitorit numeroase biserici și mănăstiri în Transilvania, cum au fost catedrala și reședința mitropolitană din Alba Iulia, ctitorite de Mihai Viteazul, biserica din Turnu Roșu-Sibiu a lui Matei Basarab, bisericile din Făgăraș și Ocna Sibiului și mănăstirea de la Sâmbăta de Sus ale lui Constantin Brâncoveanu, bisericile din Vad și Feleac, ctitorite de domnii moldoveni³.

Un alt factor deosebit de important care trebuie menționat și care a contribuit la formarea conștiinței de unitate românească și ortodoxă din provinciile istorice românești l-a constituit cartea bisericească, difuzată în teritoriile locuite de români. E de ajuns să menționăm și să amintim de Cazania lui Varlaam din 1643, care a ajuns în peste 400 de exemplare în Ardeal, și care a fost reeditată la Alba Iulia în anul 1699 („Chiriadromionul”), cu sprijinul domnitorului martir Constantin Brâncoveanu și al lui Antim Ivireanul și care se va reedita apoi mereu la București și Râmnic. Ideea de unitate apare și în lucrările unor cărturari din toate cele trei țări, ca: Grigore Ureche, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Constantin Stolnicul Cantacuzino, Inochentie Micu, Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior⁴.

Unirea Principatelor Române de la 1859, drumul deschis către Marea Unire de la 1918

2. Felicia Dumas, *Dicționar bilingv de termeni religioși ortodocși: român-francez*, Editura Doxologia, Iași, 6454, p. 18

3. Cf. Pr. Acad. Prof. Dr. Mircea Păcurariu la împlinirea a 159 de ani de la Unirea Principatelor Române. Sursa: <http://www.mitropolia-ardealului.ro>

4. Idem

În secolul XIX, conștiința unității apare și mai bine cristalizată în spațiul public al teritoriilor românești, ideea de unitate fiind prevăzută și Regulamentele Oragnice ale celor două Principate, Art. 371 (Țara Românească) și Art. 425 (Moldova). Un aport suplimentar la definirea conștiinței unitar-naționale l-au avut și revoluțiile pașoptiste precum și reprezentanții și susținătorii ideologici ai acestor mișcări, personalități ale epocii precum Nicolae Bălcescu, Ion Heliade Rădulescu, C. A. Rosetti, Dimitrie Bolintineanu, Mihail Kogălniceanu, Costache Negri, August Treboniu Laurian, Aron Pumnul, Aaron Florian și alții. Desigur trebuie să menționăm că Unirea Principatelor a fost posibilă și datorită unor conjuncturi geopolitice europene precum Războiul din Crimeea (1853-1856) și pacea de la Paris care i-a urmat și care a pus pe masa celor șapte mari puteri europene și problema Principatelor dunărene, Moldova și Țara Românească. Prin tratativele de la Paris urmau să se aplice niște măsuri extraordinar de pozitive pentru țările române precum: a) înființarea unei „Comisii europene” cu sediul la București, cu reprezentanți ai celor șapte Puteri, care să se ocupe cu situația Principatelor și să facă propuneri în vederea reorganizării lor; b) Convocarea unor „Divanuri sau Adunări ad-hoc”, în ambele Principate care să facă propuneri pentru organizarea lor, conform dorinței românilor. Aceste decizii pozitive și propice pentru unire, au condus la înființarea unor comitete unioniste menite să asigure victoria taberei unioniste în adunările ad-hoc⁵.

Pe tot parcursul acestor agitații și lupte pentru Unire, clerul s-a alăturat partidului unionist. Printre cei mai de seamă susținători ai Unirii se numără însuși întâistătătorul Bisericii moldovene, mitropolitul Sofronie Miclescu. La îndemnul Mitropolitului, arhimandritul Neofit Scriban - viitor episcop, pe atunci profesor la Seminarul de la Socola, a scris o lucrare intitulată *Unirea și neunirea Principatelor*, în care prezenta avantajele de ordin bisericesc. Acestei prime lucrări, ce a fost combătută de conservatorii anti-unioniști, i-a urmat o a doua, intitulată *Foloasele Unirii Principatelor Române*, ambele publicate inițial în

ziarul „Zimbrul”. În vara anului 1857 au loc alegerile pentru Divanul Ad hoc, însă văzând abuzurile și falsurile comise de conducerea politică în frunte cu Caimacamul Nicolae Vogoride, Mitropolitul Sofronie împreună cu numeroși preoți și egumeni cu drept de vot au boicotat alegerile, ne reprezentându-se. Pentru exemplificare din cei 138 preoți și egumeni de la Iași, 120 s-au abținut de la vot. Cu toate acestea alegerile din 1857 au fost câștigate de anti-unioniști, însă au stârnit proteste vehemente atât din partea Bisericii, reprezentată de Mitropolitul Sofronie Miclescu, dar mai ales din partea reprezentanților puterilor favorabile unirii celor două principate: Franța, Rusia, Sardinia, Prusia, motiv pentru care Imperiul Otoman, a trebuit să le anuleze și să le reia⁶.

La noile alegeri, care s-au desfășurat în deplină legalitate, clerul și-a ales pe cei mai vrednici reprezentanți în Divanul Ad-hoc. Din partea ierarhiei erau membri de drept: mitropolitul Sofronie Miclescu, căruia îi era încredințată conducerea lucrărilor Divanului, arhiereul Nectarie Hermeziu Sotiriupoleos, locțiitor de episcop la Roman, și arhiereul Ghenadie Șendrea Tripoleos, locțiitor de episcop la Huși. Pe lângă acești trei membri de drept, au fost aleși alți doi deputați din partea egumenilor mănăstirilor neînchinat, este vorba despre arhiereii Filaret Scriban de la Socola și Calinic Miclescu de la Slatina, precum și trei deputați din partea clerului din orașele-reședințe de eparhii: arhimandritul Neofit Scriban la Iași, arhimandritul Melchisedec Ștefănescu la Huși și preotul Dimitrie Matcaș la Roman. Restul clerului de mir și monahal n-a avut dreptul să participe la alegeri⁷.

Lucrările Divanului s-au deschis la 22 septembrie 1857. În adunarea electivă care l-a ales pe Alexandru Ioan Cuza ca domn, clerul a fost reprezentat numai prin mitropolitul Sofronie, care era președintele ei. Întrucât în ședința din 5/17 ianuarie 1859 urma să se aleagă noul domnitor, s-a săvârșit Te-Deum la biserica Sf. Nicolae Domnesc, la care a rostit o predică tot arhimandritul Neofit Scriban. Mitropolitul Sofronie, care

5. <http://basilica.ro/pr-acad-mircea-pacurariu-biserica-si-unirea-principatelor-text-integral/>

6. Cf. <http://ziarullumina.ro/biserica-ortodoxa-romana-si-unirea-principatelor-49162.html>

7. Idem

a prezidat ședința, a proclamat domn pe colonelul Alexandru Ioan Cuza⁸.

În ceea ce privește situația din Țara Românească, lucrările Adunării Ad-hoc de la București s-au deschis la 30 septembrie 1857. Au fost aleși 28 de mari proprietari, 14 mici proprietari, 20 de orășeni, 15 țărani și 10 reprezentanți ai clerului.

Mitropolitul Nifon împreună cu cei trei sufragani ai săi au făcut parte și din Adunarea electivă a Țării Românești. Ședința din 24 ianuarie 1859 a fost prezidată de Mitropolitul Nifon, care a proclamat domn pe Alexandru Ioan Cuza. O delegație a Adunării, în frunte cu Episcopul Climent, s-a deplasat la Iași, prezentând lui Alexandru Ioan Cuza actul de alegere ca domn al Țării Românești.

Slujitorii Bisericii vor avea aceeași atitudine patriotică și în cursul Războiului de Independență din 1877-1878, dar mai ales în anii Primului Război Mondial, care se va încheia cu actul memorabil al unirii tuturor românilor de la 1 Decembrie 1918.

Încă din timpul Primului Război Mondial, în perioada când Regatul României era încă în stare de neutralitate fapt ce va mai dura până la 27 August 1916, vreme în care Transilvania, Bucovina și Basarabia precum și populația românească din ele erau angrenate în marele război încă de la începutul acestuia, din 1914. La 4 mai 1915, tânărul om politic Nicolae Titulescu, într-un discurs rostit la Ploiești, rezuma gândul tuturor românilor privitor la Ardealul care lipsea, atât de mult, țării: *„Din împrejurările de azi, România trebuie să iasă întreagă și mare. România nu poate fi întreagă fără Ardeal. România nu poate fi mare fără jertfă! Ardealul e leagănul care i-a ocrotit copilăria, e școala care i-a făurit neamul, e farmecul care i-a susținut viața. Ardealul e scântea care aprinde energia, e mutilarea care strigă război, e fățărnicia care cheamă pedeapsa, e sugrumarea care cere libertatea! Ardealul e românismul în restriște, e întărirea care depărtează*

*vrăjmașul, e viața care cheamă viață! Ne trebuie Ardealul! Nu putem trăi fără el! Vom ști să-l luăm și mai ales să-l merităm!”*⁹

Biserica a fost prezentă și a pus umărul la înfăptuirea evenimentelor majore ale istoriei neamului românesc. Numărăm credincioșii și preoții în răscoalele lui Gheorghe Doja (1514) sau Horea, Cloșca și Crișan (1784), în Revoluția lui Tudor Vladimirescu (1821), în Revoluția de la 1848, în mișcarea pentru Unirea Principatelor (1859), în Războiul pentru Independență (1877). Astfel, prezența ierarhilor, consilierilor, preoților, teologilor și credincioșilor la evenimentele din anul 1918 vine ca un lucru firesc în împlinirea istoriei.

Unirea a putut avea loc și datorită unui context geo-politic internațional favorabil, România făcând parte din tabăra care câștigase Marele Război, deși conform afirmațiilor lui Lucian Boia, pierduse războiul în cel mai dezastruos mod cu putință, fiind amenințată cu dispariția, pierzând teritorii importante (pacea de la București, Mai 1918)¹⁰, în vreme ce Austro-Ungaria făcea parte dintre marii perdanți. Mișcările de eliberare națională declanșaseră o reacție în lanț: la Praga și Cracovia (28 octombrie 1918), la Zagreb (29 octombrie 1918), în Austria (30 octombrie 1918) și Ungaria (31 octombrie 1918). În tot acest timp, românii din Transilvania organizau un Consiliu Național Român Central (3 noiembrie 1918), cu sediul la Arad, întărit de o serie de consilii naționale, județene și comunale, care urma să pregătească local Unirea. La 27 martie 1918, Basarabia a votat unirea cu România. În Bucovina, la 27 octombrie, se crease un Consiliu Național Român care formula dorința de unire cu România, fapt ce avea să se împlinească la Cernăuți, la 28 noiembrie 1918.

În data 12 octombrie, Comitetul Național întrunit la Oradea va adopta o moțiune în care declară că românii transilvăneni nu mai recunosc Parlamentul și Guvernul imperial, fapt ce-i îndreptățește la liberă determinare. La 18 octombrie, Ale-

8. Cf. Pr. Acad. Prof. Dr. Mircea Păcurariu la împlinirea a 159 de ani de la Unirea Principatelor Române. Sursa: <http://www.mitropolia-ardealului.ro>

9. Nicolae Titulescu, Pledoarii pentru pace, ediție îngrijită de George G. Potra și Constantin I. Turcu; studiu introductiv de George G. Potra, Editura Enciclopedică, București, 1996, pp. 91-95

10. Lucian Boia, *În jurul Marii Uniri de la 7574: Națiuni, frontiere, minorități*, Editura Humanitas, București, 2017, p. 5

xandru Vaida-Voievod, unul dintre semnatari, dădea citire documentului de la tribuna Parlamentului din Budapesta.

Ideea unionistă s-a bucurat și de sprijinul publicațiilor românești din Ardeal, cu ajutorul căror a fost propagată, în special de organele de presă ale consistoriilor române, aparținând Bisericii Ortodoxe Transilvănene. Aici amintim: „Telegraful român” (Sibiu), „Biserica și Școala” (Arad), „Unirea” (Blaj) și „Foaia diecezană” (Caransebeș). În data de 30 octombrie a anului 1918, episcopul Aradului, Ioan I. Papp, le cere episcopilor români, atât ortodocși cât și greco-catolici, să se pronunțe cu privire la Consiliul Național Român Central. Primul care a oferit un răspuns a fost Episcopul Miron Cristea al Caransebeșului, printr-o adresă datată la 1 Noiembrie către Consiliul Național Român, în care amintea dreptul fiecărui popor de a dispune liber de soarta sa. De asemenea, printr-o adresă comună din 21 noiembrie, semnată de toți episcopii ortodocși și greco-catolici din Transilvania, Consiliul Național Român era recunoscut ca for conducător al luptei de eliberare națională și se asigura aportul „din toate puterile la întruparea aspirațiilor noastre naționale”.

În luna Noiembrie a aceluiași an, 1918, profesorul Nicolae Bălan de la Academia Teologică „Andreiană” din Sibiu, viitor mitropolit al Transilvaniei (1920-1955), a făcut parte din delegația trimisă de Consiliile Naționale din Sibiu și Arad pentru a lua legătura cu conducătorii politici din România. Astfel, în data de 14 noiembrie, Nicolae Bălan a ajuns la Iași, acolo unde erau refugiați membrii Guvernului român. Aici, intră în contact cu diferite personalități ale epocii, demnitari de stat precum și cu reprezentanții diplomați ai Franței, Angliei și Statelor Unite ale Americii, pe care i-a informat despre situația din Transilvania. De la Iași a trimis o scrisoare către Vasile Goldiș, secretarul Episcopiei Aradului și autorul textului de adunare de la Alba Iulia, prin care îi recomandă convocarea imediată a unei adunări naționale, de preferință la Alba Iulia, care să proclame alipirea Transilvaniei la Regatul României.

Marea Adunare Națională de la Alba Iulia

Consiliul Național Român Central din Arad, întrunit la 20 noiembrie, a fixat ca loc al Marii Adunări Naționale orașul Alba Iulia și data istorică 1 Decembrie.

La 1 decembrie 1918, Biserica românească a fost reprezentată la Alba Iulia, de către cei cinci episcopi în funcțiune. Grupuri întregi de credincioși, conduși de către preoții satelor, purtau pancarte cu inscripții: „*Trăiască România*”, „*Vrem Unirea*” sau „*Unirea cu Țara Românească*”.

Biroul Adunării Naționale a ales trei președinți, doi dintre aceștia fiind episcopi. Este vorba despre Ioan I. Papp al Aradului și Dimitrie Radu de la Oradea, al treilea, octogenarul Gheorghe Pop de Băsești, încheindu-și discursul prin cuvintele dreptului Simeon din Sfânta Scriptură: „*Acum slobozește, Doamne, pe robul tău, căci ochii lui văzut-au mântuirea. De acum pot muri fericit, căci am văzut marele ideal împlinit*”¹¹.

După toate acestea s-a alcătuit Marele Sfat Național, format din 212 membri, între care episcopi, profesori de teologie, protopopi și preoți cu atribuții legislative. A doua zi, deputații Marelui Sfat Național s-au întrunit în sala tribunalului, sub președinția episcopului Miron Cristea, și au ales un for executiv cu titlul de Consiliu Dirigent, având sediul la Sibiu.

La aproximativ două săptămâni după Marea Adunare de la Alba Iulia, în data de 14 decembrie, o delegație a Marelui Sfat Național, condusă de episcopul Miron Cristea, s-a deplasat la București și a înmănat regelui Ferdinand I actul Unirii Transilvaniei cu România. Urmare a acestui fapt, la 24 decembrie, regele Ferdinand promulga decretul de sancționare a unirii Transilvaniei și, totodată, a Basarabiei și Bucovinei cu România.

Pentru a înțelege anvergura marelui eveniment de la Alba Iulia, dar mai ales sentimentul de bucurie din rândul populației românești din Ardeal consider de bun augur să redau titlul unui articol de pe prima pagină, a unui ziar bănățean :

11. Cf. www.crestinortodox.ro

„Am înviat!”.

Am redat într-un mod cât mai succint cu putință, cu dorința de a nu profana acest capitol sfânt din istoria poporului român, fiind de la sine înțeles că tema a fost și poate fi tratată pe tomusuri întregi, principalele evenimente din jurul Marii Uniri, ce au condus la împlinirea acestui deziderat dorind să relievez rolul Bisericii românești exercitat prin conducătorii și reprezentanții săi.

Biserica Ortodoxă în relația cu statul de la Marea Unire la instaurarea comunismului: 1918-1948

Actul de unire de la 1 Decembrie 1918, care a dus la crearea Statului român unitar, a însemnat și o serie de prefaceri în interiorul Bisericii, de pildă foarte multe dintre atribuțiile Bisericii Ortodoxe din Transilvania, precum învățământul a fost o atribuție care a revenit Bisericii întrucât aceasta suplinea lipsa unui stat al populației românești și care aparținea puterii laice.

La 4 februarie 1925, Sfântul Sinod a luat hotărârea de a se înființa Patriarhia Ortodoxă Română, iar mitropolitul primat a fost ridicat la treapta de patriarh. Legea pentru înființarea Patriarhiei a fost promulgată la 25 februarie 1925, iar la 1 noiembrie 1925 a avut loc investitura și înscăunarea primului patriarh Miron Cristea (1925 - 1939).

În această perioadă, dominată de dispute ideologice, culturale și filosofice, religiosul a fost analizat în cultura românească interbelică din numeroase perspective, fie a „sufletului” etnic (dacă sufletul românesc are predispoziții „mistice”), fie a proiectului politic (religia ca formă de augmentare a conștiinței politice), sau prin prisma tradiției și istoriei. Aceste abordări au modelat atitudinea față de cultele religioase existente în România, prin trasarea de posibile direcții de conduită pentru acestea. Cum ponderea Bisericii Ortodoxe în cadrul societății românești era incomparabil mai mare decât a celorlalte culte, este lesne de înțeles faptul că majorita-

tea discuțiilor din perioada interbelică privind rolul și rostul religiei și Bisericii în societate s-au referit la aceasta. O Biserică considerată în general vetustă, „anchilozată”, de către elitele moderne românești, trebuia să ofere răspunsuri de pe o poziție proprie, autonomă, unei societăți aflate în plină prefacere. Una din problemele cele mai importante ale omenirii la începutul secolului XX era dreptatea socială, iar confesiunile creștine au căutat să dea un răspuns propriu acestei chestiuni, diferit de cel oferit în mod curent de gândirea de nuanță socialistă. Creștinismul social, dezvoltat inițial în mediul catolic, reprezintă una din cele mai solide abordări în domeniu, fiind asimilat și adaptat rapid și de reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române, care au oferit răspunsuri bine articulate în acest sens¹². În perioada interbelică, relația dintre ortodoxie și naționalitate, așa cum era aceasta înțeleasă în secolul al XIX-lea, cunoaște o transformare semnificativă. Ortodoxia nu mai era prețuită doar pentru caracterul ei identitar. Faptul că românii au fost prin tradiție ortodocși era ceva de domeniul evidenței, dar rolul Bisericii începe să fie considerat doar o etapă istorică, aceste funcții urmând a fi preluate de factorii politici¹³. Biserica trebuia, în noile condiții istorice, să se „mulțumească” cu apărarea spiritualității vieții pe acest pământ și propovăduirea adevărurilor creștine eterne, tocmai prin acest rol moral ea contribuind implicit, dar esențial, la dezvoltarea sănătoasă a societății și a națiunii¹⁴. Cultele religioase din România urmau să joace un rol deosebit de important în viața României unite, din punct de vedere spiritual, național și social, dar toate acestea trebuiau să se raporteze la instituțiile publice, la stat în cele din urmă.

În ceea ce privește relația Stat - Biserică după 1918 au existat două mari direcții: una de autonomie a Bisericii, iar cealaltă de subordonare față de stat. Pe de-o parte, era modelul Bisericii Ortodoxe transilvănene, o instituție care la 1918 se prezenta ca una bine încheagată, conectată la nevoile credincioșilor și oferind energia necesară, pe de altă parte Biserica Ortodoxă din Regat,

12. Lect. Dr. George Enache, "Biserică - societate - națiune - stat în România interbelică. Explorări în orizont liberal", Revista Teologică, nr.2/2010, p.177

13. Romulus Cândea, „Biserica Ortodoxă și tradiția națională”, în Probleme actuale în Biserică și Stat, București, 1935, pp. 76-78

14. Nicolae Popescu Prahova, Creștinism și națiune. Patrie și religie, București, 1941, pp. 30-42

care pe baza ideilor Revoluției franceze, încă din timpul lui Cuza i s-a atribuit un rol marginal, fiind, într-un fel, sărăcită prin secularizare. Realizarea României Mari și înființarea Patriarhiei Române în urma unificării tuturor bisericilor ortodoxe din provinciile istorice românești, sub conducerea unui singur Sinod, dădea speranțe că situația se va îmbunătăți. Din păcate oamenii politici ai vremii, mânați de teama descentralizării statale și a prezenței oricărui tip de subsidiaritate au dorit să mențină Biserica la statutul care i se crease în Vechiul Regat, fapt ce a întâmpinat protestul reprezentanților Bisericii Ortodoxe Transilvane. Dezbaterile parlamentare din 1925¹⁵ au impus proaspăt unificatei Biserici Ortodoxe Române (unirea s-a consemnat prin art. 22 al Constituției din 1923) un statut care s-a dorit, la modul declarativ, o sinteză între modelul de organizare bisericească din Vechiul Regat și cel din Ardeal. Părea că se realizase compromisul ideal între un stat democratic și o biserică organizată pe principii liberal-constituționale. De fapt, a rezultat un amestec nefericit care nu a permis dezvoltarea Bisericii ca o instituție puternică și autonomă. În primul rând, cuvântul autonomie lipsea complet din lege și statut, iar statul a avut grijă să-și lase portite de amestec în două chestiuni esențiale: alegerea ierarhilor și gestionarea fondurilor financiare¹⁶. Acest fapt a creat un precedent periculos în relația dintre Biserica Ortodoxă și stat care v-a conduce în toată perioada interbelică la o slăbire și totodată la o condiționare și supunere a Bisericii față de stat cu precădere în perioada totalitaristă. Nimic nu ilustrează mai bine amestecul puterii politice în viața Bisericii Ortodoxe decât intervențiile pentru scoaterea sau numirea în scaun a unui episcop. Dintre episcopii scoși din scaun amintim pe: episcopul de Râmnic, Vartolomeu Stănescu, mitropolitul Basarabiei, Gurie Grosu, mitropolitul Bucovinei, Visarion Puiu, sau episcopul ales de Bălți, Benedict Ghiuș. Așa cum am amintit deja pe fondul instabilității politice din România interbelică, au început să apară construcții politice sprijinite pe ideologii politice mai-mult sau mai

puțin totalitare, în marea lor majoritate de dreapta, care pe lângă faptul că contestau vechiul establishment și principiile liberal-democratice care creaseră unirea cea mare proliferau în discursul lor public idei din panoplia creștină și mai cu seamă cea creștin ortodoxă în încercarea de se identifica cu spiritualitatea ortodoxă, de a se folosi de capitalul de imagine al Bisericii Ortodoxe Române și totodată de a o atrage de partea lor. Astfel pe acest fond al contestării democrației apărea și în România, pe fondul marilor mutații ideologice din spațiul european (fascism, nazism etc.) un curent politic și ideologic de tip totalitar, cu accentuate nuanțe creștine și, în același timp, antisemite. La nivel românesc, curentul a fost reprezentat de Partidul Național Creștin (Goga și Cuza), partid ce nu a avut prea mare popularitate, doar în Moldova având un oarecare succes și de Mișcarea Legionară, o grupare politică cu caracter revoluționar mesianic. Asumarea creștinismului de către legionari și-a găsit expresia vizibilă în ridicarea de troițe, biserici și alte activități cu caracter religios. Lumea românească, în majoritate religioasă, a primit bine inițiativele legionare și mulți preoți, nemulțumiți de atitudinea partidelor tradiționale față de Biserică, au sprijinit grupele de tineri muncitori, considerând că astfel se pune umărul la răspândirea credinței. Autoritățile au considerat aceste manifestări drept propagandă politică (ceea ce, dintr-un punct de vedere, era adevărat) și au încercat, pe de-o parte, să limiteze activitățile legionare care priveau domeniul religios și, pe de altă parte, să limiteze implicarea preoțimii în viața politică. Confuzia între domeniul religios și cel politic a devenit obiectul unor dezbateri intense în cadrul opiniei publice, mai ales după ce, la începutul anului 1937, o mulțime de preoți au luat parte la înmormântarea eroilor legionari Moța și Marin fapt ce fost puternic mediatizat, fiind întreprinsă o anchetă jurnalistică în Ziarul Gândul, pe marginea acestei teme. Atunci autoritățile au încercat să forțeze Sinodul Bisericii Ortodoxe Române să întreprindă o serie de acțiuni punitive. Nu era pentru

15. Este important de subliniat că statutul de organizare al Bisericii Ortodoxe Române a fost adoptat de Parlament și nu de un congres al Bisericii, precum în cazul statutului șagunian

16. Lect. Dr. George Enache, "Biserică – societate – națiune – stat în România interbelică. Explorări în orizont liberal", Revista Teologica, nr.2/2010, p.186

prima dată când se încerca limitarea influenței în societate a Mișcării Legionare prin Biserică, prin exercitarea de presiuni asupra Sf. Sinod. În unele cazuri, cum au fost evenimentele din 1937, Sinodul a respins pretențiile guvernului, în altele s-a supus, stârnind de data aceasta mânia legionarilor, care au trecut pe lista de inamici o serie de ierarhi, în frunte cu patriarhul Miron Cristea. În consecință, ierarhia, în majoritate covârșitoare parte a vechiului establishment, a strâns rândurile alături de „vechea” elită politică, în fruntea căreia se afla „mesianicul” rege Carol al II-lea. Carol al II-lea avea despre sine imaginea unui rege mesianic, salvator și revoluționar pentru poporul român, motiv pentru care, văzînd popularitatea Mișcării Legionare, a dorit controlul asupra ei, însă refuzul lui Codreanu i-a adus, așa cum este îndeobște cunoscut în istorie, în postura de inamici.

Teama unei eventuale colaborări între Mișcarea Legionară și Biserică l-a făcut pe Carol al II-lea să acorde Bisericii o mare importanță cel puțin la nivelul discursului său public, în perioada regimului instituit în februarie 1938. Carol al II-lea a preluat tema creșterii rolului religiei și Bisericii în viața societății, regele concepându-se pe sine ca un voievod din timpurile medievale, restaurator al simfoniei dintre stat și Biserică, cel care a scos de fapt instituția ecleziastică de sub influența politicianismului, totul fiind topit într-o bizară sinteză cu ideile totalitariste¹⁷. Din aceste considerente, dar și pentru a arăta mai clar că Biserica Ortodoxă Română este alături de rege, Carol al II-lea l-a numit prim-ministru pe patriarhul Miron Cristea, situație care a generat contestații violente din partea unora dintre legionari la adresa ierarhiei ortodoxe, mai ales că în acea perioadă un număr important de preoți simpatizanți ai Gărzii de Fier au fost arestați și deportați¹⁸. Publicațiile ortodoxe oficiale s-au raliat și ele discursului oficial, promovând imaginea regelui și necesitatea unirii tuturor români-

lor în jurul acestuia, ajungându-se uneori la accente exagerate. După căderea regimului totalitarist carlist, cu efectele ei politice și teritoriale cumplite pentru România și pentru români (Ardealul de Nord fiind ocupat de trupele generalului Horthy în urma Tratatului de la Viena din 1940) a ajuns la putere Mișcarea Legionară, slăbită, fără conducătorul său Corneliu Zelea Codreanu (ucis la 30 Noiembrie 1938, după ce fusese condamnat la 10 de muncă silnică, pentru trădare) dar în același timp dornică de revanșă și de „revoluție”¹⁹. Proiectul revoluționar este ceea ce îi va diferenția pe legionari de partenerul de guvernare, Ion Antonescu, care ia locul lui Carol al II-lea de apărător și garant al vechilor structuri. Era cert că „revoluția” legionară urma să fie în primul rând o „revoluție spirituală”, fapt dovedit de acțiunile gardiste care au loc imediat după 6 septembrie 1940. Ideea Legionară principală era necesitatea reconcilierii românilor cu Dumnezeu, cu strămoșii și propriul trecut, pentru ca viitorul să aibă auspicii faste. Nu întâmplător, legionarii și-au asumat în cadrul guvernului portofoliul Ministerului Educației Naționale, Cultelor și Artelor. Timp de o lună, conducerea Direcției Cultelor a fost încredințată, cu delegație, lui George Racoveanu, un legionar fervent. Acesta a rămas mai departe în cadrele direcției, a cărei conducere „definitivă” a fost preluată de profesorul Liviu Stan de la Sibiu, unul din apropiații mitropolitului Nicolae Bălan. Conducerea Direcției Cultelor a fost completată de preoții Ștefan Palaghiță și Ilie Imbrescu, vechi militanți legionari²⁰. Ei erau cei chemați să facă ordine în relațiile stat-biserică în noul context al statului național-legionar. Pentru a concluziona acest capitol vast vom putea afirma că reacția oamenilor Bisericii a rămas extrem de diversă în fața acestor provocări, fapt care face imposibilă stabilirea unei generalizări păguboase de tipul ortodoxie = legionarism. Majoritatea preoților „legionari” sunt marginali, critici ai unui establishment ie-

17. Despre natura regimului lui Carol al II-lea a se vedea Academia Română, *Istoria Românilor*, volumul VIII, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 391-421.

18. Cei mai mulți în lagărul de la Sadaclia (amănunte la Adrian Nicolae Petcu, *Despre situația juridică a preoților legionari în perioada 1938-1943*, *Analele Universității Dunărea de Jos Galați* – seria 19 – Istorie, tom IV, 2005, p. 277-302).

19. Despre Garda de Fier în anii dictaturii regale vezi Ilarion Țiu, *Mișcarea Legionară după Corneliu Codreanu. Dictatura Regală (februarie 1938-septembrie 1940). Mecanismele schimbului de generație*, Editura Vremea, București, 2007, 229 p.

20. Despre activitatea acestui grup de la Culte, mai multe amănunte la Adrian N. Petcu, „Slujitorii altarului și Mișcarea Legionară. Studiu de caz: Preotul Ilie Imbrescu”, în *Partidul, Securitatea și Cultele, 1945-1989*, p. 51-71

rarhic construit treptat în „Vechiul Regim”, de nuanță liberală. Episcopatul, strâns legat de vechia elită politică, a privit cu îngrijorare la proiectul revoluționar legionar, care pune în discuție întreaga ordine a societății românești. De aceea, unii dintre ei au preferat mai curând să se îndrepte spre Partidul Național Creștin, care practica un discurs mai curând de conservatori de secol XIX, inclusiv în plan antisemit. Tot așa, asumarea unei idei „totalitare” de către unii vlădici se petrece în contextul în care însăși elita conducătoare, în frunte cu regele Carol al II-lea, operează o turnură spre un totalitarism de conjunctură. În același spirit, se poate semnală preferința pentru mareșalul Antonescu, în raport cu Mișcarea Legionară. În rest, marea majoritate a preoților au simpatizat partidele „istorice” (în special Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc) deoarece, în acest fel, ei se puteau integra elitelor conducătoare ale timpului. Ei însă au ieșit mai puțin în față în raport cu preoții legionari care s-au remarcat prin tendințele lor „revoluționare” și prin valorile de represiune care i-au lovit, aceste lovituri constituind, cel puțin pentru unii dintre ei, prilejul de a afla cu adevărat pe Hristos²¹.

În ciuda instabilității politice, economice și spirituale care a caracterizat România Mare, unită de după 1918, Biserica Ortodoxă Română, ea însăși afectată de aceste prefaceri și în continuare în căutarea unei identități, va fi vulnerabilă în fața Comunismului despre care vom discuta în continuare.

Biserica și statul în perioada comunistă

Pentru a intra direct în abruptul acestui subiect, voi afirma că mișcarea comunistă nu a reprezentat doar o mișcare politică ci s-a propus și ca o nouă religie, sau utopie cu rădăcini maniheice în care se poartă o luptă între proletariat, expresie a Binelui, și burghezie, definiție a răului absolut, înclăștare din care în urma victoriei Binelui se instaurează pacea, apare Raiul cu noi săi locuitori, Oamenii Noi.

Pe teritoriul României Mari mișcarea comunistă nu figura printre forțele politice care puteau fi luate în calcul. Din PSD se va desprinde aripa maximalistă care va semna afilierea la a III-a Internațională (Comintern), în anul 1921, luând astfel naștere PCR. Modul cum această grupare politică funcționează atât înainte, cât și în timpul celui de al II-lea Război mondial demonstrează că se supunea fără cârtire centrului de la Moscova. De acolo primea directive precise care erau aplicate în țară în cea mai deplină conspirativitate, astfel că mai mult decât o grupare politică PCR sau PCdR era o agenție de spionaj. Conștientizându-se adevărata natură a mișcării comuniste în România, în anul 1924 partidul este scos în ilegalitate. Atât linia ce trebuia urmată cât și liderii sunt în continuare numiți de la Moscova. Spre acolo se îndrepta speranța și privirea plină de admirație a comuniștilor români. Încă de pe acum partidul era măcinat de lupte intestinale ce nu vor înceta niciodată...

După întoarcerea armelor din 23 August 1944, România trecea de partea forțelor care urmau să câștige războiul, actul în sine fiind considerat de unii istorici drept unul care a scurtat războiul, deși României nu i-a fost recunoscut acest lucru, fiind nevoită ulterior să cedeze Basarabia, Bucovina și Cadrilaterul și să intre alături de alte state din Centrul și Sud-Estul Europei sub cortina de fier a U.R.S.S.-ului, fapt recunoscut prin declarația lui Winston Churchill din 5 martie 1946, cunoscută ca începutul Războiului Rece.

Restrângându-ne strict la activitatea Securității asupra Bisericii Ortodoxe Române, remarcăm că s-au întreprins permanent, cu toate mijloacele posibile (agentură, filaj, tehnică operativă) presiuni asupra principalelor instituții ale Bisericii. Obiectivul partidului comunist, așa cum reiese din studiile făcute în documente C.N.S.A.S., a fost crearea unei Biserici obediente care să nu iasă din cuvântul său. Primii ani ai regimului comunist, când partidul era încă în căutare de colaboratori a trebuit și el să facă compromisuri acceptând în funcțiile înalte bisericești persoane fără o atitudine comunistă clară. Mai ales că foarte mulți prelați ortodocși erau de părere că instala-

21. Lector Dr. George Enache- Biserică, societate, națiune, stat în România interbelică Biserica Ortodoxă Română și „ispita totalitară” de dreapta în Revista Teologică, 2012, p.300

rea sistemului comunist este temporară²². Aceștia au fost permanent bănuți că s-ar putea îndepărta de politica partidului și de aceea s-a căutat după aceea, în mod sistematic, să fie aduse în funcție de conducere persoane cât mai sigure. Cazul cel mai elocvent, menționat în documente, este cel al tentativei de înlocuire al Patriarhului Iustinian Marina, devenit incomod prin atitudinile sale, cu Mitropolitul Justin Moisescu al Moldovei și Sucevei, calificat de unii preoți ca politruc, iar acest plan putea constitui și o diversiune pusă la cale de Securitate. Cel puțin pentru anii 1950 - 1960, când vechii ierarhi mai sunt încă în funcție, aceștia au fost permanent bănuți, pe bună dreptate, de intenția de depărtare de comuniști. În acest scop, încă din anul 1945 s-a făcut o atentă verificare a ierarhilor și potențialilor candidați la episcopie care ar fi putut conveni puterii comuniste, iar prin prezentarea unui referat de către autoritățile de stat în ședința sinodului permanent al B.O.R. din data de 26 mai 1946, s-a început trecerea la pensie a unor ierarhi pe motiv de boală sau datorită faptului că nu erau „corespunzători cerințelor impuse de noul ritm al vremii”²³. Există zvonuri colportate, mai ales de emigrație, că unii ierarhi reticenți (Episcopul Grigore Leu²⁴ sau Mitropolitul Irineu Mihălcescu) ar fi fost asasinați de către organele de represiune. După 1990, principalul reproș adus Bisericii Ortodoxe, a fost acela că a fost obedientă regimului comunist, însă așa cum am mai afirmat, acest lucru nu este adevărat, așa cum reiese din notele informative date pe seama ierarhilor și preoților, precum și a multiplelor încercări ale Securității de a o compromite atât pe ea cât și pe ierarhi, în dorința de a o controla și de a o supune. Toată ierarhia ortodoxă, începând cu Patriarhul, aveau dosare de urmărire, cu un material extrem de complex. În acest sens, Securitatea a strâns toate informațiile posibile care ar fi putut sluji compromiterii unor

ierarhi. De aceea, aproape că nu există dosar de ierarh care să nu conțină și diverse note privitoare la atitudinea morală a acestora. Însă de cele mai multe ori nu era confirmată, deci, dacă și Securitatea care urmărea cu obstinație această pistă a renunțat în cele din urmă, constituie o dovadă credem destul de clară și limpede că în acel caz informația nu se confirma. Un punct important din istoriografia Bisericii Ortodoxe Române este reprezentat de anul 1948, când Biserica Greco-Catolică a fost desființată prin decretul 358/1948, emis de Înalțul Prezidiu al Marii Adunări Naționale la data de 1 decembrie 1948. Conform documentului, înceta existența cultului greco-catolic, iar toate bunurile acestuia erau expropriate, în favoarea Bisericii Ortodoxe. Deși acuzați că au orchestrat acest fapt, documentele și notele informative ale perioadei, ne arată că totul a fost o mutare politică după modelul U.R.S.S., ierarhii ortodocși manifestând anumite reticențe față de un asemenea act de forță, care nu rezolva nimic într-un mod durabil din punct de vedere spiritual. În această perioadă de instalare a regimului Comunist, nenumărați preoți, studenți teologi, dar și creștini ortodocși practicanți s-au numărat printre cele peste 3.000.000 de persoane deținute în cele 44 de penitenciare și 72 lagăre de muncă sau printre cele 800.000 de persoane decedate. Între cei ce au fost deținuți putem evidenția de pildă personalitatea Părintelui Dumitru Stăniloae, sau a viitorului Mitropolit al Ardealului Antonie Plămădeală, ori a viitorului Mitropolit al Clujului, Batolomeu Valeriu Anania. Prin decretul 410 din 1959 Biserica Ortodoxă Română a fost profund devastată prin faptul că a fost lovită într-un pilon al său de rezistență, monahismul. *Articolul 3 din Decretul 410, hotărăște următoarele: "Monahismul poate functiona numai in manastiri autorizate ale cultelor legal recunoscute. Autorizarea de functionare a manastirilor se da de catre Departamentul Cul-*

22. vezi declarația din [1949-1950], dată de informatorul „Salcâm” despre părerea episcopului locotenent al Dunării de Jos: „ (...) Episcopul Antim Nica, ne propovăduiește că regimu[l] de astăzi este trecător, credința va învinge, comuniștii sunt trădătorii țării, noi preoții să fim la datorie. Anglo-americanii ne vor salva de haosul comunist” (Ibidem, dos. nr. 701, vol. II, f. 329, 346) sau, la predarea patrimoniului fostei episcopii de Huși, desființată de puterea comunistă, la 28 februarie 1949, episcopul Grigorie Leu era de părere că: „până după Paști se vor produce schimbări în țară și străinătate, care poate nu va mai fi nevoie de a preda inventarul” (Ibidem, f. 171) apud. <http://Historia.ro>

23. N. Hurjui, Episcopul Grigorie Leu. Omul și fapta (teză de doctorat susținută la Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea București), București, 1999, p. 249

24. L. Grigorescu, Politica de laicizare a slujitorilor Bisericii și a credincioșilor, în Analele Sighet, vol. VII, București, Fundația Academia Civică, 2000, p. 103

telor. Absolventii scolilor de pregătire a clerului pot intra în monahism la orice vârstă, dacă au satisfăcut serviciul militar. Alte persoane pot fi admise în monahism dacă au împlinit vârsta de 55 ani, bărbații, și de 50 de ani, femeile, dacă renunța la salariu sau la pensie de la stat, dacă nu sunt căsătorite și dacă nu au obligații deja stabilite pe baza Codului familiei. În cazurile când exercitarea cultului o reclama, Departamentul Cultelor va putea autoriza pe unii monahi să ocupe funcții bisericești și să primească salariul cuvenit." Luarea noilor hotărâri au îndoliat monahismul românesc: 92 de mănăstiri au fost desființate, închise ori folosite în scopuri sociale (în luna ianuarie funcționau 224 de mănăstiri ortodoxe, în luna octombrie mai funcționau doar 194, iar în luna martie 1960 mai funcționau doar 132); la rîndul lor, au fost "desființate" în jur de 4.700 de călugari și monahii (în luna ianuarie, mănăstirile numărau peste șase mii de viețuitori, iar în urma aplicării noului regulament, numărul acestora a scăzut la aproape o mie cinci sute). Mulți dintre monahii scoși din mănăstiri au fost arestați, obligați să se poarte precum mirenii, fiindu-le interzisă atât ținuta monahală, cât și obiceiurile monahale; cei condamnați la muncă silnică sau obligați să trăiască într-un domiciliu forțat. Călugării bătrâni, pentru neîndeplinirea condiției de "știință de carte", au fost și ei alungați din mănăstiri, întâmpinând mari greutăți. Odată alungați din mănăstiri, călugării care erau minori erau obligați să locuiască împreună cu familiile lor, iar cei majori erau îndemnați persuasiv să se căsătorească și să muncească în fabrici, spre "bunăstarea țării"²⁵. Această lovitură dată Bisericii este datorată în special faptului că după anul 1957 Securitatea și-a schimbat optica în

ceea ce privește Biserica, considerând-o un pericol în sine, o amenințare pentru regim în întreg ansamblul său și nu doar izolat așa cum o privea până acum. Schimbarea de optică a survenit datorită faptului că între timp Securitatea a aflat că Mișcarea Națională de Rezistență împotriva comunismului²⁶ și-a găsit sprijin material și moral la conducerea diferitelor mănăstiri, de cele mai multe ori cu acordul tacit al ierarhilor. În această perioadă este de a apreciat efortul Patriarhului Iustinian de a-i reintegra pe preoții care au fost eliberați din închisori.

Împotriva opiniei încetățenite că Biserica Ortodoxă Română s-a izolat de celelalte culte și a colaborat cu statul comunist pentru eliminarea altor culte, dosarele Securității păstrează în paginile lor mărturii despre anumite încercări de creare a unei mișcări comune a cultelor creștine îndreptată împotriva statului comunis, cercetările în acest sens devoalând până acum trei asemenea proiecte: 1. colaborarea dintre anumiți ierarhi ortodocși cu Mișcarea Ecumenică Internațională și Biserica Protestantă Norvegiană prin Pastorul Richard Wurmbrand; 2. cel propus de Visarion Puiu²⁷ și de legionarii rezidenți la Vatican²⁸; 3. proiectul Benedict Ghiuș de colaborare a ortodocșilor cu catolicii. Evident că niciunul dintre aceste proiecte nu s-a materializat, dar prezența lor ne dovedește deschiderea la găsirea unor soluții comune față de alte culte religioase a ierarhiei și clericilor din Biserica Ortodoxă Română. Deasemeni găsesc deosebit de oportun să laud aici abila diplomație de care a dat dovadă B.O.R în frunte cu Patriarhul Nicodim Munteanu, apoi cu Iustinian Marina, prin care a reușit să se apere în fața tendințelor de acaparare canonică a Bisericii Ruse, susținută de statul

25. Cf. <https://www.crestinortodox.ro/editoriale/decretul-410-anul-1959-125720.html>

26. Pentru mai multe detalii a se vedea : Radu Ciuceanu, Octavian Roske , Cristian Troncota, *Începuturile mișcării de rezistență în România: Vol. II, iunie-noiembrie 1946*, Institutul Național pentru studierea totalitarismului, București, 6445

27. Visarion Puiu a fost șeful Misiunii Ortodoxe Române în Transnistria, cu rangul de mitropolit de Odessa, în perioada 1 decembrie 1942 – 1 decembrie 1943 30. Șansa lui a fost că în luna august anul 1944 a fost trimis cu o delegație în Croația de către Patriarhie, pentru înscăunarea unui ierarh 31. Evenimentele de după 23 august i-au făcut imposibilă întoarcerea în țară. Acest lucru l-a salvat de condamnarea la moarte, de către Tribunalul Poporului din București prin sentința nr. 11 din 21 februarie 1946, pentru activitatea sa desfășurată în Transnistria, considerată ca o contribuție la dezastrul țării, infracțiune prevăzută de art. 2, lit. j și pedepsită de art. 3 din legea 312 din 1945 32. După mai multe peregrinări, el se stabilește la Lonato, lângă Brescia (Italia). Din documentele Securității rezultă că Visarion Puiu a fost implicat într-un proiect care relua o idee mai veche de secolul XIX și reiterată și în perioada interbelică, cea a trecerii întregului popor român la catolicism. Această idee pornea de la premisa latinității funciare a poporului român, care în consecință nu poate fi decât de religie catolică, spre deosebire de ortodoxie, care ar fi apanajul slavilor.

28. Este vorba despre :Alexandru Gregorian, fostul director al ziarului <<Sfarmă Piatră>>, apoi Vintilă Horia, poet , scriitor și fostul director al revistei <<Meșterul Manole>>, care a fost atașat de presă la consulatul român din Viena și care a devenit bibliotecar la Vatican

sovietic, în interesele sale politice, dar și din orgolii ale ierarhiei slave²⁹, reușind totodată să nu se izoleze de Occident.

Un alt moment critic din relația Biserică-stat în perioada comunistă îl reprezintă momentul resitematizării din epoca Ceaușescu când aproximativ 40.000 de construcții-locuințe, edificii administrative, monumente de artă și cultură, mănăstiri și biserici au dispărut sub lama buldozelor. Planul a început după cutremurul din 1977 și a dus la dispariția a 20 de Biserici și mănăstiri numai în București.

În demersul meu am încercat să relievez cele mai concludente date și evenimente, în primul rând pentru mine, dar și pentru cititor, din care să reiasă poziția Bisericii în relația cu statul, indiferent de multitudinea de forme politice pe care aceasta le-a îmbrăcat în decursul acestui secol scurs de la Marea Unire. În ceea ce privește strict relația cu statul comunist, aceasta a fost una antagonică încă de la început, bazele statului comunist fiind puse prin filosofia marxist-leninistă sau materialist științifică, care excludea din start orice formă de religie, statul comunist dorind a se folosi de Biserică în planul său de a-i acapara pe oameni fără a distruge prea-mult din paradigma socială cu care aceștia erau obișnuiți și din care nu lipsea Biserica. Așadar statul folosea Biserica doar ca o marionetă, își dorea o Biserică golită de orice fel de substanță pentru a o folosi în relația cu acei membri ai societății religioși. Însă sub aspectul unei minuni, Biserica a reușit să reziste și sub această dominație considerată demonică, astfel că după evenimentele din decembrie 1989, Biserica avea o administrație destul de bine articulată, un învățământ teologic bun și un cler bine-pregătit. Și din punct de vedere spiritual prigoana comunistă a dus la o întărire a credinței și a conștiinței creștine, mulți dintre cei ce au fost omorâți în lagărele comuniste fiind considerați astăzi sfinți martiri, fără ca Biserica să facă demersuri oficiale în acest sens. Asemeni tuturor conducerilor politice de după 1918 și chiar și cele de mai înainte, și regimul

comunist a dorit să subjuge Biserica și să o folosească în propriile interese. Biserica și-a îndeplinit vocația sa milenară, aceea de a propovădui Evanghelia lui Hristos în vederea mântuirii credincioșilor, neimplicându-se în viața socială fapt care a făcut-o să dăinuiască în istorie și să reziste inclusiv prigoanei comuniste.

În cadrul evenimentelor din Decembrie 1989, Biserica Ortodoxă a fost alături de poporul său. În seara zilei de 21 decembrie, câțiva clerici ortodocși, precum preotul Constantin Galeriu și călugărul Daniel Ciobotea (consilier patriarhal) și actualul Patriarh au fost lângă Hotelul Intercontinental. Patriarhul Teoctist Arăpașu, însoțit de mitropolitul Banatului – Nicolae Corneanu – a anunțat la „Televiziunea Română Liberă” (TVRL) adeziunea BOR la CFSN în seara zilei de 23 decembrie 1989.

Duminică, 24 decembrie, Sfântul Sinod dădea publicității mesajul de adeziune a BOR la Comunicatul Consiliului Frontului Salvării Naționale, solidarizându-se implicit «cu cauza libertății și democrației».

Biserica Ortodoxă și relația cu statul : 1990-prezent

La ședința extraordinară din 3-4 ianuarie 1990, Sfântul Sinod al BOR „denunță fosta dictatură și își reafirmă în mod liber și sincer, prin cuvânt și faptă atașamentul față de programul FSN de renaștere spirituală și de refacere a vieții sociale a țării”³⁰. În perioada primelor trei luni ale anului 1990 au fost aduse în fața opiniei publice numeroase critici în privința relațiilor dintre culte și stat, fiind vizată, mai ales, colaborarea BOR cu statul comunist. Zeci de intelectuali și gazetari au „atacat” ierarhia ortodoxă, reproșându-i servilismul față de dictatura comunistă și acuzându-o de colaboraționism (cu Securitatea, inclusiv) și de transformarea Bisericii într-un instrument de propagare a teoriilor ateiste. „Contestatari” au apărut chiar și printre clerici, în mediile apropiate

29. Se pare că se căuta desființarea Patriarhiei Române și dependența mitropoliilor românești de Patriarhia Rusă (cf. Cr. Păiușan, Politica Patriarhilor României și „colaboraționismul” cu organele statului, în *Analele Sighet*, vol. VII, p. 111-113) apud. <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/cateva-referinte-si-indicii-despre-biserica-ortodoxa-romana-si-securitatea-in-perioada-regimului-comunist>

30. *Vestitorul Ortodoxiei Românești*, nr. 2/1990

te Patriarhiei. Astfel, în ziua de 9 ianuarie 1990 lua ființă Grupul de Reflecție pentru Înnoirea Bisericii, din care făceau parte, printre alții, arhimandritul Bartolomeu V. Anania, protosinghelul conf. dr. Daniel Ciobotea (actualul patriarh), ieromonahul Iustin Marchiș, preoții Toader Crâșmariu, Dumitru Stăniloae și Constantin Galeriu, artiștii plastici Sorin Dumitrescu și Horia Bernea și teologul doctorand Teodor Baconsky. Acest grup își propunea „înnoirea vieții Bisericii Ortodoxe la toate nivelurile”³¹, printre altele, „să interpreteze și să evalueze corect dorința crescândă și manifestă a clerului și credincioșilor pentru schimbări și înnoiri în viața Bisericii”, precum și să inițieze și să determine un dialog cu actuala conducere bisericească pentru ca Biserica să poată ieși din impasul spiritual în care se afla³².

La 10 ianuarie 1990, a avut loc un prim dialog al Grupului cu «Prea Fericitul» Teoctist și cu mitropolii membri ai Sinodului Permanent, această din urmă instituție „exprimându-și interesul și aprecierea față de inițiativa și preocupările Grupului”, precum și „convingerea asupra necesității unor schimbări și înnoiri neîntârziate la toate nivelurile, inclusiv în cadrul ierarhiei”³³.

În această perioadă a existat și un episod destul de controversat în care la data de 18 Ianuarie 1990 în timpul unei ședințe a Sfântului Sinod, Preaferictul Părinte Teoctist și-a anunțat retragerea la pensie pe fond de boală. În această perioadă Biserica a fost condusă de o locotenentă alcătuită din din Mitropolii Ardealului – Antonie, Olteniei – Nestor și Banatului – Nicolae și din episcopii Timotei al Aradului și Roman Ialomițeanul. Această situație a durat până în 4 Aprilie a aceluiași an, când Patriarhul Teoctist a revenit în scaunul Patriarhal pe fondul unei înșănătoșiri și la insistențele Sfântului Sinod.

Încă de la bun început una dintre preocupările principale ale Bisericii au fost legată de problema învățământului, Biserica militând pentru introducerea orei de religie în școli fapt care a putut fi posibil doar prin inițierea unui proiect de

inițiativă legislativă pentru care Biserica a strâns 1,12 milioane de semnături, proiect validat de C.C.R. abia în anul 1997.

Biserica nu a rămas indiferentă nici la problema fraților români de peste Prut, la data de 19 Decembrie 1992, fiind reactivată Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei din Chișinău, la cererea expresă a unui mare număr de prelați și credincioși din aceste ținuturi, primul Mitropolit fiind Petru Păduraru, cel care inițiasse o relativ amplă mișcare de emancipare a bisericii ortodoxe basarabene față de Patriarhia de la Moscova încă din 1989, când era episcop de Bălți, fiind persecutat de mitropolitul filorus Vladimir, susținut de Biserica Ortodoxă Rusă și de autoritățile pro-moscovite de la Chișinău.

Din punct de vedere constituțional, atât în Constituția din 1991 cât și în cea din 2003, Bisericii Ortodoxe și nu numai îi este recunoscută autonomia (art. 29, aliniat 5), iar cea din 2006 plusază, recunoscând rolul benefic pe care aceasta îl joacă în societate. Prin art.7, aliniatele 1 și 2: „Statul Român recunoaște cultelor rolul spiritual, educațional, social – caritativ, cultural și de parteneri sociali, precum și statutul acestora de factori ai păcii sociale” (art. 7, alin. 1). Statul român recunoaște rolul important al Bisericii Ortodoxe și al celorlalte Biserici și Culte recunoscute, în istoria națională a României și în viața societății românești (art. 7, alin. 2).

După anul 2007 poate cel mai important aspect îl reprezintă intrarea Bisericii, pe piața asistenței sociale, fiind la ora actuală unul dintre cei mai mari filantropi din România. Un raport al Consiliului Național Bisericesc dat publicității în 14 Februarie 2018 arată că Biserica Ortodoxă Română a cheltuit 110.782.632 lei (peste 24 de milioane de euro, la cursul BNR 1 euro = 4,6572 lei) pentru acțiuni sociale și filantropice, beneficiari fiind 93.555 de persoane, din cele 779 de centre sociale ale Bisericii, 40 dintre acestea fiind instituții ce oferă servicii medicale și farmacie, după cum urmează: a) 34.691 copii din așezămintele sociale ale Bisericii, dar mai ales din

31. Negruț, Paul, Biserica și Statul. O interogație asupra modelului simfoniei bizantine, Oradea, Editura Institutului Biblic „Emanuel”, 2000.

32. Vestitorul Ortodoxiei Românești, nr. 2/1990

33. Ibidem

familii sărace și fără posibilități de întreținere, sau cu părinții aflați la muncă în alte țări; b) 5.918 persoane cu dizabilități, cu deficiențe de vorbire, vedere și auz, consumatori de droguri sau alte tipuri de dependențe, persoane infectate cu HIV/SIDA; c) 22.662 persoane vârstnice din așezămintele de protecție socială bisericești, din centrele sociale de tranzit și adăposturi de noapte, bătrâni singuri, nedeplasabili, abandonați de familie și care prezentau grave probleme de sănătate; d) 29.412 șomeri, adulți în dificultate, victime ale traficului de persoane, victime ale violenței familiale, deținuți eliberați, victime ale calamităților naturale; e) 872 persoane din alte categorii³⁴.

După 1990, ca de altfel și în perioada interbelică dar mai ales în comunism, Biserica Ortodoxă Română s-a lovit de o societate tot mai secularizată și de un indiferentism religios, pe fondul căutării unei identități și în încercarea de a avea un mesaj cât mai coerent și articulat. Astfel sondajele IMAS raportează o scădere drastică a încrederii populației în Biserica Ortodoxă Română, de la 90 de procente în anii 90 la 50 de procente în 2017, lucru explicabil și datorită prezenței noastre de aproape 11 ani în spațiul comunitar european, și a ralierii noastre la trendul european, acela în care Biserica reprezintă deja o instituție marginală.

De curând, în timp ce scriu acest articol societatea românească a trecut și încă trece printr-o mare tulburare socială ce a fost provocată de referendumul organizat pentru redefinirea căsătoriei, prin modificarea articolului 41 din Constituția României și anume folosirea termenilor de bărbat și femeie în locul teremenului de soți. Referendumul a fost organizat de Coaliția pentru Familie, Biserica implicându-se activ datorită temei dezbătute și anume căsătoria, respectiv familia. Acest referendum a scindat societatea românească, oricum destul de scindată politic și social. Referendumul despre care am amintit nu a trecut pragul prezenței minime necesare de 30 % și astfel nu a fost validat. Dezinteresul poporului față de această temă arată gradul de secularizare al societății românești. Această nereușită cred că ar trebui să reprezintă o lecție pentru

Biserica pentru ca pe viitor să nu se mai amestece în probleme sociale cu caracter politic. În calitatea mea de preot și de teolog personal nu cred că „forța” Bisericii stă doar în cele aproximativ 3.700.000 de persoane care au votat cu DA la acest referendum, ci că susținătorii ei se duc undeva la 50% din populație, mulți dintre cei care nu au votat nefiind potriviți Bisericii ci doar nu au fost informați corect, sau mai corect spus au fost dezinformați prin intermediul mass-media și a rețelelor de socializare.

Perspective pentru viitor.

Deși a trecut cu brio peste toate încercările istorice, ieșind destul de fortificată chiar și din întâlnirea sa cu comunismul, Biserica Ortodoxă Română, în calitatea sa instituțională se confruntă astăzi cu o puternică criză de identitate creindu-se o adevărată prăpastie între mesajul său și roadele sale la nivelul societății, o societate ce se numește creștină dar care este tot mai imorală. Mai mult ca niciodată, Biserica este poftită să-și găsească rolul în societatea de astăzi, în vremuri în care așa cum precizam deja, este tot mai împinsă de la „masa” societății, tot mai marginalizată, după model european. Ea trebuie să-și găsească rolul și să fie consecventă în desfășurarea lui. Ce va fi pe viitor? Greu de dat un răspuns coerent dacă te gândești că este foarte greu să anticipezi viitorul sau să faci predicții, pe baza cunoașterii de acum, mai ales că lumea în care trăim are o evoluție fulminantă și paradoxal, cu cât știința înaintază, cu atât viitorul este mai incert. Un lucru e cert, Biserica și-a găsit o nișă pe care poate merge și anume asistența socială, parte a mesajului evanghelic, dar fără a-și abandona rolul sacerdotal și sacrosant, care reprezintă însăși esența Bisericii. În fața dezvoltării galopante a societății, a științei și a tehnicii, Biserica nu trebuie să devină o piedică ci să folosească aceste date pentru a-l putea face și mai cunoscut pe Dumnezeu oamenilor. Pentru viitor, Creștinismul în general și B.O.R în special, ar putea deveni un veritabil apărător al omului, al persoanei mai exact, pentru că într-o lume în care populația crește exponențial cu dezvoltarea tehnologică

34. Informații preluate de la : <https://www.activenews.ro/stiri-social/>

grupul, sau mai corect spus interesul de grup, primează în fața interesului personal și al persoanei. Biserica îi poate ajuta pe oameni să-și găsească identitatea, într-o lume în care fiecare dintre noi devenim tot mai anonimi, și tot mai lipsiți de utilitate. Pentru a putea avea performanțe, Biserica v-a trebuie să realizeze o asanare a clerului, dar mai ales a învățământului teologic. Pentru următoarea perioadă, Biserica v-a putea utiliza o metodă deloc nouă, care a mai fost utilizată în trecutul de Sfântul Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei sau de către Mitropolitul Nicolae Bălan și anume acela de sprijina și de a crea elite românești, în toate domeniile posibile care să poată deveni o voce în societate și să actualizeze mai ușor semenilor lor învățătura Bisericii.

Dintr-o scrisoare deschisă adresată Preafericitului Părinte Daniel, de către Iosif Ton și care are rolul de a critica Biserica Ortodoxă Română se desprinde totuși o idee interesantă, despre un posibil rol al Bisericii Ortodoxe Române în revigorarea spirituală a Europei, idee pe care doresc să o citez: „În cercurile neoprotestante din România, circulă în ultimii zece ani mai multe profeții potrivit cărora în țara noastră se va produce o mare trezire spirituală, care de la noi se va răspândi în Europa de apus și va produce o reîntoarcere la Dumnezeu a popoarelor atât de secularizate și înstrăinate de Dumnezeu din țările apusene.

Cunoscând bine forța de care dispun aceste culte, care numără doar în jur de cinci sute de mii de oameni, m-am întrebat dacă există în ele potențialul unei acțiuni atât de gigantice care să producă o renaștere spirituală a Apusului. Apoi mi-a venit gândul: Dar dacă Dumnezeu vrea ca Biserica Ortodoxă Română să fie instrumentul convertirii popoarelor pierdute ale Europei apusene?!”³⁵ Deși destul de banală, această profeție

neo-protestantă nu ar fi imposibil de împlinit dacă ne gândim la cât de bine este reprezentat poporul român și Biserica Ortodoxă Română în spațiul european- occidental. Mai mult decât atât, Teologia iubirii promovată de către Părintele Dumitru Stăniloae, a avut un mare succes în cercurile protestante ale Occidentului, cercuri care de altfel i-au și promovat învățătura teologică ortodoxă, traducându-o în franceză, engleză și germană. De asemenea, Prefericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii noastre și discipol al Părintelui Stăniloae, are un cuvânt greu de spus în ortodoxia mondială, afirmându-se în cadrul Sinodului Pan-ortodox din Creta din anul 2016. Toate aceste premize pot conduce la creionarea unui rol important al Bisericii Ortodoxe Române în spiritualitatea europeană și nu numai.

Articolul de față nu se dorește și nu are pretenția de a fi consemnat toate faptele istorice, fapt și imposibil de altfel pentru un articol, iar dintre cele redată, pe care le-am considerat a fi relevante am dorit să reiasă relația Bisericii Ortodoxe cu statul în momentele-cheie ale istoriei ultimului secol. Rolul istoriei acestui secol este acela de analiza șirul evenimentelor care ne-au condus aici, și să ne dăm seama de modul în care s-au cristalizat gândurile și visurile neamului nostru, dându-ne posibilitatea nouă, celor de azi de a gândi și visa diferit.

35. text preluat de la : Iosifton.ro/blog/scrisoare-deschisa-adresata-preafericitului-daniel-patriarhul-bisericii-ortodoxe-romane_2017_04_05_blog

„POPOARELE CARE NU SUNT BINE CONDUSE PIER ÎNCET”

**Prof. Univ. Dr. Ioan-Aurel POP,
Președintele Academiei Române**

Profesorul Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, este un cărturar român care-și iubește țara, conștient de tarele acesteia, dar mai ales de valorile ei. Este românul care vorbește cu durere despre trădările și vânzările la care am fost și suntem supuși, care înțelege perfect profunzimile și potențialul extraordinar al neamului românesc.

El face o radiografie extrem de precisă a situației națiunii române, la o sută de ani de la Marea Unire. Nu mai suntem uniți între noi pentru că nu ne mai iubim și nu mai avem încredere în neamul nostru, și asta nu numai din pricina globalizării induse de noile tehnologii mediatice, ci mai ales din pricină că, atât din afară, cât și din interior, s-a luptat ca noi să devenim „un aluat moale”, ușor de modelat de cei ce ar vrea ca românii să piară de pe acest pământ.

Domnia sa este cat se poate de transant atunci cand spune :

Aparent, Centenarul ne găsește bine, pentru că existăm într-o țară aproape la fel de întinsă ca Marea Britanie; pentru că suntem membri ai UE și NATO, adică facem parte din clubul selecțiilor și nu din „blocul comunist”, cum se întâmpla acum trei decenii; pentru că trăim, respirăm, călătorim (cel puțin o parte dintre noi), în vreme ce alte neamuri au dispărut din lume, s-au topit în alte popoare etc. Înaintașii de acum 100 de ani și de mai înainte au trăit o apoteoză a unirii, au avut o obsesie a unirii și au avut conștiința că făuresc o Românie nouă pentru eternitate. Noi ne-am cam blazat și credem că toate ni se cuvin fără eforturi mari.

Românii, din care ne tragem, cel puțin în parte, aveau o vorbă: Nihil homini natura sine magno labore dat, adică „Natura nu dă nimic omului fără

ră mare stăruință”.

O țară și o națiune nu se fac o dată pentru totdeauna, ci se construiesc și se primenesc mereu. Poate că suntem mai uniți decât acum un secol, dar adesea doar prin declarații bombastice, uitând de unirea cotidiană, de binele zilnic pe care se cuvine să-l facem în numele unirii, de credință, de adevăr și de dreptate.

Mulți dintre noi, în loc să facem binele aici, la noi, prin profesionalism, prin zbateri continue, prin luptă, ne ducem pe alte meridiane și ne punem experiența în slujba altor „uniri” și a altor „patrii”.

În concluzie, Centenarul nu ne găsește așezați și mulțumiți și nici țara nu o găsește întreagă, așa cum au făcut-o liderii luminați în 1918...

„Identitatea popoarelor – o realitate foarte puternică astăzi”

De mii de ani trăiesc oameni la Dunăre și la Carpați, pe Olt și pe Mureș, pe Siret și pe Nistru, și asemenea oameni, chiar dacă s-au perindat mereu, nu au lăsat vreodată acest pământ nelocuit și nechivernisit.

De peste o mie de ani, românii s-au aflat, alături de alții, între truditorii gliei de pe aceste locuri. Nu este de prisos să le cunoaștem originile, taina limbii vorbite, credințele, dorurile și jalea, nuntirile și prohodurile, trecerile și petrecerile.

Așa, vom înțelege mai bine, poate, de ce „lacul codrilor albastru” este încărcat de „nuferi galbeni”, sau cum au reușit arhitecții de la 1500 să facă minunea de Mănăstire a Argeșului, înveșnicită, în credința populară, prin sacrificiul Anei și al Meșterului Manole, sau cum ajunge un om matur ca Ion al Glanetașului să se închine și să sărute pământul reavăn, descoperindu-se ca la rugăciunea de dinaintea icoanei.

Gesturi similare fac toți oamenii, de oriunde și de oricând, dar aura care le însoțește pe cele mai sus evocate se arată numai la acest popor și numai pe acest pământ, semn că românii și România au un fel al lor de a fi. Secolul trecut de la Marea Unire este un bun prilej de a-i face și pe alții – prieteni, neprieteni sau indiferenți – să ne vadă, să ne cunoască și să ne înțeleagă, cu identitatea noastră de români.

Simplu spus, identitatea românească este felul de a te simți român, iar această simțire vine prin limbă, credință, origine, nume, tradiție, obicei, strai, pământ și cer etc. Avem nevoie de identitate națională ca să nu fim ai nimănui.

La unele popoare, naționalitatea se confundă cu cetățenia și nu te poți bucura de nimic pe lumea asta dacă nu ai identitate națională.

Toate popoarele se raportează la identitatea lor, iar unele o fac chiar în mod ostentativ, atrăgându-ți atenția că ele există, că au un mesaj de dat lumii, că nu se lasă în voia sorții. Americanii se laudă de multe ori că ei sunt universalști și nu naționaliști. Este însă de ajuns să vezi anumite manifestări ale vieții cotidiene și să te convingi de contrariu.

Astfel, circulă lozinci de genul Buy only American! („Cumpără numai ceea ce este american”), la școală se vorbește zilnic despre „părinții patriei”, toate sărbătorile sunt americane, de la Columbus Day până la Thanksgiving etc. Polonezii se caracterizează prin Biserică și prin Chopin, sârbii prin sacrificiul de la Kossovopolje (1389), italienii prin Risorgimento etc.

Am întâlnit mereu intelectuali străini care să vorbească despre identitatea proprie, care să critice „naționalismul” altora, dar nu am întâlnit niciodată polonezi, unguri, americani, francezi

ori germani care să se critice pe sine în felul în care o fac românii. În rest, identitatea popoarelor este o realitate foarte puternică astăzi, chiar și atunci când acest lucru este negat sau nu este recunoscut pe față.

„A respinge țara înseamnă a te respinge pe tine”

„Satul global”, despre care scria McLuhan, ne-a apropiat, dar ne-a și îndepărtat unii de alții în același timp. Suntem mai vecini și mai străini concomitent, mai aproape și mai departe... Ne ducem să ne vedem rudele și prietenii în Australia sau în America, dar nu ne vedem cu vecinii de scară și nu vorbim cu colegii de grupă. Sau vorbim – dar pe net, prin Facebook! Românii sunt și ei prinși în acest vârtej.

Generația mea, care a prins și alte vremuri, încearcă să redeștepte anumite cutume, anumite valori ale tradiției, dar se lovește uneori de un zid dur. Dacă, de exemplu, încerc să le explic adolescenților, tinerilor, taina muncii tăcute la câmp, la seceră și la coasă, a țăranilor de odinioară, horele din sat, doina și jalea, nuntitul și prohoditul etc. îmi dau seama că ei nu au cum să înțeleagă toate astea. Motivele sunt legate, firește, de globalizare, de accelerarea ritmului Planetei, de modernizare.

Sunt însă și motive mai profunde. Generația mea, chiar dacă nu a fost toată rurală, a avut șansa să mai miroasă pământul reavăn, să simtă fânul proaspăt cosit, să vadă curgând sudoarea muncii fizice, sub soare dogoritor ori sub vânt și viscol.

În plus, a mai avut o șansă, anume aceea de a se împărtăși din toată experiența universală prin lecturi solide și prin dascăli de excepție, dăruți școlii și națiunii. Azi toate acestea s-au pierdut. Zestrea omenirii zace în cărți, pe care nu le mai citește nimeni. Necazul este că nu se citesc integral nici e-book-urile sau cărțile electronice. Prin urmare, dacă nu luăm măsuri, riscăm să devenim toți otova, cu mințile odihnite și goale, instrumente bune de manipulat de către forțe malefice, care stăpânesc comunicarea și care au puterea să ne îndrepte pe calea dorită de ele.

Din păcate, întâlnim foarte des un sentiment de respingere față de țară, mai ales atunci când vorbim de civilizație. Este justificat acest sentiment? Sentimentul despre care vorbiți este rezultatul aceluiași manipulari. Legarea solidă de țară, sentimentul apartenenței la familie, la comunitate, la națiune și la credința oamenilor țării este primordios pentru globaliști, pentru că îi face pe oameni profunzi, critici, circumspecți, fideli. Românii sunt un popor deschis și primitiv și s-au lăsat ușor antrenați în acest proces dirijat, de „deschidere” fără limite.

Pe de altă parte, noi am trecut prin mai bine de patru decenii de comunism, care a fost demonizat pe bună dreptate și care ne-a făcut să ne simțim vinovați, înjosiți, victime etc. Nu-i vorbă, nici în trecut nu am dus-o foarte bine, aici, ca „enclavă latină la porțile Orientului”, bântuită de inamici, jefuită de regate și imperii orgolioase, ciuntită mereu de oameni și teritorii. Țara nu a prea fost a noastră, pentru că ne-o luaseră alții demult și ne-am refăcut-o cu greu. Pentru că nu

am fost în rând cu marile puteri și nici nu am gustat din sentimentul elitei, ne-am lăsat ușor amăgiți și ne-am dezgustat de noi înșine. A respinge țara înseamnă a te respinge pe tine, pentru că ce este țara fără oameni, fără români?

Or, noi nu găsim nimic mai bun să facem decât să hulim România așa de mult cum nici un inamic străin nu reușește! Firește, ne apucă uneori remușcările și dorul, ne ceartă parcă părinții și bunicii deveniți țărână, ne muștră icoanele din „casa dinainte” sau de pe tâmpla bisericii, dar ne „revenim” repede și nu facem nimic ca să îndreptăm situația.

Dimpotrivă, în loc să ne purtăm crucea și să spunem străinilor cine suntem și de ce vorbim românește, de ce credem în Dumnezeu colindând și de ce mai strângem fânul doinind, ne declarăm altceva decât români și trecem mai departe. Sunt neamuri mult mai oropsite și mai umilite de soartă decât al nostru, dar nu-și declină identitatea, originea, tradiția.

Defetismul poporului, mai rușinos decât neputința conducătorilor

Dr. Adrian SEVERIN

Aberațiile comisarului Timmermans nu fac decât să confirme corectitudinea măsurilor luate la București pentru asanarea justiției și apărarea ordinii constituționale.

De-a lungul anilor, hegemonii euro-atlantici au creat în România structuri de putere subterane care au parazitat și au paralizat statul național român. Este firesc deci, ca atunci când sistemul imunitar al României reacționează și produce anticorpi, paraziții să urle și să se zvârcolească. După cum este normal ca în zvârcolirea lor să ne sporească pentru o vreme suferința.

Dacă medicația ne mărește febra, acesta este un semn bun. Organismul răspunde la tratament. Consecința logică este continuarea tratamentului, iar nu abandonarea lui.

Reacția multor români față de aceste fenomene, față de răspunsul virulent al străinătății la puseurile de suveranitate ale conducătorilor României, este însă, deconcertantă. „Dezastru!” – strigă aceștia. UE s-a supărat pe noi! Ambasadorul american ne-a bătut obrazul! Adio Schengen! Adio Euro! Adio baze americane! Adio parteneriat strategic! Adio fonduri europene! Vom rămâne cu MCV-ul! Vom pierde dreptul de vot în Consiliul UE!

Bătălia nici nu a început bine și noi deja acceptăm înfrângerea.

MCV nu mai există legal din 2010. El trebuie denunțat și punct. Dacă nu le place să ne dea în judecată.

Refuzul admiterii în Schengen este un abuz. Să îi dăm în judecată.

Pentru zona Euro suntem încă nepregătiți. Până vom fi gata vom avea o altă Comisie și poate un alt Tratat.

Parteneriatul se bazează pe coincidența sau complementaritatea obiectivelor strategice. În

lipsa acestora, independent de dorința noastră, nu avem parteneriat. Cel mult, protectorat.

UE este sau ar trebui să fie o federație de state naționale. UE suntem chiar noi; sau, cel puțin, și noi. Dacă nu este așa și sunt doar „ei”, „ceilalți”, înseamnă că nu mai avem de ce rămâne acolo, că nu mai avem nevoie de UE. Căci doar nu ne-om aștepta ca „ei” să muncească pentru noi.

„Ceilalți” au interesele lor. Noi le avem pe ale noastre. Dacă aceste interese nu sunt comune sau congruente, și dacă, de aceea sau din orice alte motive, nu le putem gestiona în comun, nu există nici un motiv să stăm împreună. Căci, în asemenea condiții „împreună” înseamnă „dedesubt”.

Chiar nu vedem că obiectivul protagoniștilor profitori ai actualei Europe germane este o UE cu mai multe viteze în care România trebuie să aibă un regim de colonie? Chiar nu înțelegem că așa zisul „stat paralel” din România a fost creat sau adoptat pentru a fi de fapt singura putere exercitată pe teritoriul românesc; fie lăsând statul suveran oficial să existe doar ca butaforie, fie eliminându-l cu totul?

Teoreticienii dreptului ne spun că pe un teritoriu nu pot funcționa în paralel două state, tot așa cum două săbii nu pot intra în aceeași teacă. Așa este.

Nici în România lucrurile nu stau altfel. Româ-

nia este un singur stat. Anume un stat capturat de o putere ocultă controlată din străinătate. Respectiva putere strânge ceas de ceas, zi de zi și an de an, lațul în jurul gâtului națiunii până la aducerea ei în imposibilitate de a mai reacționa.

Orice încercare a guvernului român de a evada, de a ieși din această situație, declanșează măsuri de retorsiune. Iar noi, atunci când simțim lațul strângându-se, în loc să ne zbatem mai tare și să îl lovim pe cel care ne sugrumă, preferăm capitularea, în speranța că agresorul ne va cruța.

„Capul ce se pleacă sabia nu-l taie.” Poate, deși nu este sigur. Cert este doar un lucru: „cu umilință jugu-l încovoie”.

Acceptăm să fim colonie ca să scăpăm de MCV????!!

Acceptăm să fim colonie ca să putem călători fără pașaport în imperiu????!!

Moneda unică Euro este sabie pentru statele dominante și jug pentru cele dominate. A intra în zona Euro cu statut de colonie înseamnă a renunța la capacitatea de a te apăra în fața hegemoniei economice a protagoniștilor UE prin folosirea cursului valutar al monedei naționale. Nu putem avea o uniune monetară fără o uniune economică, iar uniunea economică între metropolă și colonie este imposibilă. Colonia dă ieftin țigete și cumpără scump benzină. Dă ieftin lemn și cumpără scump mobilă. Dă ieftin carne și cumpără scump cârnați. Dă ieftin grâu și cumpără scump pâine etc. Aceasta nu este uniune, ci expansiune.

La ce servesc concentrările de forțe militare străine pe teritoriul unei colonii? Ele apără metropola, iar nu colonia. Aceasta este doar câmp de luptă. Colonia are stăpâni iar nu aliați.

Să nu confundăm, deci, o federație de state națiune cu un imperiu, o democrație transnațională cu o oligarhie globalistă și parteneriatul cu vasalitatea.

Despre ce vorbim atunci? După 1990 România și-a definit interesele naționale în context european și euro-atlantic. Prin urmare, când își apără interesele naționale România apără și interesele europene. Când se bate cu eurobirocrații, nu se

bate cu Statele Unite ale Europei, ci cu Sfântul Imperiu Roman de origine germană.

În orice caz, Guvernul român este în primul rând obligat să apere interesele românilor și abia apoi pe cele ale Europei. Iar poporul român are în primul rând obligația de a se lupta pentru libertatea, demnitatea și prosperitatea sa. Mai ales atunci când alții i le pun în pericol.

Mai bine ne batem, deci, decât să ne văicărim. Chiar dacă vom pierde câteva bătălii, nu vom pierde războiul, căci, spre deosebire de cei cu care ne confruntăm, pe lângă sabie, poate mai slabă, noi avem de partea noastră și dreptatea. Iar sabia unită cu dreptatea fac un cuplu de neînvin.

Și chiar de vom pierde războiul, ne vom păstra cel puțin onoarea. Din ea va răsări din nou norocul nostru, al tuturor românilor.

Iată mesajul pe care trebuie să îl dăm astăzi conducătorilor români. Nevolnicia liderilor este mai puțin nocivă decât defetismul poporului. Timiditatea lor este mai puțin periculoasă decât lașitatea mulțimii. Slăbiciunea lor mai puțin lipsită de speranță decât înclinația către capitulare a masei.

România nu este o țară care se poate păstra fără luptă. Ne-a confirmat-o astăzi cea de la care cei mai mulți se așteptau cel mai puțin: premierul Viorica Dăncilă.

În loc de concluzii - speranțe: la poarta ... închisă a furtunilor...

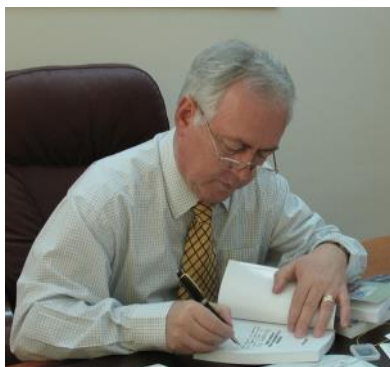
*Moto: "Lumina se aprinde pentru cei care văd, nu pentru orbi".
Mihai Eminescu – poet român*

Corneliu PIVARIU

Titlul este inspirat din cel al unei cărți publicate de un scriitor român mai puțin cunoscut, Eusebiu Camilar – Poarta furtunilor, apărută în anul 1957, în care autorul prezenta episoade din istoria României, aflată secole de-a rândul, la confluența intereselor unor mari imperii: rus, turc, austro-ungar. Imperiile au dispărut în forma în care au existat în epoca feudală sau la începutul capitalismului, dar interese geopolitice divergente au continuat să se manifeste în zona României până în prezent și vor continua să existe și în viitorul previzibil.

Am cântărit timp îndelungat dacă să public sau nu aceste rânduri având în vedere, mai ales, articolele semnate în acest număr de mari personalități ale vieții contemporane din România. Faptul că, premergător împlinirii și aniversării unui secol de la făurirea Marii Uniri am fost prezent în viața activă a României vreme de circa 50 de ani, iar în această perioadă am cunoscut și am avut șansa unor dialoguri cu mari personalități interne și internaționale, m-a îndemnat să cred că am îndatorirea morală și cetățenească de a spune, pentru cei care vor dori să citească și altcumva decât după paradigmele șablonarde, câteva opinii la această mare aniversare identitară și națională a Neamului Românesc.

Marea Unire de la 1918 a fost un "moment astral" pentru România, înfăptuit de mari oameni politici români vizionari și patrioți, cu sprijin internațional, dar și, înainte de toate, cu jertfele de sânge a sute de mii de ostași români, anonimi în sacrificiul lor, dar eminenți prin sacrificiul vieții lor pusă pe altarul nemuririi ca neam. A fost un obiectiv strict național și neîndreptat împotriva cuiva din marea familie a națiunilor lumii.

În fapt România a plătit cu sânge, poate mai mult decât alte națiuni, realizările sale de unitate și independență, dar și greșelile strategice ale clasei politice din diferitele perioade istorice ale celor 100 de ani.

După 1918, două momente esențiale au marcat în mod dramatic istoria modernă a României: al

Doilea Război Mondial (în care România a pierdut circa 800 de mii de oameni, militari și civili), pentru ca încheierea acestui flagel universal să marcheze prăbușirea în arcul de influență al URSS de atunci (cu acceptul - trebuie spus și reiterat - al celorlalți aliați ai Moscovei din timpul războiului) – și orientarea politică socialistă. Al doilea moment îl reprezintă evenimentele din decembrie 1989 – când, pe fondul eliminării de la putere a lui Nicolae Ceaușescu și a Partidului Comunist, s-a revenit la orientarea spre o societate democratică și economie de piață, într-o perioadă de tranziție pe care și spiritele eroilor morți și aspirațiile celor rămași să edifice și-ar fi dorit-o imediată dar care s-a dovedit a fi mai lungă decât am fi dorit. Cele mai mari realizări ale perioadei post-decembriste, de aproape 30 de ani, le reprezintă aderarea la NATO (29 martie 2004) și Uniunea Europeană (1 ianuarie 2007).

În cei circa 50 de ani de dictatură comunistă și-au mai pierdut viața alte câteva sute de mii de români (numărul exact este greu cuantificabil), mare parte a elitei intelectuale, generali, oameni politici de valoare, care nu au putut supraviețui unui regim de teroare instituit în 44 de penitenciare, 72 lagăre de muncă forțată, 63 de centre de deportare și domiciliu obligatorii, 10 azile psihiatrice cu caracter politic. Ne putem întreba, cu ce a fost mai înfiorător Gulagul lui Soljenițan decât gulagurile istoriei din perioada comunistă a unui spațiu numit România.

După Al Doilea Război Mondial, România nu a

mai putut reveni la forma teritorială consacrată de Marea Unire, mai mult, conducerea de la Kremlin a avut grijă ca, prin trasarea arbitrară a frontierelor (iar în 1952 prin impunerea creării Regiunii Autonome Maghiare, care în 1960 și-a schimbat denumirea în Mureș Autonomă Maghiară, desființată abia în 1968 prin realizarea împărțirii teritorial administrative în județe) să lase mai multe posibilități de folosire a unor eventuale nemulțumiri și aspirații ale vecinilor și minorităților – mai ales a celei maghiare, pentru a-și realiza obiectivele politice în România și în zonă.

În perioada socialistă remarcăm două momente importante: cel al retragerii trupelor sovietice (iunie-iulie 1958), în timp ce în celelalte țări socialiste acestea au mai rămas până în 1990; momentul august 1968 – invazia Cehoslovaciei, la care România este singura țară socialistă care nu a participat, urmată de o politică de independență față de Moscova, de dezvoltarea relațiilor cu țările occidentale democratice și dezvoltare economică extensivă (cu **mari** sacrificii și privațiuni pentru populație) promovată de Nicolae Ceaușescu.

După evenimentele din decembrie 1989, când unele forțe externe au urmărit inclusiv dezmembrarea României - ceea ce s-a reușit apoi cu fosta Iugoslavie și Cehoslovacia - am trecut prin evenimentele din martie 1990 de la Târgu Mureș, o altă încercare de rupere a Transilvaniei și manipulare prin o parte a mediei internaționale a realității acelor evenimente. În fapt o caracteristică a ultimilor aproape 30 de ani o constituie acțiunea conaționalilor noștri de etnie maghiară pentru a obține autonomia teritorială pe criterii et-

nice, sprijinită aproape permanent de Budapesta, deși conform aprecierilor de la Bruxelles, drepturile de care se bucură minoritatea maghiară în România **le** exced **pe** cele practicate în statele europene, ba, chiar mai mult, cetățenii de etnie română din zonele cu populație preponderent maghiară suferă numeroase discriminări. În condițiile când Ungaria acționează și pregătește în continuare acțiuni pentru condamnarea Tratatului de la Trianon, la Cluj Napoca a fost semnată, la 12 octombrie 2018, o declarație trădătoare în favoarea "autonomiei culturale și teritoriale" a ungarilor din România, iar acțiunile pentru dezmembrarea României, mai ales prin crearea unei Transilvanii independente vor continua, când în Uniunea Europeană opțiunile separatiste câștigă teren, iar Bruxellesul nu este capabil să-și articuleze o conducere reală a Uniunii.

Evoluția clasei politice românești după 1989 a fost mult influențată de trecutul socialist, apoi de evoluțiile politice din Europa și SUA. Cred că ar fi greșit să nu menționăm și influența pe care Moscova încă o are în România și care se manifestă cu persuasiune în multe domenii ale vieții politico-economice și sociale. Din păcate cei mai mulți intelectuali de valoare au evitat și evită în continuare să se implice direct în viața politică, ceea ce a dus la o clasă politică care, în general, nu este în măsură să răspundă la așteptările și evoluțiile dorite de populație. Exemplul elocvent îl constituie cei patru președinți care nu s-au ridicat deasupra vremurilor, fiecare din alte motive: primul - ca urmare a educației socialist-comuniste primite mai ales la Moscova; al doilea - un profesor universitar, cu puțină experiență politică și care s-a declarat învins de fosta secu-

ritate; al treilea - tributar formațiunii sale de ofițer de marină comercială de cursă lungă, dar cu un instinct politic care l-a menținut la putere două mandate și care a știut să manevreze pe plan extern pentru a obține susținerea sa; al patrulea – un primar de oraș de provincie, fără experiență în marea politică.

Desigur, în România, stat semi-prezidențial, președintele nu are atribuții decizionale de primă importanță, mai ales în domeniul economic, nu poate demite premierul și nici dizolva parlamentul (decât în anumite condiții), tocmai pentru a se crea un echilibru al puterilor în stat și a se evita apariția unei noi dictaturi. Dar aceasta nu înseamnă că președintele nu poate fi un factor de coagulare a aspirațiilor poporului și să creeze în rândul clasei politice un consens pentru dezvoltarea viitoare durabilă a României. Ori, tocmai un astfel de proiect nu se găsește în momentul de față.

Echilibrul puterilor în stat este afectat de lupta dintre cele patru puteri, în condițiile când există numeroase cazuri când puterea magistraților (judecători și procurori – aceștia din urmă fiind incluși în rândul magistraților după un model care nu se prea regăsește în alte țări din Uniunea Europeană) este folosită de forțe și interese care nu sunt benefice statului român în realizarea scopurilor specifice, uneori sub pretextul combaterii corupției (cu preponderență a celei autohtone, fără a se atinge de marii corporatiști). Cei câteva mii de judecători și procurori beneficiază de un statut aparte în societate, ca urmare a importanței muncii lor, dispun de o putere de care cred că mulți încă nu realizează că o au. Abia în 2018 a apărut o lege a responsabilității magistraților, în condițiile când condamnările României la CEDO (Curtea Europeană a Drepturilor Omului) o situează pe primul loc la număr de condamnări pe cap de locuitor sau pe locul trei după Turcia și Rusia (cu populații mult mai mari). Mult trâmbițatul Mecanism de Cooperare și Verificare (MCV) pe justiție instituit de UE a fost folosit mai mult ca un instrument politic al Bruxelles-ului (sau de unele țări) împotriva României și nu pentru scopul declarat inițial.

Cetățeanul nu este în continuare suficient de

respectat iar statul, în loc să fie servitorul cetățeanului, are încă mentalitatea și se consideră deasupra acestuia.

Situația actuală din România ni se datorează în primul rând nouă: unii dintre noi am rămas ancorați **cu o acribie păgubitoare** în reflexul fanariot al “plângerii la Înalta Poartă”, care apoi a fost înlocuită cu plecaciunea obsecvioasă la porțile Moscovei, Bruxellesului, Washingtonului sau **ale altor** mari capitale europene. Pădurea nu ar fi putut fi tăiată dacă toporul nu **ar fi avut** coadă cioplită din chiar lemnul pădurii, spune un proverb, ori noi încă mai avem, din păcate, suficienți trădători, unii în poziții destul de importante, inclusiv în străinătate, de care magistrații încă nu au curajul să se ocupe.

După 1990, nemulțumiți de situația generală din țară și căutând o viață mai bună, peste 4 milioane de români au plecat în UE, SUA, Canada și alte țări, imensa majoritate a acestora fiind medici, profesori, ingineri, cercetători, tehnicieni și muncitori cu înaltă calificare. Este cel mai mare exod contemporan de populație dintr-o țară după cel provocat de războiul civil din Siria. Nici pericolul acestei situații nu a fost corect interpretat de clasa politică. Ce să mai vorbim de măsuri efective care să combată slăbirea ființei naționale a poporului?

Situația educației este mai mult decât îngrijorătoare. Am avut 24 de miniștri ai educației în 28 de ani, marea majoritate a acestora preocupați fiecare să schimbe legea educației. Conform unor date publice, 42% din elevii până la vârsta de 15 ani sunt analfabeți funcționali. Relativ recenta măsură de a acorda 6% din PIB pentru educație() trebuie urmată de măsuri hotărâte pentru ca educația să devină practic o mare prioritate națională.

România - o țară care are capacitatea de a asigura ușor alimentația pentru o populație de 90 milioane de locuitori a importat în primele 10 luni ale anului 2018 produse alimentare din UE în valoare de 5 miliarde de Euro.

Situația dezvoltării infrastructurii, rutieră, feroviară, energetică este deplorabilă. În cei aproape 30 de ani de la căderea comunismului nu am fost în stare să construim o autostradă care să

traverseze munții Carpați, țara noastră fiind co-dasă în Europa Centrală și de Est cu numai 783 Km de autostradă. România are același număr de kilometri – aproximativ 11.000 de cale ferată, ca acum 100 de ani (în 1898 aveam 24.000 kilometri), iar viteza medie de circulație pentru trenurile de călători este de 45 Km pe oră. În schimb stăm bine la viteza Internetului, unde ne aflăm pe locul cinci în lume.

Perioada de după 1989 este caracterizată din punct de vedere economic prin preluarea de către capitalul străin a resurselor subsolului, utilităților publice și a băncilor, capitalul românesc nefiind sprijinit pentru a face față acestei situații. Într-un articol publicat recent se menționează că un studiu Ernst&Young, analizând preluările (prin fuziuni și achiziții) ce au avut loc în economiile din fostele țări socialiste și clasificându-le în trei mari categorii, preluări de către capitalul străin, preluări în care și cumpărătorul și vânzătorul sunt autohtoni, și preluări în afară, constată că România este pe primul loc la preluările de către capitalul străin în totalul preluărilor, 67% și de departe pe ultimul loc la preluările în afară, 3%. Nici o țară din regiune nu înregistrează o astfel de discrepanță, de peste 22 de ori, între

ceea ce capitalul autohton a cedat, pe propriile piețe, capitalului străin și ceea ce a reușit să preia capitalului străin pe piețele sale. Capitalul străin externalizează către țările de origine profituri înainte de fiscalizare, de cel puțin 35-40 miliarde Euro pe an.

Cam acesta este, foarte pe scurt, bilanțul real al României la aniversarea a 100 de ani de la Marea Unire. Ne putem mândri cu realizările trecutului, dar, în același timp trebuie să fim conștienți de problemele prezente și să gândim pentru viitor cu soluții adaptate la situația actuală și de perspectivă.

Situația internațională actuală este complexă și au loc schimbări importante în ordinea internațională, în care, măcinată de mărunte dispute interne, România este aproape inexistentă. Ni-meni, în afara noastră nu va acționa pentru binele nostru, decât strict în limita intereselor specifice. Acea poartă a furtunilor din Evul mediu trebuie închisă și creată o oază de stabilitate și prosperitate care să atragă investitori. România poate avea viitorul care-l merită, dacă își dorește și acționează în acest scop. Probabil vor mai fi necesari încă 30-40 de ani pentru aceasta.

© Miruna Cotrău

Ansamblul monumental "Calea Eroilor" de la Târgu Jiu

Coloana fără sfârșit (Coloana sacrificiului infinit)

Aleea scaunelor și Masa tăcerii (Masa apostolilor neamului)

www.nedelsiu.ro

Poarta Sărutului (Monumentul Întregirii Neamului)

© Miruna Cotraș

Marea Unire 1918 România Mare -**Acte și Documente****Autor: Vasile PUȘCAȘ****Editura: Studia - 2018**

Vasile Pușcaș (64 de ani) a fost, în perioada 2000- 2004, Negociator-șef al României în relația cu UE, sub coordonarea sa încheindu-se, în decembrie 2004, toate capitolele de negociere a procesului de aderare la UE. Pe baza rezultatelor obținute de echipa lui Vasile Pușcaș, România a devenit în 1 ianuarie 2007, stat membru al Uniunii Europene. În urma negocierilor, România a obținut cele mai multe perioade de tranziție (50) pentru pregătirea aderării, comparativ cu toate celelalte state candidate din valul al cincilea de extindere. Polonia a obținut 48 de perioade de tranziție, Malta – 47, iar Ungaria – 35. De asemenea, s-a obținut o finanțare în primii doi ani de la aderare de 500 de euro per capita, în timp ce Polonia a obținut 480 euro per capita.

În perioada 1992-1994, Vasile Pușcaș a negociat re acordarea Clauzei Națiunii celei mai Favorizate de către SUA, un privilegiu comercial pentru România, într-o perioadă delicată din punct de vedere politic. Absolvent al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca în 1979 cu specializarea „Istorie și Științe Sociale”, Vasile Pușcaș a urmat toate treptele carierei academice de la asistent la profesor (1995). El este „ad personam Jean Monnet Chair”, titlatură acordată de Comisia Europeană și rezervată unui număr restrâns de profesori și cercetători cu înaltă calificare în Studii de Integrare Europeană. Pușcaș a inaugurat, în februarie 1990, în România cursurile de integrare europeană, devenite astăzi disciplină obligatorie în toate facultățile cu profil istorie, relații internaționale, studii europene. A pus bazele școlii de științe politice din Cluj, pe model american, iar în 1995 a fost primul decan al nou înființatei Facultăți de Științe Politice și Administrative de la UBB. A inaugurat Programul de Master în Managementul Afacerilor Internaționale, iar din anul 2000 este conducător de doctorat în relații internaționale, la Facultatea de Istorie și Filosofie (UBB), precum și la In-

stitutul Universitar Internațional de Studii Europene (IUIES) din Gorizia-Trieste (Italia). Între 2002 și 2008 a fost director al Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române (București).

Nicu Dragoș, directorul Editurii Studia, scrie în prefața cărții: “Volumul **Marea Unire 7574 România Mare - Acte și Documente** propune o relatare a desăvârșirii procesului de constituire a statului național modern România prin îmbinarea narativului interpretativ cu prezentarea de documente istorice care să reconstituie istoriografic faptele, atmosfera și relevanța deciziilor din 1918 (**Unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu Vechiul Regat al României**) care au dus la ceea ce în epocă s-a numit **România Mare**”.

Cartea cuprinde pe lângă acte și documente, argumente serioase referitoare la trecut și devenirea României, împletite cu prezentul, autorul scoțând în evidență inteligența și abilitatea generației de oameni politici români, din acea perioadă, de început a secolului al XIX-lea, orientările lor politice, hotărârea și modul lor de acțiune, de veritabili oameni de stat.

Autorul se alătură politologului american Francis Fukuyama, care cu mai mult de un deceniu și jumătate în urmă, arăta că liderii politici și de stat contemporani, ar trebui să-și dedice o parte însemnată a meditației și acțiunii politice regândirii formei și funcțiilor statului în cadrul Site-ului Internațional al secolului al XXI-lea.

Volumul tratează logica procesului istoric, evoluția evoluția ideii și acțiunii naționale românești înainte de 1918, faptul că Marea Unire nu a fost punctul terminal al unui proces istoric, ci dor un moment, foarte important al istoriei modernității statului-națiune România.

Citez, în continuare, din prefața cărții: “Prezentând istoria modernității statului-națiune, primul capitol al cărții integrează procesul desăvârșirii statului național românesc (1918) în istoria procesului de modernizare a societății europene. Pentru mai buna înțelegere a fenomenului enunțat, autorul redă o schiță istorică a evoluției principiului naționalității de la instituirea Sistemului Westfalia (1648) până la

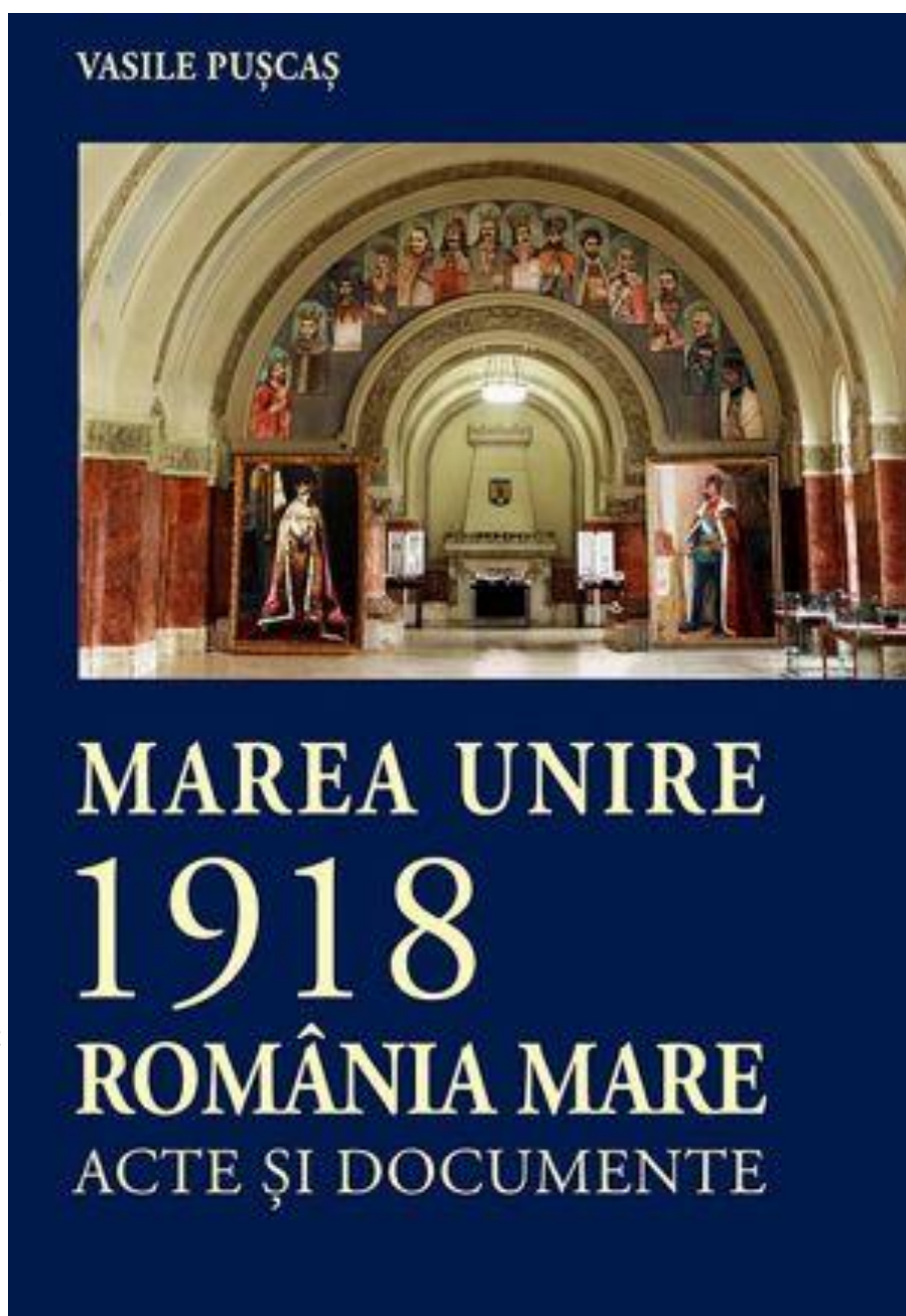
Începutul secolului al XX-lea. A fost făcută o paralelă între principiul dinastic și principiul naționalității în construcția și conducerea statelor europene, cu specificația caracteristicilor revoluțiilor naționale și democratice din Europa secolului al XVIII-lea și al XIX-lea. S-a acordat o atenție aparte felului în care principiul naționalității și idealul statului-națiune au operat în Europa Centrală și de Sud-Est, în perioada menționată, cu referire la caracteristicile și politicile Imperiilor Habsburgic, Otoman și Țarist. În același context a fost reliefat modul cum s-a manifestat idealul statului-națiune în spațiul locuit de națiunea română, până la Primul Război Mondial. Analiza diacronică a respectivului fenomen în Principatele Române/România, Transilvania, Bucovina și Basarabia oferă cititorului perspectiva sincronității valorilor naționale și specificității locale/regionale, ceea ce duce spre o cunoaștere profundă a etapelor și căilor care au dus la mobilizarea elitelor românești, în 1918, pentru realizarea Marii Uniri.”

Experiența de acum un veac, când s-a realizat și mai apoi s-a desăvârșit statul național România, ca și alte state-națiuni în Europa Centrală și de Sud-Est, poate fi și chiar ar trebui să fie un îndreptar de conduită pentru actualii și viitorii lideri ai României, dar și pentru cei ai organizațiilor regionale, internaționale și transnaționale.”

Scopul cărții, spune autorul, este acela de a rememora faptele și oamenii care au făcut posibilă România Mare, prin intermediul actelor emise și înfăpuțate atunci și de a arăta contemporanilor că discursul istoriografic trebuie să pornească de la sursele istorice fundamentale.

Profesorul universitar Vasile Pușcaș: “dedic această carte Generației Marii Uniri deoarece a considerat că astăzi este nevoie de modele politice naționale care să ghideze sensurile evoluției statului-națiune România în secolul al XXI-lea și în veacurile care au să vină. Credem că principalii lideri politici români care au acționat pentru realizarea Marii Uniri și crearea României Mari, în 1918, pot oferi un model de comportament politic pus în slujba binelui public și al națiunii.”

Prezentată de Cornel VAIDA

Corneliu PIVARIU - Director și Editor
Coordonator al Pulsului Geostrategic
Președinte-Director General INGEPO
Consulting

Autor al unor cărți privind informațiile strategice, terorismul și situația din Irak, al altor studii și articole pe probleme privind informațiile strategice și evoluții geopolitice actuale. Curs de securitate regională la Harvard University - Kennedy School of Government. Membru al Institutului Internațional de Studii Strategice -

Dumitru CHICAN

Ambasador, profesor universitar,
Director pentru Orientul Mijlociu la
Pulsul Geostrategic

O întreagă carieră activă în diplomația românească, cu misiuni permanente în numeroase țări arabe. Alte misiuni externe punctuale, ca emisar al Șefului Statului Român. Unul dintre cei mai buni cunoscători ai limbii, culturii și lumii arabe din România. Autor a numeroase lucrări și traduceri în și din limba arabă, publicate în țară și străinătate. Una din ultimele sale cărți, apărută în Emiratele Arabe Unite, a fost declarată cea mai bună apariție editorială a Târgului Inter-

Doctor Octavian DUMITRESCU
Director pentru zona extinsă a Mării
Negre la Pulsul Geostrategic.

Cornel VAIDA
Director INGEPO Consulting

“PULSUL GEOSTRATEGIC” - fondat de Corneliu PIVARIU în anul 2007

Buletin lunar bilingv, editat de
INGEPO Consulting - Brașov

www.ingepo.ro; Tel: +4-0268 47 00 70

J08/2898/2006, CUI RO19298677/2006

Director și Editor Coordonator: Corneliu PIVARIU - membru al IISS- Londra

Editorial, Puncte de vedere: Corneliu PIVARIU

Actualitatea geostrategică mondială: Mihaiu MĂRGĂRIT, dr. Octavian DUMITRESCU

Situația din Orientul Mijlociu: Dumitru CHICAN, Corneliu PIVARIU, Edmond CHICANI,

Evoluții în zona extinsă a Mării Negre: dr. Dan DUNGACIU, dr. Octavian DUMITRESCU, Vladimir SOCOR

Orizont Economic: Dr. Dorian VLĂDEANU, Vladimir SOCOR,

Serviciile de informații și probleme de securitate: Mihaiu MĂRGĂRIT, Corneliu PIVARIU

Tehnologii și echipamente militare: Cornel VAIDA
Apariții editoriale: Cornel VAIDA

Traduceri din/în limba engleză: Prof. Delia -Maria POPA, prof. Constanța COSTESCU

Tehnoredactare: Ionuț PARASCHIV

Tiparul executat de: S.C. YOLANS S.R.L. Brașov

ISSN: 1843-701X

Coperta: Arcul de Triumf- București

ABONAMENTE (un an - 12 numere)

Versiunea PDF prin e-mail = 1.198,00 RON/ 239,50 Euro/ 299,50 USD

Ediția tipărită = 1.255,20 RON/314,00 Euro/ 390,00 USD

În prețul abonamentului beneficiați gratuit de toate materialele suplimentare editate (Semnal, Comentarii, Suplimente și altele). Prețurile includ TVA, iar pentru ediția tipărită și taxele de expediție prin curier rapid (în România), Par-Avion în străinătate.

Abonamentele includ accesul la site-ul www.ingepo.ro unde pot fi găsite toate numerele publicate, începând cu Martie 2007 (peste 11.000 de pagini) și alte informații de interes.

Anunțuri - Publicitate

Anunțuri și publicitate în cadrul buletinului, pot fi inserate în spațiul disponibil, sau pe pagină/pagini separate.

Pentru detalii și eventuale alte condiții rugăm contactați Departamentul marketing,

la tel. 0268-470076 sau e-mail: office@ingepo.ro.

Ne rezervăm dreptul de a nu da curs unor solicitări care credem că nu corespund profilului acestui buletin.

Acest buletin nu poate fi multiplicat și reprodus fără acordul scris al INGEPO Consulting. Este permisă folosirea unor materiale sau citate cu păstrarea exactității și titlului original, precum și cu menționarea expresă a sursei.

Opiniile exprimate în articole prezintă punctul de vedere al autorilor, care își asumă deplina răspundere asupra conținutului, și nu reflectă în mod obligatoriu pe acelea ale INGEPO Consulting.

Parteneri:

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE
The independent resource on global security

Stockholm
Beijing
Washington

Academia Română

Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale (ISPRI)

World Security Network

NETWORKING A SAFER WORLD

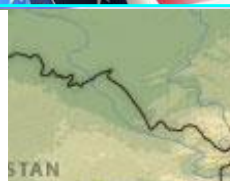

MEDNARODNI INŠTITUT ZA BLIŽNEVZHODNE IN BALKANSKE ŠTUDIJE
INTERNATIONAL INSTITUTE FOR MIDDLE-EAST AND BALKAN STUDIES

RIEAS Research Institute for
European and American Studies

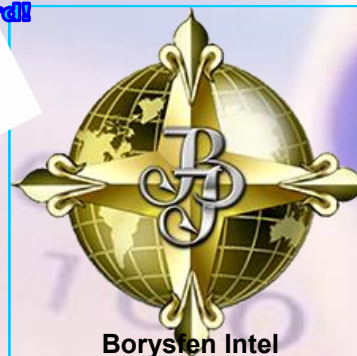

DIPLOMAT
MAGAZINE
By / For Diplomats
www.diplomatmagazine.nl

Russian International
Affairs Council

**Pulsul Geostrategic
este studiat și la Harvard!**

Pulsul Geostrategic a fost accesat, în ultima perioadă, în aproape 100 de țări (în ordinea numărului de accesări): România, SUA, China, Australia, India, Turcia, Spania, Iran, Siria, Israel, Rusia, Bangladesh, Germania, Moldova, Chile, Austria, Franța, Marea Britanie, Georgia, Azerbaidjan, Camerun, Venezuela, Argentina, Ucraina, Ungaria, Irlanda, Serbia, Armenia, Italia, Grecia, Liban, Qatar, Polonia, Filipine, Indonezia și altele.

Începând cu Decembrie 2010 **PULSUL GEOSTRATEGIC**
este înregistrat în catalogul internațional
INDEX COPERNICUS JOURNAL MASTERS LIST